

Honvédségi Szemle

152. ÉVFOLYAM
2024/5. SZÁM

A HAZÁÉRT

**A Magyar Honvédség szakmai,
tudományos folyóirata
Kiadja a Honvéd Vezérkar**

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök (főszerkesztő):

Dr. Porkoláb Imre dandártábornok (PhD)

Tagok:

Dr. B. Stenge Csaba (PhD)

Dr. Bali Tamás dandártábornok (PhD)

Dr. Balla Tibor ezredes (PhD)

Dr. Boldizsár Gábor ezredes (PhD)

Dr. Csiki Varga Tamás (PhD)

Dr. Daruka Norbert őrnagy (PhD)

Dr. Harai Dénes ny. ezredes (PhD)

Dr. Harold E. Raugh alezredes (PhD)

(Los Angeles-i Egyetem)

Dr. Jobbágy Zoltán ezredes (PhD)

Dr. Kiss Álmos Péter (PhD)

Dr. Király László (CSc)

Dr. Koller József dandártábornok (PhD)

Dr. Lippai Péter dandártábornok (PhD)

Dr. Luís Manuel Brás Bernardino alezredes (PhD)

(Katonai Akadémia, Lisszabon)

Dr. Molnár Ferenc dandártábornok (PhD)

Dr. Nagy László ny. ezredes (DSc)

Dr. Rajnai Zoltán (PhD)

Dr. Rudolf Urban ny. dandártábornok (CSc)

(Cseh Köztársaság Rendőri Akadémiája, Prága)

Dr. Sári Gábor alezredes (PhD)

Dr. Sascha-Dominik Bachmann (LLD)

(Bournemouth-i Egyetem)

Siposné Dr. Kecskeméthy Klára ezredes (CSc)

Dr. Srdja Trifković (PhD)

(Banja Luka-i Egyetem)

Dr. Szakály Sándor (DSc)

Dr. Wagner Péter (PhD)

A kiadásban és terjesztésben közreműködik
a HM Zrínyi Geoinformációs és Toborzástámogató
Közhasznú Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó

Felelős vezető: Kulcsár Gábor ügyvezető

A Zrínyi Kiadó igazgatója: Dr. Hajdú Ferenc (PhD)

Szerkesztőség:

Felelős szerkesztő: Havasi Máté

E-mail: hsz@hmzrinyi.hu

Telefon: +36 30-773-7494

Főmunkatárs: Kiss Zoltán

Kézirat-előkészítő: Forró Zsófia

Korrektor: Vermes Judit

Tördelés: Petrezselyem Kitti

Szerkesztőségi titkár: Pásztor Júlia

E-mail: pasztor.julia@hmzrinyi.hu

Cím: 1024 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 7–9.

Nyomdai kivitelezés:

HM Zrínyi Geoinformációs és Toborzástámogató Közhasznú
Nonprofit Kft., Kreatív Tervező és Sokszorosító Igazgatóság

Felelős vezető: Pásztor Zoltán igazgató

A folyóirat 600 Ft-os áron megvásárolható a Zrínyi Kiadó
könyvesboltjában (1024 Budapest, Fillér utca 14.), valamint
webáruházában (shop.hmzrinyi.hu).

ISSN 2060-1506 (nyomtatott); ISSN 2732-3226 (online)

A Honvédségi Szemléz az MTA Hadtudományi Bizottság
„A” kategóriás mértékadó folyóiratként ismeri el.

A folyóiratban közölt tanulmányok lektoráltak.

A Honvédségi Szemle lapelődei:

Ludovica Academia Közlönye, Magyar Katonai Közlöny,
Magyar Mars, Magyar Katonai Szemle, Honvéd,
Katonai Szemle, Honvédelem, Új Honvédségi Szemle

A Honvédségi Szemle tagja

az Európai Katonai Sajtószövetségnek (EMPA).

ZRÍNYI KIADÓ

Honvédségi Szemle

152. ÉVFOLYAM,
2024/5. SZÁM

A MAGYAR HONVÉDSÉG SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

TARTALOM

FÓKUSZBAN

Hottó István:

„Történelmi helyzetben élünk...”

Beszélgetés dr. Böröndi Gábor vezérezredessel, a Honvéd Vezérkar főnökével 3

Porkoláb Imre dandártábornok:

A Geraszimov-doktrína folytatása

Az orosz–ukrán háború tapasztalatai a stratégia tükrében 18

HADERŐSZERVEZÉS, -FEJLESZTÉS

Papp Kristóf Csaba főhadnagy:

Képességkoalíciók az orosz–ukrán háború tükrében 28

Kárpáti Zalán:

Az Amerikai Egyesült Államok Hadseregének víziója a 2000-es évekre 47

NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉG

Gulyás Attila ny. alezredes:

Dzsihadista terrorszervezetek kriptovaluta alapú adománygyűjtése 60

LOGISZTIKA

Hegedűs Ferenc főhadnagy:

A csapatszintű gazdálkodás sajátosságai,

a beszerzési folyamat integrált megközelítése 79

HADTÖRTÉNELEM

Mészáros Zoltán:

A Ludovika Akadémia közlönye a növendékek korában (1884–1897) 92

Padányi József vezérőrnagy – Balla Tibor ezredes:

Katonai műszaki kiválóságok (4.) 107

Szakály Sándor:

Akik a magyar királyi Testőrséget vezették, 1920–1945 125

FÓRUM

Tarjáni Attila Imre ezredes:

Nagyhatalmi stratégiák az ukrajnai háború tükrében 134

Nagy László ny. ezredes:

A közép-európai államok biztonságpercepciói 148

Szőts Zoltán Oszkár:

Honvédségi kiadványok seregszemléje

– Bemutatkozott a Zrínyi Kiadó az MCC Feszten 155

SZEMLE

Gál Csaba ny. ezredes:

Katonai és haditechnikai hírek, információk a nagyvilágból 159

ABSTRACT 167

Tisztelt Szerzőink!

Felhívjuk figyelmüket arra, hogy a kiadvány végén található szerzői útmutatónk megújult. A legfontosabb változtatás a részletesebb és áttekinthetőbb forrásjelölési rendszer. Ennek értelmében elsősorban a lábjegyzetek formátuma válik jóval egyszerűbbé, ezért mindenkit kérünk, gondosan tekintse át a teljes útmutatót. A 2024/1. számtól kezdve már ezt használjuk.

Köszönjük!

HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
Folyóirat-szerkesztőség

Hottó István:

„TÖRTÉNELMI HELYZETBEN ÉLÜNK...”

Beszélgetés dr. Böröndi Gábor vezérezredessel,
a Honvéd Vezérkar főnökével

ÖSSZEFOGLALÓ: Dr. Böröndi Gábor altábornagyot¹ az államfő – Szalay-Bobrovniczky Kristóf honvédelmi miniszter és a kormány előterjesztésére – 2023. május 4-i hatállyal nevezte ki a Honvéd Vezérkar² főnökévé (2023. augusztus 20-ától vezérezredes). A tisztségében eltöltött időszakban komoly és látható változások, valamint fejlesztések történtek a Magyar Honvédségben. A jelenlegi, háborúkkal terhelt időszakban Magyarország biztonságának garantálása új, korábban nem tapasztalt kihívásokat is hordoz. Így a haderőfejlesztés célja egy modern és ütőképessé, jól felfegyverzett, komplex és digitalizált haderő létrehozása lehet. Az interjúban a szerző arról kérdezte a Honvéd Vezérkar főnökét, hogyan látja a Magyar Honvédség múltját, jelenét és jövőjét, mit gondol Magyarország védelmének fundamentumairól, valamint az orosz–ukrán háborúból levonható tapasztalatokról és tanulságokról. (Az interjú 2024. febr. 2-án készült.)

KULCSSZAVAK: ütőképessé haderő, új kihívások, új haderőmodell, haditechnikai korszerűsítés, területvédelem, tartalékos erő, társadalmi kapcsolatok

A SZERZŐRŐL:

Hottó István a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskolájának PhD-hallgatója (ORCID: 0009-0006-1993-3769; MTMT: 10090468)

CIVIL KONTROLL, INTERAKTÍV EGYÜTTMŰKÖDÉS

Vezérezredes úr, az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága (HRB) 2023. május 2-i ülésén egy tartózkodással és nyolc igen szavazattal támogatta az ön vezérkari főnökké történő kinevezését. Minek volt köszönhető ez az egységes bizalom, amelyben a képviselők önt részesítették?

▶ A rendkívül megtisztelő miniszteri jelölésnek, a kormányzati támogatásnak és remélhetőleg katonai, szakmai és vezetői felkészültségemnek. A brüsszeli beosztásom előtt az MH parancsnokhelyettese voltam, a külszolgálatban pedig Magyarország katonai képviselőjeként dolgoztam a NATO és az EU Katonai bizottságaiban. A kinevezésem a katonai karrier csúcsa, hiszen a vezérkari főnök a legmagasabb rendfokozatban, négycsillagos

¹ Böröndi tábornok több évtizedes, széles körű hazai és nemzetközi katonai felső vezetői tapasztalattal rendelkezik, végzettségét tekintve jogász, okleveles katonai vezető. Vezérkari akadémiai végzettségét az amerikai Nemzetvédelmi Egyetemen (Washington, D.C.) szerezte meg 2017-ben.

² A Honvéd Vezérkar (HVK) Magyarország katonai védelemre való felkészítésének stratégiai szintű tervező-szervező és a Magyar Honvédség (MH) katonai tevékenységének felső és műveleti szintű feladatait irányító vezető szerve. A HVK irányítja a Magyar Honvédséget (MH), amely rendeltetése szerint biztosítja Magyarország függetlenségét, területének, határainak, légterének és kibernetikus védelmét, nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatokat lát el, valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenységet végez.

tábornokként szolgálhatja hazáját. A Bizottság előtt elsősorban arról beszéltem, hogy milyen romló biztonsági környezetben élünk, melyek a legfontosabb biztonsági kihívások és kockázatok, ehhez hogyan kell megszervezni az MH-t, melyek a legfontosabb feladatok és csomópontok, és hogyan látom a honvédség jövőjét. A HRB tagjait élénken foglalkoztatta az orosz–ukrán háború, az ezzel kapcsolatos NATO- és EU-tevékenység. E tekintetben kiváltságos helyzetben voltam, hiszen a brüsszeli katonai képviselői munkám során nagyon jól megismertem az euroatlanti nemzetközi szervezeteket, személyesen megtapasztaltam a döntéshozatali eljárásokat, a döntésekhez szükséges nemzetközi politikai és katonai előkészítő munkát. Mivel a NATO keleti tagországainak határai mellett egy konvencionális háború zajlik, a szövetségi feladatokat „élesben” hajtottuk végre. Tanulságos volt látni, hogyan alakulnak ki az euroatlanti térség regionális elrettentési és védelmi tervei, mennyire fontos a nemzeti álláspontok szakszerű képviselete, hogyan kell a szövetségi döntéseket „lefordítani” Magyarország biztonságának és védelmének garantálása érdekében.

Melyek a lényeges súlypontjai az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága és a Magyar Honvédség közti együttműködésnek?

- ▶ Ez nem annyira együttműködés, ami a HRB és a Honvédelmi Minisztérium / Magyar Honvédség között van, hiszen a Bizottság az Országgyűlés nevében civil kontrollt gyakorol a haderő felett. Ezt az ellenőrző funkciót rendkívül fontosnak tartom; a Bizottság felé beszámolási kötelezettségünk van, de kezdeményezhetjük a konzultációs lehetőséget is. Ebből a szempontból beszélhetünk együttműködésről is, mert a parlamenti képviselők véleménye, tapasztalatai nagyon fontosak a megtárgyalt témák – fejlesztési koncepciók, beszerzések, haderő állapota stb. – szempontjából, nemcsak a politikai jóváhagyás és támogatás miatt, hanem az előterjesztések minőségének javítása okán is. Ezért mi, katonai vezetők, nagyra értékeljük a HRB folyamatos segítséget nyújtó tevékenységét mint egy olyan választott politikai szervét, amely a honvédséget kívülről szemléli és értékeli, politikai tanácsokat ad a további fejlődési irányokkal és működéssel kapcsolatban. Nekünk ezek a civil tapasztalatok, az interaktív együttműködés nagyon hasznos, és számos lehetőséget és fórumot – gyakorlatok, haditechnikai bemutatók, csapatlátogatások stb. – nyújtunk a Bizottságnak a minél teljesebb véleményformálás elősegítése érdekében.

FELÉRTÉKELŐDÖTT A KATONAI ERŐ SZEREPE

Vezérezredes úr több esetben is használta a „tempóváltás” kifejezést a Magyar Honvédség szükség-szerű fejlesztése kapcsán, mely során a haderő láthatóan új arculatot kap, ami szemléletváltozással is párosul. A változásokat az elismerések mellett több esetben kritikával is illette. Mivel magyarázható és minek köszönhető az ön erős elhivatottsága, meggyőződése és küldetstudata a Magyar Honvédség jövőbeni modernizálásával és Magyarország biztonságos jövőjével kapcsolatban?

- ▶ Egy olyan történelmi helyzetben vagyunk, amikor a velünk szomszédos országban háború zajlik már több mint két éve. Pedig Európában a balkáni háborúk befejezése óta elszoktunk ettől. A hidegháborúban két politikai, gazdasági és katonai blokk létezett, amelyek a kialakult hatalmi egyensúly miatt nemcsak szemben álltak egymással, hanem féken is tartották egymást. A Szovjetunió szétesése után a nagyhatalmak és a nemzetközi szervezetek képesek voltak kezelni a konfliktusokat, és elindult egy békés fejlődés. Ez adta azt az érzést, hogy a háború végérvényesen eltűnik Európából. Itt emlékeztetnem kell

az EU első, 2003-as biztonsági stratégiájára, amelynek első mondata így szól: „Európa még sohasem volt ilyen virágzó, ilyen biztonságos és ilyen szabad. A 20. század első felének háborúi után eljött a béke és stabilitás időszaka, amelyre az európai történelemben eddig nem volt példa.” Két évtized után már láthatjuk, hogy erre a történelem rácsófol, az orosz–ukrán háború miatt Európa biztonsági helyzete rosszabb lett, sőt, mondhatom azt is, hogy az egész világ biztonsága sem javult. Az orosz–ukrán háború folytatódik, Izrael és a Hamász háborúja nyugtalanságban tartja nemcsak az egész Közel-Keletet, hanem a nyugati és az iszlám világot egyaránt. Növekszik a kisebb fegyveres konfliktusok és összecsapások száma, a világ országai többet költenek katonai kiadásokra (2023-ban 2243 milliárd dollárt), mint a klímaváltozás elleni harcra vagy a fenntartható fejlődést szolgáló projektekre. Ugyanakkor a biztonsághiányos világban felértékelődött a katonai erő szerepe.

Számomra ezek a történések és folyamatok adnak erőt és elkötelezettséget, hogy a Magyar Honvédséget olyan állapotba hozzuk, hogy szükség esetén – önállóan, illetve a szövetségesekkel együtt – készen álljon egy esetleges háborús konfliktus megvívására a magyar nemzeti érdekek és a magyar emberek biztonságának megvédése érdekében. Valós tétje van tehát ma a haderőfejlesztésnek: úgy kell elkölteni a rendelkezésre álló forrásokat, hogy teljesítsük a kitűzött fejlesztési és modernizációs célokat. Ma erős politikai akarat van a tekintetben, hogy létrejöjjön egy ütőképes hadsereg Magyarországon, és mi, katonák most e politikai feladat megvalósításán fáradozunk. A kormány nemcsak célokat határoz meg, hanem jelentős költségvetési forrásokat is áldoz – idén 1309 milliárd forintot – a honvédség korszerűsítésére. Már tavaly elértük ezen a területen a NATO-követelményeket, a védelmi költségvetésünk nagysága meghaladta a GDP kétszázalékos szövetségi elvárását. Az elmúlt harminc-nyolcvan évben a haderő-modernizáció két – politikai és pénzügyi – követelménye közül az egyik feltétel mindig hiányzott, de volt időszak, amikor egyik sem volt tetten érhető. Most viszont van politikai cél, és van költségvetési támogatás. Történelmi lehetőség részesei vagyunk, hiszen nemcsak azt éljük meg, hogy napjainkban felértékelődött a katonai erő szerepe, de részesei is lehetünk egy ütőképes és modern hadsereg felépítésének hazánkban.

Milyen jelentős változások és fejlesztések történtek az elmúlt egy évben, mióta ön a Honvéd Vezérkar főnöke?

- ▶ A kinevezésem után elsősorban a kiképzésre fordítottam nagy figyelmet, hogy a katonáink felkészítése a legmagasabb szintet érje el. Jól kiképzett, motivált katonák nélkül nincs korszerű haderő. A kiképzés csúcspontjának a 2023. novemberi „Adaptive Hussars 23” (Alkalmazkodó huszárok) nemzetközi és hazai hadgyakorlat számított, amelyen nemcsak az MH és a szövetséges tagállamok katonái vettek részt, hanem bevontuk a civil közigazgatást is, amire az elmúlt harminc évben nem volt példa. Tehát nemcsak a honvédséget, hanem Magyarország egész honvédelmi rendszerét teszteltük. A gyakorlaton a hadsereg és a védelmi közigazgatás közötti együttműködés számos területen zajlott: civil gazdasági forrásokat és szolgáltatásokat vettünk igénybe, repülőtereket és objektumokat használtunk, tartalékos katonákat vonultattunk be. Mindezt már az új honvédelmi jogi szabályozás felhatalmazása alapján. Fontos hangsúlyozni, hogy a haza védelme nemcsak a hadsereg feladata, a nemzeti önerő ennél jóval több, amely magában foglalja az ország gazdasági lehetőségeit, a honvédelmi közigazgatási rendszert, a rendvédelmi és nemzetbiztonsági szerveket, de a magyar állampolgárokat is. A haza védelme mindenkinek feladata! Ahogy Kossuth Lajos fogalmazott 1848 decemberében: „Fel mindnyájan a hon védelmére!”

A másik nagy feladatunk a haderő személyi utánpótlásának szervezése volt, amely feladatok közül talán a legismertebb az „Embert a vasra!” toborzókampány volt. Ilyen országos reklám keretében történt a hódmezővásárhelyi MH Kinizsi Pál 30. Páncélozott Gyalogdandárnál felálló úgynevezett Lynx típusú páncélozott harcjárművel felszerelt lövészszázalaj létszámfeltöltése, vagy a tatai MH Klapka György 1. Páncélosdandár vitéz Barankay József 1. Önjáró Tüzérosztály tüzéreinek toborzása, akik a PzH 2000 önjáró, lánctalpas lövegekkel történő feladatellátására készülnek. Próbálhatnánk úgy is toborozni, ahogy ezt korábban tettük, amikor is egyszerre toboroztunk az ország minden szegletében, egyenlő bér- és egyenlő munkafeltételekkel, de ez láthatóan nem vezetett eredményre. Tudni kell, hogy Európában minden hadsereg az állomány feltöltéséért küzd, így a Magyar Honvédség is. Az ezzel kapcsolatos mutatóink fokozatosan javulnak, ami legalább ugyanolyan fontos, mint a harci technika beszerzése. Harcra kész erőket azonban csak több feladat egyidejű végzésével tudunk létrehozni, amelyhez a szabályzatok, doktrínák megírása, korszerű szervezeti struktúra létrehozása, a kiképzés, az anyagi-technikai és infrastrukturális feltételek megteremtése, illetve a korszerű vezetés is hozzátartozik. Mindezt pedig úgy kell megvalósítanunk, hogy megfeleljünk a szövetségesekkel való együttműködés, vagyis az interoperabilitás követelményeinek.

Több nyugati állam vezérkari főnöke is elismerését fejezte ki az összehangolt katonai hadgyakorlat kapcsolatban, és egyöntetű volt a véleményük, hogy ilyen szoros együttműködést megvalósító, a közgazgatást is érintő hadgyakorlat országaikban sem volt korábban.

► Ha jól belegondolunk, az orosz–ukrán háború nélkül nálunk sem lett volna elképzelhető, hiszen minden ember biztonságban szeret élni, és amennyiben háború, a hadsereg és a fegyver belép a civil szférába, ahol az emberek a mindennapi életüket élik, az minden esetben – ha nem is félelmet, de – egyfajta tartózkodást vált ki. Mire is gondolhatunk? Ha a kollégiumi épületekben, a tanítást éppen nem folytató iskolákban katonákat helyeznek el, vagy üzemanyagtöltő állomásokon harcjárműveket tankolnak fel, vagy ha egy pékség megrendelést kap, hogy süssön azonnal ötezer emberre kenyeret, és azt át kell majd adnia a honvédségnek, az mind újdonságként hat a civil szférában, hiszen korábban ilyen jelleggel nem találkozhattak. Az „Adaptive Hussars 23” gyakorlat során viszonylag könnyű dolgunk volt, hiszen a főbb mozzanatokot Északkelet-Magyarország három vármegyéjében hajtottuk végre, ahol az emberek földrajzilag legközelebb vannak az orosz–ukrán háborúhoz. Közvetlenül érzékelik maguk mellett a háború hatásait, és tudják, hogy ebből a válságból bármikor kibontakozhat egy eszkalációs helyzet, ami Magyarországot is érintheti. Tehát az ott élő emberek elfogadják azt, és értik a katonai hadgyakorlat szükségességét. De Zala vármegyében is megértőek voltak az állami szervek, a civil szervezetek és a lakosság, hiszen régi katonai múlttal rendelkező régióról van szó. Nyugat-Európában azért nehezebb az ilyen jellegű együttműködés megszervezése, mert ott az emberek távolabb élnek a fegyveres konfliktustól, nem érznek közvetlen fenyegetést. Igaz, hogy ők is találkoznak Ukrajnából érkező menekültekkel, hallanak arról, hogy az Európai Unió támogatja az ország honvédő harcát, lőszert vásárol az ukrán hadsereg számára, de a mindennapi életüknek mégsem válik olyan mértékben részévé a közvetlen fenyegetettség, mint nálunk, Magyarországon. A hadgyakorlat tapasztalatainak feldolgozása és elemzése jelenleg is folyamatban van, melyek alapján jogszabály-változtatásokat kezdeményezünk, hogy még jobb legyen az együttműködés a katonai és civil szervek között, erőteljesebben ki tudjuk terjeszteni az ellátási és szolgáltatási feladatokat a szövetségi erők részére is. Láttuk, hogy mi az, ami jól működött, és mi az, ahol problémák voltak. Úgy gondolom,

hogy többet kell tenni a gazdasági szolgáltatások igénybevétele, a tartalékosok behívása, valamint a civil közigazgatás és a honvédségi igények jobb kiszolgálása érdekében.

Melyek azok a területek, ahol szükségessé váltak az ön által felvetett jogszabályi változások?

- ▶ Számos kérdést vizsgálunk, amelyek megoldása erősíti a honvédelmet, hatékonyabb megvalósítása multiplikálná a honvédség erejét. Az egyik ilyen kérdés például a tartalékosok soron kívüli behívása, amelynek megvalósulásához nemcsak a katona bevonulási szándéka, hanem a munkáltatók támogatása is szükséges. Bár jelenleg működik egy kompenzációs mechanizmus mindkét fél – a katona és a cég – részére, de a jelenleginél ösztönzőbb rendszerre van szükség. Vagy ott vannak például azok az esetek, amikor a honvédség civil szolgáltatásokat – fuvarozás, logisztika, szállítmányozás – vesz igénybe, de bürokratikus nehézségek miatt késhet a végrehajtás. Javaslatokat tettünk egy egyszerűsített határozathozatali eljárási rendre, elszámolási módokra, a feladatok megoldását megkönnyítő változtatásokra. Ezenkívül – a háború tapasztalatai alapján – a jövőben szimulálni szeretnénk olyan szokatlan civil feladatokat is, amelyek békeidőszakban nem fordulnak elő, mint például kritikainfrastruktúra-elemek tartós, nagyobb területet érintő leállása, belső menekültek polgári védelmi ellátása, segítségnyújtás tömeges sérülések esetén. Meg kell vizsgálni, hogy milyen kiegészítő szabályozásra van szükség az ország működéséhez hadiállapot idején, vagy a hazai területen vívott harctevékenységek biztosítása – pl. közigazgatási szervek és a NATO-parancsnokságok együttműködése, hadifoglyok kezelése – területén. Lényegesnek tartanám például a katonai bíraskodás szabályainak felülvizsgálatát az új különleges jogrend körülményei között. Bízom benne, hogy a veszélyhelyzeti működés miatt a jogszabályok felülvizsgálata és kiegészítése az átlagnál rövidebb idő alatt fog megtörténni. De tudjuk azt is, hogy ennek ellenére a jogszabályalkotás folyamata hosszú, és csakis kiérlelt jogi megoldások eredményeképpen történhet meg.

Vezérezredes úr, ön katona, vezérkari főnök és jogász is egy személyben. A jogász tevékenység és szemléletmód hogyan jelenik a Magyar Honvédségben?

- ▶ Ezt a területet mindenképpen erősíteni szeretném, bár ennek szabályozásában a Honvédelmi Minisztérium az illetékes. A Honvéd Vezérkar rendelkezik jogi és igazgatási főnökséggel, a csapatoknál is szolgálnak katonajogászok, akik segítik a parancsnokok vezetői munkáját, biztosítják a parancsnoki joggyakorlat – fegyelmi és káreljárási ügyek stb. – törvényességét, illetve a jogszerű szervezeti működést. Javítani szeretném viszont a hadijog tanítását az egyetemi állam- és jogtudományi karokon. Fontosnak tartom egy erőteljesebb hadijogi gondolkodásmód kialakítását, ami nélkül a védelmi igazgatási rendszer nem tud a kormány szándékai szerinti gyorsasággal fejlődni, illetve a civil és katonai válságkezelés hatékonyságán javítani. Amin nagyon szeretnék változtatni, az a hadijog tanítása, nemcsak a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, hanem a többi egyetemen is. Enélkül elképzelhetetlen a hadijogász gondolkodásmód megerősítése, a nemzetközi hadijog szélesebb körben történő megismerése. Az egyetemi képzésben sajnos nagyon keveset foglalkozunk például a genfi és a hágai egyezményekkel, a háború jogával, a hadifogolystátusszal – a jogi képzés csak érintőlegesen tárgyalja ezeket a fontos témaköröket. Pedig, mint ahogyan a délszláv háborúban, 1995 júliusában Srebrenicában megtörtént háborús bűncselekmények során vagy 2022 márciusában az orosz–ukrán háborúban, a bucsai vérengzés esetében láthattuk, ezek a tragikus történések sajnos a mindennapok részévé válhatnak. Az ilyen szomorú és elfogadhatatlan események megelőzésére és kezelésére a jogászoknak, a büntetőjogászoknak és humanitárius jogászoknak is fel kell készülni. Már megkezdtuk az

egyzetéseket az egyetemi jogi karokkal, a Magyar Vöröskereszttel, továbbá civil humanitárius szervezetekkel arról, hogy hogyan tudnánk változtatni az oktatáson ezen a területen. Emellett több nemzetközi jogi intézménnyel is kapcsolatba léptünk, mert vannak kiemelkedő hadikurzusok például Görögországban és Svájcban.

A KATONAI PÁLYA NYITOTT MINDENKI SZÁMÁRA

A katonai pálya a nők számára esetleg a jogászai munka miatt is vonzó lehet. Milyen elvárások vannak a női katonákkal szemben a Magyar Honvédségben?

- ▶ A katonanők vonatkozásában a Magyar Honvédségben teljes jogegyenlőség van, mert ugyanazon jogok és kötelezettségek érvényesülnek esetükben, mint a férfi katonáknál, ugyanazon követelmények vannak, mint ahogyan ugyanolyan juttatás és ellátás illeti meg őket azonos rendfokozat és beosztás esetén. A követelmények is azonosak, nem lehet eltérés képzettségben, felkészültségben, fizikálisan vagy a katonai erények tekintetében. A karrierpálya ugyanúgy nyitva áll a katonanők számára, mint a férfi társaik részére. Van női tábornokunk, tucatnyi ezredesünk, számos főtisztünk, és minden állománykategóriában ott vannak a nők. A harcoló beosztásokban is szolgálhatnak katonanők, egyedül a teljesítmény számít. Van női harckocsiszakasz-parancsnokunk, van női vadászpilótánk és szállítópilótánk is. Az igaz, hogy a nők aránya elsősorban a logisztikai, egészségügyi, híradó- és informatikai, jogi, pénzügyi és személyügyi területen magas, de a működéshez és a hadviseléshez egyaránt hozzátartozik a harci támogatás és kiszolgálás, ahol a katonanők is helyállnak. Tehát nincs megkülönböztetés, amit személy szerint is nagyon fontosnak tartok. Nagyon örülök, és büszke vagyok arra, hogy a nők és a férfiak számára egyaránt megkülönböztetésmentes katonai pályát tudunk biztosítani itthoni és külföldi katonai szolgálatellátás esetén.

A svájci katonai modellel kapcsolatban milyen tapasztalatok és átemelhető minták lehetnek hasznosak a Magyar Honvédség számára?

- ▶ A svájci katonai modell a gyakorlatban azt jelenti, hogy minden svájci állampolgárnak kötelessége a fegyveres szolgálat. Harminckét éves koráig minden svájci katona egyben tartalékos katona is, aki otthonában tartja az egyenruhát, a teljes felszerelést, a fegyvert, de volt idő, amikor a löszert is. A haderő relatíve kicsi – 3100 fő hivatásos és 18 000 sor-katona –, viszont rendkívül erős tartalékos rendszert – 120 ezer, azonnal alkalmazható tartalékos katona – tartanak fenn. Minden állampolgár komoly felkészítésben és kiképzésben részesül, a tartalékosok behívása és mozgósítása folyamatos, a haza szolgálata elismert tevékenység. A modell Svájc nemzetközi jogilag elismert semleges státuszán és pozitív történeti tapasztalatain nyugszik. Svájc Európa egyik legmilitaristább országa, amely – akárcsak Izrael a Közel-Keleten – rövid idő alatt kétszáz ezer katonát tud behívni.

Az ottani szemléletre jellemző az is, hogy a jelenlegi svájci vezérkari főnök korábban egy bank első számú vezetője volt Szingapúrban, és ilyen háttérrel rendelkezve választották ki, majd hívták haza betölteni jelenlegi tisztségét. Az alpesi országban nagymértékű az átjárhatóság a civil szféra és a hadsereg között: az egyik nap valaki még gyárigazgatóként tevékenykedik, a másik nap pedig már ezredparancsnok. Leszolgálja az idejét katonaként, majd visszatér a civil szférába. A Svájcban kialakított munkáltatói kompenzáció és munkavállalói kötelezettség rendkívül erős stabilitást ad a rendszernek, amikor országvédelemről, esetleg a hadseregben történő szolgálatteljesítésről van szó. A katonai szolgálatban minden férfi állampolgár részt vesz, foglalkozástól és társadalmi státusztól függetlenül. A legtöb-

ben folyamatosan képzik magukat, lövészetgyakorlatba, lövészkлубba járnak. Bár Svájc katonai fenyegetettsége nem túl magas, mégis sikerül ebben a békés környezetben fenntartani a haza fegyveres védelme iránti elkötelezettséget. Meggyőződésem, hogy Svájc nemcsak Magyarország számára, hanem bármelyik NATO-tagállam vagy bármely európai állam számára példaértékű mintát szolgáltat. A Magyar Honvédség és a svájci hadsereg között jó az együttműködés. Kajári Ferenc tábornok, volt KFOR-parancsnok mellett egy svájci katonai tanácsadó ezredesi rendfokozatban teljesített szolgálatot. Magyarország gyakran ajánlott fel (átengedett) felelős katonai (dandártábornoki) vezetői beosztást a svájci hadseregnek, mivel kis haderőként nem tud állandó rotációs jelenlétet fenntartani. Számos területen, többek között a békepartnerségi programokban is kooperál a két haderő.

Vezérezredes úr, önnek rendkívül széles nemzetközi kitekintése van, ami egy modern hadsereg vezetői szerepében elengedhetetlen. Hogyan támogathatók a hadsereg állományának különböző szintjei abban, hogy minél szélesebb körű nemzetközi tapasztalatra tehessenek szert?

► A Magyar Honvédség 245 tiszti és altiszti beosztással rendelkezik a NATO és az EU katonai parancsnokságain és törzseiben. Ezeket a beosztásokat rendszeresen feltöltjük, és figyelembe véve a négyéves külszolgálatot, évente mintegy félszáz katona váltja egymást nemzetközi beosztásokban. Fegyveres külszolgálatokban közel ezer embert tartunk, például több mint 400 fő vesz részt a koszovói KFOR-műveletben. Magyar parancsnok, dr. Sticz László vezérőrnagy vezeti 2024. januártól az EUFOR-erőket Bosznia-Hercegovinában, amelyben 280 magyar katona szolgál. Katonáink szolgálatot teljesítenek még Irakban is. Korábban közel két évtizedig jelen voltunk Afganisztánban is, amíg le nem zárult a NATO-művelet az ázsiai országban.

Rengeteg külföldi tapasztalatunk van, minden évben számos nemzetközi katonai gyakorlaton veszünk részt. Emellett az orosz–ukrán háború miatt Magyarországon is működik egy többnemzeti zászlóaljharccsoport, amelyben olasz, horvát, amerikai és török katonák szolgálnak együtt a magyar honvédekkel. Ne feledkezzünk el a NATO többnemzeti hadosztály-parancsnokságról sem, amely Székesfehérváron állt fel. A törzsben 80% a magyar katonák aránya, a tiszti, altiszti állomány többi része nyolc NATO-tagállamból érkezett. Jelenleg a hadosztály-parancsnokságot szlovák parancsnok, Králik Tibor vezérőrnagy vezeti. Korábban ezt a feladatkört horvát tábornok töltötte be. Ezen kívül egy fél tucat más NATO-erő is tevékenykedik Magyarországon: nehéz légiszállító ezred (Pápa), regionális különleges műveleti parancsnokság (Szolnok), híradó és vezetési elemek (Székesfehérvár), valamint NATO Egészségügyi Kiválósági Központ (Budapest). Tehát igen széles nemzetközi érintkezési felületünk van más államok hadseregeivel, amely igényli az állomány állandó szakmai és nyelvi (angol) felkészítését. A közös gyakorlatokon, a nemzetközi feladatellátás során pedig gyakoroljuk az együttműködést a többi NATO-haderővel, ami nélkül nem képzelhető el a magas szintű interoperabilitás elérése és fenntartása.

ALKALMAZKODÁS A MEGVÁLTOZOTT BIZTONSÁGPOLITIKAI HELYZETHÉZ

Magyarország NATO-tagságából következően milyen új kihívások merültek fel az elmúlt időszakban, és mire számíthatunk a jövőben?

► A NATO elmúlt harminc évében nem volt annyi változás a védelmi tervezésben, mint az elmúlt két évben. A Szövetség ún. regionális védelmi terveket készített, ahol a hangsúly a keleti határok védelmén van. A védelmi pajzsot minden kelet-európai országban a nemzeti

haderő és a NATO odatelepült haderő-csoportosítása képezi. A cél az, hogy olyan elrettentési és védelmi elhelyezkedés alakuljon ki a szükséges parancsnoksági, logisztikai és támogatósi elemekkel, hogy lássa az orosz fél: a NATO akarja és meg is tudja védeni tagállamait. Napjainkban 90 ezer katonára részvételével zajlik a „Steadfast Defender 24” (Állhatatos védő) gyakorlat a keleti szárnyországokban, a balti államokban, Lengyelországban, Bulgáriában, Romániában, Szlovákiában és hazánkban. A NATO ezzel a gyakorlattal is komoly erőt demonstrál, egy olyan „pajzsot” hoz létre, amely megálljt tud parancsolni az esetleges orosz támadási szándékoknak. A gyakorlat egyben az első próbája is a NATO új haderőmodelljének, amely egy hónapon belül képes 300 ezer katonát bevetni a kollektív védelem érdekében, fél éven belül pedig újabb félmillió katonát kiállítani.

Magyarország légterének és katonai repülőtereinek védelme hogyan és milyen technikával valósul meg?

- ▶ A légtérellenőrzés és a légvédelem egy ország szuverenitásának alapvető eszköze. Hazánkban az elmúlt években nagyon komoly fejlesztések történtek ezen a területen. Magyarország beszerezte azokat a modern radarokat, korai előrejelző eszközöket, amelyek jelzik, ha támadó szándékú repülőeszköz vagy rakéta tart Magyarországra felé. Ma már rendelkezünk NASAMS amerikai–norvég közepes hatótávolságú légvédelmi rakétarendszerrel, amely több feladatot képes ellátni. Ez a rendszer adott esetben képes megvédeni a kritikus infrastruktúra legfontosabb elemeit, például a Paksi Atomerőművet. Ezt fogjuk használni a hadműveletekben, hogy légvédelmi ernyőt biztosítson a szárazföldi csapatoknak és a támogató erőknek egyaránt. Tervezzük egy izraeli Vaskupola-rendszer beszerzését is, amely fontos lehet az ország légtérvédelmi feladatainak ellátásához, a légtér-szuverenitás fenntartásához. Az orosz–ukrán háború világossá tette, hogy a légtérvédelem az egyik legfontosabb képesség, amellyel egy adott államnak és a NATO-nak rendelkeznie kell.

Ügyszintén kiemelten foglalkozunk a felderítési, hírszerzési és előrejelző képességgel, amelyek meghatározó szerepet töltenek be a modern hadviselésben. Az orosz–ukrán háborúból is látható, hogy a cirkálórakéták és a hiperszonikus rakéták közvetlenül támadnak minden létfontosságú objektumot, katonai célpontot, repülőteret Ukrajnában. Ugyanígy ukrán rakéták és nagy hatótávolságú drónok támadják a közeli orosz területeket is. A megelőzésben és a célpontmegjelölésben ezek a képességek pótolhatatlan szerepet játszanak, ami a sikeres légvédelmi tevékenységhez is nélkülözhetetlen. Számunkra is kiemelten fontos repülőtereink védelme, ezért is gyakoroltuk az „Adaptive Hussars 23” gyakorlaton a repülőterek védelmét széttelepítés útján egy szimulált támadás elhárítása érdekében. A Gripen-flottánkat órák alatt áttelepítettük Kecskemétről a pápai katonai bázisrepülőterre, illetve sármelléki Hévíz–Balaton civil reptérre.

Jelenleg a harci légiflottánk többfeladatú Gripen vadászrepülőgépekből, valamint Airbus H145M és H225-ös helikopterekből, továbbá orosz Mi–24-es harci helikopterekből és Mi–17-es szállítóhelikopterekből áll. Nemrégben Kecskeméten bemutattuk az új brazil KC–390-es szállító repülőgépet, amiből két példány szolgál majd a magyar légierőben. Ezzel tovább fog erősödni a légi szállítási képességünk (2–2 db Airbus A319, illetve Dassault Falcon 7X). A háborús tapasztalatok alapján folyamatosan korrigáljuk a Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Programunkat. Nemrégben például döntés született négy új Gripen vadászgép közeljövőben történő beszerzéséről.

Milyen fejlettségi szinten áll a Magyar Honvédség szárazföldi haderejének védelmi potenciálja?

- ▶ Magyarországon a szakértők körében állandó polémia van azzal kapcsolatban, hogy pontosan hány tankra, harcjárműre, tüzérségi lövegre van szüksége az MH-nak, és azon belül is milyen típusú harceszközöket vásároljunk vagy gyártsunk. Erre a kérdésre csak elvi alapon könnyű válaszolni. A Magyar Honvédség szárazföldi erőinek gerincét a NATO-követelmények szerint létrehozandó nehézdandár fogja adni, amit nekünk a tatai gépesített lövészdandárból kell létrehozni. Egy nehézdandár a NATO-normák alapján három-öt manőveralegységből áll, amelyből az egyik harckocsizászlóalj. Mivel kevés számú, régi T-72-es orosz gyártmányú tankokkal rendelkezünk csak, felmerült az igény, hogy a meglévő alegységünket modern harckocsikkal kell felszerelni. A politikai és szakmai döntés az lett, hogy az új nehézdandárt a német Leopard 2A7HU harckocsival látjuk el. A Leónak becézett tank a világ egyik legkorszerűbb, Európában pedig a legjobb harckocsitípusának számít. Olyan tankok ezek, amelyek már aktív rakéta- és drónelhárító rendszerrel rendelkeznek. A nehézdandárhoz tartozik továbbá egy tüzérosztály, amit a mi esetünkben 24 darab Panzerhaubitze 2000-es lánctalpas önjáró löveg képvisel. Egy ilyen löveg képes arra, hogy egyszerre hat röppályán adjon le lövést egy adott célra, ahova egyszerre be is csapódnak a gránátok. Ezt úgy kell elképzelni, mintha egyszerre hat hagyományos löveg tüzelne. A tüzérségi löveg megbízható, gyorsan telepíthető, gyorsan tud tüzet kiváltani. Jól szerepel az orosz–ukrán háborúban. Az új dandárnak szüksége lesz korszerű lövészászlóaljakra is, amelyeket a német Hiúz (Lynx) lánctalpas gyalogsági harcjárművekkel szerelünk fel. Így áll össze tulajdonképpen az új katonai egység teljes nehéz képességgé, amely a legmodernebb harci eszközök mellett digitalizált felszerelésű katonákkal, automatizált vezetési rendszerrel, nagy teljesítményű harci támogató és kiszolgáló erőkkel fog rendelkezni. A német kollégák azt mondják, hogy amikor a páncélos egység teljes egészében létrejön, Európa egyik legkorszerűbb nehézdandárja Magyarországa lesz.

A háborús tapasztalatok alapján nagy jelentősége lett a hadviselésben a „drónképességnek” és a „mélységi tűzcsapások” széles körű alkalmazásának. Milyen fejlettségi szinten áll ezen a területen a magyar haderő?

- ▶ Az orosz–ukrán háborúban azt látjuk, hogy a drón – ha nem is változtatta meg a hadviselést, de – komoly hatással van a harctevékenységekre. Miért kell ezt kiemelten kezelnünk? A korábbi orosz doktrínák szerint a katonai erőt nagy tömegben, nagy páncélos kötelékekben kell alkalmazni támadó hadműveletekben. Ma már nem látunk ilyet az orosz–ukrán háborúban, mert a századköteléknél, nyolc-tíz harcjárműnél nagyobb kötelék egyszerűen meg sem tudna mozdulni a fronton, mivel a drónok egyből érzékelik őket. Immár a felderítés, a csapásmérés és az ellenség zavarása a drónok elsődleges célja. Tudni kell, hogy Ukrajna azt tervezi, hogy idén, 2024-ben, már egymillió darab drónt fog gyártani. Nyilvánvaló, ha egymillió drón lesz a levegőben, akkor ott semmit sem lehet elrejteni. Tehát a felderítés a mozgás szempontjából kiemelt jelentőséggel bír.

A mélységi tűzcsapás a másik lényeges tapasztalat, amit megtanultunk az orosz–ukrán háborúból. A frontvonalától távolabb lévő logisztikai erők, közlekedési csomópontok és vezetési pontok pusztítása kiemelten fontos lehet, hiszen akkor megbomlik a harcérintkezésben lévő csapatok vezetése és ellátása, harcképességük csökken, sokkal pusztíthatóbbá válnak. A mélységi tűzcsapás tulajdonképpen azt jelenti, hogy a másodiklépcső-erők, a logisztika, a tartalékok olyan veszteségeket szenvednek, hogy már nem alkalmazhatók a közvetlen harcérintkezésben. A HM és a HVK ma azt vizsgálja, hogyan lehetne a Zrínyi-programot kiegészíteni ilyen fegyverrendszerek beszerzésével.

A SPECIÁLIS KÉPESSÉGEK, A HADIIPARI KAPACITÁSOK FEJLESZTÉSE

A Magyar Honvédség egészségügyi kiürítési képességével kapcsolatban korábban kétségek merültek fel. Nem is olyan régen sajnos a koszovói incidens kapcsán szükség volt erre a speciális képességre katonáink mentése során. Bebizonyosodott, hogy a katona-egészségügyi szolgálat gyorsan és szakemberként tudott beavatkozni. Mit lehet tudni erről a nagyon fontos területről?

- ▶ Beszéljünk erről őszintén. Korábban sokan azt mondták, hogy a szállító repülőgépek nem is a honvédséget szolgálják, hanem kormánygépek. A 2023 májusában történt sajnálatos események során Koszovóban magyar katonák is sérüléseket szenvedtek. A Magyar Honvédség MEDEVAC gépei időben kiérkeztek, a huszonhét sérült katonánkat hazahozták. Az orvosi ellátást megszerveztük a helyszínen, ezt követően a táboron belül, majd Magyarországon, a Honvédkórházban történt a sérült katonáink további egészségügyi ellátása, gyógyítása. Orvosaink és ápolóink azonnali egészségügyi beavatkozást, professzionális munkát végeztek. Ismételten az orosz–ukrán háborút hoznám fel példaként. Sokan úgy gondolják, hogy ha egy katona elmegy a háborúba, harcol, majd meghal. Ez nem így van, a katonák egy része megsérül – a sebesültek aránya akár 80% is lehet –, így a gyógyítás, az egészség helyreállítása sok szempontból fontosabb, mint a harci-technikai helyreállítási képesség. Tehát ha egy katona megsérül, akkor a legfontosabb feladat a szükséges gyógyítás biztosítása, majd a rehabilitációs kezelés, mivel ez nemcsak a harci morál fenntartásának fontos tényezője, hanem a személyi utánpótlás forrása is, mert a sebesült katona legjobb esetben visszatérhet a haderőhöz. A Magyar Honvédség 2022-ben vásárolt egy ROLE-2³ tábori kórházat (speciális technikai eszközök, járművek, felszerelések), amelynek elsődleges feladata egy dandár harcának egészségügyi biztosítása. Az elmúlt időszakban megtörtént az egészségügyi állomány felkészítése a telepítésre és tábori körülmények közötti működésre. A ROLE-2 tábori kórházunk jól vizsgázott a NATO idei „Vigorous Warrior 24” (Erélyes harcos) egészségügyi rendszergyakorlatán, amelyen 33 ország erői és eszközei vettek részt a várpalotai gyakorlótéren. Hozzá kell tennem, hogy ez a képesség nem csak a honvédséget szolgálja, hiszen olyan hazai válsághelyzetekben (katasztrófák, árvizek stb.) is jól alkalmazható, ahol azonnali és tömeges egészségügyi ellátást kell alkalmazni. Tehát a ROLE-2 tábori kórháznak országvédelmi jelentősége is van.

Kovács László vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának egyetemi tanára a kiberhadviselés és a katonai kiberhadvédelem jelentőségére hívta fel több tanulmányában is a figyelmet. Nagy Zoltán András, a Pécsi Tudományegyetem ÁJK Büntetőjogi Tanszékének és az NKE Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszékének habilitált egyetemi docense is több esetben érkezett a kiberháborúról, kiberbűncselekményekről és a kiberterrorizmusról. A kérdéskör rendkívüli aktualitással bír. Milyen fejlettségi szinten áll ezen a területen a Magyar Honvédség?

- ▶ A kiberhadviselés vonatkozásában szintén fontos tapasztalatokat szereztünk az orosz–ukrán háborúban. A kiberveszélyekre történő felkészítés már korábban megindult, mert 2007-

³ A Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program részeként 2021-ben közbeszerzést írtak ki moduláris felépítésű, telepíthető, sebészeti képességgel rendelkező katonai kórház beszerzése céljából, amelynek beszerzése 2022-ben megtörtént. Ezzel kialakult egy önálló „ROLE-2-Basic” tábori egészségügyi ellátóképesség, amelynek segítségével az egészségügyi szakemberek műveleti területen is képesek magas szintű orvosi ellátást nyújtani az arra rászorulóknak. Az eszközháttér fontos, a képességhez azonban az ember, a szakértelem és a csapatmunka is nélkülözhetetlen. Lásd bővebben: <https://honvedelem.hu/hirek/nehez-korulmenyek-kozott-is-bizonyitott-a-role-2-allomanya.html> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 14.)

ben orosz hackerek megtámadták Észtország állami informatikai rendszerét. Napokra, hetekre megbénították a közigazgatási, banki–pénzügyi szolgáltatási, nyugdíjbiztosítási, valamint postai rendszerét. A támadások után Észtország újraépítette az informatikai védelmi rendszerét, ma az ország Európa egyik legfejlettebb IT és kibervédelmi szisztémájával rendelkezik. Ennek eredményeképpen ma mindent rövid idő alatt elektronikusan el lehet intézni (pl. egy cégalapítás 15 perc alatt lehetséges), lehet választani, az internetszolgáltatás szabad és igen fejlett az országban. A kiberhadviselést a 2013. évi Geraszimov-doktrína beépítette a hibrid hadviselés eszköztárába, amit az oroszok 2014-ben és a 2022. évi háború előtt intenzíven alkalmaztak.

A kibertérben is folyamatosak az összecsapások, egymás rendszereinek támadása az orosz–ukrán háborúban. A legtöbben azt gondolják, hogy azzal kezdődik egy kibercsapás, hogy az ellenség wifi- és mobilhálózatát „lelövöm”. Ez nem könnyen valósul meg, mert a hadseregek védik a saját internet- és mobilszolgáltatási rendszereiket, az ellenfelek pedig támadják és zavarják egymás rendszereit. Ezért úgy is tűnhet, mintha a kiberhadviselés háttérbe szorulna a hadviselésben, de ez nem így van, mert különböző megjelenési formákban, beleértve a célzott csapások kiváltásának lehetőségét is, részét képezi az általános fegyveres küzdelemnek. A Magyar Honvédség egy erőteljes kibervédelmi képességgel és korlátozott kibertámadó képességgel rendelkezik. 2022 végén hoztuk létre az MH Kibervédelmi Parancsnokságot, amelynek kiberművelési és információs központja Szentendrén működik.

A magyar államhatár őrzetével kapcsolatban a Magyar Honvédségnek voltak és vannak feladatai. Milyen irányban fejleszthető tovább országhatáraink védelme?

- ▶ A határőrizet a Belügyminisztérium hatáskörébe tartozó feladat, amelyet az erre kijelölt rendőri erőkkel és határvasdász-alegységekkel látnak el. A szerb határon épített kerítés az évek alatt fejlett technikai őrzés-védelmi rendszerré alakult át. Az elektronikus védelem, a mesterséges intelligencia és az arcfelismerő rendszer alkalmazása rengeteget segített abban, hogy a visszatérő embercsempészeket és a migránsokat ki tudjuk szűrni. A magyar intelligens határvédelmi rendszert már több ország (pl. Kenya) megvásárolta, ami mutatja a megoldások sikerét. A leghatásosabb határvédelmet akkor tudjuk elérni, ha nem az országhatárainknál állítjuk meg a migrációt, illetve az illegális határátlépőket, hanem ott, ahol a tényleges probléma keletkezik. Magyarországra elsősorban Afganisztánból, Szíriából és a Száhel-övezetből érkezik nagyszámú migráns és menekült. A nyomást csak úgy tudjuk csökkenteni, ha a kiváltó okok megszüntetésében segítünk, és ha az érintett országok a menekülési útvonalak mentén erős határvédelmet hoznak létre. Jól látható volt az elmúlt időszakban, hogy amikor például a szerb belügyi szervek hatásosan lezárták a határt, felléptek az embercsempészek ellen, elszállították az illegális migránsokat a környékről, akkor a határ menti magyar településeken az emberek nagyobb biztonságban érezték magukat, és egy sokkal nyugodtabb időszakot élhettek meg. Tehát ez is mutatja, hogy a problémákat mindig ott kell kezelni, ahol keletkeznek, és nem akkor, amikor a migránsok megérkeznek.

A haditechnikai eszközök gyártásának milyen jelene van, és milyen jövője lehet Magyarországon?

- ▶ Az orosz–ukrán háború fontos tapasztalata, hogy amennyiben megszakad a haditechnikai eszközök és anyagok (pl. lőszer) gyártási és ellátási lánc, az komoly problémát okoz a hadviselő feleknél. Jól érzékelhető volt, hogy bár az orosz hadiipar 2022 nyarán háborús termelésre állt át, nem volt képes a kilőtt harceszközöket (pl. harcokocsikat) olyan mennyiségben pótolni, mint amilyen ütemben azok megsemmisültek. Így az orosz haderő egy időre elveszítette haditechnikai regenerálódási képességét, amit csak szövetséges

országok szállításaival tudott helyreállítani. Mára már felpörgött az orosz hadipar, de a legkorszerűbb fegyverrendszerek gyártása ma is nehézségekkel tud csak megvalósulni.

Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban még nagyobbak a problémák, hiszen a védelmi ipari kapacitások az elmúlt békeévtizedekben leépültek, csak a haderők természetes utánpótlására voltak méretezve. További nehézség, hogy a nyugati szövetséges országokban a hadipar magánkézen van (ellentétben az orosz állami tulajdonnal), így a gyorsítás és a kapacitásbővítés csak piaci megoldásokkal lehetséges. Jelenleg a nagy hadiipari cégek, mint például az amerikai Lockheed Martin, Northrop Grumman, Raytheon, General Dynamics, esetleg az európai Rheinmetall, Airbus, Thales, BAE Systems bővítik ugyan gyártási képességeiket, de ez hosszú időbe fog telni. Ezt a folyamatot Európában az EU is segíti, amely forrásokkal és szakpolitikai megoldásokkal stimulálja az európai hadiipart, a katonai kutatásokat, fejlesztéseket és innovációt.

Így jelenleg a hadiipari kapacitások felépítésének időszakában vagyunk. Ez Magyarország számára előnyös helyzet, mert így a kapacitások egy része nálunk teremődik meg. Ezért jött létre állami támogatással a zalaegerszegi Lynx-harcjárműgyár, a Várpalotán épülő löszér- és robbanóanyaggyár, a Gyula melletti Airbus-gyár vagy a Kiskunfélegyházán működő kézi fegyvergyártó üzem. Magyarország időben, még a háború előtt lépett, így hazánkba olyan nagy hadiipari vállalatok települtek, amelyek széles beszállítói láncot építenek ki az országban, munkahelyeket teremtenek, és folyamatosan képezik hadiipari mérnökeinket, szakembereinket.

EGYÜTT A TÁRSADALOMMAL

Vezérezredes úr, ön számos alkalommal felhívta a figyelmet a társadalom honvédelmi képességének jelentőségére, melynek fejlesztése érdekében komoly erőfeszítéseket tesznek. Milyen eredményeket sikerült elérni az elmúlt időszakban ezen a stratégiai területen?

- ▶ A hadsereg társadalmasítása nem a legszebb szó, de nem tudok megfelelőbb kifejezést. Miután 2004-ben megszűnt a sorkatonaság rendszere békeidőszakban Magyarországon, a hadsereg társadalmi kapcsolata meggyengült. Korábban, a sorkötelesség időszakában, a hadsereg egy „olvasztótégely” volt, ahol minden fiatal szolgált, szocializálódott, ténylegesen felnőtte vált. Napjainkban a haderő e funkciója megszűnt, bár időről időre felerősödnek a nosztalgikus hangok, hogy erre szükség lenne, különösen most, amikor a szomszéd országban háború dúl. Ebben a helyzetben a honvédelmi tárca és a hadsereg vezetése számos módon erősíti a haderő társadalmi kapcsolatait. Az elmúlt években újjászerveztük a toborzó kampányainkat: kezdetben az „Irány a sereg!” volt a megszólítás, amit később egy rövid kérdéssel toldottunk meg: „És te készen állsz?” A legújabb „Embert a vasra!” toborzókampánnyal már konkrét beosztásokat (tüzér, lövész, pilóta stb.) ajánlunk a fiataloknak jó fizetéssel, életpálya-karrierrel. Most indítottuk az önkéntes területvédelmi tartalékosokat toborzó kampányt, amely a 20 ezer fős tartalékos haderőkomponens létrehozását célozza. Gyakorlatilag szeretnénk megduplázni a jelenlegi tartalékos katonák számát, amivel erőteljesen javíthatnánk a hadsereg imázsát a társadalom körében is. Ezen a területen igen nagy lehetőséget látok. Ha Böhönyén, Marcaliban, Mándokon vagy bárhol az országban létrejön egy önkéntes területvédelmi alegység, akkor a településen megjelenik a honvédség, a helyi lakosok könnyebben vállalják szabadidejükben a haza szolgálatát, mert közvetlenül láthatják ennek hasznát. A kiképzés során a modern kori „végvári vitézek” egy jó és élményszerű felkészítést kapnak, ami számukra új kihívásokat, emberi

tartást, közösséghez tartozást is jelent. Ezen mindenki nyer, az is, aki jelentkezik a hivatásos vagy tartalékos katonai szolgálatra, de nyer a társadalom, és nyer a hadsereg is.

Tehát most azon dolgozunk, hogy a területvédelmi tartalékos rendszert még inkább teljesebbé tegyük, felépítsük, hasznossá tegyük, hogy a lehetőség minél több állampolgárhoz eljusson. A szükséges katonai kereteket tavaly megteremtettük, létrehoztuk a területvédelmi erők parancsnokságát, minden régióban felállítottunk egy-egy területvédelmi ezredet.

Engedtesse meg egy személyes jellegű kérdés. Magam sorállományú határőr szakaszvezető voltam, például nekem is lehetne szerepem ebben a rendszerben?

- Így igaz, nagyon jó lenne, ha területvédelmi tartalékos feladatot is vállalna. Tapasztalatai, tudása, katonai előképzettsége, fegyverismerete, határőrszolgálati élményanyaga alapján kiváló toborzó lehetne, aki hitelesen meg tudná szólítani a fiatalokat. Jó példát tudna mutatni, hiszen van már katonai előképzettsége, nem ijed meg a fegyvertől, látja, hogy milyen szabályok mentén kell katonának lenni. Nyilván jobban tudná népszerűsíteni a tartalékos pályát, mint egy tábornok. Hiszen ön – ha fogalmazhatok így – egy olyan etalon lehet a közvetlen környezetében, aki katonai / határőr szolgálat után komoly tudományos munkát végez, tehát példaképnek tekinthető. Ha ön azt mondja valakinek, hogy gyere területvédelmi tartalékosnak, csatlakozz hozzánk, nemes ügyet képviselünk, csináljuk együtt, tanítanak, élményekben lesz részed, valószínűleg ez olyan meggyőző erővel bírna, hogy a fiatalok könnyebben felcsapnának tartalékos katonának.

Vezérezredes úr, ön korábban a sport, a dzsúdó területén is kiemelkedő eredményeket ért el. Jó szívvel emlékezünk Furkó Kálmán ezredesre, aki mind a Magyar Honvédség életében, mind a magyar harcművészet területén felbecsülhetetlen jelentőségű örökséget hagyott maga után. Jelenleg van „harcművészeti” műhelye a Magyar Honvédségnek? Hogyan erősíthető a sport szerepe a honvédség mindennapi életében?

- Furkó Kálmán valóban példakép, aki ikonikus alakja volt a Magyar Honvédségnek. A sportot fontosnak tartom nemcsak a hivatásos haderőben, hanem a tartalékosoknál is. Két éve elindítottuk az önkéntes honvédelmi cselgáncs programot, melynek keretében megszólítottuk a cselgáncs egyesületeket. Adunk számukra tananyagot és támogatást, hogy az egyesületek a területvédelmi tartalékosainknak önvédelmi felkészítést biztosítsanak. Ezt az állóképesség, a tartás, a küzdés szellemisége miatt nagyon fontosnak tartom. Egyre sikeresebb ez a program, hiszen szépen gyarapszik a résztvevők száma. Ezt az irányt követjük a továbbiakban is, emellett még megteremtjük a professzionális feltételeket a sporthoz felszereléssel, kondicionáló teremmel, uszodával, futópályával. Így napi egy órát minden katonánk hasznosan tud sportolni, kihasználva azokat a sportolási feltételeket, amelyek mindenki számára rendelkezésre állnak. Ez tényleg az a hivatás, ahol szükség van a fizikai felkészültségre. Fogalmazhatnék úgy is, hogy olyan munkahely vagyunk, amely támogatja a fizikai testedzést, hiszen napi egy órában minden katonának joga és kötelessége is, hogy foglalkozzon testedzéssel. Emellett a Magyar Honvédség támogatja a Honvédelmi Sportszövetséget, profi sportolókból álló sportszázadot hoztunk létre Szentendrén, melynek tagjai a versenysport befejezése után a katonai szervezeteknél fogják a sportot szervezni és irányítani.

De a sport mellett fontosnak tartom az egészséges táplálkozást is, most éppen az ételmezési reform időszakát éljük a Magyar Honvédségben. Sajnos étkezési receptúránk nem a legmodernebb egészséges táplálkozást követik, változtatásra szorulnak. Tudvalevő, hogy a jó testfelépítés 70%-a az étkezésnek, 30%-a az edzésnek köszönhető. A hadseregben

a hagyományos étrend tekinthető megszokottnak. Mindenki szereti a tradicionális honvédségi babgulyást, a pörköltet tarhonyával, de ezek az ételek meglehetősen távol állnak attól, amit a táplálkozástudományi szakemberek megfelelőnek ítélnék. A közelmúltban tartottunk egy élelmezéstudományi konferenciát, amelynek ajánlásai alapján átalakítjuk a receptúránkat és az élelmezéssel kapcsolatos beszerzést. Tudom, hogy sokan még idegenkednek a barna rizstől és a bulgurtól, nem szívesen cserélik fel a tarhonyával, vagy más ízletes és megszokott étellel. De ezen a területen is mindenképpen előre kell lépünk, mert a bevitt kalória, a fizikai mozgás és a testfelépítés szoros kapcsolatban állnak egymással. Ezzel összefüggésben van egy testalkati programunk is, ugyanis azt szeretnénk, ha katonáink még inkább kisportoltak és egészségesebbek lennének a jövőben. Nagyon jó visszajelzést adnak e tekintetben az iskolai osztálytalálkozók, mint ahogyan ezt több kollégám is mesélte, mert a volt osztálytársak egy része idősebbnek tűnik azoknál, akik a katonai pályát választották, hiszen a rendszeres mozgás, a fizikai felmérés, az egészséges táplálkozásra törekvés többségében meglátszik a katonákon.

A nyugdíjas katonák közösségének erősítése és a honvédség hagyományörzése egyaránt fontos feladat, milyen tennivalók vannak még ezen a területen?

- ▶ A hagyományörzés fontos része a munkánknak, amelyre nagyon nagy hangsúlyt fektetünk, és komoly figyelmet fordítunk. Lehetőségeink szerint minden támogatást próbálunk megadni azok számára, akik katonai vagy civil hagyományörző szervezeteknél tevékenykednek, szerepet vállalnak a katonai hagyományok ápolásában. Őket nem kell meggyőzni arról, hogy a honvédség, illetve az ország védelme kiemelten fontos Magyarország számára. A HM most szeretne egy olyan ernyőszervezetet kialakítani, ahol a hagyományörzőket, a társadalmi szervezeteket és a nyugdíjasklubokat összefogjuk egy rendszerbe. Ezt annak érdekében tesszük, hogy hatékonyabb legyen a hadsereg támogatása, a honvédség népszerűsítése, a komplex honvédelmi szemlélet kialakítása, az üzenetek közvetítése. Próbálunk minden támogatást megadni számukra most és a jövőben is, hogy hatékonyan tudják képviselni a társadalmi környezetben a haza és a honvédség értékeit.

A Stefánia Palota – Honvéd Kulturális Központ a Magyar Honvédség szimbolikusnak tekinthető épülete is a honvédség hagyományait képviseli. Milyen funkciót tölt be napjainkban, és milyen üzenetet hordoz a régműltből?

- ▶ Az intézményben a fiataloknak kadétprogramot, a hivatásos állományoknak kulturális és egyéb programokat rendeznek. A nyugdíjasok számára pedig klubszerűen működtetjük a házat. De nemcsak a Stefánián, hanem az ország többi részén is próbáljuk hasonlóan fenntartani a közösségi életet. Régebben működtek helyőrségi klubok a katonai szervezettel rendelkező városokban és községekben (Marcali, Kaposvár stb.), ahol pezsgő közösségi élet zajlott. Ennek a visszaállításán dolgozunk, mert kell egy olyan közösségi térnek lennie, ahol a nyugdíjas, a kadét, a honvéd kollégista, a hivatásos katona és a tartalékos katona egyaránt jól érzi magát. Budapesten a Bálna Honvédelmi Központtal gazdagodtunk, amely új színtere lett kiállításoknak, bemutatóknak, konferenciáknak és rendezvényeknek.

Vezérezredes úr, ön Kaposváron és Pécsen is, de szinte az egész Dunántúlon otthon van. Milyennek látja az országnak ezt a részét a vezérkari főnök szemével?

- ▶ Baranya és Somogy vármegye hagyományosan fontos terület a Magyar Honvédségnek, hiszen mindig voltak és vannak katonai szervezetek és laktanyák e vármegyékben. Nemrégén megkezdődött egy lövészászlóalj felállítása Kaposváron az MH Klapka

György 1. Páncélosdandár (Tata) részére, a nehézdandár építésének részeként. A toborzási eredményeink jók ebben a térségben, hiszen már két szakaszt sikerült feltölteni, dinamikusan jönnek a katonák, akik egy része Pécsen él. Pécs valamikor egy nagy katonai helyőrség volt (régén lövészezred, tüzérezred, egészségügyi zászlóalj is működött a városban), még élnek a honvédségi hagyományok, komoly toborzási lehetőséggel bír. Emlékeztetnék arra, hogy a Pécsi Tudományegyetemen alakult meg az első tartalékos egyetemista századunk, amely azóta is az egyik legjobban feltöltött egyetemista alegység. A Magyar Honvédségnek kiváló katona-egészségügyi együttműködése van a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karával. Együttműködünk a Műveleti Medicina Tanszék Katasztrófavédelmi Oktatási Központjával, amely Európa egyik legkorszerűbb szimulációs központjával rendelkezik. Ezt a központot a Magyar Honvédség is használja, sőt jelenleg katona oktatóink is részt vesznek a képzésben.

Vezérezredes úr, az ön munkáját külföldön és Magyarországon is magas rangú kitüntetésekkel ismerték el, többek között a francia Becsületrend civil lovagi fokozatával és a Magyar Köztársasági Érdemrend katonai tagozatának lovagkeresztjével. Melyik elismerésére tekint a legbüszkébben?

► Én legjobban arra vagyok a büszke, ha beosztottjaim őszintén értékelik a munkámat. Ezek a kitüntetések az egyenruhán megtisztelőek és fontosak, de a bajtársak, a munkatársak elismerése, a tőlük érkező pozitív jelzések és a támogatás a legnagyobb érték, amit egy parancsnok kaphat a katonáitól. Szerencsés vagyok, hogy dandárparancsnok koromtól fogva mindig is jó kapcsolatot ápoltam a személyi állománnyal, most is folyamatosan törekszem rá.

Vezérezredes úr, köszönöm az interjút!

Porkoláb Imre dandártábornok:

A GERASZIMOV-DOKTRÍNA FOLYTATÁSA

Az orosz–ukrán háború tapasztalatai a stratégia tükrében

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.1

ÖSSZEFOGLALÓ: A tanulmány a modern háborúk dinamikusán változó karakterét vizsgálja a napjaink világpolitikáját forrón tartó orosz–ukrán háború tapasztalatainak fényében. A 2014-es konfliktus során a határok nélküli hadviselés koncepciója került előtérbe. Ahogy a Geraszimov-doktrína is fogalmaz, a pusztítással szemben megnövekedett a befolyásolás fontossága, a közvetlen katonai beavatkozás helyett az indirekt módszerek alkalmazása. Megfigyelhető volt a hagyományos és az irreguláris erők integrációja, a katonai és nem katonai eszközök együttes alkalmazása, azaz a hibrid hadviselés. Ezzel szemben a jelenlegi háborúban inkább a hagyományos és az aszimmetrikus katonai szemléletmódok ütközése figyelhető meg, ahol a kor technológiája – a maga drónjaival és modern légvédelmi rendszereivel – új megvilágításba helyezi a megfelelő válaszreakció meghatározását. A 2022 februárja óta eltelt időszak bebizonyította, hogy az erőforrás-aszimmetria döntő befolyásoló tényező lehet egy konfliktus kimenetelét illetően, de az információs fölény kialakítása legalább ekkora jelentőséggel bír. A szerző arra keresi a választ, hogy a mai háborúban a hadviselő felek a rendelkezésre álló erőforrások alapján milyen nemzeti biztonsági stratégia és képességfejlesztési irányelvek mentén növelhetik ellenállóképességüket és vívhatják ki a győzelmet.

KULCSSZAVAK: hibrid hadviselés, tradicionális hadviselés, irreguláris hadviselés, aszimmetrikus stratégia, Geraszimov-doktrína

A SZERZŐRŐL:

Porkoláb Imre dandártábornok, Nemzetbiztonsági Irodavezető, a NATO DIANA innovációs hálózat igazgatótanácsának elnökhelyettese (ORCID: 0000-0003-1407-0678; MTMT: 10047876)

A közelmúlt ukrajnai eseményei rávilágítottak arra, hogy a háború művészete dinamikus, és tanúi lehetünk egy újabb átalakulásnak, amely alapjaiban változtathatja meg az elképzelésünket a modern háborúk dinamikájával kapcsolatban. A háború adaptációs folyamat eredménye, és Thuküdidész peloponnészoszi háborúról írt sorainak megjelenésétől kezdve megfigyelhetjük a hadviselés dinamikusán változó karakterét, amely leginkább kétféle filozofikus táborban zajlott attól függően, hogy a hadviselő felek mennyire voltak erőforrások birtokában. Az egyik tábor a konfrontatív szembenállást hangsúlyozta, és a görögök ezt *bié*-ként jellemezték. Ezt a fajta szemléletmódot, amelyet a falanx elterjedése az évszázadok során az erőforrásokkal rendelkező hadviselő felek számára szinte egyeduralkodóvá tett, kiegészítette a *métis* típusú szemléletmód, amely inkább a direkt konfrontáció elkerülésére és a kinetikus katonai eszközökön túli egyéb módszerek használatára fókuszált. A napjainkban leginkább szembeötlő jelenség azonban az integráció, vagyis az eddig elkülönülten jelen lévő szemléletmódok egyszerre, egy időben vannak jelen.

A hadviselésen belül a különböző (kinetikus és nem kinetikus) területek együttes használata, valamint a háború formáinak összemosódása napjaink konfliktusaiban egyaránt megfigyelhető. Katonai szemszögből nézve nehéz nem észrevenni a haderőnemek és a hírszerző szervezetek, valamint a különböző kormányzati és nem kormányzati szervezetek egyre szorosabb együttműködését, az irreguláris hadviselés különböző fajtáinak (gerilla-hadviselés és terrorizmus) összemosódását, és újabban a hagyományos és az irreguláris erők integrált alkalmazását. Ezen területek és formák együttes, közös stratégia által vezérelt használata és összehangolása hibrid hadviselést eredményez.

Ezek a folyamatok nem új keletűek, a háború adaptációja a történelem során szinte mindíg tetten érhető volt, az új évezredben azonban felgyorsultak az események. Ez több problémát is felvet, de ebben a cikkben két összecsapást hasonlítok össze, és ezeket vizsgálom meg a hadviselő felek által választott stratégia, valamint a válaszreakció megfelelő kalibrációja szempontjából.

Az ukrajnai helyzet már 2014-ben is bebizonyította, de 2022-től nyilvánvalóvá vált, hogy a hibrid hadviselési forma alkalmazásával jelentősen lecsökken az előrejelzés és a felkészülés ideje (vagy akár felderíthetetlenné is válhatnak az előkészületek). Ez azt is jelenti, hogy stratégiai szinten a politikai vezetésnek sincs elegendő ideje arra, hogy konszenzusos megoldást alakítson ki. A válaszreakció kalibrálásának tekintetében pedig elmondható, hogy a hibrid típusú fenyegetésekkel szemben egy újszerű stratégiai szemlélet és hozzáállás szükséges a legfelsőbb vezetés részéről. Ebben a cikkben bemutatom, milyen átalakuláson ment keresztül a hadviselés az ezredfordulót követően annak érdekében, hogy lehetővé váljon a hibrid hadviselési forma – különösen az új orosz stratégiai megközelítés jellegzetességeit kiemelve –, majd ezt követően javaslatokat fogalmazok meg arra vonatkozóan, milyen következtetéseket érdemes levonni a jelenlegi konfliktusból.

A STRATÉGIA VÁLTOZÁSA

Az irreguláris hadviselésre¹ a történelem folyamán a kisméretű kötelékek leleményes módon történő alkalmazása² volt a jellemző. Az irreguláris hadviselés legtöbbet kutatott formája, a gerilla-hadviselés az esetek közel felében³ ért csak el sikert, és legtöbbször bizonyos előfeltételeknek⁴ kellett teljesülniük ahhoz, hogy a gerillák sikeresek lehessenek.

Az irreguláris hadviselésre is a folyamatos adaptáció volt a jellemző, és az elmúlt ötven évben számos tényező változása miatt ennek a hadviselési formának a képviselői egyre nagyobb határfokkal voltak képesek érdekérvényesítésre, így gyakran alkalmazott és közkedvelt hadviselési formává vált.

Egy szintén viszonylag új trend a hadviselésben a tradicionális és az irreguláris formák összekapcsolása. Ez a fajta hibrid gondolkodásmód sem új találmány, hiszen stratégiai szintű koordinációra a múltban is számos példa volt már,⁵ de napjainkban a két forma szinte teljes

¹ Az irreguláris hadviselést a szerzők három alapvető formára bontják, ezek: a gerilla-hadviselés, a terrorizmus és a különleges műveletek. Ezekre jellemző a kisméretű kötelékek leleményes módon történő alkalmazása.

² Arquilla 2013.

³ Boot 2013, 569.

⁴ Ilyen előfeltétel a lakosság bizonyos szegmenseinek elégedetlensége, egy hatásos ideológia, amely támogatja a lakosság mozgósítását, és felhasználható propagandacélokra, illetve lehetőség szerint a külső támogatás és menedékek, amelyek biztosítják a gerillaharc elhúzódó és hosszú ideig fenntartható jellegét.

⁵ Huber 1996.

integrációjának lehetünk szemtanúi. A hibrid hadviselési forma eredményeképpen a tradicionális (bié) és az irreguláris (métis) formák egymással egy időben, közös cél érdekében, összehangoltan kerülnek alkalmazásra, ami újszerű és váratlan kihívások elé állítja azt a felet, amelynek egy hibrid hadviselést folytató támadóval kell szembenéznie.

Integrációs stratégiára vonatkozó elméletek már korábban is léteztek, de ezeket a valóságban nem voltak képesek megvalósítani, és a szakmai vélemények is megoszlottak az alkalmazhatóságukat illetően.

A stratégiai gondolkodásmódban az ezredfordulón következett be lényegi változás, amikor két kínai ezredes a *határok nélküli hadviselés*⁶ koncepcióját megalkotva a különböző hadviselési formák integrációjának lehetőségére és a hadviselés területeinek (kibertér is) ötvözésére és ezek együttes alkalmazására tett javaslatot. A határok nélküli hadviselés legfontosabb elemei⁷ a következők:

- *mindenirányú* – valamennyi terület lefedése (kibertér és űrhadviselés is), illetve a háború aspektusai széles tárházának (politikai, gazdasági, kulturális) teljes kiaknázása;
- *szinkronicitás* – egy időben valamennyi területen indított műveletek alkalmazása, amelyek hatásai egymást erősítik, és integrált megközelítést tesznek lehetővé a háború formáinak stratégiai szinten történő teljes integrációjával;
- *aszimmetria* – bár az aszimmetria sokak szerint csak erőforrás-aszimmetriát jelent, de a határok nélküli hadviselés nagy hangsúlyt fektet az információs aszimmetria felismerésére és az információs fölény kialakítására annak érdekében, hogy a lakosságot befolyásolni tudják.

Az orosz katonai gondolkodásmódra jellemző volt, hogy több konfliktus során is kiszámíthatatlan ellenféllel kellett felvenni a harcot, és ez a hadviselési elvek folyamatos evolúcióját⁸ eredményezte. Az Ukrajnában 2014-ben az orosz hadviselő felek által alkalmazott harceljárásokat vizsgálva úgy tűnik, hogy ott pontosan ennek a koncepciónak a megvalósítására törekedtek, ami nem is csoda, hiszen az úgynevezett Geraszimov-doktrína hasonló stratégiai irányt fogalmazott meg.

2013 februárjában Geraszimov tábornok hangsúlyozta, hogy a háború szabályai megváltoztak.⁹ Az új stratégia vonatkozásában felhívja a figyelmet arra, hogy a katonai és a nem katonai műveletek aránya 1:4, vagyis a végrehajtott cselekmények csupán ötöde tekinthető katonainak. Ahogyan az ábrán is látható, megnövekedett a befolyásolás fontossága, és inkább ezt a módszert preferálják a pusztítással szemben. A stratégia a közvetlen katonai beavatkozás helyett indirekt módszerek alkalmazására helyezi a hangsúlyt, kiszélesíti a háború aspektusait, és a technológiai aspektusokon túl a kulturális aspektusok is jelentős szerepet játszanak. Az irreguláris hadviselésre képes erők (különleges műveleti erők és egyéb, a területen fellelhető szakadár csoportok) szerepe felerősödik a befolyásoláson alapuló stratégia támogatása érdekében. Néhány pontban összefoglalva az orosz hibrid hadviselés jellemzőit,¹⁰ az alábbiakat érdemes kiemelni a konfliktus lefolyásának menetét illetően:

- Aszimmetrikus megközelítés, amelyben nem a katonai jelleg (az csak rejtetten van jelen főleg a műveletek kezdeti időszakában), hanem a kulturális és gazdasági, valamint információs megközelítések kaptak döntő szerepet.

⁶ Unrestricted Warfare (magyarul „határok nélküli hadviselés”) címmel 1999-ben írt egy tanulmánykötetet két kínai ezredes, Qiao Liang és Wang Xiangsui. <http://www.cryptome.org/cuw.htm> (Letöltés időpontja: 2014. 08. 14.)

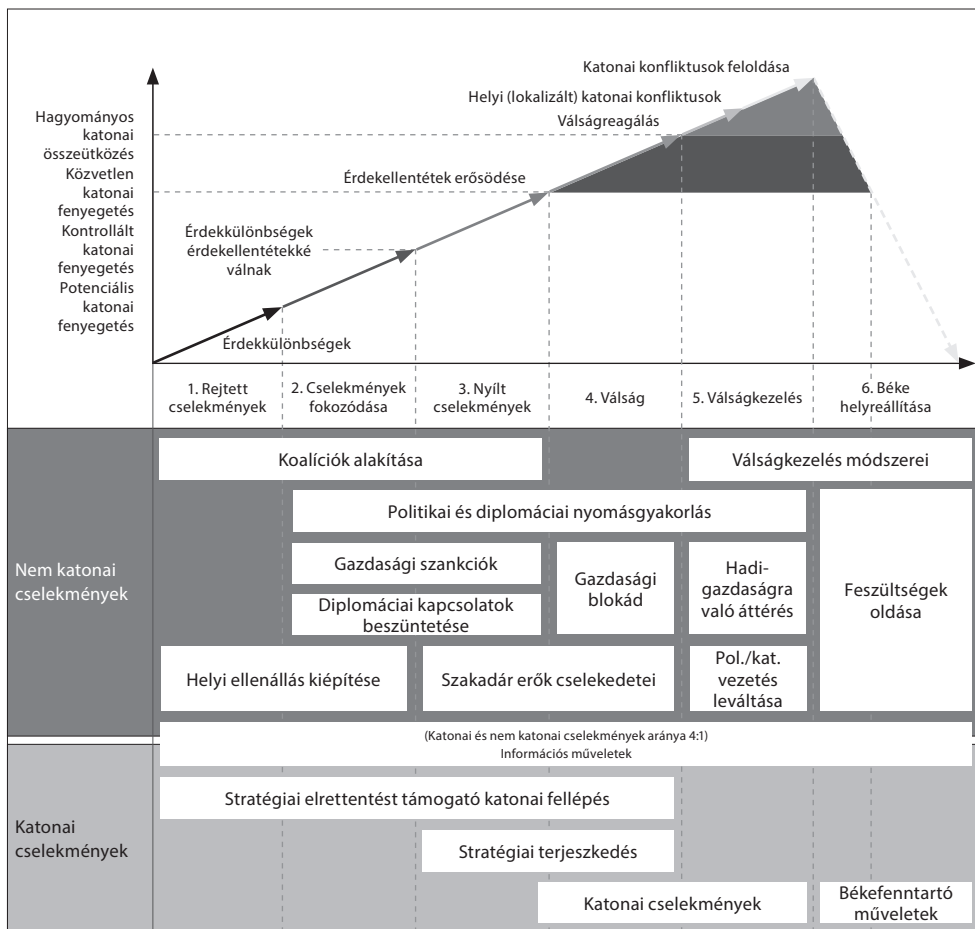
⁷ Liang – Xiangsui 1999, 204–216.

⁸ Shillingford 2000.

⁹ Galeotti 2014.

¹⁰ Chekinov – Bogdanov 2013, 13–24.

- A különleges műveleti erők szerepe, amelyek műveleteinek célja a megtévesztés és káosz okozása.
- Megfélemlítés, korrupció és egyéb eszközök alkalmazása a társadalomban.
- Katonai ellenzék felkészítése az adott társadalomban.
- Szakadár csoportok támogatása és felfegyverzése.
- Rejtett és fedett katonai beavatkozás.
- Információs hadviselés alkalmazása.
- Nyílt beavatkozás, amely területek megszállását tűzi ki célul.
- Nukleáris fenyegetés és egyéb tömegpusztító fegyverek használatának kilátásba helyezése.

1. ábra A nem katonai módszerek használata a válsághelyzetek kialakulása és kezelése során¹¹

¹¹ Az ábra eredetileg egy orosz internetes oldalon közzétett cikkben volt elérhető. Gerasimov, Valery: Ценность науки в предвидении (The value of science in anticipation – New challenges require to rethink the forms and methods of warfare). Военно-промышленный курьер (Military-Industrial Courier), 2013/8. https://www.armyupress.army.mil/portals/7/military-review/archives/english/militaryreview_20160228_art008.pdf (Letöltés időpontja: 2014. 08. 19.)

Ez a stratégia jelentős elmozdulást tükröz az évszázadokon keresztül domináns tradicionális (bié) megközelítéstől. Az új hadszíntér az emberi gondolkodás és szemléletmód befolyásolása. Ebben a stratégiai megközelítésben a hibrid módszerek alkalmazásával nem szükséges nagyméretű csapatösszevonásokat végrehajtani, elég, ha a diplomácia, gazdaság, információs befolyásolás, jogi hadviselés módszereit összkormányzati szinten összekapcsolják.

Az is felismerhető, hogy bár az erőforrás-aszimmetria döntő befolyásoló tényező lehet egy esetleges konfliktus kimenetelét illetően, de az információs aszimmetria (az információs fölény kialakítása) legalább ekkora jelentőséggel bír. Amennyiben a lakosság gondolkodásmódja a döntő tényező (a fő erő kifejtés), és sikerül az egyik félnek információs fölényt kialakítania, akkor a lakosság befolyásolásán keresztül az irreguláris elemek könnyen támogatókat találhatnak a helyi lakosok között a céljaik megvalósítása érdekében.

Ezt a módszert alkalmazták évszázadok óta az irreguláris hadviselést igénybe vevő felek, de úgy tűnik, hogy a hibrid hadviselésben is teret kapott úgy, hogy az állami szervek támogatásával valósul meg.

OROSZ–UKRÁN KONFLIKTUS (2014)

Grúziában 2008-ban az orosz haderő hónapokig vasútvonalakat és utakat épített, hogy a logisztikai ellátást biztosítani tudja, így a hadviselő felek időben fel tudtak készülni a konfliktusra, és a politikai vezetésnek is volt ideje arra, hogy diplomáciai úton megtegye a szükséges ellenlépéseket.¹²

A tapasztalatokat feldolgozva az oroszok stratégiát váltottak, a Krím-félsziget 2014. évi megszállása bizonyítja a hibrid beavatkozás hatékonyságát. Három hét leforgása alatt – anélkül, hogy hagyományos katonai erők bizonyíthatóan átlépték volna a határt – sikerült 190 bázist elfoglalni, és befolyási övezetté alakítani a területet. A műveletekben elsősorban különleges erők, speciálisan képzett légi szállítású csapatok és pszichológiai hadviselést folytató kötelékek vettek részt,¹³ amelyek arra törekedtek, hogy nyílt összeütközés és tűzharc elkerülésével, a helyi lakosság és a helyi katonai erők befolyásolásával, viszonylag békésen megszállják a területet.

A konfliktus során egy új generációs háború képe bontakozott ki előttünk, amelyben a tradicionális haderő rendelkezésre állt ugyan, de az információs és a pszichológiai hadviselés dominált.¹⁴ Az indirekt megközelítést kombinálták a politikai, a gazdasági, az információs, a humanitárius és más nem katonai eszközök széles skálájával annak érdekében, hogy elsősorban információs fölény gyakorlásával semlegesítsék a szembenálló fél tevékenységét. A lakosságért és a legitimitációért vívott harc minden szintet érintett.

A krími megszállás abban is különbözött a korábban megfigyelt tradicionális konfliktusoktól, hogy a harcászati szintű információk is stratégiai jelentőséggel bírtak.¹⁵ Emiatt a határvonal a stratégiai és a harcászati szintek között elmosódott. A hagyományos konfliktusok során – az információs fölény kivívása érdekében – minden jelentős tevékenység a lehető legmagasabb szinten került koordinálásra.

Mindez persze nem a véletlen műve volt. Az orosz haderő számos gyakorlatot folytatott, és ahogyan arra a gyakorlatok rendszerét több mint 20 éve tanulmányozó Phillip Petersen

¹² Socor 2008.

¹³ Berzis 2014.

¹⁴ Chekinov – Bogdanov 2013, 16.

¹⁵ Flynn et al. 2010.

is rámutatott,¹⁶ tudatos felkészítés zajlott az orosz haderőben, amelynek keretében a katonai hírszerzés tagjait kiképezték arra, hogyan működjenek együtt illegális katonai szervezetekkel. Ugyanakkor az orosz különleges műveleti alakulatokat arra képezték ki, hogy támogassák a szeparatista mozgalmakat.

Az orosz képességek összehangolása a művelet során példátlan szintű integritással jellemezhető: hagyományos és irreguláris hadviselési formák integrációja, a hagyományos katonai és nem katonai (kiber, gazdasági, politikai) aspektusainak kombinálása, a rendkívül hatékony információs hadviselési kampány előtérbe kerülése, amelyek ideológia és multimédia által támogatott befolyásoláson alapuló műveletekre épülnek.¹⁷ A legfontosabb tanulságok a következők voltak:

- Oroszország hibrid hadviselése szándékosan elmosta a határokat béke és háború között. A határvonal elmosódásával az orosz vezetés számára lehetővé vált, hogy felforgasson és stratégiai eredményeket érjen el, nyílt és nagyméretű katonai intervenció nélkül.
- Az ellenfél legyőzésének nem katonai (propaganda, gazdasági, politikai stb.) eszközei legalább annyira fontossá válnak, mint a katonai műveletek, ha nem fontosabbá.
- A katonai műveletek rejtett alkalmazása lehetővé tette, hogy a konfliktust követő tárgyalásokon Moszkva a nemzetközi közvélemény előtt tagadja a megszállás tényét, ezzel akadályozva a hatékony fellépést. Ez a fajta megközelítés egyértelmű alkalmazkodást jelent egy állam integritásának megtörése érdekében folytatott konfliktusok természetében, ugyanis (NATO-tagország esetében) a határ bármilyen inváziós erővel történő átlépése kiváltaná a nemzetközi retorziók alkalmazását.
- A negyedik és egyben legfontosabb tényező, hogy az orosz hibrid hadviselés teljesen átírta a nem hagyományos hadviselés szabályait, ugyanis nem a gyengébb (erőforrás szempontjából hátrányban lévő), hanem az erősebb fél használta az aszimmetrikus hadviselés formáit.¹⁸ Tehát egy olyan stratégiai szemléletmód előtérbe kerülését láthatjuk, amely képes a reakciókúszób alatt is hatékonyan működni azáltal, hogy kihasználja az aszimmetrikus stratégia keltette zavart céljainak elérése érdekében. Az oroszok demonstrálták, hogy képesek a megfagyott konfliktus felolvasztására, az események érdekeik szerinti befolyásolására, majd a kialakult helyzet újbóli visszafagyasztására.

OROSZ–UKRÁN HÁBORÚ (2022)

A 2024-es washingtoni NATO-csúcstalálkozóra készülve az egyik kiemelt téma az orosz–ukrán háború. A kérdés a cikk szempontjából azonban elsősorban az, hogy mennyiben változott a stratégia 2014-hez képest? Melyek azok az elemek, amelyekben továbbra is a Geraszimov-doktrína érhető tetten, és melyek azok, amelyek a tradicionális hadviselés irányába tolták el a jelenlegi, 2022-ben kezdődött konfliktust?

¹⁶ Dr. Phillip A. Petersen előadása: Russian General Staff Preparations for. “New Generation Warfare”. Potomac Foundation, 2015.

¹⁷ Gerasimov 2013.

¹⁸ Ezt egy teljesen integrált hibrid hadviselés keretében valósítják meg. A történelem folyamán a legtöbb stratégiai gondolkodó akkor választotta az irreguláris hadviselést, ha semmilyen más eszköz nem állt rendelkezésére. Még Mao és Giap is megjegyezte, hogy amint lenne lehetőségük konvencionális eszközök alkalmazására, azonnal váltanának irregulárisról hagyományos konfliktusra. De a hadviselés két eddig különösen folytatott formájának ilyen szintű integrációja és az irreguláris forma tudatos választása úgy, hogy lenne lehetőség és képesség hagyományos eszközök alkalmazására, egészen egyedi és a megszokottól eltérő gondolkodásmódot tükröz.

A jelenlegi háborús helyzet több tekintetben is eltér a 2014-es krími megszállástól. Első és legszembetűnőbb az, hogy tényleges határátlépésre került sor, és első ránézésre tradicionális nemzeti konfliktusnak lehetünk szemtanúi.

Ugyan az ukrán haderő túlnyomórészt még mindig orosz haditechnikai eszközöket használ, a kialakult helyzet miatt technikai szempontból középtávon NATO-kompatibilis eszközökkel fog rendelkezni. A NATO a washingtoni csúcson témaként szereplő „támogató misszió” (*NATO Security Assistance and Training to Ukraine – NSATU*) hivatalos célkitűzése ennek a folyamatnak, vagyis az ukrán haderő NATO-interoperabilitásának intézményesítése és elérése. Mindez védelmi ipari befektetéseket is jelent, hiszen több nyugati hadiipari cég telepített már Ukrajnába javítókapacitást, illetve tervezi ezt tenni, ami akár piaci pozíciószerzésként, akár a konfliktus intenzitásának jövőbeni csökkenéseként is értelmezhető.

A 2023-as ukrán ellentámadást megelőzően Zelenszkij elnök elérte, hogy az átadott nyugati fegyverrendszereket ne csak a védelemben, hanem a támadásban is felhasználhassa. Az ellentámadás azonban hetek alatt fennakadt a jól kiépített orosz védelemben. A nyugati fegyverek alkalmazásában és a háború eszkalációjában 2024 első fele jelentett újabb szintlépést. Az ukrán elnök a nyugatról kapott haditechnikát a 2014 előtti orosz határokon belül is bevethette.

A háború – az első hónapokban – számos elemében az 1980-as évek technológiai és harcászati színvonalát tükrözte. Ez azonban az eltelt két és fél év alatt jelentősen átalakult, olyannyira, hogy egyes hadtudományi szakemberek szerint mostanra a hadviselés forduló-pontjának vagyunk szemtanúi, amelyben a kor technológiája (drónok, modern légvédelmi rendszerek, nagy hatótávolságú csapásmérő képesség stb.), illetve a hálózat alapú vezetési és logisztikai rendszer, valós idejű (műholdas) felderítés meghatározó a konfliktus alakulására.

A drónok a háború kezdeti szakaszaiban képesek voltak saját értékükhöz képest aránytalanul nagy károkat okozni, ami azonban főleg az elégtelen elektronikai hadviselésre (EHV), a légvédelmi képességek hiányára és a kiképzetlenségre vezethető vissza. A UAV-ok hatékonysága, könnyű alkalmazhatósága jelentősen növelte az ukrán képességeket, a harckocsik és páncélozott harcjárművek többsége nem nagy harckocsicsatákban semmisült meg, hanem kicsi, gyors, olcsó, könnyen fejleszthető és nehezen észlelhető pilóta nélküli eszközök miatt. Nem meglepő tehát, hogy mindkét hadviselő fél felfuttatja a drónok gyártását. Az ukránok például összesen egy-két millió drón (szárazföldi, vízi, FPV, nagy hatótávolságú stb.) gyártását tervezik.

A jelenlegi háború a hagyományos és aszimmetrikus katonai szemléletmódok ütközése. Az invázió kezdetén Ukrajna sikereket ért el, mert decentralizált módszerekkel vette fel a harcot az oroszok ellen (vagyis aszimmetrikusan harcolt, manőverező szemléletmóddal), de amint a stratégiáját hagyományosabb megközelítésre változtatta (mint például a sokat várt 2023-as ellentámadás során), a háború anyagi versengéssé vált (az anyagcentrikus hadikultúra elvei szerint), amelyből az a nemzet kerül ki győztesen, amelynek több nyersanyaga és nagyobb létszámú lakossága van.

Mit is jelent mindez? Az aszimmetria azt jelenti, hogy Dávid nem győzheti le Góliátot úgy, hogy megpróbál mini Góliáttá válni. Akkor győzedelmeskedhet, ha a lehető legjobb Dáviddá válik. Vagyis egy Oroszországgal vívott háborúban csak akkor lehetünk sikeresek, ha a háborús stratégia többszörös dilemmákat (a teljes diplomáciai, információs, katonai és gazdasági spektrumban) idéz elő, és a lehető legnagyobb aszimmetriát teremti meg. Olyan védelmi megközelítést érdemes kialakítani, amely biztosítja a feltételeket a tradicionális feltételekkel való harctevékenységgel kapcsolatos képességeinkre alapozva, de ugyanakkor kifejezetten az aszimmetria támogatására is épít (egyfajta egyensúlyt kialakítva a kettő között).

KÖVETKEZTETÉSEK

Az egyik leginkább észrevehető különbség a 2014-es konfliktushoz képest, hogy az anyagcentrikus stratégia, amely pusztításra, az ellenfél erőinek felszámolására összpontosít, jelentősen eltér a korábbi, Geraszimov által bevezetett stratégiától, hiszen az összecsapás során elsősorban a katonai szemléletmód és megoldások kerülnek előtérbe.

Ebben a góliátok közötti csatában a politikai döntéshozóknak, katonai szakembereknek és elemzőknek el kell fogadniuk, hogy az eszközök nagyméretű elhasználódása az anyagcentrikus háború és a hadviselés általános szabályai szerint alakul. A 2023 nyarán lezajlott sikertelen ukrán ellentámadás erre példa, hiszen az ukrán erők nem manőverekkel, hanem frontálisan támadtak az orosz védelem ellen, ennek eredményeképpen Oroszország pusztításorientált védelme meghiúsította Ukrajna támadását.

Hogyan lehetne kimozdulni ebből a stratégiai dilemmából? A hadviselés formái tükrözik az állami (vagy nem állami) vezetés céljait. Egy olyan hadsereg, amely nagymértékben hagyatkozik a (nyugatról kapott) felderítő-csapásmérő komplexumokra és gépesített erőkre, inkább a tűzerő és a pusztításon alapuló stratégia felé hajlik. Abban az esetben, ha a támogatás mértéke csökken, az ukrán haderő rákényszerülhet, hogy az irreguláris, decentralizált stratégiát részesítse előnyben, vagyis Dávidként harcoljon Góliáttal szemben. Ez egy furcsa dilemma a nyugati hatalmak részére, hiszen mindebből az következik, hogy alaposan át kell gondolni, milyen eszközökkel támogatják Ukrajnát.

Az ukrajnai háború azt is bizonyítja, hogy a tradicionális hadviselési módszerek előtérbe kerülése mellett azon országok, amelyeknek viszonylag kis népességük van, a természeti akadályok hiányoznak a területükön, valamint a többszintű hagyományos védelem kialakításához szükséges stratégiai vagy műveleti mélység hiányzik, nem teremtették meg a manőverező hadviselés intézményes kultúráját, valamint korlátozott a védelmi ipari termelési kapacitásuk, egy aszimmetrikus stratégiai megközelítést kell, hogy kövessenek. Olyan védelmi stratégiát kell kidolgozniuk, amely a műveleti környezetük egyedi történelmi, kulturális, földrajzi és egyéb jellemzőihez igazodó, költségvetési és létszám alapján racionalizált, és a szövetségesek és partnerek hagyományos erejével vagy a nélkül is fenntartható képességeket alakít ki.

Bár az ukrajnai konfliktus nagyon egyedi, és óvatossá kell lennünk, amikor megpróbáljuk a gyakorlatban alkalmazni a tanulságait, a következő szempontokat érdemes figyelembe venni egy nemzeti biztonsági stratégia és a képességfejlesztési irányelvek megfogalmazásakor.

- A vezetési folyamat megszakadása (zavarása) esetére a küldetés alapú – önállóan is működő – vezetési rendszer alkalmazása szükséges a konfliktus sikeres megvívása érdekében.
- A küldetés alapú vezetés erősítése, a vezetésfejlesztési módszerek önállóságot támogató, adaptív szemléletre való átalakítása nagyban javítja a védelmet folytató egységek hatékonyságát. A döntési helyzetek alacsonyabb szintre tolódása szükségessé teszi az alacsonyabb parancsnoki állomány felkészítésének fokozását, az önállóság, a kezdeményező készség és a decentralizált végrehajtás, valamint a magasabb vezetői szándék megértésének (küldetésorientált vezetés) oktatását.
- A modern technológiák széles körben történő alkalmazása (műhold, titkosítás nélküli vagy titkosított, de civil adatkapcsolat) csak akkor járul hozzá a védelemhez, ha kellő számú ember ki van képezve a használatukra.
- Összkormányzati, osztályszintű megközelítés alkalmazásával a teljes társadalomra kiterjedő reziliencia növelése elengedhetetlen a védelmi tevékenységekbe bevont valamennyi szervezet műveleteinek hatékony támogatása, a háttér meg megszervezése, biztosítása érdekében. Az ország társadalmát időben fel kell készíteni egy konfliktusban való részvételre, amelyhez mind a személyes attitűdöt (elkötelezettség, áldozatvállalási

hajlandóság), mind a szakmai háttérrel (katonai, egyéb védelmi ismeretek) ki kell építeni és fenn kell tartani.

- A műveleti környezet (elsősorban a beépített területek környéke) a védelemben részt vevő valamennyi szervezeti elem eljárásainak változtatását követeli meg (kisebb alegységek decentralizált, összehangolt alkalmazása).
- A precíziós tűzcsapások alkalmazása a technológiai fejlődés következtében továbbra is meghatározó. A rakétatűzési fegyverrendszerek támogató képessége (precizitás, csapásmérő képesség) elengedhetetlen. Ugyanakkor a hagyományos fegyverrendszerek alternatíváinak kutatása, fejlesztése indokolt a megváltozott műveleti környezethez való adaptáció érdekében. A manővererők állományában a modern páncéltörő, légvédelmi, drónelhárító, valamint drón- és cirkálóőrszer képesség elengedhetetlen. Az UAV eszközök hatékony erőnövelők, és várható a dróntechnológiák további fejlődése, elterjedése minden műveleti szinten. A fejlődő (drón) technológiával szemben elengedhetetlen a detektálásra, követésre, beavatkozásra, semlegesítésre irányuló technológiák kutatása, fejlesztése.
- A műveleti logisztikai környezethez való alkalmazkodás célirányosan kialakított működésfenntartást, valamint az anyagi készletek tárolásának, az erők és az anyagok szállításának változatos lehetőségeit követeli meg. Az anyagcentrikus háborúkat támogató robusztus logisztikai rendszer elengedhetetlen a harcoló csapatok ellátása, javítás-karbantartása, működésfenntartása érdekében, aminek része a nemzetgazdaság támogató képessége.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Arquilla, John: *Insurgents, Raiders and Bandits: How Masters of Irregular Warfare have Shaped Our World*. Ivan R. Dee, Chicago, 2013.
- Berzis, Janis: *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*. National Defence Academy of Latvia, Center for Security and Strategic Research, Policy Paper No 2. 2014. április.
- Boot, Max: *Invisible Armies. An Epic History of Guerrilla Warfare from Ancient Times to the Present*. Liveright Publishing Corporation, New York, 2013.
- Chekinov, S. G. Col. (Res.) – Bogdanov, S. A. Lt. Gen. (Ret.): *The Nature and Content of a New-Generation War*. *Military Thought*, 2013/4., 12–23. <https://www.usni.org/sites/default/files/inline-files/Chekinov-Bogdanov%20Military%20Thought%202013.pdf> (Letöltés időpontja: 2014. 08. 19.)
- Flynn, Michael T. Major General (USA) – Pottinger, Matt Captain (USMC) – Batchelor, Paul D. (DIA): *Fixing Intel: A Blueprint for Making Intelligence Relevant in Afghanistan*. *Voices from the field*. Center for New American Security. Washington, D.C., 2010. január. https://www.wsj.com/public/resources/documents/AfghanistanMGFlynn_Jan2010.pdf (Letöltés időpontja: 2014. 08. 14.)
- Galeotti, Mark Dr.: *The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War*. *Moscow's Shadows*, 2014. 07. 06. <https://inmoscowshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/> (Letöltés időpontja: 2014. 08. 01.)
- Gerasimov, Valery: *Ценность науки в предвидении (The value of science in anticipation – New challenges require to rethink the forms and methods of warfare)*. *Военно-промышленный курьер (Military-Industrial Courier)*, 2013/8. <https://www.armyupress.army>

- mil/portals/7/military-review/archives/english/militaryreview_20160228_art008.pdf (Letöltés időpontja: 2014. 08. 19.)
- Huber, Thomas M.: *Compound Warfare: That Fatal Knot*. U.S. Army Command and General Staff College Press, Fort Leavenworth, Kansas, 1996.
  - Kis-Benedek József: A nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése. *Hadtudomány*, 23. évf. 2013/1–2., 100–114.
  - Liang, Qiao – Xiangsui, Wang: *Unrestricted Warfare*. PLA Literature and Arts Publishing House, Peking, 1999, 204–216. <http://www.cryptome.org/cuw.htm> (Letöltés időpontja: 2014. 08. 14.)
  - Maxwell, David S.: *Is the War on Terrorism Over? Long Live Unconventional Warfare*. *Small Wars Journal*, 2013. 05. 21. <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/is-the-war-on-terrorism-over-long-live-unconventional-warfare> (Letöltés időpontja: 2014. 08. 19.)
  - Shillingford, Ron: *The elite forces handbook of unarmed combat*. Thomas Dunne Books, New York, 2000.
  - Socor, Vladimir: *Russia deploys railway troops to Abkhazia*. *Eurasia Daily Monitor*. 5. évf. 105. szám. 2008. 06. 03. <https://jamestown.org/program/russia-deploys-railway-troops-to-abkhazia/> (Letöltés időpontja: 2014. 08. 01.)
  - Staniland, Paul: *Networks of Rebellion: Explaining Insurgent Cohesion and Collapse*. Cornell University Press, Ithaca, New York, 2014.
  - Treverton, Gregory F.: *Intelligence for an Age of Terror*. Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2009.

Papp Kristóf Csaba főhadnagy:

KÉPESSÉGKOALÍCIÓK AZ OROSZ–UKRÁN HÁBORÚ TÜKRÉBEN

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.2

ÖSSZEFOGLALÓ: Oroszország 2022. februári inváziója óta a nyugati országok katonai segítségnyújtása jelentősen felerősödött, ennek keretében számos szövetséges ország először szállított halálos fegyvereket Ukrajnának. A tanulmány célja bemutatni az Ukrajnát támogató országok révén létrehozott képességkoalíciókat, a legfontosabb szövetségesek és partnerek Ukrajnának tett főbb katonai kötelezettségvállalásait, a megtámadott országnak nyújtott katonai segélyek egyes módozatait, amiből megállapítható, hogy a rendelkezésre bocsátott fegyverek típusai, illetve az egyre kifinomultabb fegyverek biztosítása magában hordozhatja az eszkaláció lehetőségét. Az idő múlásával jól érzékelhető, hogy a nyugati országok egyre inkább eltolódnak a hosszú távú biztonsági garanciák gyakorlati megvalósítása felé, melyek középpontjában a modern felszerelések folyamatos biztosítása, a hosszú távú képességfejlesztés és az ukrán védelmi ipar megerősítése áll. A szerző írásában nem vizsgálja az orosz–ukrán háború kitörésének okait, előzményeit, a csoportosulások által Kijev részére eljuttatott, átadott eszközök háborúra gyakorolt hatását, a NATO keleti szárnyán állomásozó erők feladatait, illetve nem tér ki az Ukrajnának nyújtott szélesebb körű humanitárius és gazdasági támogatásra sem.

KULCSSZAVAK: orosz–ukrán háború, Oroszország, Ukrajna, hadigazdaság, képességkoalíció, kötelezettségvállalás

A SZERZŐRŐL:

Papp Kristóf Csaba főhadnagy, az NKE Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza (ORCID: 0009-0004-5606-3956; MTMT: 10094447)

*Soha ne hátrálj meg!
Soha, soha, soha, semmiben, legyen az nagy vagy kicsi, fontos vagy jelentéktelen ügy!
Soha ne futamodj meg, csak a becsület és a józan ész parancsára!
Soha ne hajts fejet a hatalomnak,
és soha ne riadj vissza az ellenség látszólag mindent elsöprő erejétől!*
Winston Churchill

BEVEZETŐ

A nyugati szövetségi rendszer Ukrajna 1991-es függetlenné válása óta több különböző biztonsági együttműködési kezdeményezéssel dolgozik, amelyek középpontjában a védelmi reform, a védelmi tervezés és a kapacitásépítés áll.² A nyugati szövetségesek a Krim 2014-

¹ Citatum 2024.

² Hood 2022.

es orosz annektálását és a kelet-ukrajnai válságot követően az ukrán kormány kérésére jelentősen fokozták katonai, valamint gazdasági támogatásukat. A nyugati országok számára létfontosságú Ukrajna szuverenitása és területi integritása, melynek egyik jelentős manifesztációja az ukrán fegyveres erőknek nyújtott katonai támogatás. A 2022-es orosz invázióig ez a támogatás nagyrészt az ukrán hadsereg kiképzésének formájában történt meg, mind a NATO által vezetett, mind pedig kétoldalú programok keretén belül, melyhez sorolhatjuk például az Egyesült Királyság Orbital műveletét,³ valamint a nem halálos eszközök biztosítását.⁴ Az Orbital műveleten belül az Egyesült Királyság célja, hogy felkészítse az ukrán fegyveres erők tagjait a különböző körülmények közötti harcra, valamint katonai egységeit megfeleltesse a NATO-tagállamok szabványainak.

A Trump-kormányzat 2018-tól kezdve jelentős védelmi célú fegyverzetet biztosított Ukrajna számára, amikor jóváhagyta a Javelin páncéltörő rakéták átadását.⁵ Az oroszok 2022 elején nagy létszámú katonai erőt sorakoztattak fel a Krímben és a keleti ukrán határon, ami további nyomást gyakorolt a nyugati nemzetekre, hogy növeljék az országnak nyújtott támogatást. Közülük többen – köztük az Egyesült Királyság és a balti államok is – elkezdtek védelmi célú halálos fegyvereket szállítani Ukrajnának.⁶

Ukrajna katonai támogatása elengedhetetlen lépés volt a Nyugat számára annak érdekében, hogy az ország mint szuverén állam fennmaradjon, valamint megtarthassa saját nemzeti területét. Kétségtelen, hogy az ország már régen vereséget szenvedett volna, ha nem kapja meg a nyugati fegyverszállítmányokat.⁷ Ez azonban akarva-akaratlanul magában hordozhatja a nem szándékos és ellenőrizhetetlen eszkaláció kockázatát.

Amikor az Oroszországi Föderáció 2022. február 24-én megtámadta Ukrajnát, megsértette az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 2. cikkelyét,⁸ azaz megszegte az erőszak alkalmazásának tilalmát. Ukrajna önvédelemhez való joga az orosz agresszióval szemben a szükséges és arányos mértékben valósult meg, miközben az ENSZ Biztonsági Tanácsa nem képes eleget tenni a világbéke fenntartásával kapcsolatos felelősségének. Az ENSZ Közgyűlése egyértelmű agresszióknak minősítette az orosz inváziót, ami érvényteleníti a harmadik államok pártatlansági kötelezettségét.⁹ Ez a tényállás kizárja a semlegesség klasszikus elvére való hivatkozást, ami végső soron a támadó és a védekező egyenlő bánásmódját vonná maga után. A nemzetközi jog egyértelmű abban a kérdésben is, hogy egy harmadik ország hivatalos hadviselő féllé válik-e azáltal, hogy segítséget nyújt egy megtámadott államnak: a válasz *nem*, amennyiben a fegyveres erői nem avatkoznak be az adott ország területén, vagy amennyiben nem lépnek be hivatalosan a hadviselő felek valamelyikének területére, vagy az indított fegyveres konfliktus hivatalosan nem meghirdetett háború.¹⁰

A valóságban a formális jogi helyzet kevésbé fontos, mint az, hogy a nyugati fegyverszállítmányokat az orosz vezetés végső soron minek tekinti. Vlagyimir Putyin orosz elnök saját döntése az, hogy miként értelmezi a konkrét fegyverszállításokat, illetve hogy kiket tekint ellenfélnek.¹¹

³ Operation ORBITAL... 2020.

⁴ Mills 2022.

⁵ Miller 2018.

⁶ Hill 2022.

⁷ Orbán 2022.

⁸ 1956. évi I. törvény.

⁹ Pamuk–Landay 2022.

¹⁰ Kende et al. 2018.

¹¹ Lahl 2023.

Az európai álláspont az, hogy nyilvánvalóan szükséges támogatni Ukrajnát. A vita már a kezdetek óta arról szól, hogy pontosan hogyan lehetne véghezvinni Ukrajna támogatását.¹² A cél Ukrajna túlélési esélyeinek fenntartása és az országra leelkedő veszély csökkentése, melynek során nem elhanyagolható az eszkaláció veszélyének redukálása. Gyakorlati szempontból ezért szükséges felmérni, hogy mely fegyvereket kell tévovázás nélkül szállítani, illetve melyeket kell fenntartásokkal, korlátozásokkal Ukrajna részére bocsátani.¹³

Ebben a kérdéskörben minden relatív, attól függ, hogy az ellenfél hogyan tekint rájuk, hogy az alkalmazó milyen célokra használja fel őket, és hogy az ellenfél hogyan értelmezi ezeket a célokat. Ez azt jelenti, hogy nem az egyes fegyverek feltételezett jellege határozza meg a nemkívánatos eszkalációkat, hanem inkább az, hogy az ellenfél hogyan számítja ki a háború menetére gyakorolt komplex hatásukat. Ez a felismerés nemcsak a rendelkezésre álló katonai lehetőségek elemzését kényszeríti ki, hanem különösen fontossá teszi a döntéshozatalt. Ebben a sötét zónában óvatosnak kell lenni, nehogy áldozatul essünk az ellenséges narratíváknak, amelyek szándékosan gerjesztik a hibrid hadviseléstől való félelmet. Biden amerikai elnök világosan és nyilvánosan jelezte, hogy kész hosszú távon támogatni Ukrajnát anélkül, hogy Oroszország és a Nyugat közvetlen konfliktusba bocsátkozna egymással. Ezzel az amerikai elnök egy célzott deeszkalációs jelzést küldött Putyinnak, melyből jól kiolvasható, hogy Oroszország területi biztonsága sértetlen marad.¹⁴

KATONAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS UKRAJNÁNAK AZ OROSZ INVÁZIÓT KÖVETŐEN

Az Ukrajnának nyújtott katonai segítségnyújtást túlnyomórészt az *Ukrajna Védelmi Kapcsolattartó Csoport*¹⁵ és a *Nemzetközi Adományozói Koordinációs Központ*¹⁶ koordinálja.

A NATO a háború kitörését követően támogatta a segítséget nyújtó szövetségeket, emellett elősegítette a humanitárius segélyek eljuttatását az országba. A NATO azonban egy védelmi szövetség, amely nem rendelkezik saját katonai eszközökkel (néhány légi korai előrejelző repülőgép kivételével), és világosan kijelentette, hogy a kétoldalú védelmi segítségnyújtás révén tudja támogatni Ukrajnát háborújának megvívása során. A NATO azzal segíti az orosz agresszió elleni védekezést, hogy koordinálja az ukrán segítségkéréseket, illetve támogatja a szövetségeket a humanitárius és nem halálos segélyek nyújtásában. A NATO-n keresztül a szövetségesek több mint 640 millió eurót (kb. 700 millió USD) ajánlottak fel Ukrajna kritikus szükségleteinek kielégítésére, beleértve a hideg időjárás elleni ruházatot, testpáncélokat, üzemanyag-ellátmányt, szállítójárműveket, kommunikációs eszközöket,

¹² EU response to Russia's war... 2024.

¹³ Frederick et al. 2023.

¹⁴ Lahl 2023: i. m.

¹⁵ Az Ukrajna Védelmi Kapcsolattartó Csoport (Ukrainian Defense Contact Group, UDCG), egy körülbelül 50 nemzetet tömörítő koalíció, amely havonta ülésezik, hogy megvitassa Ukrajna biztonsági szükségleteit. Az első ülésre 2022 áprilisában került sor. Az első találkozó óta a részt vevő UDCG-országok együttesen több mint 95 milliárd dollár értékű biztonsági támogatást nyújtottak Ukrajnának (2024. április 24.). Lopez 2024.

¹⁶ Az Egyesült Királyság a partnerországokkal együtt 2022 áprilisában létrehozta a Nemzetközi Adományozói Koordinációs Központot (IDCC) az Egyesült Államok Európai Parancsnokságának főhadiszállásán Stuttgartban, hogy „biztosítsa, hogy a nemzetközi közösség Ukrajnának nyújtott katonai segélye a lehető legjobban koordinált és hatékony legyen”. A 30 ország több mint száz katonájából álló IDCC feladata, hogy Ukrajna fegyverkezési kéréseit intézze, koordinálja a szövetségesek válaszát, és biztosítsa a felszerelések Ukrajnába való eljuttatását (2024. április 24.). Vergun 2023.

aknamentesítési felszerelést és orvosi ellátást.¹⁷ (Az adatok a 2024. március 21-ei állapotot tükrözik.) A NATO, mivel Ukrajna nem tagállam, nem fog csapatokat telepíteni az ország területére, továbbá a NATO-szövetségek kizárták a repüléstilalmi övezet bevezetését is, mivel az közvetlen konfliktust eredményezhetne Oroszországgal.¹⁸

Az EU az *Európai Békekereten* (European Peace Fund) keresztül nyújt katonai segítséget Ukrajnának, beleértve halálos fegyvereket is. Ez az első alkalom, hogy az EU közvetlenül uniós forrásokból finanszíroz katonai segítséget egy harmadik ország számára. Az Európai Békekeret segítségével az EU 2022 és 2024 között 11,1 milliárd eurót mozgósított azzal a céllal, hogy támogassa az ukrán fegyveres erőket. A háború kitörését követően elindította az *EUMAM Ukrajna* misszióját, melynek célja az ukrán fegyveres erők képességeinek és rezilienciájának megerősítése, valamint a polgári lakosság védelme a folyamatban lévő orosz katonai agresszióval szemben. A misszió során több mint 40 ezer ukrán katonát képeztek ki az ukrán fegyveres erők részére. A támogatások halált okozó és halált nem okozó katonai felszereléseket és készleteket biztosítanak az ukrán fegyveres erők számára, a felszerelések és készletek – például egyéni védőeszközök, elsősegélynyújtó felszerelések, üzemanyagok, lőszer és rakéták – biztosítását hivatottak finanszírozni.¹⁹ (Az adatok a 2024. június 19-ei állapotot tükrözik.)

Ahogy az ukrajnai konfliktus egyre mélyült, úgy változott a felajánlott, majd az ukrán haderő számára rendelkezésre bocsátott fegyverek típusa is. A légvédelem továbbra is prioritást élvez, csakúgy, mint a lőszerellátás.²⁰ A NATO úgy véli, hogy az Egyesült Államok folyamatos katonai támogatásának biztosításában bekövetkezett késedelmek befolyásolták Ukrajna védelmi képességét,²¹ és az orosz erők ezt követően taktikai előnyre tettek szert Kelet-Ukrajnában.²²

A nyugati országok inkább az Ukrajnának 2023 júliusára ígért hosszú távú biztonsági garanciák gyakorlati megvalósítása felé fordultak.²³ E tervek középpontjában a modern felszerelések folyamatos biztosítása, a hosszú távú *képességfejlesztés* és az ukrán védelmi ipari bázis megerősítése áll, amely a fegyvergyártás terén a nagyobb önellátás elérésének eszköze lehet.²⁴

HOSSZÚ TÁVÚ KÉPESSÉGKOALÍCIÓK

„Tudom, hogy a támogatásban bekövetkezett komoly késedelmek súlyos következményekkel jártak a harctéren” – mondta Jens Stoltenberg, a NATO főtitkára, amikor 2024. április 29-én látogatást tett Kijevben.²⁵ A G7-eknek 2023 júliusában a biztonsági garanciákról szóló közös nyilatkozatával összhangban Ukrajna hosszú távú biztonságának garantálása egyre nagyobb hangsúlyt kap a csoportban. A képességkoalíciók nem csupán Kijev azonnali prioritásait igyekeznek kezelni, hanem Ukrajna számára koherens jövőbeli képességeket is biztosítanak. Az amerikai és az ukrán kormány együttesen arra törekszik, hogy egy erős és

¹⁷ NATO's response to... 2022.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Consilium 2024.

²⁰ Mills 2024, 9.

²¹ Secretary Antony J. Blinken... 2024.

²² Russian Offensive Campaign... 2024.

²³ Mills 2024: i. m. 9.

²⁴ Uo.

²⁵ Martin 2024.

önálló ukrán védelmi ipari bázist hozzon létre, amely magában foglalja Ukrajna innovatív kultúráját, anyagot biztosít a sürgős katonai szükségletek kielégítésére, és hozzájárul Ukrajna hosszú távú biztonságához és gazdasági sikeréhez.²⁶

Az Ukrajna Védelmi Kapcsolattartó Csoport égisze alatt eddig nyolc képességkoalíciót hoztak létre.²⁷

Légierő koalíció

A koalíció célja az ukrán pilóták, karbantartók és a támogató személyzet kiképzése a negyedik generációs F–16-os vadászpilóta gépek használatára, kiszolgálására,²⁸ mivel Ukrajna a jövőben az F–16-os repülőgépeken alapuló harci légierőt szeretne létrehozni. A légierő-koalíciót az USA, Dánia és Hollandia vezeti.²⁹ A koalíció a szükséges infrastruktúra és karbantartás biztosításával támogatja Ukrajnát a teljes F–16-os képesség kialakításában. A hosszabb távú cél egy teljes körű ukrán légierő kiépítése. A negyedik generációs repülőgépekre vonatkozó alapfokú képzést az Egyesült Királyság biztosítja az ukrán pilóták számára.³⁰ A további kiképzés Dániában és az Egyesült Államokban zajlik majd,³¹ 2023 novemberében pedig Románia is megkapta az első F–16-os vadászpilóta gépeit, melyekkel szintén az ukrán pilóták kiképzését segítik elő.³²

Dánia, Belgium, Hollandia és Norvégia kötelezettséget vállaltak az F–16-os repülőgépek rendelkezésre bocsátására. Celeste A. Wallander, az Egyesült Államok nemzetközi biztonsági ügyekért felelős védelmi miniszterhelyettese 2024. január 23-án azt nyilatkozta, hogy „[k]oalícióként azon dolgozunk, hogy az F–16-os programmal 2024-re biztosítsuk Ukrajna számára a kezdeti műveleti képességet, amely képzett pilótákat, de emellett képzett karbantartókat, infrastruktúrát, valamint pótalkatrészek és lőszerbiztosítást jelentene”.³³

Az F–16-osok hadműveleti képességének fenntartása továbbra is aggályos. A vadászgépek felszállása rendkívül nehézkes, mivel a bázisok az orosz támadások elsődleges célpontjai lesznek, magukat a gépeket az orosz légvédelmi rendszerek felismerik, továbbá a javításuk is kihívást jelent, valamint az Ukrajnában lévő rossz minőségű kifutópályák használata is „szabotálhatja” a kényes repülőgépeket. A szovjet gépek kevesebb odafigyelést igényeltek, míg az F–16-osok esetében folyamatos ellenőrzésre és karbantartásra van szükség a gépek harci alkalmazásának érdekében.³⁴

Integrált lég- és rakétavédelmi koalíció

A koalíció célja egy NATO-kompatibilis földi légvédelmi rendszer létrehozása, amely felváltja a jelenleg Ukrajna-szerte működő *ad hoc* rendszereket. A koalíció 2023 decemberében tartott első ülésén három munkacsoportot hoztak létre, amelyek a parancsnoki struktúrára, magukra a rendszerekre és a kiképzésre összpontosítanak. A Franciaország és Németország által

²⁶ Fact Sheet: The White House Announces... 2023.

²⁷ Martin 2024: i. m.

²⁸ Easton–Mackintosh 2023.

²⁹ Denmark will take on co-lead role... 2023.

³⁰ Shapps 2023a.

³¹ Denmark Confirms Transfer... 2024.

³² Románia megkapta az első F–16-osokat... 2023.

³³ Assistant Secretary of Defense... 2024.

³⁴ Melkozerova et al. 2024.

vezetett integrált lég- és rakétavédelmi koalícióban jelenleg 20 nemzet vesz részt, melynek célja, hogy NATO-kompatibilissá tegye Ukrajna lég- és rakétavédelmét.³⁵ Ukrajna továbbra is kéri a NATO-országokat, hogy további légvédelmi rendszereket juttassanak el részükre, mivel az orosz erők folyamatosan támadják az ukrainai kritikus infrastruktúrát. Az ukrán miniszterelnök ezért további Patriot-ütegeket kért a NATO-államoktól (a típus már bizonyított azzal, hogy képes volt elfogni a Kinzsal hiperszonikus rakétákat is).³⁶

Aknamentesítési koalíció

A Litvánia által vezetett, 25 nemzetet tömörítő koalíció célja a meglévő és jövőbeli aknamentesítési segítségnyújtás összehangolása és koordinálása, valamint az ukrán csapatok felszerelése, többek között távoli detonációs rendszerekkel, és körülbelül 2800 ukrán katonára kiképzése a 2024-es év végéig.³⁷ E célok támogatása érdekében létrehoznak egy célzott aknamentesítési alapot, amely lehetővé teszi a megfelelő felszerelések beszerzését és a képzés biztosítását.

Henrik Faerch, a dán Damasec Global Group aknamentesítési vállalat vezérigazgatója tavaly azt mondta, hogy Ukrajna aknáktól és fel nem robbant robbanószerkezetektől való megtisztítása „a modern hadviselés történetének legnagyobb konfliktus utáni kihívása” lesz, és „nem hasonlít” semmilyen korábbi konfliktushoz.³⁸ Elemzők hangsúlyozzák, hogy Oroszország hatalmas kiterjedésű gyalogsági harcjármű és élőerő elleni aknamezőket telepített Ukrajna tucatnyi régiójában, többek között Csernyihiv, Dnyipropetrovszk, Donyeck, Harkiv, Herszon, Luhanszk, Mikolajiv, Szumszk és Zaporizsja környékén.³⁹

Tüzérségi koalíció

A koalíció 23 országot foglal magában, melyet Franciaország és az Egyesült Államok vezet, és amelynek célja, hogy kielégítse Ukrajna tüzérségének lőszerigényét, és tüzérségi eszközöket szállítson részére.⁴⁰ A 2024. január 18-án létrehozott koalíció célja, hogy rövid távon növelje Ukrajna tüzérségi kapacitását, miközben partnereket keresnek a 72 Caesar típusú 155 mm-es önjáró löveg 2024-ben történő beszerzésének társfinanszírozására,⁴¹ beleértve a kiképzés és a löszerek költségeit is. Franciaország már kötelezettséget vállalt 12 ilyen rendszer megvásárlására, ennek során 50 millió eurót költött az eszközök beszerzésére.⁴²

A tüzérségi harcok az orosz–ukrán háború egyik fő jellemzőjének bizonyultak, amelyek során mindkét fél naponta több ezer lövedéket lőtt ki a másik fél erőinek, infrastruktúrájának, ellátási pontjainak pusztítása érdekében. A NATO-országok az elmúlt két évben tüzérségi eszközök egész garmadáját bocsátották Ukrajna rendelkezésére, köztük a BAE Systems M777 155 mm-es vontatott tarackját, a Nexter által kifejlesztett kerek Caesar és a Krauss-Maffei Wegmann lánctalpas Panzerhaubitze 2000-ét.⁴³

³⁵ Osborne 2023.

³⁶ Martin 2024: i. m.

³⁷ Uo.

³⁸ Johnson 2023.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Ruitenberg 2024.

⁴¹ Mills 2024: i. m. 9.

⁴² Martin 2024: i. m.

⁴³ Ruitenberg 2024: i. m.

Tengerbiztonsági koalíció

Az Egyesült Királyság és Norvégia a tengeri képességekkel foglalkozó koalíció élére állt, amelynek célja, hogy fejlessze Ukrajna haditengerészeti képességeit, valamint megerősítse az ország partjai mentén és a Fekete-tengeren megvalósuló katonai műveleti képességet.⁴⁴ Ez magában foglalja hajók, járművek, képzés és infrastruktúra biztosítását. A koalíció rövid távon megerősítené a fekete-tengeri ukrán tengeri haderőt az Egyesült Királyság Királyi Haditengerészetének két Sandown-osztályú aknaelhárító hajójával, illetve Viking páncélozott kételtű járművekkel és tengerészgyalogsági portyázó hajókkal. A program célja a NATO által alkalmazott eljárások átadása az ukrán haderő számára.⁴⁵

Információbiztonsági koalíció

Az Észtország és Luxemburg által vezetett információbiztonsági koalíció az ukrán védelmi minisztérium és a fegyveres erők biztonságos és rugalmas informatikai infrastruktúrájának fejlesztésére összpontosít. A program célja egy biztonságos és rugalmas „NATO-szabvány szerinti ICT-infrastruktúra” létrehozása, amelynek rendeltetése a fokozott harci képességek biztosítása.⁴⁶ Az egyik biztonságpolitikával is foglalkozó független elemző cég honlapja szerint „[a]ttól kezdve, hogy [Oroszország] de facto ellenőrzése alá vonta Ukrajnát, úgy tűnik, az orosz kiberoperátorok a bennfentes információkat és fenyegetéseket mind a befolyásolási műveleteik megerősítésére, mind pedig az ukrán informatikai eszközökhöz való hozzáférés megszerzésére felhasználták: a helyi ügynököket és munkatársakat, valamint az ukrán infrastruktúráról való széles körű tudásukat és hozzáférést a hírszerzési, zaklatási, felforgatási és szabotázs célú kiberműveletek megkönnyítésére használták fel”.⁴⁷ Észtország és Luxemburg már bejelentette a kezdeményezés elindításához szükséges finanszírozási alapot.⁴⁸ A koalícióhoz eddig 11 ország csatlakozott,⁴⁹ folyamatosan bővül, többek között Japán jelentette be 2023 decemberében, hogy csatlakozni kíván.⁵⁰

Drónkoalíció

A 2024 januárjában bejelentett drónkoalíció célja, hogy Ukrajnát több ezer drónnal lássa el, beleértve FPV-drónokat,⁵¹ amelyek hatékonyan biztosítják a nagyobb helyzetfelismerést a harctéren. A koalíciót Lettország és az Egyesült Királyság közösen vezeti.⁵² További hat ország 2024 februárjában írt alá szándéknyilatkozatot a részvételről; Kanada és Ausztrália pedig márciusban csatlakozott a koalícióhoz.⁵³

⁴⁴ Shapps 2023b.

⁴⁵ Salerno-Garthwaite 2023.

⁴⁶ Luxembourg, Estonia and Ukraine... 2023.

⁴⁷ Levite 2023.

⁴⁸ Luxembourg, Estonia and Ukraine... 2023: i. m.

⁴⁹ Led by Estonia and Luxembourg... 2024.

⁵⁰ Japan's support for Ukraine... 2023.

⁵¹ Az FPV-drónok repülés közben egy fedélzeti kamera segítségével élő adást közvetítenek a speciális szemüvegre, mobiltelefonra vagy táblagépre. FPV-üzemmódban a pilóta csak a drón fedélzeti kamerája által közvetített videóképet nézi, magát a drónt nem látja. Ez korlátozhatja a helyzetfelismerését, és megzavarhatja tájékozódását. Előfordulhat, hogy a pilóta az ütközés elkerülése érdekében nem képes időben elmanőverezni a drónt, és ezáltal veszélyes helyzetet teremt önmaga vagy mások számára. Lásd Drónversenyzés és drónok... [é. n.]

⁵² Shapps 2024c.

⁵³ Latvia's support to Ukraine 2024.

A Center for New American Security szerint azonban bármennyire is elterjedtek a drónok, eddig egyik fél számára sem jelentettek döntő előnyt – már csak azért sem, mert a drónokkal kapcsolatos taktikák olyan gyorsan fejlődnek, hogy egyik fölényt sem tart huzamosabb ideig. „A drónok megfizethető légi kapacitást biztosítanak, de nem váltották fel a hagyományos légierőt, és egyik fél sem tud vele légi fölényt szerezni. A legtöbb légierő alapvető feladata a légi fölény megszerzése és fenntartása – azaz a légi műveletek végrehajtásának szabadsága –, amely magában foglalja az ellenséges légitámadások elleni védelmet és a támadó levegő-föld műveletek végrehajtását. A légi fölény megszerzése jellemzően az ellenfél légierejének megsemmisítését jelenti levegő-levegő harcok vagy légitámaszpontok elleni támadások révén, valamint a földi légvédelem elfojtását vagy megsemmisítését. Volt már néhány példa drónok légi harcára és kamikaze dróncsapásokra orosz bombázó légibázisok ellen, de ezek a bevetések kevésbé voltak hatékonyak. Az orosz erők a frontvonalak közelében drónok bevonásával hatékony SEAD (Suppression of Enemy Air Defenses, vagyis az ellenség légvédelmének elnyomása⁵⁴) műveleteket hajtottak végre, de Ukrajna nagy távolságú légvédelmét nem sikerült hatástalanítaniuk. Mivel egyik fél sem szerzett légi fölényt, mindketten a távrolról végrehajtható dróntámadásokra támaszkodtak.”⁵⁵ „Mindkét fél az innováció és az utánzás gyors ütemű, kétoldalú körforgásában vesz részt.”⁵⁶ „Mivel sok dróntechnológia kettős felhasználású, ebből következően könnyen megszerezhetők, ami azt jelenti, hogy az innovációk gyorsan eljutnak az ellenséghez is.”⁵⁷

Páncélos koalíció

Az Ukrajna Védelmi Kapcsolattartó Csoport a 2024. január 23-i ülésén az ukrán fegyveres erők hosszú távú páncélos képességének fejlesztése érdekében létrehozott egy koalíciót, amelyet Németország vezet majd.⁵⁸ A társulás fő célja Ukrajna Leopard 2 típusú harckocsikkal történő ellátása. 2023 februárjában Németország és Lengyelország által indított közös erőfeszítés részeként Berlin megállapodott Kijevvel Leopard 2A6 típusú járművek szállításáról, Lengyelország pedig vállalta, hogy 2A4 típusú platformokat biztosít Ukrajna részére.⁵⁹

Nemzetközi Alap Ukrajna számára

A Nemzetközi Adományozói Koordinációs Központ és a Kapcsolattartó Csoport mellett 2022 áprilisában több szövetséges ország – az Egyesült Királyság vezetésével – létrehozta az Ukrajnáért Nemzetközi Alapot (IFU), hogy koordinálja a katonai felszerelések harmadik országoktól és/vagy közvetlenül a hadiipartól történő beszerzését és Ukrajnába szállítását.⁶⁰ Az IFU egy olyan finanszírozási mechanizmus, amely a nemzetközi partnerek pénzügyi hozzájárulásait használja fel arra, hogy Ukrajna számára prioritást élvező katonai felszereléseket szerezzen be. Ez biztosítja Ukrajna folyamatos – halálos és nem halálos – eszközökkel történő katonai támogatását 2024-ig és azon túl. Az alapot az Egyesült Királyság védelmi minisztériuma kezeli az Egyesült Királyságból, Norvégiából, Hollandiából, Dániából,

⁵⁴ Lükő 2000.

⁵⁵ Pettyjohn 2024.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ Assistant Secretary of Defense... 2024: i. m.

⁵⁹ Germany, Poland reach agreement... 2023.

⁶⁰ Fund for Ukraine (IFU) 2024.

Svédországból és Litvániából álló végrehajtó testület nevében. Ezek a partnerek, valamint Izland, Ausztrália és Új-Zéland eddig több mint 900 millió fontot ajánlottak fel az alapnak.⁶¹

A hosszabb távú cél elősegíteni azt, hogy Ukrajna ne az egyes országok saját készleteiből történő adományozásból szerezzen be haditechnikai eszközöket, hanem közvetlenül a hadiipartól vásároljon a harc megvívásához számára elengedhetetlen technikát.⁶²

FŐBB KATONAI TÁMOGATÓK

Ebben az alfejezetben az Ukrajnát legnagyobb mértékben támogató országokat mutatom be.

A NATO és az EU

A NATO mint szövetség egyértelműen kiállt Ukrajna politikai támogatása mellett, és teljes mértékben támogatja az egyes szövetségesek kétoldalú katonai segítségnyújtását. A NATO segít az ukrán kormány kéréseinek koordinálásában, és támogatja a humanitárius és nem halálos kimenetelű segélyek eljuttatását.⁶³

A NATO-szövetségesek 2022-ben egy hosszú távú, tartós támogatást nyújtó csomagról állapodtak meg Ukrajna számára.⁶⁴ Ezt a többéves programot később a 2023. júliusi vilniusi csúcstalálkozón is tárgyalták, majd 2024 áprilisában a NATO külügyminiszterei megállapodtak abban, hogy megvizsgálják, miként vállalhatna nagyobb szerepet a Szövetség a katonai segítségnyújtás koordinálásában.⁶⁵

Az Európai Unió az *Európai Békefenntartási Eszközön* (EPF)⁶⁶ keresztül nem halálos és halálos fegyvereket és kiképzést biztosít Ukrajna számára. Története során ez az első alkalom, hogy az Unió jóváhagyta halálos fegyverek szállítását egy harmadik országnak.⁶⁷ Eddig az EU az EPF-keretből 11,1 milliárd euróval támogatta Ukrajnát, melyből ötmilliárd eurót 2024 márciusában fogadtak el. A megállapodás létrehozza az *Ukrajna Támogatási Alapot*, amely az EU-költségvetésen kívüli EPF része, és amelyből a tagállamoknak részben visszatérítik az Ukrajnának biztosított fegyverek árát.⁶⁸

Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság az Egyesült Államok és Németország mellett az egyik vezető támogatója Ukrajnának, 2022 februárja óta 12,5 milliárd font támogatást ígért az országnak, amelyből 7,6 milliárd font katonai támogatás.⁶⁹ Ebből hárommilliárd fontot 2024–2025-ben fordítanak támogatásra.⁷⁰

Az Egyesült Királyság halálos és nem halálos fegyvereket, többek között harcokocsikat, légvédelmi rendszereket és nagy hatótávolságú precíziós csapásmérő rakétákat biztosít

⁶¹ Uo.

⁶² Mills 2024: i. m. 10.

⁶³ Relations with Ukraine... 2024.

⁶⁴ 2022 NATO Summit... 2022.

⁶⁵ Press conference... 2024.

⁶⁶ EU 2024.

⁶⁷ Trenkov-Wermuth 2022.

⁶⁸ Barigazzi 2024.

⁶⁹ Defence Spending Volume 748... 2024.

⁷⁰ Mills 2024: i. m. 10.

Ukrajna számára. Bár az Egyesült Királyság kötelezettséget vállalt ukrán pilóták kiképzésére, azonban harci vadászgépeket nem biztosít számukra.⁷¹

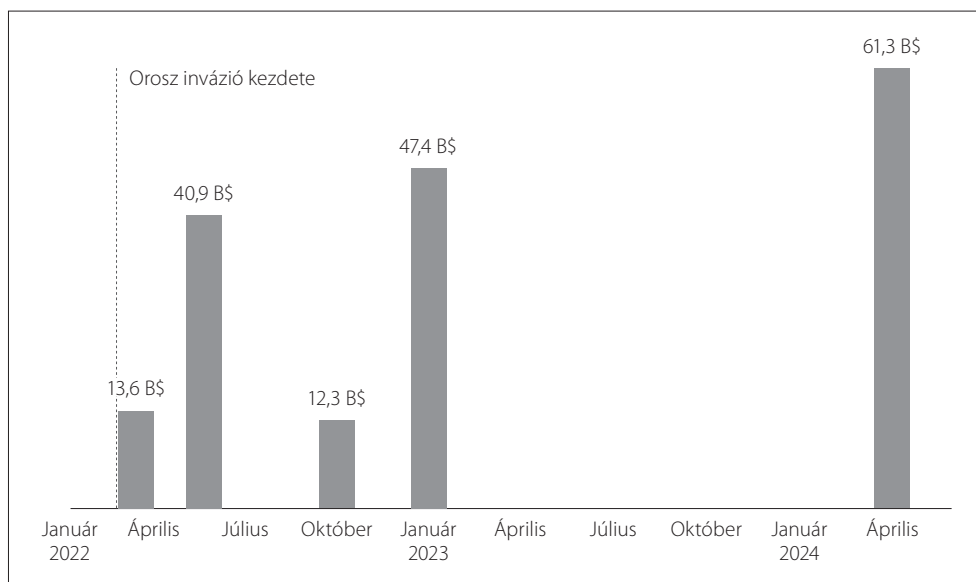
Az ország egy kiképzési programnak (Operation Interflex) is otthont ad, amelyet több szövetséges is támogat. Eddig több mint 30 ezer ukrán személyt képeztek ki, és a cél, hogy 2024 közepéig további tízezer főt készítsenek fel várható feladataikra.⁷²

Az Amerikai Egyesült Államok stratégiája és támogatói szerepköre

Szükséges és elengedhetetlen külön megvizsgálunk az Amerikai Egyesült Államok szerepét is, mivel az USA nyújtja a legnagyobb katonai segítyt az ukrán kormány és haderő részére.

A háború kezdete óta az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa öt olyan törvényjavaslatot szavazott meg, amelyek révén folyamatos támogatást nyújtott Ukrajnának, és amelyek közül a legutóbbit 2024 áprilisában fogadták el. Az ezen törvényjavaslatok szerinti teljes költségvetési felhatalmazás ezzel elérte a 175 milliárd dollárt.⁷³

Fontos megjegyezni, hogy a 175 milliárd dolláros összegből csak 107 milliárd dollár segíti közvetlenül az ukrán kormányt. A fennmaradó összeg nagy része az ukrajnai háborúval kapcsolatos különböző amerikai tevékenységeket finanszírozza, és egy kis részük a régió más érintett országait is támogatja (lásd 1. ábra).

1. ábra Az amerikai támogatások mértéke⁷⁴

⁷¹ Uo.

⁷² Shapps–Sunak 2023.

⁷³ Masters–Morrow 2024.

⁷⁴ Uo.

A legutóbbi finanszírozási szintek az amerikai kormányzat által bejelentett két új, jelentős támogatási csomagot tükrözik, miután a Kongresszus több hónapos késedelem után, 2024 áprilisának végén jóváhagyta az Ukrajnának szánt 61,3 milliárd dolláros pénzügyi csomagot.⁷⁵

Az Egyesült Államok stratégiája az ukrajnai háborúban arra irányul, hogy Kijev számára elegendő támogatást nyújtson ahhoz, hogy a konfliktus Moszkva stratégiai vereségével végződjön. Ez a megközelítés jellemző a Biden-kormányzat globális stratégiájára, amely kevésbé összpontosít a kinetikus műveletekre, és inkább a szövetségesekre és meghatalmazottakra támaszkodik. A stratégia azt is felvállalja, hogy Ukrajna egyes részei orosz kézre kerülhetnek.⁷⁶

A háború kitérőesekor az amerikai politikai döntéshozók közül többen is őszintén nyilatkoztak arról, hogy mi az elsődleges céljuk az ukrajnai háborúban. Lloyd Austin amerikai védelmi miniszter 2022 áprilisában azt mondta újságíróknak: *„Azt akarjuk, hogy Oroszország olyan mértékben gyengüljön meg, hogy ne legyen képes olyan dolgokat tenni, amiket Ukrajna lerohanásával tett. Már most is nagy katonai veszteségeket könyvelhet el. És azt akarjuk, hogy ne legyen képes arra, hogy ezen képességét gyorsan reprodukálja.”*⁷⁷ Néhány nappal később egy másik tisztviselő még tömörebben foglalta össze az amerikai gondolkodásmódot, mondván, Washington azt akarja, hogy *„ez az invázió egy stratégiai kudarcot okozzon Oroszország számára”*.⁷⁸ A jelenlegi amerikai stratégia tehát egyértelmű: a Biden-kormányzat elegendő támogatást kíván nyújtani ahhoz, hogy Kijev megakadályozhasson egy orosz győzelmet, amely ezáltal hozzájárul az amerikaiak előnyszerzéséhez az amerikai–orosz stratégiai versenyben.⁷⁹

A háború előestéjén az amerikai hírszerzés még úgy becsülte, hogy az ukrán ellenállás a túlerőben lévő orosz tüzerővel szemben hamar összeomlik.⁸⁰ Ezen értékelés miatt Washington többé-kevésbé három célt tűzött ki maga elé az ukrán konfliktussal kapcsolatban: elkerülni a közvetlen katonai konfliktust Oroszországgal, teljesíteni a kötelezettségvállalásait a NATO-szövetségesek felé, valamint segítséget nyújtani Ukrajnának, abból a célból, hogy elkerülje a gyors harctéri vereséget.⁸¹

A segítségnyújtás a kezdeti időkben ennek megfelelően szerény volt, és főként védelmi fegyverekből, lőszerből és páncéltartóból állt. A teljesség igénye nélkül: 800 Stinger légvédelmi rendszer, 2000 Javelin, 1000 könnyű páncéltörő fegyver és 6000 AT–4 páncéltörő rendszer, 100 taktikai pilóta nélküli légi rendszer, 100 gránátvető, 5000 puska, 1000 pisztoly, 400 géppuska és 400 sörétes puska, több mint 20 millió lőszer kézfegyverekhez, gránátvetőkhöz és aknavetőkhöz, 25 ezer darab testpáncéltartó és 25 ezer sisak.⁸² A Biden-adminisztráció habozott, tartva attól, hogy Moszkva válaszlépéseket fog tenni a fejlett fegyverek szállítására, illetve hogy az amerikai lőszer a feketepiacon kötnek ki.⁸³

Az amerikai vezetés gondolkodása akkor változott meg, amikor az orosz erőknek 2022. április elején nem sikerült elfoglalniuk Kijevet. Washington elkezdett fejlettebb fegyvertetet küldeni Ukrajnának, például M777-es páncéltörő löveget, valamint biztosította a mű-

⁷⁵ Remarks by President Biden... 2024.

⁷⁶ Hirsh 2023.

⁷⁷ Ryan–Timsit 2022.

⁷⁸ Bertrand et al. 2022.

⁷⁹ Coffey–Rough 2024.

⁸⁰ Thompson 2023.

⁸¹ Giles 2022.

⁸² Fact Sheet on U.S. Security... 2022.

⁸³ Cooper–Sanger 2022.

2. ábra Az ukrán haderő által megrongált orosz hadihajók⁸⁴

ködtetésükhöz szükséges kiképzést.⁸⁵ Ezt követően pedig felhatalmazva érezte magát, hogy tovább lépjen, és például nagy mozgékonyaságú tüzérségi rakétarendszereket (HIMARS) biztosítson Ukrajna részére, amelyek nagyobb távolságból és nagyobb pontossággal képesek a célpontokat elpusztítani.⁸⁶

A 2024-es amerikai stratégiát már a bátorság jellemzi, e szerint 2024 ősze és 2025 tavasza között célja az ukrán hadsereg feltöltése, utánpótlása és kiképzése támadó műveletekre. Ez magában foglalja a nagy hatótávolságú lövegek – többek között az ATACMS 300 kilométeres változatának – használatát, további, az Egyesült Királyságból, Franciaországból és Németországból származó, levegőből indítható cirkálórakétákat, több gyalogsági harcjárművet és harckocsikat, aknamentesítési és műszaki felszerelést, az F-16-osok megérkezését és a hozzájuk tartozó lőszereket, valamint a 155 mm-es tüzérségi és 120 mm-es aknavető

⁸⁴ Uo. 5

⁸⁵ Vergun 2022.

⁸⁶ Ash 2022.

lövédékeket. Ezzel párhuzamosan az USA-nak és szövetségeseinek folytatnia kell az ukrán katonák tízezreinek kiképzését, beépítve az ukrán ellentámadást megelőzően 2023 nyarán végrehajtott kiképzési missziók tanulságait. Ebben az Egyesült Királyság az élen jár a korábban már említett Operation Interflexszel.⁸⁷

Az amerikai stratégia további eleme lehetővé tenni Ukrajnának, hogy folytassa a Krím visszafoglalására tett kísérleteit. A Nyugat célja, hogy az orosz haditengerészet ne érezhesse magát biztonságban a Fekete-tengeren, továbbá, hogy elvágja az Oroszországi Föderációt a Krím-félszigettel összekötő kulcsfontosságú ellátási útvonalakat, miközben Ukrajna 2024 végén és 2025 elején felkészül a támadó műveletekre.⁸⁸

Vannak azonban határai annak, amit Washington tud és akar is nyújtani Ukrajna számára. (Az Amerikai Egyesült Államok például habozott, hogy az ATACMS ballisztikus rakétákat Ukrajna részére bocsássa, mivel azok 300 km-es hatótávolságukkal közvetlenül elérhetik Oroszországot. Végül Ukrajna nagyjából 20-40 darabot kapott.⁸⁹) Ami talán a legfrusztrálóbb Ukrajna számára, hogy az amerikaiak és szövetségeseik késlekedve szállítottak olyan rendszereket, amelyek növelnék az ukrán haderő védelmét, az ukrán hadsereg csapásmérő erejét és hatékonyságát. Ezek közé sorolhatóak a modern harcászati eszközök, mint például a harckocsik és vadászgépek.⁹⁰

Amerika Ukrajna-stratégiája jól tükrözi az amerikai gondolkodásmódot: Washington kerüli a közvetlen katonai beavatkozást, ehelyett csak olyan népeknek és államoknak biztosít katonai támogatást, amelyek bizonyítják, hogy akarják és képesek is megvívni saját csatáikat. Ezzel az Egyesült Államok látszatra tudatosan csökkenti befolyását a konfliktusok rendezésére és nagyobb mértékben támaszkodik a szövetségesekre és partnerekre.⁹¹

A háború nagy részében Biden kritikusan azzal vádolták az amerikai kormányt, hogy túl lassan fegyverezte fel az ukránokat a legfejlettebb haditechnikai eszközökkel, mint például M1A1 Abrams harckocsikkal, nagy hatótávolságú precíziós tüzérséggel, illetve az F-16-os vadászrepülőgépekkel.⁹² Maga Zelenszkij egy 2023. júliusi interjúban azt mondta, hogy a késedelmek *„időt adtak Oroszországnak arra, hogy minden földünket elaknátsa, és több védelmi vonalat építsen ki”*.⁹³

BEFEJEZÉS

A hidegháború vége óta Európa még soha nem volt ilyen közel egy teljes körű, több országot is érintő háborúhoz. Geostratégiaiilag Putyin nem engedheti meg magának, hogy haderejével csak Ukrajnára összpontosítson, mivel az Oroszországi Föderáció határai elnyújtottak, illetve a belföldi problémák is jelentősek. Ebből kifolyólag Moszkvának nincs más lehetősége, mint hogy kellő körültekintéssel alkalmazza hadseregét. Mind az orosz, mind pedig az ukrán fél próbálja gyengíteni ellenfelét különböző civil célpontok ellen végrehajtott terror-támadásokkal. A konfliktus diplomáciai megoldására jelenleg nincs politikai akarat, mivel

⁸⁷ Coffey–Rough 2024: i. m.

⁸⁸ Uo.

⁸⁹ Felvételek bizonyítják... 2024.

⁹⁰ Yaffa 2022; Rathbone et al. 2022.

⁹¹ O'Brien 2022.

⁹² Hirsh 2023.

⁹³ Garrity 2023.

az ukrán fél nem hajlandó elfogadni a területi veszteségeit, az orosz fél pedig vélhetően még nem érte el a háborús céljait.⁹⁴

A korszerű hadműveletek a hadviselés sokkal igényesebb és komplexebb megközelítését igénylik az intenzív kiképzéstől, valamint a hatékony logisztikai ellátástól kezdve a műveleti koncepcióba történő különböző fegyvertípusok szinergikus integrációjáig. Ukrán oldalról szükség van továbbá egy olyan rendszer létrehozására is, amely az orosz drónok és a nagy hatótávolságú rakéták elleni hatékony védekezést segíti a kritikus infrastruktúra fenntartása, valamint a polgári lakosság életének megóvása érdekében. Ehhez ambiciózus, összehangolt, átfogó katonai tervet kell létrehozni, ami viszont rövid távon nem valósítható meg. A szövetséges országok által létrehozott koalíciók ezen katonai célok megvalósítását vetíthetik előre, melynek során a társulásban részt vevő országok katonai szempontból kielégíthetik Ukrajna folyamatos fegyverigényét. Az Ukrajnának nyújtott késedelmes, szórványos segélyek azonban nem javítják az ország helyzetét. A tétovázás a veszteségek növekedéséhez vezet.⁹⁵

Katonai szempontból az agresszor, vagyis Oroszország az, akinek lehetősége van a dezskalációra, aki abban a helyzetben van, hogy szüneteltesse vagy akár leállítsa az offenzívát. Putyinnak megvan a képessége arra, hogy megoldást találjon a fegyveres háború befejezésére, azonban minden bizonnyal még nem érte el a célját, így a háború befejezése egyelőre még várat magára.⁹⁶

Ezért fel kell tennünk a kérdést, hogy a nyugati fegyverszállítások hogyan befolyásolják az Oroszországi Föderáció kulcsfontosságú céljait. Az eddigi kommunikáció szerint az Ukrajnának nyújtott bármilyen katonai támogatás elkerülhetetlenül olyan eszkáliciót jelent, amelynek során Moszkvának válaszlépéseket kell eszközölnie. Ez nem feltétlenül jelentené azt, hogy diplomáciai szinten ne lehetne mindkét fél számára elfogadható megoldást találni. Ha azonban Putyin valódi célkitűzései sokkal ambiciózusabbak, és lényegében valamiféle oroszországi birodalmi reneszánszra irányulnak, akkor bármilyen tárgyalásos, kompromisszumos megoldás elfogadhatatlan az orosz fél részéről. Putyin ilyen jellegű ambícióinak letörése az európai, sőt a globális béke elsődleges feltétele.⁹⁷

A Nyugat akár a fegyverszállítványokkal, akár a nemrég megalakított koalíciók segítségével segíthet Ukrajnának fontos előrelépést tenni annak érdekében, hogy az ukrán haderő gyengíteni tudja Oroszországot a Fekete-tengeren és azon túl is, valamint a nyugati országok kijelölhetik az utat Ukrajna számára a hosszú és véres háború befejezéséhez.⁹⁸

Putyint csak úgy lehet eltéríteni a céljától, ha a Nyugat megadja Ukrajna számára azokat a kulcsfontosságú és döntő haditechnikai eszközöket, fegyvereket, amelyekkel le tudja győzni az oroszokat a csatatéren.⁹⁹

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról. Jogtár. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=95600001.tv> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)

⁹⁴ Ukraine Project... 2024.

⁹⁵ Lahl 2023: i. m.

⁹⁶ Frederick et al. 2023.

⁹⁷ Graham 2024.

⁹⁸ Coffey–Rough: i. m. 2024.

⁹⁹ Uo.

- 2022 NATO Summit, NATO, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_196144.htm (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Ash, Timothy: *It's costing peanuts for the US to defeat Russia*. Center for European Policy Analysis website, 2022. 11. 18. <https://cepa.org/article/its-costing-peanuts-for-the-us-to-defeat-russia/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Assistant Secretary of Defense for International Security Affairs Celeste Wallander Holds an Off-Camera, On-The-Record Press Briefing on the Ukraine Defense Contact Group Meeting. U.S. Department of Defense, 2024. 01. 23. <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/3653743/assistant-secretary-of-defense-for-international-security-affairs-celeste-walla/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Barigazzi, Jacopo: *EU cash for Ukraine: The bloc agrees on a €5B weapons fund*. Politico, 2024. 03. 13. <https://www.politico.eu/article/eu-cash-ukraine-bloc-agree-5-billion-euro-weapon-fund/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Bertrand, Natasha et al.: *Austin's assertion that US wants to 'weaken' Russia underlines Biden strategy shift*. CNN, 2022. 04. 25. <https://edition.cnn.com/2022/04/25/politics/biden-administration-russia-strategy/index.html> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Citatum: Winston Churchill (64 idézet). https://www.citatum.hu/szerzo/Winston_Churchill (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Coffey, Luke – Rough, Peter: *A Strategy of Courage: The Next Phase of the Russia-Ukraine War*. Hudson Institute, 2024. 04. 11. <https://www.hudson.org/defense-strategy/strategy-courage-next-phase-russia-ukraine-war-peter-rough-luke-coffey> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Consilium: Európai Békekeret. Európai Tanács, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-response-ukraine-invasion/eu-solidarity-ukraine/#military> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- Cooper, Helene – Sanger, David E.: *U.S. warns of grim toll if Putin pursues full invasion of Ukraine*. The New York Times, 2022. 02. 05. <https://nyti.ms/3nKW5f9> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Denmark Confirms Transfer of Entire F-16 Fleet to Ukraine Following US F-35 Acquisition. Army Recognition, 2024. 04. 22. <https://armyrecognition.com/news/army-news/army-news-2024/denmark-confirms-transfer-of-entire-f-16-fleet-to-ukraine-following-us-f-35-acquisition> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Defence Spending Volume 748: debated on Wednesday 24 April 2024. UK Parliament, 2024. 04. 24. <https://hansard.parliament.uk/commons/2024-04-24/debates/AC5C429C-A8E0-4E77-9A53-5DADF815D155/DefenceSpending> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Denmark will take on co-lead role in international air force coalition to support Ukraine. fmn.dk, 2023. 10. 11. <https://www.fmn.dk/en/news/2023/denmark-will-take-on-co-lead-role-in-international-air-force-coalition-to-support-ukraine/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Drónversenyzés és drónok reptetése speciális szemüvegben – Élő adást közvetítő kamerás nézet (First Person View, FPV). EASA [é. n.]. <https://www.easa.europa.eu/hu/light/topics/drone-racing-and-flying-drone-goggles-first-person-view-fpv> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Easton, Adam – Mackintosh, Thomas: *Poland to send four fighter jets to Ukraine 'in coming days'*. BBC News, 2023. 03. 16. <https://www.bbc.com/news/world-europe-64975770> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- EU: European Peace Facility, 2024. https://fpi.ec.europa.eu/what-we-do/european-peace-facility_en (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- EU response to Russia's war of aggression against Ukraine. European Council, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/#invasion> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)

- Fact Sheet on U.S. Security Assistance for Ukraine. The White House, 2022. 03. 16. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/03/16/fact-sheet-on-u-s-security-assistance-for-ukraine/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Fact Sheet: The White House Announces New Actions to Strengthen Cooperation and Co-Production between U.S. and Ukraine's Defense Industrial Bases. The White House, 2023. 12. 06. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/12/06/fact-sheet-the-white-house-announces-new-actions-to-strengthen-cooperation-and-co-production-between-u-s-and-ukraines-defense-industrial-bases/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- Felvételek bizonyítják: ATACMS-rakétákat használt Ukrajna az orosz hadsereg féltve őrzött bázisa ellen. Portfolio, 2024. 04. 18. <https://www.portfolio.hu/global/20240418/felveletek-bizonyitjak-atacms-raketakat-hasznalt-ukrajna-az-orosz-hadsereg-feltve-orzott-bazisa-ellen-681441> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 27.)
- Frederick, Bryan et al.: *Understanding the Risk of Escalation in the War in Ukraine*. RAND, 2023. 09. 21. https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA2807-1.html (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- Garrity, Kelly: *Ukrainian offensive was delayed by lack of munitions, Zelenskyy says*. Politico, 2023. 07. 23. <https://www.politico.com/news/2023/07/23/zelenskyy-ukraine-counteroffensive-zakaria-00107721> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 27.)
- Germany, Poland reach agreement on Leopard tank repairs for Ukraine Army. Ukrinform, 2023. 07. 25. <https://www.ukrinform.net/rubric-defense/3739756-germany-poland-reach-agreement-on-leopard-tank-repairs-for-ukraine-army.html> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Giles, Keir: *The west has a duty to help defend Ukraine – and to help Russia by ensuring its defeat*. The Guardian, 2022. 02. 25. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/feb/25/ukraine-russia-defeat-military-putin> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Graham, Thomas: *What Does Putin Really Want in Ukraine?* Council on Foreign Relations, 2024. 05. 16. <https://www.cfr.org/expert-brief/what-does-putin-really-want-ukraine> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 27.)
- Hill, Peter: *Who supplies weapons to Ukraine?* dw.com, 2022. 02. 14. <https://www.dw.com/en/russia-ukraine-crisis-who-supplies-weapons-to-kyiv/a-60772390> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)
- Hirsh, Michael: *The Biden Administration Is Quietly Shifting Its Strategy in Ukraine*. Politico, 2023. 12. 27. <https://www.politico.com/news/magazine/2023/12/27/biden-endgame-ukraine-00133211> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 27.)
- Hood, Laura: *Ukraine got a signed commitment in 1994 to ensure its security – but can the US and allies stop Putin's aggression now?* The Conversation, 2022. 01. 21. <https://theconversation.com/ukraine-got-a-signed-commitment-in-1994-to-ensure-its-security-but-can-the-us-and-allies-stop-putins-aggression-now-173481> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)
- International Fund for Ukraine (IFU). Ministry of Defence, 2024. <https://www.gov.uk/guidance/international-fund-for-ukraine-ifu> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.) Japan's support for Ukraine in IT and Demining. Ministry of Defense Japan, 2023. 12. 01. <https://www.mod.go.jp/en/article/2023/12/7438513cd074eda3a141db101f6048de1a6f4fe5.html> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Johnson, Reuben: *Clearing Ukrainian land of dangerous mines, ordinance will take decades, EOD firm says*. Breaking Defense, 2023. 12. 15. <https://breakingdefense.com/2023/12/clearing-ukrainian-land-of-dangerous-mines-ordinance-will-take-decades-eod-firm-says/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Kende Tamás et al. (szerk.): *Nemzetközi jog*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 759–792., 815–830.
- Lahl, Kersten: *Western weapons for Ukraine: road to escalation or end of the war?* The Foundation for European Progressive Studies, 2023, 51–59. <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2023/06/Europe-and-the-war-in-Ukraine.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)

- Latvia's support to Ukraine. Ministry of Defence Republic of Latvia, 2024. <https://www.mod.gov.lv/en/support-ukraine#:~:text=Latvia's%20support%20to%20Ukraine&text=In%20addition%20to%20military%20support,will%20become%20even%20more%20compact> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Led by Estonia and Luxembourg, IT Coalition off to a great start. Republic of Estonia – Ministry of Defence, 2024. 03. 19. <https://www.kaitseministeerium.ee/en/news/led-estonia-and-luxembourg-it-coalition-great-start> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Levite, Ariel (Eli): *Integrating Cyber Into Warfighting: Some Early Takeaways From the Ukraine Conflict*. The Carnegie Endowment for International Peace, 2023. 04. 18. <https://carnegieendowment.org/research/2023/04/integrating-cyber-into-warfighting-some-early-takeaways-from-the-ukraine-conflict?lang=en> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Lopez, C. Todd: *2-Year Anniversary of Ukraine Defense Contact Group Comes With Billions in New Aid*. U.S. Department of Defense, 2024. 04. 26. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3758274/2-year-anniversary-of-ukraine-defense-contact-group-comes-with-billions-in-new/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- Luxembourg, Estonia and Ukraine have launched the IT Coalition, [gouvernement.lu](https://gouvernement.lu/en/actualites/toutes_actualites/communiqués/2023/09-septembre/19-bausch-itcoalition.html), 2023. 09. 19. https://gouvernement.lu/en/actualites/toutes_actualites/communiqués/2023/09-septembre/19-bausch-itcoalition.html (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Lükő Dénes: *A légierő szerepe a béketámogató műveletekben*. Hadtudomány, X. évf., 2000/1. https://www.mhtt.eu/hadtudomany/2000/1_5.html (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Martin, Tim: *Eight 'capability coalitions' are rushing arms to Ukraine. Here's who will donate what*. Breaking Defense, 2024. 05. 09. <https://breakingdefense.com/2024/05/what-countries-send-weapons-to-ukraine-who-arms-ukraine-us-uk-nato-france/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- Masters, Jonathan – Merrow, Will: *How Much U.S. Aid Is Going to Ukraine?* Council on Foreign Relations, 2024. 05. 09. <https://www.cfr.org/article/how-much-us-aid-going-ukraine> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Melkozerova, Veronika et al.: *Diva jets: Why 'sensitive' F-16s will be hard work for Ukraine*. Politico, 2024. 02. 29. <https://www.politico.eu/article/ukraine-f-16-fighter-jets-war-russia-base-runway/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Miller, Christopher: *U.S. Confirms Delivery Of Javelin Antitank Missiles To Ukraine*. Radio Free Europe Radio Liberty, 2018. 04. 30. <https://www.rferl.org/a/javelin-missile-delivery-ukraine-us-confirmed/29200588.html> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)
- Mills, Claire: *Military Assistance to Ukraine, 2014–2021*. UK Parliament House of Commons Library, 2022. 03. 04. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn07135/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)
- Mills, Claire: *Security guarantees to Ukraine*. House of Commons Library, 2024. 07. 22. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9837/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)
- NATO Airborne Early Warning And Control, 2022. NATO, 2022. <https://ac.nato.int/missions/indications-and-warnings/AWACS> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- NATO's response to Russia's invasion of Ukraine. NATO, 2022. 07. 19. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_192648.htm (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- O'Brien, Phillips Payson: *The future of American warfare is unfolding in Ukraine*. The Atlantic, 2022. 11. 25. <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2022/11/us-military-intervention-afghanistan-ukraine-war/672265/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 27.)
- Operation ORBITAL. Embassy of Ukraine to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Embassy of Ukraine to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, 2020. 05. 01. <https://uk.mfa.gov.ua/en/partnership/881-ukrajina-velika-britanija/operaciya-orbital> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)

- Orbán Tamás: *The War Could Have Ended Months Ago — But the West Didn't Want It To*. Hungarian Conservative, 2022. 09. 08. <https://www.hungarianconservative.com/articles/politics/the-war-could-have-ended-months-ago-but-the-west-didnt-want-it-to/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)
- Osborne, Tony: *Ukrainian Air Defense Coalition Partners Firm Up Plans*. Aviation Week Network, 2023. 12. 13. <https://aviationweek.com/defense-space/missile-defense-weapons/ukrainian-air-defense-coalition-partners-firm-plans> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Pamuk, Humeyra – Landay, Jonathan: *U.N. General Assembly in historic vote denounces Russia over Ukraine invasion*. Reuters, 2022. 03. 02. <https://www.reuters.com/world/un-general-assembly-set-censure-russia-over-ukraine-invasion-2022-03-02/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 19.)
- Pettyjohn, Stacie: *Evolution Not Revolution*. CNAS, 2024. 02. 08. <https://www.cnas.org/publications/reports/evolution-not-revolution> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Press conference, NATO, 2024. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_224174.htm (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Rathbone, John et al.: *Military briefing: Ukraine war exposes 'hard reality' of West's weapons capacity*. Financial Times, 2022. <https://on.ft.com/42NZKIU> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 27.)
- Relations with Ukraine. NATO, 2024. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Remarks by President Biden on the Passage of H.R. 815, the National Security Supplemental. The White House, 2024. 04. 24. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/04/24/remarks-by-president-biden-on-the-passage-of-h-r-815-the-national-security-supplemental/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Románia megkapta az első F–16-osokat, kezdődhet az ukrán pilóták kiképzése. Világgazdaság, 2023. 11. 29. <https://www.vg.hu/kozelet/2023/11/romania-megkapta-az-elso-f-16-osokat-kezdodhet-az-ukran-pilotak-kikepzese> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Ruitenber, Rudy: *US, France to lead artillery coalition for Ukraine*. Defense News, 2024. 01. 18. <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/01/18/us-france-to-lead-artillery-coalition-for-ukraine/#:%7E:text=The%20country%20is%20appealing%20to,according%20to%20the%20French%20government> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Russian Offensive Campaign Assessment, 1 May 2024. Institute for the Study of War, 2024. 05. 01. <https://www.understandingwar.org/background/russian-offensive-campaign-assessment-may-1-2024> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- Ryan, Missy – Timsit, Annabelle: *U.S. wants Russian military 'weakened' from Ukraine invasion, Austin says*. The Washington Post, 2022. 04. 25. <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/25/russia-weakened-lloyd-austin-ukraine-visit/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Salerno-Garthwaite, Andrew: *UK, Norway lead new Maritime Capability Coalition for Ukraine*. Naval Technology, 2023. 12. 11. <https://www.naval-technology.com/news/uk-norway-lead-new-maritime-capability-coalition-for-ukraine/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Secretary Antony J. Blinken, NATO Secretary General Jens Stoltenberg at a Joint Press Availability. U.S. Department of State, 2024. 06. 18. <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-nato-secretary-general-jens-stoltenberg-at-a-joint-press-availability-4/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- Shapps, Grant: *British minehunting ships to bolster Ukrainian Navy as UK and Norway launch maritime support initiative*. Ministry of Defence, 2023b. <https://www.gov.uk/government/news/british-minehunting-ships-to-bolster-ukrainian-navy-as-uk-and-norway-launch-maritime-support-initiative> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)
- Shapps, Grant: *Ukrainian pilots learn to fly F-16 fighter jets after completing basic training in the UK*. Ministry of Defence, 2023a. <https://www.gov.uk/government/news/ukrainian-pilots->

learn-to-fly-f-16-fighter-jets-after-completing-basic-training-in-the-uk#:~:text=The%20Prime%20Minister%20confirmed%20the,and%20ground%20crew%20in%202024 (Letöltés időpontja: 2024. 06. 21.)

- Shapps, Grant: *UK to supply thousands of drones as co-leader of major international capability coalition for Ukraine*. Ministry of Defence, 2024. 02. 15. <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-supply-thousands-of-drones-as-co-leader-of-major-international-capability-coalition-for-ukraine> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 23.)
- Shapps, Grant – Sunak, Rishi: *30,000 Ukrainian recruits trained in largest UK military training effort since Second World War*. Ministry of Defence, 2023. 11. 10. <https://www.gov.uk/government/news/30000-ukrainian-recruits-trained-in-largest-uk-military-training-effort-since-second-world-war> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Thompson, Jack: *Inconsistent power: US strategy in the Ukraine war and beyond*. The Foundation for European Progressive Studies, 2023, 16–26. <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2023/06/Europe-and-the-war-in-Ukraine.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Trenkov-Wermuth, Calin: *Ukraine: The EU's Unprecedented Provision of Lethal Aid is a Good First Step*. United States Institute of Peace, 2022. 10. 27. <https://www.usip.org/publications/2022/10/ukraine-eus-unprecedented-provision-lethal-aid-good-first-step> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Ukraine Project. 2024. Institute for the Study of War. <https://www.understandingwar.org/project/ukraine-project> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 27.)
- Vergun, David: *Donor Nations Providing Security Assistance, Training for Ukraine*. U.S. Department of Defense, 2023. 06. 14. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3428002/donor-nations-providing-security-assistance-training-for-ukraine/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 20.)
- Vergun, David: *M777 Artillery Deliveries Should Help Ukraine in the Donbas, Says Official*. U.S. Department of Defense, 2022. 04. 29. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3015463/m777-artillery-deliveries-should-help-ukraine-in-the-donbas-says-official/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 24.)
- Yaffa, Joshua: *Inside the U.S. effort to arm Ukraine*. The New Yorker, 2022. 10. 24. www.newyorker.com/magazine/2022/10/24/inside-the-us-effort-to-arm-ukraine (Letöltés időpontja: 2024. 06. 27.)

Kárpáti Zalán:

AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK HADSEREGÉNEK VÍZIÓJA A 2000-ES ÉVEKRE

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.3

ÖSSZEFOGLALÓ: A hidegháború vége utáni geopolitikai környezetben az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi csapatai relevanciájuk elvesztését megelőzően egy, az addiginál jóval könnyebb és gyorsabban telepíthető eszközparkot kívántak kialakítani a globális erőketf-tési képesség fenntartása érdekében. A célt a légi mozgékonyasági képesség növelése révén próbálták megvalósítani, de a koncepció a légvédelmi rendszerek fejlettsége és a 2001-es terrortámadásokat követő terrorellenes műveletek harctéri körülményei miatt hibás volt, valamint a megfelelő technológiai fejlettség sem állt rendelkezésre. Ennek köszönhetően a kidolgozott elvek megvalósítására a 2001-ben létrehozott Future Combat Systems modernizációs program 2009-ben törésre került. A program ellen szóló tényezők jó egy része a mai napig fennáll, megkérdőjelezve a légideszant-műveletek életképességét a jelenlegi harctéri körülmények között.

KULCSSZAVAK: Amerikai Egyesült Államok, szárazföldi csapatok, légi mozgékonyaság, légi szállíthatóság, légideszant, Future Combat Systems, fejlesztési program

A SZERZŐRŐL:

Kárpáti Zalán egyetemi hallgató (Nemzeti Közszoigálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar nemzetközi biztonság- és védelempolitikai mesterképzési szak) (ORCID: 0009-0002-3045-9253; MTMT: 10095957)

BEVEZETÉS

A hidegháború vége és a Szovjetunió összeomlása után az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi csapatainak feladatrendszere megváltozott. A haderőnem egységei egyre nagyobb mértékben települtek haza Európából, valamint egy koreai konfliktus esélye is egyre kisebbnek mutatkozott. A csökkenő létszám és változó szerepkör miatt a szárazföldi csapatok és a légi-erő között heves vita alakult ki a költségvetést és a doktrinális elsőséget illetően. Hogy a jövő feltételezett követelményeinek megfelelően, a szárazföldi csapatok a radikális paradigmaváltás felé mozdultak el, melynek végpontja a Future Combat Systems (FCS) fejlesztési program volt. Ennek keretében gyökeresen változott volna meg annak módja, ahogy addig harcoltak.

AZ 1990-ES ÉVEK HÁBORÚI ÉS KONCEPCIÓI

A 90-es évek katonai konfliktusai erősen formálták a szárazföldi erők jövőképét. 1991-ben hat hónapra volt szükségük, hogy áttelepítsék azokat az erőiket, eszközeiket Szaúd-Arábiába, amelyek végül a szárazföldi műveleteket hajtották végre a *Sivatagi Vihar* művelet során. Emellett az ezt megelőző légi hadjárat sikere egyes körökben kétségbe vonta a szárazföldi

erők súlyát a jövő hadviselését illetően, ráadásul többen a légierőt nevezték meg az Amerikai Egyesült Államok elsődleges haderőnemeként.¹

1995-ben a NATO bosznia-hercegovinai beavatkozása során a szárazföldi csapatok csupán a békefolyamat ellenőrzésében vettek részt két hónapos felvonulás és a daytoni békeszerződés aláírása után. 1999-ben a szárazföldi erők az Albániában telepített helikopteres egységeket (Task Force Hawk) nem vetették be Koszovóban a veszteségektől való félelem miatt, a szárazföldi egységek telepítése pedig ismét lassan haladt. Az említett Task Force Hawk telepítéséhez is 550 fordulót kellett végrehajtani a légierő C-17 típusú szállító repülőgépeivel.²

Az 1990-es években váltak egyre elfogadottabbá a „katonai átalakulás” elvei, miszerint a jövőben a haditechnika digitalizálása az információ fölényt fogja a jövő haderejének legfőbb vonásává tenni. Az 1997-es *Joint Vision 2010* stratégiai dokumentum is ezen elképzelések mentén épült fel: precíziós, nagy hatótávolságú fegyverek, fejlett horizontális és vertikális kommunikációs képességek, melyek lehetővé teszik az információ megosztását, valamint fejlett információfúzió, ami magas szintű parancsnoki döntéshozatalt tesz lehetővé.³

A szárazföldi erők vezetése a digitalizációt a 90-es évek elején és közepén a *Force XXI* koncepciót követve tervezte végrehajtani. Ez konzekvensen alapozott az abban az időszakban végbemenő hadügyi forradalom (*revolution in military affairs*) eredményeire és folyamatára, vagyis az információs technológia integrálására a haditechnológiai fejlesztésekbe. Magát a *Force XXI* koncepciót a szárazföldi erők célzott kísérletezéssel és hadrendi felülvizsgálatokkal alakították ki, beillesztve a technológiai fókuszot a Kiképzési és Doktrinális Parancsnokság (*Training and Doctrine Command*) által szolgáltatott elméleti keretbe.⁴

A rövid távú *Force XXI* koncepcióval párhuzamosan megfogalmazott, a szárazföldi csapatok jövőjére vonatkozó (*Army After Next*, AAN) koncepció már távolabbra tekintett. Az 1996 februárjában indított projekt 30 évet igyekezett előre jelezni olyan, a szárazföldi haderőnem számára kulcsfontosságú témákra fókuszálva, mint a geostratégiai környezet, a hadművészet fejlődése, személyzeti és szervezeti problémák, valamint technológiai trendek. Az AAN szándékosan tekintett hosszabb távra, hogy a rövid távú költségvetési tervezetek és intézményi tényezők ne tudják befolyásolni az eredményt. A projekt feltételezte, hogy a *Force XXI* sikeres elemeinek integrálása a haderőbe legkésőbb 2010-re befejeződik. Mint később láthatjuk, az AAN-ban szereplő feltételezések és képességeket érintő diskurzus, valamint a nemzeti biztonsági szektorban akkoriban népszerű elképzelések (pl. az információs dominancia értéke és potenciálja) nagy hatást gyakoroltak a későbbi FCS-programra.⁵

A LÉGI MOZGÉKONYSÁGI KÉPESSÉGEK NÖVELÉSE

Mielőtt továbbhaladnánk, érdemes megemlíteni egy koncepciót, amely az 1990-es években a szárazföldi csapatok több gondolkodóját is foglalkoztatta, illetve alapelvei megfigyelhetők az FCS követelményei között is. Ennek lényege, hogy a légi szállításban bekövetkezett

¹ Johnson, David E.: *Learning Large Lessons, The Evolving Roles of Ground Power and Air Power in the Post-Cold War Era*, RAND Project Air Force, 2007, 30–31. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG405-1.html> (Letöltés időpontja: 2023. 02. 14.); Pernin, Christopher G. et al.: *Lessons from the Army's Future Combat Systems Program*, RAND Corporation, 2012, 5. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG1206.html> (Letöltés időpontja: 2021. 11. 06.)

² Johnson 2007, 53–55., 68–72.; Pernin et al. 2012, 5.

³ Pernin et al. 2012, 5–6.

⁴ Uo. 6.

⁵ Uo. 6–7.

technológiai fejlődést kihasználva törekedni kell nemcsak a légideszant-alakulatok, hanem a szárazföldi csapatok komolyabb harci technikával légi úton történő ellátására. Ez a koncepció az amerikai katonai terminológiában az *air-mechanization* elnevezést kapta.

A koncepció támogatói szerint a szárazföldi erők túlságosan a nehéz, páncélos- és gépesített alakulatokra helyezték a hangsúlyt. Ezek az egységek kiváló védelmet és tüzerőt tudnak felmutatni az M1 Abrams harckocsi és az M2 Bradley gyalogsági harcjármű révén, viszont a harceszközök tömege (az Abrams 70, míg a Bradley 30 tonnás) erősen korlátozza harcászati mobilitásukat, valamint azt, hogy milyen terepen, milyen időjárási viszonyok között lehet bevetni őket (sűrű erdők, hegyvidéki terep, mély sár stb.). Ehhez hozzáadódott a jövő, ahol a digitalizáció, a fejlett kommunikáció és a precíziós lőszerkes elterjedése semlegesítik a nehéz páncélzat nyújtotta védelmet. Továbbá a páncélosegységek stratégiai és műveleti mozgékonyasága alacsony (nagy méretű teherszállító repülőgépek és/vagy teherszállító hajók szükségesek nagy hatótávolságú telepítésükhöz), valamint a nem közvetlen harci feladatok ellátása terén (pl. békefenntartás) hátrányt szenvednek.⁶

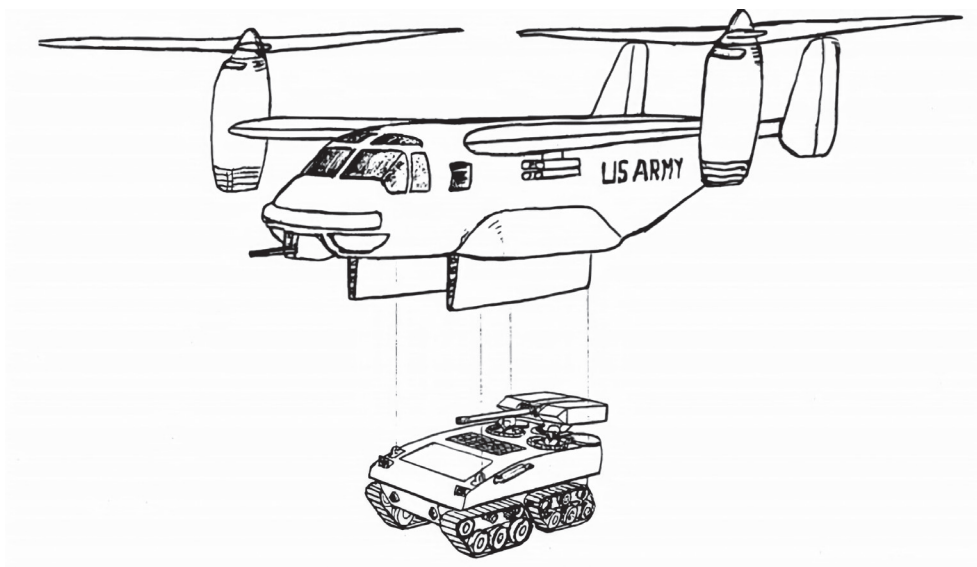
A könnyűgyalogos egységek, bár stratégiai mobilitásuk magas és (amerikai hadosztályokban) rendelkeznek limitált légideszant-képességekkel (UH-60 Blackhawk helikopterek), a földön taktikai mozgékonyaságuk, tűzerejük és védelmük minimális, páncéloserők ellen a hatékonyságuk és túlélőképességük azonban csekély. Csupán a légideszant-hadosztályok rendelkeznek elég harci helikopterrel a páncélosfenyegetések elhárításához, de ezek az eszközök is korlátozott hatásúak, ha közelharcba keverednek vagy beásott ellenséget kell leküzdeni. Mivel a könnyűgyalogság nem gépesített, ezért a célterülethez nagyon közel vagy közvetlenül rajta kell azt kihelyezni, potenciálisan magas veszteségeknek kitéve a helikopteres állományt. Ugyanakkor a könnyűgyalogság a legtöbb nem háborús feladat végrehajtása terén jó teljesítményt nyújt.⁷

A légideszant-műveletekben részt vevő erők nehezebb harci technikával történő ellátása (a koncepció támogatói szerint) egyesítette volna a két egységtípus előnyeit, és semlegesítette volna hátrányaik nagy részét. A haditechnika digitalizációja és a precíziós lőszerkes elterjedése miatt a túlélés zálogát nem a páncélvédetségben, hanem a mozgékonyaságban látták, így a nehéz harckocsikat és gyalogsági harcjárműveket felválthatták volna könnyű, mozgékony, precíziós rakétákkal felfegyverzett harcjárművekkel, melyeket meglévő vagy a közeljövőben kifejleszthető szállítóhelikopterek és konvertiplánok (lásd V-22 Osprey) hordozhattak volna. Utóbbiak nagy számban történő hadrendbe állítása révén teljes légi gépesített hadosztályokat lehetett volna egyszerre szállítani és bevetni, az integrált harci helikopterek pedig a könnyű harcjárművekkel együttműködve, az információs fölényt és a precíziós fegyvereket kihasználva semmisítették volna meg az ellenséget. A nagy fokú mozgékonyaság és a nagyszámú gyalogos révén pedig a békefenntartó és más műveletek során is kielégítő teljesítményt nyújtott volna ez az egységtípus.⁸

⁶ Jarnot, Charles A. Maj.: AIR MECH XXI: NEW REVOLUTION IN MANEUVER WARFARE, Fort Leavenworth, Kansas, 1996, 5–9. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA312888.pdf> (Letöltés időpontja: 2023. 03. 05.)

⁷ Uo. 9.

⁸ Uo. 61–77.

1. ábra A koncepció elképzelt légi és földi eleme⁹

Forrás: Jarnot 1996, 72.

A koncepció támogatóit nagymértékben inspirálták a hasonló szovjet/orosz és német erőfeszítések. Az orosz haderő nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy légideszant-csapatokat ellássák védett mobil tüzérvél és csapatszállítási kapacitással. Ez főleg az ASzU–57/85 légi szállítású önjáró lövegek, a BMD-sorozat légi szállítású lövészpáncélosai és ezek specializált változatainak formájában valósult meg. Németországban pedig a Bundeswehr 1994-ben állított hadrendbe három ejtőernyős páncéltörő zászlóaljat (*Fallschirmpanzerabwehrbataillon*), melyeket a könnyű, légi úton is szállítható és ejtőernyővel is deszantolható Wiesel lánctalpas járművel szereltek fel. Ezek az erők hadműveleti tartalékként szolgáltak, és páncélosáttörések megállítására, feltartóztatására vetették volna be őket.¹⁰

Mint később láthatjuk, a légideszanterők nehezebb harci technikával történő ellátását célzó koncepció hatott az FCS-program követelményrendszerére, mely illeszkedett a korban a szárazföldi csapatok és a tágabb katonai-védelmi közösség uralkodó eszmeáramlataiba.

SHINSEKI TÁBORNOK VÍZIÓJA

Eric Shinseki tábornok – az amerikai szárazföldi erők törzsfőnöke 1999 júniusától 2003 júniusáig – volt a legkorábbi és a legodaadóbb támogatója a koncepciónak, amely végül az FCS formájában kristályosodott ki. Pozíciója június 23-i elfoglalása után a szárazföldi erők jövőbeni követelményeinek átfogó felülvizsgálatát rendelte el. Habár visszautasította az állítást, miszerint a szárazföldi erők nem sokkal azelőtti, koszovói tapasztalatai hatást gyakoroltak volna rá, a Jugoszlávia elleni légi hadművelet (*Operation Allied Force*) csupán két héttel hivatalba kerülése előtt ért véget, megkerülhetetlen kontextust adva a későbbi

⁹ Jarnot, Charles A. Maj.: AIR MECH XXI: NEW REVOLUTION IN MANEUVER WARFARE, 72. Fort Leavenworth, Kansas, 1996. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA312888.pdf> (Letöltés időpontja: 2023. 03. 05.)

¹⁰ Uo. 34–39.

A szárazföldi csapatok AAN- és *Objective Force* hadijátékai 1997-től a 2000-es évek közepéig zajlottak és több, az FCS szempontjából kulcsfontosságú koncepciót és feltételezést tartalmaztak a jövő műveleti környezetével kapcsolatban. Ezek a hadijátékok mind fiktív jövőbeli scénáriókat vázoltak fel, amelyek nagyrészt a 2015–2025 közötti időszakban játszódtak. Általában stratégiai és hadműveleti szinten zajlottak, ugyanakkor időszakonként harcászati szintű problémákra is fókuszáltak. Fontos, hogy ezeket a játékokat az új hadműveleti koncepciók bemutatására is használták.¹⁷

Szigorú értelemben véve ezek a hadijátékok nem tekinthetők „kísérleteknek”; inkább lehetőségek voltak arra, hogy megvitassák az új rendszereket és műveleti koncepciókat. Ugyanakkor az FCS-re gyakorolt hatásukat nem szabad alábecsülni. A szárazföldi erők jövőről szóló elképzelései kiválóan megfigyelhetők ezekben a játékokban, és ezek a jövőképek nagyban befolyásolták a fejlesztési program részleteit.¹⁸

Az egyik fő feltételezés az volt, hogy a legtöbb jövőbeli konfliktus hagyományos, nagy intenzitású, államok közötti konfliktus lesz. A legesélyesebb ellenfelek között szerepelt egy újrafegyverező Oroszország vagy egy nagyobb regionális hatalom, mint például egy az Irak és Irán hipotetikus uniójából kialakuló új állam. Egy 1998-as, a jövőbeli Indonéziában játszódó scénárió kivételével nem igazán volt diskurzus irreguláris hadviselésről, illetve elhúzódozó háború utáni műveletekről.¹⁹

A hadijátékok egy másik kulcseleme volt az a koncepció, hogy krízis esetén már nagyon korán be kell vetni a szárazföldi erőket. A legtöbb korai játéknak, amely erőteljesen befolyásolta az FCS kialakítását, az volt a kiinduló helyzete, hogy egy fiktív ellenfél nagyszabású inváziót hajt végre szomszédja ellen. Ez az ellenség igyekezne minél nagyobb területet uralma alá hajtani, felállítani védelmi rendszerét. Alapvető feltételezés volt, hogy a szárazföldi erők egységeinek nagy gyorsasággal kell települniük a konfliktuszónába, hogy megakadályozzák a védelem felállítását, így kerülve el, hogy védelemre berendezkedett ellenfél ellen kelljen harcolni. Nagyon jól meg lehet figyelni az 1999-es koszovói műveletek hatását, amikor is a szárazföldi erőket kritizálták a lassú áttelepülés és felvonulás miatt. Ugyanakkor nem ez volt az egyetlen ok: már az 1997-es Nemzeti Katonai Stratégiában (National Military Strategy) és más meghatározó dokumentumokban is szerepel a gyors, döntő műveletek igénye stratégiai távolságokon.²⁰

Bár a szárazföldi erők már hosszú ideje rendelkeztek a képességgel, hogy gyorsan telepítsék a 82. légi szállítási hadosztály egyes dandárméretű elemeit a légierő szállító-repülőgépei segítségével, az AAN/*Objective Force* koncepció jóval ambiciózusabb volt. Az elképzelés szerint szállító-repülőgépek és nagy sebességű szállítóhajók mozgattak volna több könnyű gépesített dandárt egyszerre. A hagyományos dandár- és hadosztályméretű egységek mellett az eredeti AAN-koncepció magas intenzitású támadó műveleteket végző egységet, harcoló erőket is tartalmazott, amely nagy vonalakban egy nagyobb dandár lett volna, melyet korszerű, 20 tonnánál könnyebb páncélozott harcjárművekkel szereltek volna fel. A korai AAN-hadjátékokban az ilyen egységekről feltételezték, hogy mindegyik több száz, a szárazföldi erők állományába tartozó, függőleges fel- és leszállásra képes (VTOL²¹) nehéz szállító-repülőgéppel rendelkezik, melyek képesek interkontinentális távolság megtételére, nagyban hozzá-

¹⁷ Uo. 10.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo. 11.

²⁰ Uo. 12.

²¹ Vertical Take-off and Landing.

járulva a szárazföldi erők gyors áttelepítéséhez. Ebben az időben került igazán középpontba az erők mellett az eszközök légi telepítésének a korábban tárgyalt témája is.²²

Habár a szárazföldi haderőnem célja az volt, hogy a gyors felvonulás és bevetés révén egy esetleges konfliktus kezdete után röviddel legyőzze az ellenfelet, mielőtt az még elérné célját, azt el kellett ismernie, hogy a nagy sebességű erőkivetítés önmagában nem mindig elég a győzelemhez. A Pentagon Összhaderőnemi Vízió 2010 (*Joint Vision 2010*) dokumentuma megállapítja, hogy a jövőbeni haderőt a magas intenzitású hagyományos konfliktusokra optimalizálják, ugyanakkor képes lesz a katonai műveletek teljes spektrumában (a humanitárius segítségnyújtástól a békefenntartáson át a nyílt háborúig) hatékonyan működni. A szárazföldi erők vezetésének elképzelése szerint ez a cél nem igényelt olyan képességeket, amelyek a hagyományos konfliktusok megvívásához nem kapcsolódnak szorosan, mert az első világháború után a haderőnem magáévá tette azt az elvet, miszerint az a haderő, amely fel van készülve a legrosszabb esetre (pl. nagyméretű hagyományos konfliktusra), az helyt tud állni a kevésbé harcorientált feladatok terén is. Ez az elképzelés annyira tartósnak bizonyult, hogy azt a szárazföldi csapatok 2001-es FM 3-0 kézikönyvében is megtalálhatjuk.²³

A következő nagyon fontos koncepció, amelyre a haderőnem és a Pentagon az FCS tervezése során épített, az volt, hogy a hamarosan eljövendő hálózatközpontú hadviselés révén a haderő számára a korábbihoz képest elképzelhetetlen minőségű helyzet- és környezetismeret állna rendelkezésre. A hadügyi forradalom hívei szerint a szenzorok és a processzorok fejlődése olyan gyors volt, hogy pár éven belül eltűnik a csatatérről a „háború köde”, még a legalacsonyabb, harcászati szinteken is. A szárazföldi haderőnem erre az elképzelésre alapozta azt, hogy a hagyományos, nehéz páncélos járműveket könnyebb, levegőben szállíthatókkal váltsák le. A 2000-es évek elején az *Objective Force* koncepcióval kapcsolatban hangoztatott egyik legnépszerűbb frázis a következő volt: „Észlelj elsőként, dönts elsőként, támadj elsőként” (*See first, decide first, engage first*). Ez azt jelentette, hogy a jövő amerikai egységei előbb észlelnék az ellenfelet, minthogy az megtalálná őket, gyorsan fel tudnák mérni a helyzetet, és nagy hatótávolságú precíziós fegyverekkel elpusztítanak az ellenséget, mielőtt az tüzet tudna vezetni rájuk. Ez természetesen feleslegessé tenné a nehéz páncélszöveget (a meglepés és a rajtaütés elleni védelem egyik fontos elemét), megnyitva az utat a könnyű, légi szállítású harcjárművek előtt. A hálózat így központi elemmé vált, ugyanakkor ebben a fázisban még kevés figyelmet szenteltek neki, ugyanis a hangsúly a páncélosokon volt.²⁴

Végezetül írni kell az előzőekhez szorosan kapcsolódó légideszant-képesség növelése koncepciójáról, mely szintén kulcselem volt a hadijátékok során. Az 1997-es AAN-hadjáték már integrált nehéz függőleges fel- és leszállásra képes szállító-repülőgépeket feltételezett, melyek révén szárazföldi csapatokat gyorsan az ellenség szárnyaira és mögöttes területeire lehetett volna deszantolni. A koncepció széles körű elfogadása ugyanakkor nagymértékű átalakításokat tett volna szükségessé. Addig a pontig a haderőnem számára a légi mozgékonyt az ejtőernyős (82. légi szállítású hadosztály) és a helikopteres (101. légi szállítású hadosztály) erők jelentették, melyek elvéve rendelkeztek páncélozott harcjárművekkel. Bár a hadsereg az 1970-es és 80-as években rendszeresítette az M551 Sheridan könnyűharckocsit a 82. hadosztályban, a harcjármű nagyrészt sikertelennek bizonyult, és hamar kivonták a szolgálatból.²⁵

²² Uo. 12–13.

²³ Uo. 13–14.; Johnson 2007, 10.

²⁴ Pernin et al. 2012, 14–15.

²⁵ Uo. 15.

Ezzel szemben a koncepció szerint nagyszámú könnyű és közepes (10–25 tonnás) harc-járművet, a személyzetüket és a hozzájuk tartozó logisztikai elemeket kívántak egyszerre szállítani légi úton a műveleti területre. Ez több száz járművet és a hozzájuk tartozó szállító-repülőgépet jelentett volna harccsoportonként. Természetesen az ehhez szükséges légi szállítóeszközöknek megfelelő nagyságúnak kellett volna lenniük, hogy nagy távolságra tudják eljuttatni a rájuk bízott harcjárműveket. Az egyik legkedveltebb koncepció a tengerészgyalogság V–22 Osprey konvertiplánjára épült, a tervezőasztalon két- és négyrotoros változatok is megjelentek. Ezeknek a repülőgépeknek a korábbiakhoz képest példa nélküli függőleges tehermozgatási képességekkel kellett volna rendelkezniük, főleg annak figyelembevételével, hogy a 2004–2009 közötti időszakban az FCS-járművek tömege jelentős mértékben megnőtt, a végén már 30 tonna teherbírását téve szükségessé. Összehasonlításképpen: a V–22 függőleges felszállással maximum öt tonnát képes felemelni.²⁶

Mivel az AAN/*Objective Force* hadijátékok idején nem létezett (és azóta sem készült) ilyen terhelhetőségű VTOL-repülőeszköz, ezért a korai követelmények a járművek méreteinek és tömegének felső határát a C–130 Hercules szállító-repülőgép rakterének méreteihez és maximális hasznos terhéhez (kb. 20 tonna) igazították. Ez a követelmény egyfajta pótlék volt egy a jövőben kifejlesztendő és szolgálatba állítandó nehéz VTOL-repülőgép paramétereit tekintve. Ez azt jelentette, hogy minden egyes jármű deszantolásához egy repülőgépet kellett volna biztosítani. Mivel minden egyes FCS-dandár 200–300 járművel lett volna felszerelve, nagyszámú repülőgépet kellett volna beszerezni ahhoz, hogy egész dandárokat lehessen egyszerre deszantolni.²⁷

A már tárgyalt, magas intenzitású támadó műveleteket végző egység nagy távolságú, egyszerre történő légideszantjának kivitelezhetősége azon az elképzelésen alapult, hogy az összhaderőnemi és a nemzeti hírszerző, illetve felderítőrendszerek fel tudják deríteni az ellenség légvédelmi rendszereit, amelyeket aztán le lehet fogni vagy el lehet kerülni. Ez a koncepció azonban problematikus volt, ugyanis a légi szállítást végző repülőgépeknek mindenképpen le kell süllyedniük az alacsony magasságú légvédelem pusztítási zónájába, mielőtt kihelyezik a járműveket és a gyalogságot. Mivel az alacsony magasságú légvédelmi eszközök nagyrészt optikai vagy infravörös irányításúak, ezért nagyon nehéz felderíteni őket azelőtt, hogy tüzet nyitnának, emellett könnyen elrejtethők (például vállról indítható légvédelmi rakéták, 25–30 mm-es gépágyúk stb.).²⁸

Az AAN/*Objective Force* hadijátékok előrehaladtával a koncepció is fejlődött. Ahelyett, hogy a tervezett hadműveleti szinterek közötti és azokon belüli szállítást egy platformmal oldották volna meg, az FCS-egységeket C–5 Galaxy és C–17 Globemaster III stratégiai szállító-repülőgépekkel vagy nagyon gyors hajókkal vitték volna a műveleti térségbe. A jövőben kifejlesztendő VTOL-platformokra „csak” a hadszíntéren belüli mozgatás maradt. A koncepció nagy hangsúlyt fektetett a gyors mozgásra stratégiai távolságokon, ugyanakkor ez igen szoros követelményeket jelentett a különböző járművek tervezői számára.²⁹

---

²⁶ Uo. 16.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo. 16–17.

²⁹ Uo. 17.

A MEGVALÓSÍTÁS KEZDETE

Shinseki tábornok számára fontos volt, hogy egy egység teljes felszerelését egyszerre cseréljék le az új, rendszerek rendszerére épülő *Objective Force* koncepció nyomán. Az 1999. októberi beszéde alapján ez három, egymással párhuzamos folyamat egyike lett volna, melyek a 2020-as években értek volna össze. Az első, mint láttuk, az *Objective Force* megtervezése, kifejlesztése és szolgálatba állítása lett volna. A második egy azonnal létrehozandó „ideiglenes erő” felállítása volt, amely a piacon azonnal beszerezhető (*off-the-shelf*) eszközpark és képességek révén készítette volna fel a szárazföldi erőket az *Objective Force* által képviselt paradigmára történő átváltásra. A harmadik vonal a meglévő eszközpark és egységek fenntartása, illetve fokozatos leszerelése lett volna. A folyamat végén mindet átszerelték volna az *Objective Force* által képviselt szabványra.³⁰

Az „ideiglenes erőt” ideiglenes/átmeneti páncélozott harcjárművel (*Interim Armored Vehicle*) tervezték felszerelni. A könnyű, kerekes járművel az volt a cél, hogy felkészítsék a szárazföldi erőket a váltásra a nehéz harcjárművekkel felszerelt csapatoktól az *Objective Force* koncepcióra. Az *Objective Force* néhány követelményét az „ideiglenes erő” is átvette, többek között a stratégiai mozgékonyt és azt a képességet, hogy többfajta katonai művelet terén legyen hatékony. A rövid távú cél miatt az átmeneti páncélozott harcjármű beszerzésére nagyon gyorsan sor került: 2000 novemberében a General Dynamics Land Division már szerződést kötött a kanadai licenc alapján készülő LAV III (Light Armored Vehicle) könnyű páncélozott harcjármű gyártásáról. Ez a jármű a Stryker nevet kapta, és az első, ezzel az eszközzel felszerelt dandár (3. dandár, 2. gyalogoshadosztály) 2002-ben állt fel, majd 2003-ban már bevetésre is került Irakban.³¹

KÖVETELMÉNYEK

A követelmények meghatározása során a cél gyakran a létező erők fokozatos fejlesztése, a létező rendszerek modernizálása új technológiai vívmányok integrálása révén, vagy kritikus képességihiányok pótlása. Ennek a megközelítésnek egyik kiváló példája az aknaálló, rajtaütésvédett (MRAP³²) járművek beszerzése és bevezetése volt, hogy az Afganisztánban és Irakban harcoló alakulatok nagyobb védelmet élvezhessenek az improvizált robbanószerkezetek (IED³³) ellenében.³⁴

Az FCS révén azonban a szárazföldi haderőnem forradalmian újszerű koncepciót igyekezett megvalósítani. Emiatt olyan fejlett, futurisztikus technológiákra volt szükség, amelyek a haderőnem stratégiai tervezőinek elképzelései szerint 2025-re rendelkezésre fognak állni. Minden beszerzési programnak kettős kockázattal kell szembenéznie: az egyik az, hogy minél tovább tart, annál nagyobb az esélye, hogy az általa fejlesztett képességek végső soron nem fognak megfelelni az aktuális igényeknek. A másik viszont az, hogy a tervezett technológiai fejlődés végül nem fog megvalósulni, vagy legalábbis nem a kívánt sebességgel, habár ennek a kockázatát a hosszabb fejlesztési idő csökkentheti. Az FCS-nél a tervezett

³⁰ Pernin et al. 2012, 23–24.

³¹ Uo. 24. Reardon, Mark J. – Charlston, Jeffrey A.: From Transformation To Combat, The First Stryker Brigade At War, Center of Military History, United States Army, Washington, D.C., 2007, 6. https://history.army.mil/html/books/070/70-106-1/CMH_70-106-1.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 04. 04.)

³² Mine-Resistant Ambush Protected.

³³ Improvised Explosive Device.

³⁴ Uo. 52.

hosszú, két évtizedes fejlesztési és szolgálatba állítási periódus miatt magas volt a kockázata annak, hogy kifutásakor az általa nyújtott képességek nem fognak megfelelni az aktuális kihívásoknak. Ugyanakkor ugyanezen ok miatt a technológiai kockázatot alacsonynak tekintették. Ezen később természetesen változtatott a program ütemtervének rövidítése.³⁵

Habár az FCS-program megvalósítása nem igazán kezdődött el 2001. szeptember 11. utánig, a koncepció keretrendszer – amelybe illeszkedett – már korábban jelen volt, ahogy azt az előző fejezetben megállapítottam. A tárgyalat hadijátékok és tanulmányok nagy hangsúlyt fektettek a gyors, stratégiai távolságú áttelepülésre, hadszínterek közötti harcászati mobilitásra, valamint fejlett észlelési, megsemmisítési és fenntarthatósági képességekre. A szállíthatósági lehetőségek nagymértékben korlátozták a tervezett harcjárművek tömegét. Ezért az FCS forradalmi szenzor- és hálózati technológiákat alkalmazott volna, hogy ugyanolyan védett, ütőképes és mozgékony lehessen, mint az M1 Abrams, miközben az alkalmazott harcjárművek FCS Manned Ground Vehicle (Pilóta vezette szárazföldi jármű, MGV) össztömege nem haladja meg a 20 tonnát.³⁶

A Shinseki tábornok beszédében megfogalmazott cél értelmében a szárazföldi haderőnemnek képesnek kell lennie 96 órán belül telepíteni egy harci dandárt, 120 órán belül egy, 30 napon belül pedig öt hadosztályt – bárhol a világon. A stratégiai szállítást C–17 típusú szállító-repülőgépekkel képzelte el, ugyanakkor a C–130 repülőgépeket tervezték alkalmazni az egyes hadszíntereken belüli mozgatásra. Ennek a vízióknak a megvalósítása érdekében olyan járműveket kellett kifejleszteni, melyek a meglévőknél 50–70%-kal könnyebbek voltak. Ezért, és mivel Shinseki az FCS-t inkább forradalmi, mintsem evolúciós átalakításként jellemezte, a későbbi követelmények elutasítottak más létező, vagy éppen fejlesztés alatt álló könnyű katonai járműcsaládokat. Az érvelés szerint az utóbbiak nem képviselték azt a technológiai szintet, amelyre az FCS megvalósításához szükség volt.³⁷

A C–130 repülőgéppel történő szállíthatóság képessége konkrét, mérhető módon meghatározott követelményként szerepelt. Ennek elsődlegességét megerősítette a 2000 januárjában kiadott, a küldetési követelményeket megfogalmazó dokumentum (MNS³⁸), amely a Pentagon által elvárt nagyvonalú igények meghatározása helyett több kulcsfontosságú követelményt jelölt meg. Többek között ezeket: szállíthatóság C–130 repülőgéppel, legalább egy hétig képes legyen működni karbantartás, újrafegyverzés vagy feltöltés nélkül, valamint a platformok védelme nagy magasságban keletkezett elektromágneses impulzusokkal, környezeti elektromágneses interferenciával, nagy erejű mikrohullámokkal, lézerekkel, atomcsapásokkal és ABV-szennyezettséggel szemben.³⁹

Mint láthatjuk, a C–130 repülőgéppel történő szállíthatóság képessége volt az első követelmény, amelyet nem lehetett megmásítani. Később a Fejlett Védelmi Kutatási Projektek Ügynöksége (DARPA⁴⁰) pályázati kiírása ezt kiegészítette azzal, hogy a teljes feltöltöttségű, harcászati járművek tömege nem haladhatja meg a 20 tonnát. A pályázatban egyéb „opcionális” követelmények is voltak, például a logisztikai igény csökkentése 33–50%-kal, az üzemanyag-fogyasztás csökkentése 50%-kal, 96 órás gyorsreagálási képesség, öt nap működés harci körülmények között utánpótlás nélkül, 100 km/h sebesség rövid távon és 60 km/h sebesség

³⁵ Uo.

³⁶ Uo. 54.

³⁷ Uo. 55.

³⁸ Mission Needs Statement.

³⁹ Uo. 55–56.

⁴⁰ Defense Advanced Research Projects Agency.

terepen. Ezek a célok még a küldetési követelményeken is túlmentek, a cél tudatosan az volt, hogy a pályázókat a lehető legmodernebb technológiák kifejlesztésére sarkallják, áttörések elérésére kényszerítsék, hogy teljesíteni tudják az elvárásokat.⁴¹

Bár a küldetési követelmények személyzettel rendelkező és a nélküli, légi és földi elemekből álló egységet vizionált, melyet egy átfogó taktikai hálózat kapcsolt volna össze, a szárazföldi haderőnem vezetése a program kezdetétől a személyzettel ellátott földi harcjárművekre fókuszált. Ez az egész a FCS lelkét, a taktikai hálózatot tette másodlagossá, miközben ez tudta volna megvalósíthatóvá tenni a könnyű, ámde ütőképes haderőt.⁴²

SZÁLLÍTHATÓSÁG MINT FÓKUSZPONT

A C-130 repülőgéppel történő szállíthatóság képessége eredetileg egy ideiglenes követelmény volt, hogy a program által kifejlesztendő járművek beférjenek az AAN-hadíjátékok futurisztikus nehéz helikoptereibe. 2001 után azonban a szárazföldi haderőnem abbahagyta a tervezett szállítóhelikopterek fejlesztésének finanszírozását, így a C-130 repülőgépre maradt az FCS eszközeinek harcászati távokon történő mozgatása, valamint a 96 órás bevethetőségi limit tartása. Az akkori feltételezések szerint a Hercules azon képessége, hogy elő nem készített leszállópályákon is landoljon, lehetővé tette volna mind a meglepetésszerű légideszantot, mind megnövelte volna a potenciális belépési pontok számát a célterületen. Ugyanakkor egy 2003 előtti kísérlet bebizonyította, hogy a Washington állambeli Fort Lewis bázisról harci járműveket gyorsabban lehetett eljuttatni Afganisztánba hajóval, mint C-130-assal.⁴³ (Ez azonban már nem taktikai, hanem stratégiai szállítás. Harcászati szinten a Hercules alkalmazása célravezetőbb, mint egy óriási méretű hajó pl. egy hadosztály áttelepítésére.)

Ennek ellenére a Hercules általi szállíthatóság követelménye maradt, mivel ennek eltávolítása túlságosan nagy mértékben módosította volna a programot, valamint egyéb, járulékos előnyöket is vártak megtartásától. A program vezetői a követelménytől a harcjárművek tömegének alacsonyan tartását várták. Az alacsonyabb tömegű harcjárművek alkalmazása nagyban növelte volna az *Objective Force* által használatba vehető hidak számát, csökkentette volna a logisztikai lábnyomot, és növelte volna a hadászati léptékben történő telepítést, ugyanis így akár három harcjármű is belefért volna egy C-17 Globemaster III repülőgépbé.⁴⁴

Habár a szárazföldi haderőnem a program tervezési fázisában nagyon pontos követelményeket állapított meg a szállíthatóságot és egyes teljesítménykategóriákat tekintve, műveleti szempontból az útmutatás eléggé nagyvonalú volt. Az *Objective Force* 20 tonnánál könnyebb járművekből, valamint földi és légi drónokból állt volna, melyeket egy szoros vezetékek nélküli információs hálózat kapcsolt volna össze, lehetővé téve az információs fölényt és a megelőző, döntő összecsapást az ellenséggel. Alkalmassá lett volna közvetlen és közvetett tűzcsapásra, felderítésre, gyalogság szállítására, emellett rendelkezett volna nem halálos, mozgást elősegítő/akadályozó, valamint vezetéki és irányítási képességekkel is.⁴⁵

Mindazonáltal a program nem valósult meg. Mint láthattuk, a szárazföldi erők igen magas követelményeket állítottak a programban részt vevő cégek és mérnökeik számára, remélve, hogy ezzel innovációra kényszerítik őket. A program tervezői azonban túl optimistának

⁴¹ Uo. 56–58.

⁴² Uo. 58.

⁴³ Uo. 58–61.

⁴⁴ Uo. 58., 64–65.

⁴⁵ Uo. 66.

bizonyultak a technológiai fejlődés sebességével kapcsolatban, így több kitűzött cél a korban megvalósíthatatlannak bizonyult, vagy legalábbis nagymértékű költségnövekedéshez és időbeli csúszásokhoz járult hozzá. A programon belül felmerülő problémák mellett viszont más tényezők is fenyegették az FCS megvalósítását.⁴⁶

A programmal párhuzamosan kibontakozó afganisztáni és iraki felkelésellenes műveletek kétségbe vonták a könnyen páncélozott járművek túlélőképességét városi környezetben. Az IED-ek által nyújtott fenyegetés ellenében ismét a nehéz páncélzat adta védelem került előtérbe, főként a hadszíntéren bevetett fejlett szenzorok és zavaróberendezések kudarca után. Az FCS-t hagyományos konfliktusokra optimalizálták, ám a közel-keleti konfliktusok miatt ez egyre irrelevánsabb lett.⁴⁷

Mindenke természetesen meglett a következménye. A program egyre nagyobb figyelmet kapott a Kongresszus részéről, ami a Kormányzati Elszámoltathatósági Hivatal (Government Accountability Office, GAO) és más szervezet felülvizsgálatainak képében materializálódott. Mindez a program költségvetésének fokozatos csökkentéséhez, majd 2009-es törléséhez vezetett.⁴⁸

Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk a nagy képet sem. Az FCS a légideszant-képesség nagymértékű javításán és hálózatosításán alapult. Bár utóbbi napjainkra ért be, a légideszant szerepe ezzel párhuzamosan megkérdőjeleződött. Már a 2000-es években voltak hangok, melyek kétségbe vonták a program gyakorlati megvalósíthatóságát a rövid hatótávolságú légvédelmi (SHORAD⁴⁹) rendszerek fejlődése miatt. Ennek aktualitását mi sem bizonyítja jobban, mint a cikk írásakor folyamatban lévő orosz–ukrán háború során lelőtt repülőgépek száma és típusa, ahol nagy mennyiségben szerepelnek az alacsony magasságon működő eszközök (helikopterek, csapásmérő repülőgépek). Mindazonáltal a különféle haderők továbbra is integráns részüknek tekintik az VTOL-eszközöket, elég csak az amerikai szárazföldi erők új helikoptercsalád kifejlesztését célzó programjára (Future Vertical Lift) gondolni.⁵⁰

BEFEJEZÉS

A Future Combat Systems az 1990-es évek amerikai katonai gondolkodásának megtestesülése volt, egy unipoláris hegemon globális erőkitetés képességének realizálása a kor technológiai optimizmusával összhangban. A légideszant képességeinek növelése elméletben megoldást kínált a védettség és a tüzerő kontra mozgékonyág dilemmájára, ennek azonban a valóságban több tényező is ellene szólt. A technológiai korlátok nem tették lehetővé a kívánt képességek megvalósítását a légi szállíthatóságot lehetővé tévő fizikai korlátok között, emellett a modern alacsony magasságú légvédelmi rendszerek megkérdőjelezték a légideszant életképességét – a különleges körülményeket leszámítva.

⁴⁶ Uo. 206–212.

⁴⁷ Uo. 112

⁴⁸ Uo. 44–46.

⁴⁹ Short-Range Air Defense.

⁵⁰ Gordon IV, John et al.: Air-Mechanization: An Expensive and Fragile Concept, *Military Review*, 87. évf. 2007/1. szám, 65–66. https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20070228_art010.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 01. 15.); List Of Aircraft Losses During The 2022 Russian Invasion Of Ukraine, <https://www.oryxspioenkop.com/2022/03/list-of-aircraft-losses-during-2022.html> (Letöltés időpontja: 2023. 04. 20.); Lacadan, Joe: Army awards contract to develop future vertical lift capability, *US Army*, 2022. december 14. https://www.army.mil/article/262755/army_awards_contract_to_develop_future_vertical_lift_capability (Letöltés időpontja: 2023. 04. 21.)

Mint a Kijev melletti hosztomeli repülőtér ellen a háború első napján végrehajtott orosz helikopteres deszant mutatta, a modern légtér veszélyes az alacsonyan szálló repülőeszközök számára, valamint a destruktív módszereket alkalmazó drónellenes eszközök (gépágyúk, rakéták, irányított energiájú fegyverek) fejlesztése, tömeges szolgálatba állítása ezt csak súlyosbíthatja. A légideszant-képességek növelése már saját korában is egy kérdéses koncepció volt, ma pedig nem életszerű. Mindazonáltal betekintést nyújt az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi haderőnemének a gondolkodásába a posztbipoláris korban, amikor egy új világgal kellett szembenézni, bárhol, bármikor jelen kellett lenni, hogy fenntartsák a *Pax Americana* békéjét.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Gordon IV, John et al.: *Air-Mechanization: An Expensive and Fragile Concept*, Military Review, 87. évf. 2007/1. szám, 65–66. https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20070228_art010.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 01. 15.)
- Jarnot, Charles A. Maj.: *AIR MECH XXI: NEW REVOLUTION IN MANEUVER WARFARE* [pdf], Fort Leavenworth, Kansas, 1996. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA312888.pdf> (Letöltés időpontja: 2023. 03. 05.)
- Johnson, David E.: *Learning Large Lessons, The Evolving Roles of Ground Power and Air Power in the Post–Cold War Era*, RAND Project Air Force, 2007. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG405-1.html> (Letöltés időpontja: 2023. 02. 14.)
- Lacdan, Joe: *Army awards contract to develop future vertical lift capability*, US Army, 2022. december 14. https://www.army.mil/article/262755/army_awards_contract_to_develop_future_vertical_lift_capability (Letöltés időpontja: 2023. 04. 21.)
- *List Of Aircraft Losses During The 2022 Russian Invasion Of Ukraine*. <https://www.oryxspioenkop.com/2022/03/list-of-aircraft-losses-during-2022.html> (Letöltés időpontja: 2023. 04. 20.)
- Pernin, Christopher G. et al.: *Lessons from the Army's Future Combat Systems Program* [pdf], RAND Corporation, 2012. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG1206.html> (Letöltés időpontja: 2021. 11. 06.)
- Reardon, Mark J. – Charlston, Jeffrey A.: *From Transformation To Combat, The First Stryker Brigade At War* [pdf], Center of Military History, United States Army, Washington, D.C., 2007, https://history.army.mil/html/books/070/70-106-1/CMH_70-106-1.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 04. 04.)

Gulyás Attila ny. alezredes:

DZSIHADISTA TERRORSZERVEZETEK KRIPTOVALUTA ALAPÚ ONLINE ADOMÁNYGYŰJTÉSE

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.4

ÖSSZEFOGLALÓ: A terrorizmus elleni sokrétű harc egyik meghatározó eleme a szervezetek anyagi eszközeiktől történő megfosztása és pénzügyi műveleteik korlátozása, illetve akadályozása. Egyes feltételezések szerint a nemzetközileg összehangolt terrorizmus-finanszírozás elleni (Counter-Terrorist Financing, CTF) és pénzmosás elleni (Anti-Money Laundering, AML) intézkedések hatására a dzsihadista terrorszervezetek a fiat valutákkal¹ lebonyolított hagyományos pénzügyi műveletektől a központi felügyeletet és ellenőrzést nélkülöző kriptovaluták felé fordulnak. Ugyanakkor a szélsőséges iszlamista terrorszervezetek kriptovaluta-használatának módjával és mértékével kapcsolatban számos egymásnak ellentmondó vélemény és nyilatkozat látott napvilágot. A szerző kutatásában azt vizsgálja, hogy a dzsihadista terrorszervezetek az online adománygyűjtéseik alkalmával milyen mértékben használják ki a kriptovaluták nyújtotta előnyöket. A felmérés eredménye hozzájárulhat a kriptovaluta-használat valós mértékének meghatározásához. A szerző különböző OSINT²-eszközök és -eljárások alkalmazásával a nyílt interneten és a dark weben dzsihadista weboldalakat kutatott fel abból a célból, hogy megvizsgálja, mennyire jellemző az egyes dzsihadista terrorszervezetekre a kriptovalutában történő adománykérés. A kutatás során felderített weboldalak elemzését követően megállapította, hogy a vizsgált terrorszervezetekre nem jellemző a kriptovalutában történő online adománygyűjtés.

KULCSSZAVAK: kriptovaluta, terrorizmus, finanszírozás, adománygyűjtés, bitcoin

A SZERZŐRŐL:

Gulyás Attila ny. honvéd alezredes, az Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola végzős hallgatója (ORCID: 0000-0001-5645-144X; MTMT: 10074524)

BEVEZETÉS

A terrorizmus elleni nemzetközi küzdelem egyik legfontosabb összetevője a terrorszervezetek pénzügyi műveleteinek felderítése, akadályozása és korlátozása, ami csak nemzetközi szinten összehangolt terrorizmus-finanszírozás elleni (Counter-Terrorist Financing, CTF) és pénzmosás elleni (Anti-Money Laundering, AML) intézkedések bevezetésével lehetséges. A Financial Action Task Force (FATF), a Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund), az ENSZ, a Világbank és más nemzetközi szervezetek összefogásának eredményeként eddig már számos esetben sikerült érzékeny veszteséget okozni a szélsőséges iszlamista

¹ A fiat valuta olyan pénznem, amelyet kormányok és központi bankok bocsátanak ki, és amelyet nem értékes árucikk garantál, mint például arany vagy ezüst. A fiat (lat.) jelentése: legyen.

² Open Source Intelligence – a nyílt forrású hírszerzés nemzetközileg is elfogadott angol nyelvű rövidítése.

terroriszervezetek pénzügyi rendszerében. A sikerek fényében a rendvédelmi szervek és a politikai döntéshozók részéről felmerült a lehetősége annak, hogy ezek a veszteségek arra sarkallhatták a technikai újdonságokra fogékony terroriszervezeteket, amelyek egyre aktívabban a kibertérben,³ hogy pénzügyi műveleteikben a hagyományos valutákat (fiat valuták) az időközben növekvő népszerűségnek örvendő, központi ellenőrzést nélkülöző kriptovalutákra cseréljék, amelyek segítségével a pénzügyi korlátozó intézkedéseket kijátszhatják.

A további sikeres terrorizmus-finanszírozás elleni harc érdekében tisztázásra szorul, hogy a szóban forgó terroriszervezetek valóban áttértek-e a kriptovaluták használatára, és ha igen, akkor pénzügyi műveleteik rendszerében az eddigiekhez képest milyen jellegű műveletekben és milyen mértékben változott meg a hagyományos és a kriptovaluta-kötődésű műveletek aránya.

Jelenleg egyfajta bizonytalanság és egymásnak ellentmondó feltételezések állnak rendelkezésre a kriptovaluta-használat jellegére és mértékére vonatkozóan. A bizonytalanság egyrészt a terroriszervezetek működésére jellemző konspirációnak, másrészt a kriptovalutákkal, főleg azok anonimitásával kapcsolatos félreértéseknek és az ezekből származó mítoszoknak köszönhető.

Az adománygyűjtés és ezen belül is az online adománygyűjtés része a szélsőséges iszlamista terroriszervezetek pénzügyi rendszerének, hiszen bevételeik egy része ebből a forrásból származik, ezért kutatásomban azt vizsgáltam, hogy a terroriszervezetek az online adománygyűjtéseik alkalmával milyen mértékben használják ki a kriptovaluták nyújtotta előnyöket. Véleményem szerint a felmérés eredménye hozzájárulhat a kriptovaluta-használat valós mértékének meghatározásához és a várható tendenciák előrejelzéséhez.

A kutatás során személyes adatokat nem kezeltem. A terroriszervezetek tagjaival a büntetőjogi következmények elkerülése érdekében nem kommunikáltam. Tanulmányomban, ahol eredeti terroristaeredetű tartalmat mutattam be, annak pontos elérhetőségét a tartalom terjesztésének elkerülése érdekében szándékosan eltorzítottam. A kutatás megismételhetőségének érdekében az adatbázis-építésnél alkalmazott OSINT-eszközöket és -módszereket a szükséges mértékig bemutattam.

A KRIPTOVALUTA-HASZNÁLATTAL KAPCSOLATOS ELLENTMONDÁSOK

A New York Times 2019-ben⁴ az Amerikai Egyesült Államok pénzügyminiszterére és egy meg nem nevezett egykori CIA-elemzőre hivatkozva arra hívta fel a figyelmet, hogy a terroriszervezetek egyre inkább elfordulnak a hagyományos valutáktól, helyettük a kriptovalutákat használják. Az amerikai CNAS (Center for a New American Security) 2020-ban készült jelentése szerint⁵ a terrorcsoportok a kriptovaluta alapú online adománygyűjtés céljából egyre gyakrabban veszik igénybe a közösségi média nyújtotta lehetőségeket. A jelentés szerint a terrorcsoportok hozzáértő digitális szereplőkké válnak.

Whang és Zhu⁶ a kriptovaluta szerepét vizsgálták a terroriszervezetek pénzügyi műveleti rendszerében, és arra a megállapításra jutottak, hogy az új digitális fizetőeszköz fontos szerepet játszik ugyan, de mennyisége nem tekinthető jelentősnek. ENSZ-szakértőkre

³ Besenyő et al. 2021.

⁴ Popper 2019.

⁵ Dorshimer 2020.

⁶ Wang–Zhu 2021.

hivatkozva⁷ 2023-ban a Reuters arról tudósított, hogy a terrorszervezetek kriptovaluta-használata valószínűsíthetően nem jelentős.

Ezzel szemben az ENSZ Biztonsági Tanácsának Terrorizmusellenes Bizottsága 2020. október 28–29. között Mumbaiban megtartott ülését követően Svetlana Martynova, a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem koordinátora sajtótájékoztatót tartott, ahol újságírói kérdésre elmondta, hogy a terrorszervezetek kriptovaluta-használata jelentős mértékben (5%-ról 20%-ra) növekedett, és további emelkedésre lehet számítani.⁸

Ennek ellentmondani látszik a nemzetközi elismertségnek örvendő blokklánc-elemző vállalat, a Chainalysis jelentése,⁹ amely szerint az összes illegális kriptovaluta-forgalom mindössze egy százaléka köthető terrorizmus-finanszírozáshoz. Ezzel szemben az ugyancsak kriptovalutablokklánc-elemző Elliptic nevű vállalat jelentése szerint¹⁰ a terrorszervezetek kriptovaluta-használata meredeken emelkedik.

A kriptovalutára specializálódott Coindesk nevű szaklap pedig arról tudósított,¹¹ hogy szenátusi meghallgatásán Janet Yellen, az Amerikai Egyesült Államok pénzügyminisztere a kriptovaluták a terrorizmus finanszírozásában betöltött szerepét rendkívül aggasztónak találja. Ezt alátámasztani látszik az ENSZ Biztonsági Tanácsa Szankciómonitorozási Csoportjának 2021-ben írott levele,¹² amely arról számol be, hogy az Iszlám Állam és az al-Kaida kriptovaluta-használata növekszik. Példaként említik, hogy a francia rendőrség felszámolt egy hálózatot, amelynek tagjai kis összegű kriptovaluta-kuponokat vásároltak, és ezeknek a titkos kódját a szíriai HTS (Hay'at Tahrir al-Sham) terrorszervezet tagjainak juttatták el, akik felhasználták a kuponokat.

Az Európai Unió Emberjogi és Alkotmányügyi bizottsága által készített jelentés¹³ szerint a terrorszervezetek kriptovaluta-használatát nehéz megbecsülni. A dokumentum szerint a terrorszervezetek keresik a módját az új fizetőeszköz mind szélesebb körű felhasználhatóságának. A jelentés vélelmezi, hogy a kriptovalutát a közösségi médiában folytatott adománygyűjtésre, illegális eszközök és javak sötét weben történő beszerzésére fordítják majd. Elképzelhetőnek tartják, hogy a hagyományos banki átutalások kiváltására is igénybe vehetik.

Wiwoho és kollégái tanulmányukban¹⁴ a Délkelet-Ázsiában működő szélsőséges iszlamista terrorszervezetek kriptovaluta-használatát vizsgálták meg, és arra a következtetésre jutottak, hogy az al-Kaida és az Iszlám Állam társult szervezetei gyakran használnak kriptovalutát az akcióik finanszírozásához. Véleményük szerint a szabályozottság hiánya miatt ez egyre inkább jellemző lesz a térségben.

A válogatásból látható, hogy a terrorszervezetek kriptovaluta-használatának mértékével kapcsolatban nagyfokú bizonytalanság tapasztalható. Szakértők, szakpolitikusok és nemzetközi szervezetek is egymásnak ellentmondó véleményeket fogalmaznak meg.

⁷ The United Nations Global... 2023.

⁸ UN says crypto use... 2022.

⁹ Chainalysis Team 2023.

¹⁰ Elliptic 2023a.

¹¹ De N. 2021.

¹² Letter dated 21 January 2021... 2021, 18.

¹³ Virtual Currencies and terrorist financing... 2018, 9.

¹⁴ Wiwoho et al. 2023, 102–124.

AZ ADOMÁNYGYŰJTÉS HELYE ÉS SZEREPE A DZSIHADISTA TERRORSZERVEZETEK PÉNZÜGYI RENDSZERÉBEN

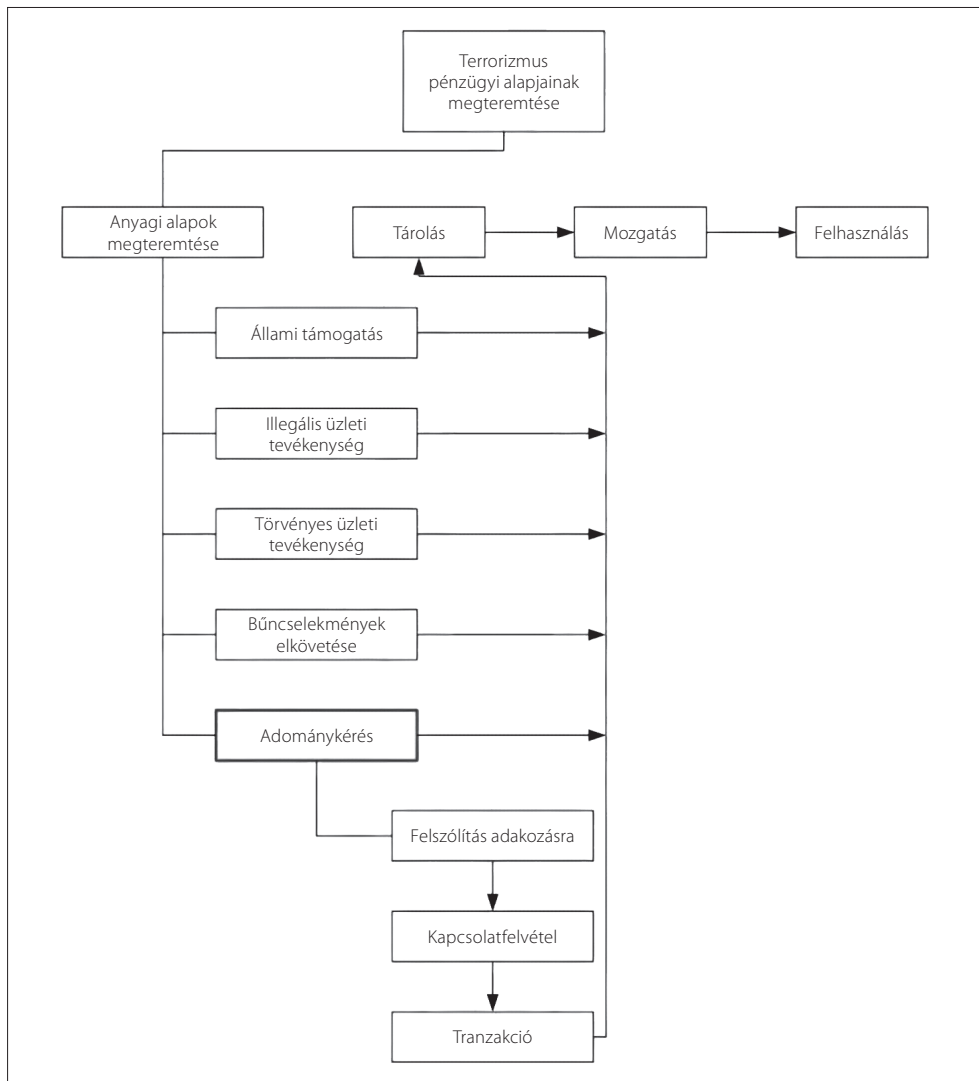
Az utóbbi néhány évben megdőlt az a korábban kőbe vésett szabálynak számító megállapítás, hogy a terrortámadások végrehajtásához jelentős anyagi befektetések szükségesek. Ha összevetjük a szeptember 11-ei terrortámadások anyagi szükségletét az utóbbi években elkövetett terrortámadások költségigényével, akkor azt látjuk, hogy szinte néhány száz vagy ezer euróból is nagy felháborodást kiváltó súlyos merényletek követhetők el.¹⁵ Ez természetesen ne tévesszen meg senkit, ettől még a terrorszervezeteknek jelentős anyagi szükségleteik lehetnek. A szervezetek adminisztratív és anyagi-technikai költségei, illetve a humán vonatkozású kiadások jelentős összegeket emésztnek fel. Ezeken túl egyes szervezetek iskolákat, kórházakat üzemeltetnek, és egyéb, terrorszervezetektől szokatlan szociális szolgáltatásokat biztosítanak. A propagandagépezet működtetése, az újonctoborzás, a mártírok hozzátartozóinak támogatása ugyancsak jelentős költségvonzattal jár. A működéshez szükséges pénzt elő kell teremteni, azt tárolni kell, és ha szükséges, akkor az egyes sejtek között mozgatni kell, és végül el kell tudni költeni. Ez egy rendkívül összetett rendszert feltételez, amelynek a könnyebb áttekinthetősége érdekében készítettem az 1. ábrát. Tekintettel arra, hogy a kutatás tárgya a szervezetek adománykérése, így csak az anyagi alapok megteremtésének lehetőségeit fejtettem ki részletesebben a rajzban. Ahogyan az ábrán is látható, a terroristák anyagi eszközeiket változatos forrásokból teremtik elő. A teljesség igénye nélkül ezek a következők lehetnek:

- állami támogatás;
- kábítószer-termelés és -csempészés, valamint -kereskedelem;
- embercsempészet, emberkereskedelem;
- zsarolás, emberrablás, védelmi pénz szedése;
- illegális adók kivetése;
- hamisított termékek kereskedelme;
- pénz-, illetve okmányhamisítás;
- hitelkártyacsalás;
- illegális műkincs-kereskedelem;
- illegális fakitermelés;
- illegális bányászat;
- illegális üzleti tevékenységből származó jövedelem;
- legális üzleti tevékenységből származó jövedelem.

Természetesen a felsorolás nem lehet teljes körű, mivel a terrorszervezetek semmitől sem riadnak vissza, amiből pénzt csinálhatnak. Az anyagi eszközök megteremtését vizsgálva szem előtt kell tartanunk, hogy egy dzsihadista terrorszervezet általában nem egy adott területen található egyetlen egységből áll, hanem jellemzően kis területeken tevékenykedő sejtekből épül fel, amelyek többé-kevésbé integrálódtak a helyi közösségekbe. A lakosok ismerik a terroristákat, tudják, hogy mivel foglalkoznak, de szimpátiából vagy félelemből megtűrrik, esetleg támogatják is őket. Ezek a sejtek ismerik a helyi körülményeket, így pénzügyi forrásait a helyi körülményeknek megfelelően tudják optimalizálni.¹⁶

¹⁵ Besenyő 2017, 18.

¹⁶ Dion-Schwarz et al. 2019, 26.

1. ábra *A dzsihadista terrorszervezetek pénzügyi műveleteinek vázlata (A szerző szerkesztése)*

Az adománygyűjtés jellemzően helyi szinten (általában készpénzben és természeti javakban), vagy nemzetközi segélyszervezetek, jótékonyági szervezetek útján (adományeltérítéssel) történik, de az internet és a közösségi média térhódításával, valamint a világméretű muszlim diaszpóra növekedésével párhuzamosan elterjedt az online adománykérés is. Ebben az esetben viszont az adakozással kapcsolatos pénzügyi művelet adatai (tranzakciós adatok) bekerülhetnek a banki információs rendszerbe, és ennek a terrorizmusellenes finanszírozási törvények megszegése miatt büntetőjogi következményei lehetnek. Ennek fényében az online adománygyűjtés, adakozás esetében a névtelenséget biztosító kriptovaluták (zcash, monero stb.) tűnnek használható alternatívának.¹⁷

¹⁷ Uo. 27.

A TERRORSZERVEZETEK ONLINE ADOMÁNYGYŰJTÉSI KAMPÁNYAINAK JELLEMZŐI

Az adománygyűjtési kampányokat általában valamilyen konkrét céllal hirdetik meg. Ezek a célok változatosak lehetnek, úgymint fegyverek beszerzése, külföldi harcosok utaztatása, a propaganda életben tartása, vagy egyszerűen a szervezet napi működéséhez szükséges pénz előteremtése.

Az Elliptic blokkláncelemző cég 2023-as elemzése szerint¹⁸ a dzsihadista terroriszervezetek egyre gyakrabban használnak kriptovalutát az online adománygyűjtő kampányaik során. Az ilyen kezdeményezések eredményeként alkalmanként néhány száz dollártól százezer dollárig terjedő bevételekhez juthatnak. A jelentés szerint az al-Kaida, az Iszlám Állam és a Hamász katonai szárnya, az Izz ad-Din al-Kasszám Brigádok járnak élen a kriptovaluta alapú adománygyűjtésben. Megfigyelték, hogy az említett szervezetek az utóbbi néhány évben fokozatosan felhagytak a bitcoin használatával, és helyette a tether (*USDT stablecoin*) felé fordultak, ugyanis a bitcoin nyílt blokklánc a hatóságok számára lehetővé tette, de legalábbis megkönnyítette a tranzakciók nyomon követését és a részt vevő felek beazonosítását.

A kripto alapú adománygyűjtési kampányok általában valamilyen erre a célra készült weboldalon (*crowdfunding sites*) vagy a közösségi médián keresztül történnek úgy, hogy közlést tesznek a kriptovaluta-pénztárca címét, ahová az adományokat várják. Az Iszlám Állam esetében van példa arra is, hogy a szervezet által működtetett honlapon szerepel az adakozásra történő felhívás. Ha az adománygyűjtés időbeliségét vizsgáljuk, akkor beszélhetünk kampányszerű, bizonyos ideig tartó adománygyűjtésről, illetve állandó vagy másképpen folyamatos kampányról. Az előbbiek esetében nem ritkán a kampányok valamilyen eseményhez kötődnek, ami lehet egy természeti katasztrófa vagy egy nagyobb visszhangot kiváltó sikeres terrortámadás. A terroriszervezetek alkalmazkodnak a hatósági intézkedésekhez. A Hamász például a sikeres izraeli hatósági rajtaütéseket követően, 2023 áprilisától felfüggesztette a kriptovaluta-használatot, míg az Iszlám Állam a lefoglalások elkerülése érdekében áttért a névtelenséget biztosító monero használatára. Az Elliptic jelentése szerint¹⁹ a kriptovalutában összegyűjtött összegek csak egy kis részét képezik a terroriszervezetek bevételeinek, habár az összegek nagysága növekvő tendenciát mutat.

A jelentés szerint esetenként kapcsolat mutatható ki a terroriszervezetek kriptovaluta-adományt fogadó címei és a dark weben elkövetett hitelkártyacsaláshoz, illetve más pénzügyi jellegű bűncselekményekhez köthető kriptovaluta-címek között.

AZ IZZ AD-DIN AL-KASSZÁM BRIGÁDOK KRIPTOVALUTA ALAPÚ ADOMÁNYGYŰJTŐ KAMPÁNYA

A Hamász katonai ága, az Izz al-Kasszám Brigádok (AKB) 2019-ben indította bitcoin alapú terrorizmust finanszírozó kampányát. Ennek során nyomon követhető, hogy a rendvédelmi szervek közbelépése milyen módon segítette elő a szervezet kriptovaluta alapú adománygyűjtési módszereinek evolúcióját. A kampány az alkalmazott technikák szempontjából három szakaszra osztható.

Az első szakaszban az AKB az adományok fogadására egy New York-i kriptovaluta-tőzsdén bejegyzett pénztárca címét adta meg. Az AKB nyilvánosan elérhető weboldalán

¹⁸ Elliptic 2023a., 2023b.

¹⁹ Uo.

népszerűsítette a kampányt. A nyílt felszólítás felkeltette a rendvédelmi szervek figyelmét és intézkedtek a számla befagyasztására.

A második szakaszban az AKB egy tőzsdéktől független privát bitcoincímet jelölt meg az adományok fogadására, ezzel kivédve a tőzsdei nyilvántartással járó adatszivárgást. Az intézkedések ellenére a blokkláncelemzők nyomon tudták követni a tranzakciókat, és meg tudták akadályozni a kriptovaluta fiat pénzzé történő átváltását.²⁰

A harmadik szakaszban az adománykérő weboldalukba egy olyan mechanizmust építettek be, amely minden adakozó számára egy egyedi fogadó címet generált. Ezzel párhuzamosan oktatóvideót készítettek, amelyben három módszert javasoltak a támogatások névtelenül történő célba juttatására. A többnyelvű videót a Telegramon tették közzé 2019. június 3-án. Az első esetben azt javasolták, hogy az adományozó keressen fel egy pénzváltót, ahol megadhatja a számára generált címet mint címzettet az adomány átutalására, de a cím tulajdonosát ne nevezze meg! A második esetben a hibrid (kripto- és fiat valuta) hawala rendszer használatát javasolták. A harmadik megoldásban bemutatták, hogy a felhasználók hogyan hozhatnak létre privát pénztárcát, amelyből név nélkül küldhetnek adományt. A videóban tőzsdéket is ajánlottak, ahonnan a támogatók bitcoinot vásárolhattak, és az IP-cím elrejtése érdekében kitértek a nyilvános wifi-használat célszerűségére is.

Az erőfeszítések ellenére az adománygyűjtés névtelenségét nem sikerült biztosítaniuk. Az Amerikai Egyesült Államok rendvédelmi szerveinek sikerült 150 bitcoincímet lefoglalniuk. Több támogatót beazonosítottak, és eljárás alá vontak. Ezen túl sikerült megszerezniük az AKB weboldala felett az irányítást, és hónapokon keresztül gyűjtötték a „támogatók” adatait.²¹

Összegezve a kampányt megállapítható, hogy az átlagos adomány értéke 24 dollár volt. A háromszakaszos kampányban összesen alig több mint 20 ezer dollárt sikerült összegyűjteniük. A kampány során elszenvedett kudarc hozzájárult a Hamász kriptovaluta-moratóriumához.

DZSIHADISTA WEBOLDALAK VIZSGÁLATA

Az adatbázis kialakítása

A nyílt és a dark weben történő sikeres keresés végrehajtásának alapvető feltétele a megfelelő keresőkifejezés kiválasztása. A nem megfelelően megválasztott keresőkifejezés használata vagy túl sok irreleváns, vagy túl kevés hasznosítható találatot eredményezhet. Ezért nem célszerű az olyan általános szavak használata, mint „islam”, „terror”, „terrorist” és ehhez hasonlók. A jó keresőkifejezések megtalálása elképzelhetetlen az adott szubkultúra nyelvezete, az általuk használt szófordulatok és a szleng kifejezések megismerése nélkül, ezért célszerű az idevágó szakirodalom előzetes tanulmányozása.

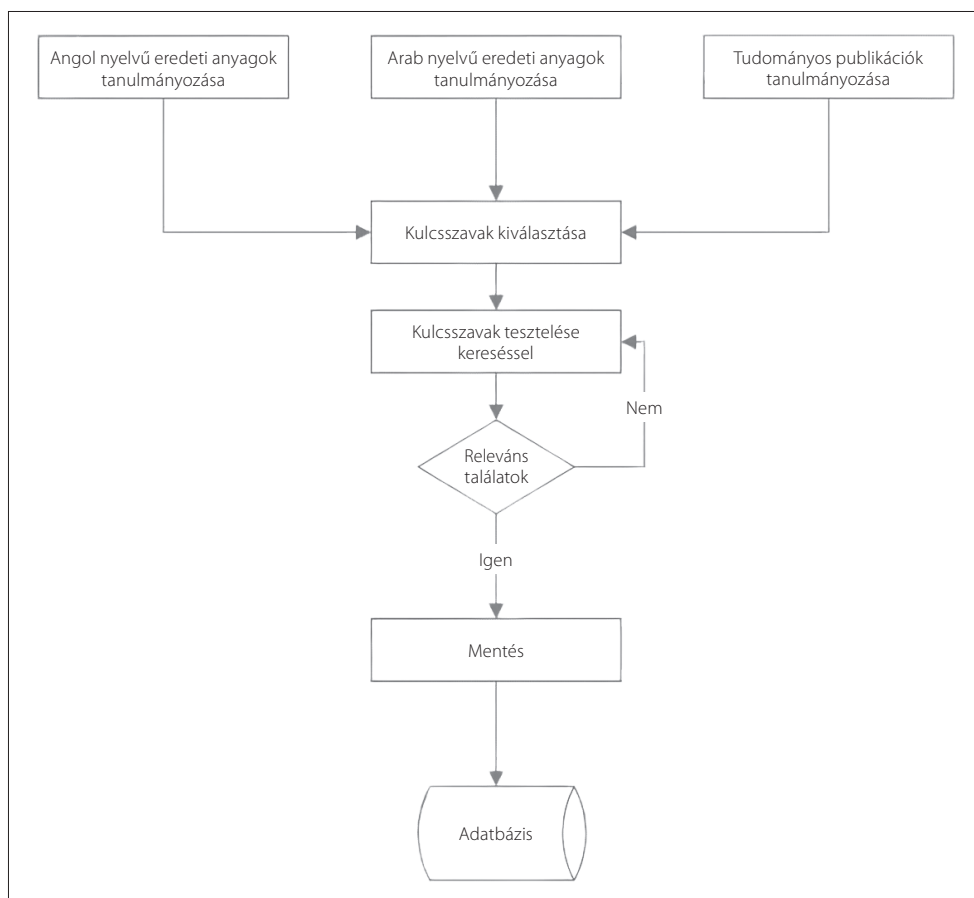
A vizsgált dzsihadista terrorszervezetek általában arab nyelven kommunikálnak, kiadványaik is leginkább az arab nyelvű közösséghez szólnak. A legismertebb ilyen kiadványok az „al Naba” és a „Voice of Hind” (Iszlám Állam), a „One Ummah” (al-Kaida), amelyeknek vannak ugyan idegen nyelvű fordításai is, de az eredeti kiadványok nyelve arab. Erre való tekintettel a kutatás során az angol mellett az arab nyelvű kulcsszavakat is gyűjtöttem. A kutatás a 2023. május 1. és december 31. közötti időszakban történt.

²⁰ Mutunkei 2023.

²¹ Global Disruption of Three... 2020.

A kutatás során alkalmazott keresőkifejezések kiválasztásának szempontjai

A megfelelő keresőkifejezések kiválasztásának folyamata a 2. ábrán látható. A kutatás során fő forrásnak az arab és az angol nyelvű eredeti tartalmakat, valamint a magyar és az idegen nyelvű tudományos publikációkat választottam. A megfelelő kulcsszavak keresése nem egyszeri alkalom volt, hanem egy ciklikus folyamat, amely magában foglalta a megszerzett információk és tartalmak elemzését és az ezekben esetlegesen található új kifejezések (valamint ezek esetleges kombinációjának) tesztelését, majd kedvező esetben az adatbázisba történő mentésüket. A vizsgált szervezetek weboldalai a rendvédelmi szervek és a közösségi média korlátozó tevékenységének köszönhetően gyakran kényszerülnek helyváltoztatásra, és ezek újbóli megtalálása vagy az esetleges új oldalak felderítése ugyancsak indokoltta teszi a keresési folyamat jellegének átalakítását.

2. ábra A keresőkifejezések kiválasztásának folyamata (A szerző szerkesztése)

A dzsihadista online jelenlét kutatásához szükséges adatbázis építése érdekében a nyílt forrású információgyűjtés keretében célirányosan olyan eszközöket választottam ki, amelyek egyrészt alkalmasak voltak a kutatás szempontjából releváns weboldalak, felhasználói

fiókok, posztok összegyűjtésére, ezek rendszerezésére, másrészt az egyes elemek közötti kapcsolatok ábrázolására.

A keresések helyének kiválasztása

Közösségi média vonatkozásában

A vizsgált szervezetek igyekeznek tartalmaikat minél szélesebb körben terjeszteni, ezért a kutatás megtervezésénél ezt a tényezőt is figyelembe kellett venni. Ennek megfelelően kiválasztottam azokat az alkalmazásokat, amelyek a legelterjedtebbek, legnépszerűbbek a felhasználók körében, és a kutatásomat ezekre fókuszálva a már ismertetett módon kiválasztott kulcsszavak segítségével a kutatás időszakában rendszeresen hajtottam végre kereséseket a Facebook, az Instagram, a TikTok és az „X” (korábban Twitter) alkalmazások felületein, illetve a Telegram nyílt webes csatornáin.

Nyílt internetes keresőmotorok használata

A közösségi médiában történő kereséseken túl a kiválasztott keresőkifejezésekkel a legnépszerűbb keresőmotorokat használva kutattam a nyílt interneten a kutatás szempontjából figyelembe vehető dzsihadista weboldalak után. A kutatás során a Google, a DuckDuckGo, a Bing, a Yahoo, a Yep, a SwissCow és a SearchEncrypt keresőmotorokat vettem igénybe.

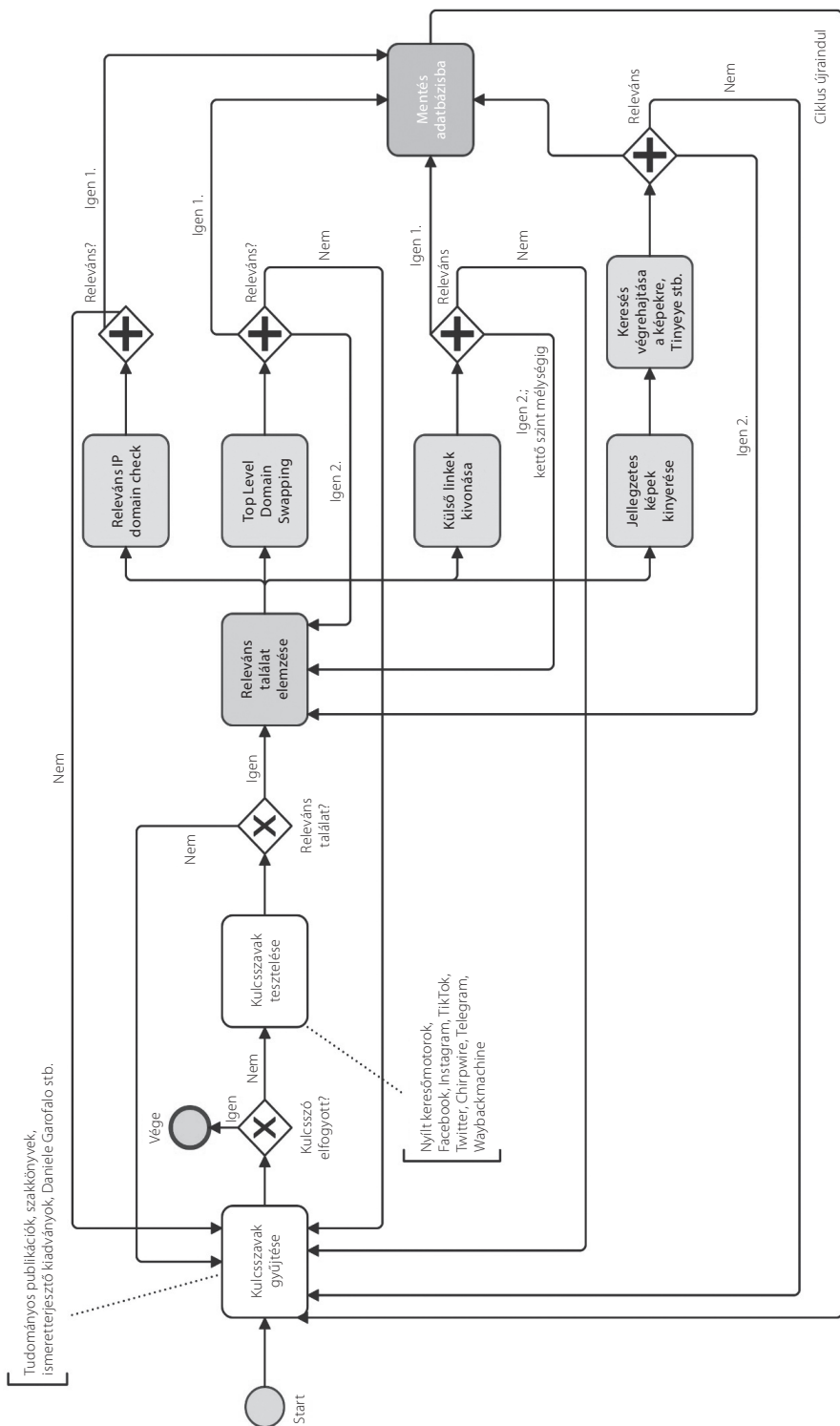
Dark webes kutatás

A dark webes kutatás keretében a TOR-rendszerre fókuszáltam, ahol a jól ismert linkgyűjteményeken kívül (onion links, Hidden Wiki stb.) a keresőmotorok közül a tapasztalataim szerint legjobb Ahmia-fi, Torch, Haystack, Recon, Onion search szolgáltatásokat használtam.

Az adatbázis-építés folyamata

- A különböző forrásokból származó kulcsszavakat teszteltem a felsorolt platformokon.
- Amennyiben releváns találat keletkezett, azt elmentettem az adatbázisba, majd a tartalom jellegétől függően végrehajtottam az IP-cím alapján történő ellenőrzését annak érdekében, hogy megtudjam, milyen más weboldalakat tárolnak az adott szerveren. Ha releváns weboldalt találtam, akkor azt elmentettem az adatbázisba, majd azt is elemeztem.
- A releváns weboldalakon végrehajtottam a Top Level Domain Swapping ellenőrzést, hogy megállapítsam, az adott weboldalnak van-e olyan klónja, mely más TLD alatt fut.
- Az elemzett weboldalakból kivontam az olyan képeket, amelyek alkalmasak lehetnek más, esetleg klónozott webhelyek, kiadványok, posztok felderítésére, majd ezeket nyilvános képek kereső szolgáltatásokon lefuttattam, és a releváns találatokat rögzítettem az adatbázisban.
- A hasznos találatnak ítélt weboldalakból kivontam a külső webhelyekre mutató linkeket, és ezeken is végrehajtottam az elemzést és a fent felsorolt ellenőrzéseket két szint mélységéig.

Az adatbázis-építés folyamata a 3. ábrán látható.

3. ábra A nyílt forrású információgyűjtés eszközeivel végrehajtott adatbázis-építés folyamatábrája (A szerző szerkesztése)

A kutatás szempontjából hasznos linkeket MS Excel táblában gyűjtöttem. Az 1. táblázat a legfontosabb mezőket és azok típusát tartalmazza.

1. táblázat *Az adatbázis mezői és adattípusai*
(A szerző szerkesztése)

Mezőnév	Adattípus
Weboldal neve	szöveges
URL	szöveges
Év	szám
Szervezet	szöveges
Társult szervezet	szöveges
Nyelv	szöveges
Adománykérés	bináris
Kriptovaluta	szöveges
Megjegyzés	szöveges

A relevánsnak ítélt weboldalak esetében megvizsgáltam az oldal valós létrejöttének idejét, mivel a kutatásba csak az első kriptovaluta 2009-es megjelenését követően létrehozott weboldalakat vontam be.

Az adatbázis-építés során a közösségi médiában egyszerű kereséssel nem találtam szélsőséges iszlamista weboldalakra mutató linkeket.

A KRYPTOVALUTÁBAN TÖRTÉNŐ ONLINE ADOMÁNYKÉRÉSEK FELKUTATÁSA

Az adatbázis kiértékelése

Az adatbázisban található weboldalak szervezetenkénti megoszlása az 2. táblázatban látható.

2. táblázat *Az összegyűjtött weboldalak szervezetenkénti felbontásban* (A szerző szerkesztése)

Ssz.	Szervezet megnevezése	Archív	Élő	Összesen
1.	Iszlám Állam	52	12	64
2.	al-Kaida	21	13	34
3.	Abu Ali Mustapha Brigades	0	1	1
4.	Al Shabaab	4	3	7
5.	Hezbollah	8	2	10
6.	Hay'at Tahrir al-Sham (HTS)	1	1	2
7.	Taliban	8	2	10
8.	Kataib Hezbollah	4	1	5
9.	Iszlám Forradalmi Gárda	1	1	2

Ssz.	Szervezet megnevezése	Archív	Élő	Összesen
10.	Harakat Hezbollah	1	1	2
11.	al-Kassám Brigádok	1	1	2
12.	Független/beazonosíthatatlan	9	7	16
13.	Hamász	1	3	4
14.	Mujahideen Brigades	0	1	1
15.	Al Quds Brigades	1	2	3
16.	Tehreek-e-Taliban	2	1	3
17.	Ansar al-Din Front	1	0	1
18.	Palestinian Islamic Jihad	0	1	1
19.	Jaysh al-Ummah	0	1	1
20.	Turkistan Islamic Party	0	1	1
21.	Al Qaeda in the Islamic Maghreb	1		1
22.	Houthi	0	3	3
	Összesen	116	58	174

A 3. táblázatban látható a kriptovalutában történő adománykérés megoszlása szervezet, weboldalak állapota és jellege szerint, valutanemenként csoportosítva.

3. táblázat Az online adománykérések megoszlása (A szerző szerkesztése)

Szervezet megnevezése	Archív weboldal		Élő weboldal		Dark webes oldal	
	Bitcoin	Monero	Bitcoin	Monero	Bitcoin	Monero
Iszlám Állam Al Raud Media Archive	0	1	0	1	0	1
Iszlám Állam I'lam Foundation	0	2	0	2	0	1
Jaysh al-Ummah	0	0	1	0	0	0
Független dzsihadista híroldal	0	0	1	0	0	0
Összesen	0	3	2	3	0	2

A táblázatban szereplő adatok alapján megállapítható, hogy a vizsgált terrorszervezetekre nem jellemző a kriptovalutában történő nyilvános adománykérés. Az Iszlám Államhoz köthető I'lam Foundation és az Al Raud Media Archive a névtelenséget biztosító monerót részesíti előnyben a nyílt webes és a dark webes felületein egyaránt. Mintaként az Al Raud alapítvány dark webes adománykéréséről készült képernyőfotó a 4. ábrán látható. Az adománykérések címeit összevetve megállapítottam, hogy az alapítványok nyílt és dark webes monerocímei egyeznek, de a két alapítvány címei egymástól eltérnek.

Úgy tűnik, hogy az alapítványok weboldalain aktív adománygyűjtés folyik. Az adományozás részleteit tartalmazó weboldalak hozzászólásai évekre visszamenőleg időben folyamatos érdeklődésre utalnak, viszont a kérdésekből arra lehet következtetni, hogy a felhasználók

többsége nincs tisztában a kriptovaluták működésével, és az ilyen formában történő támogatás ismeretlen terület a számukra, habár néhány felhasználó igyekszik tanácsokkal és oktatóvideókra mutató hivatkozásokkal segíteni őket. Mindazonáltal a moneróban folytatott tranzakciók részletei a kriptovaluta jellegéből adódóan rejtve maradnak a külső szemlélő számára, így nem tudható, hogy mennyire sikeresek a szóban forgó kampányok.

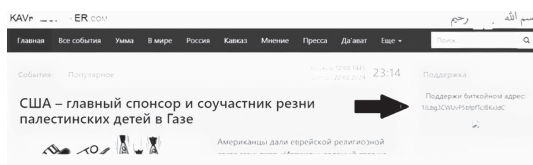
Az Iszlám Állam egykori központi weboldalain (elokxx.de és ennek variációi) megjelenő adakozásra történő felkérések nem jelölték meg a kért adomány nemét, hanem arra kérték a támogatókat, hogy adakozás előtt vegyék fel a kapcsolatot a weboldalon megadott email-címmel, hogy az adakozás részleteit megismerhessék. Ebben az irányban további kutatásra nem volt lehetőség.

4. ábra Az Al Raud Media Archive dark webes oldalán található, adakozásra történő felszólítás

Forrás: <http://xxxxxcv2uw2h3fay3cpopxuug6fxyp2reykt7lg67hnuonhm4xxxxx.onion/> (Képernyőfotó: 2024. 02. 15.)

A kavka##cen### (neve szándékosan eltorzítva) nevű, kaukázusi eseményekkel foglalkozó, orosz nyelvű, független, főleg csecsen és orosz vonatkozású dzsihadista hírportál bitcoinban kér adományt. Az adománygyűjtő felület az 5. számú ábrán látható.

5. ábra A kaukázusi független dzsihadista weboldal adománykérő felülete

Forrás: <https://kav##er.com> (Képernyőfotó: 2024. 02. 15.)

Az al-Kaidával kapcsolatban álló Jaysh al-Ummah palesztin terrrorszervezet a weboldalán bitcoinban történő adományozásra szólít fel. A szervezet a weboldalán többek között árlistát is közöl az egyes fegyverek beszerzési áráról annak érdekében, hogy a támogatókat adakozásra ösztönözze. Az adakozásra történő felszólításról készült kép a 6. ábrán látható.

Külön megvizsgáltam a Hamász kriptovaluta-műveleteiről ismert és széles körben alkalmazott weboldalait. A szervezet élő weboldalait összevetve a webarchívumban tárolt oldalakkal megállapítható, hogy a kriptovalutában történő adományozásra ösztönző felhívások eltűntek, ami arra enged következtetni, hogy a szervezet tartja magát a 2023 áprilisában kihirdetett kriptovaluta-moratóriumához. Mint ismeretes, az izraeli hatóságok több esetben sikerrel hiúsítottak meg Hamászhoz köthető kriptovaluta-tranzakcióikat, és foglaltak le je-

6. ábra A Jaysh-al-ummah-weboldalán található, adakozásra történő felszólítás

Forrás: <https://alraxxxx.nex/en/category/>
(Képernyőfotó: 2024. 02. 15.)

lentőebb összegű kriptovalutát. A sorozatos kudarcok hatására hirdette meg a Hamász a kriptovaluta-moratóriumot.²²

A KAVKA##CEN### ÉS A JAYSH AL-UMMAH BITCOIN-CÍMEIHEZ TARTOZÓ TRANZAKCIÓK ELEMZÉSE

Az elemzés lépései

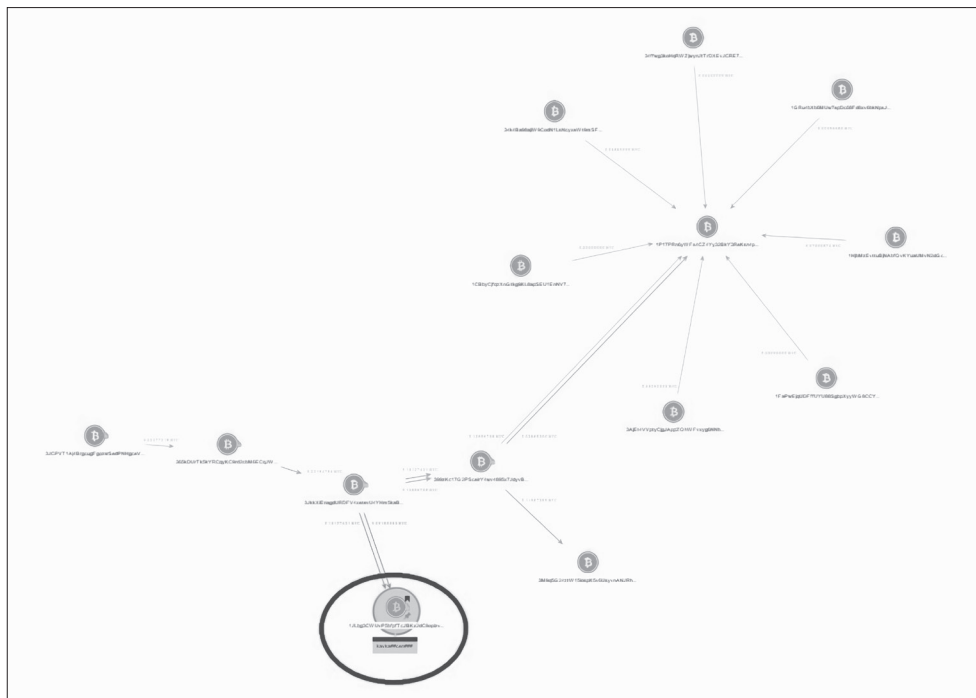
1. A támogatásra irányuló felszólításában szereplő bitcoincímre vonatkozóan összegyűjtöttem a kapcsolódó tranzakciókat, majd minden partner tekintetében hasonló módon egyenként elvégeztem a tranzakciók kigyűjtését. A nagy mennyiségű adatra tekintettel háromszintű kapcsolatmélységig végeztem el a kutatást.
2. Az elemzés során felmerült bitcoincímeket egyenként ellenőriztem az olyan nyilvános adatbázisokban, mint a „*bitcoin who is who*” (<https://www.bitcoinwhoswho.com>), a „*crypto scam*” (<https://cryptscam.com>) és a „*chainabuse*” (<https://www.chainabuse.com>), amelyek a felhasználók önkéntes adatszolgáltatásán alapuló adatbázisok, ahol a csalásokkal, pénzmosással, terroriz-musfinanszírozással kapcsolatos bitcoincímek lekérdezésére van lehetőség.
3. A felderített címeket internetes kereséssel is ellenőriztem annak érdekében, hogy megtudjam, szerepelnek-e más weboldalakon.
4. Az összegyűjtött adatokat azok tisztítását követően a Maltego 4.0.7. alkalmazás segítségével vizuálisan ábrázoltam.

kavka##cen###

A kavka##cen###-hez tartozó bitcoin-cím ellenőrzése során megállapítottam, hogy az adományozásra szolgáló bitcoincímhez (körrel jelölve) tartozó egyenleg 0,00180353 BTC (napi árfolyamon 93,55 USD), amelyet egy a 3JkkXiEnagdURDFV4xetevU4YHm5kaB___ címről küldtek 2018. január 12-én 17 órakor. A címen ez volt az egyetlen tranzakció, az egyenleg

²² Al-Mughrabi 2023.

azóta nem változott. A tranzakcióban érintett címet és annak kapcsolatait három szint mélységig ellenőriztem a nyilvános adatbázisokban, de figyelmet érdemlő adat velük kapcsolatban nem keletkezett. A vizsgált címhez tartozó tranzakció a 7. ábrán látható.

7. ábra A `kavka##cen###` tartozó bitcoincímhez köthető tranzakció (A szerző szerkesztése)

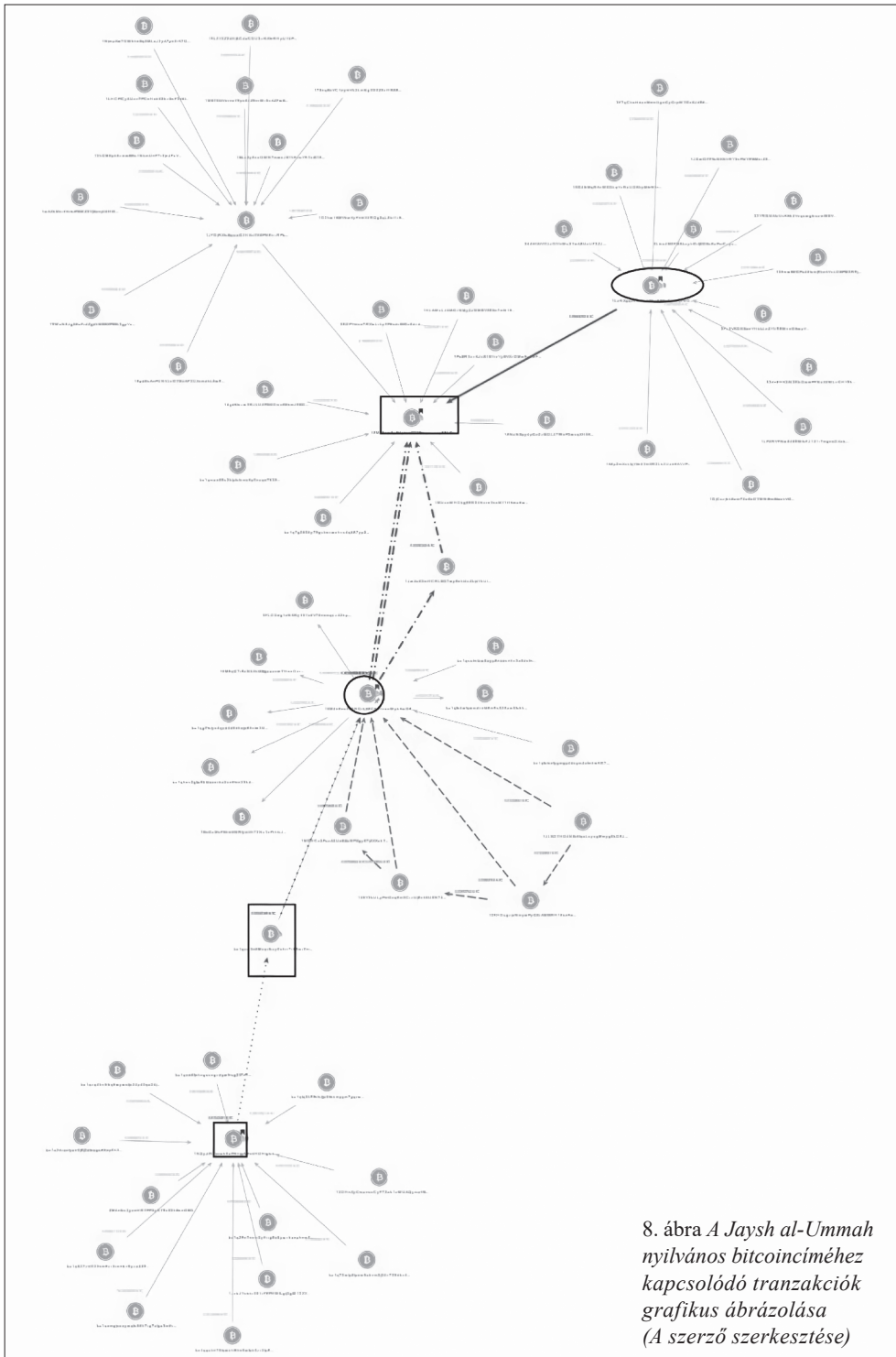
A Jaysh al-Ummah tranzakciói

A megadott bitcoincímhez köthető pénzügyi műveletek grafikus ábrázolása a 8. ábrán látható. A kiindulási pont a körrel jelölt cím: `1EM4e8eu2S2RQRbS8C6aYnunWpkAwQ8___`. Egyenlege: 0 BTC. Fogadott hét tranzakcióban 0,00896503 BTC-t (468,55 USD), küldött hét tranzakcióban 0,00896503 BTC-t (468,55 USD). A tranzakciók száma 14, az első tranzakció 2020. július 8-án, az utolsó 2024. január 4-én történt.

A terrorizmussal, illetve a kiberbűnözéssel kapcsolatos nyilvános adatbázisokban a vizsgált cím nem szerepel.

Figyelemre méltó pénzügyi műveletek

- A kiindulási pont (kör) mellett szaggatott nyíllal jelölt tranzakciók mintázata arra enged következtetni, hogy a küldő az összeg feldarabolásával és a címekkel való játékkal törekedett az általa utalt összeg eredetének elrejtésére és a nyomunkövethetőség megnehezítésére.
- A vizsgált cím (a Jaysh al-Ummah címe) a `bclqnw3n6l6vqrllcky0uhrr7r89wr0mhhgpm1sl___` címen keresztül (álló téglalap) 20 USD-t kapott a `INDyJtNTjmwk5xPNhJgAMu4HDHigto___` címről (négyzet, pontozott nyíl), amely kriptovalutával kapcsolatos csalások és bitcoin mixer tevékenység miatt szerepel a „*bitcoinwhoiswho*” és a „*cryptscam*”

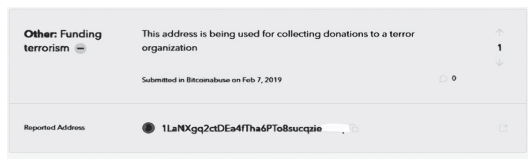
8. ábra A Jaysh al-Ummah nyilvános bitcoin címéhez kapcsolódó tranzakciók grafikus ábrázolása (A szerző szerkesztése)

adatbázisában. A bc1-es kezdetű cím feltehetően a valódi küldő elrejtése miatt mindössze csak ehhez az egy tranzakcióhoz köthető. A csalás miatt megjelölt cím további tranzakcióit terjedelmi okok miatt nem vizsgáltam. A cím jelentőségét jól mutatja, hogy 1 191 638 tranzakcióban összesen 15 654 676,018 116 31 BTC-t fogadott (ami napi árfolyamon 809 117 409 132 USD-nak felel meg), és küldött tovább az elmúlt hat évben. Jelenlegi egyenlege 0,318 BTC. A cím feltehetően valamely illegális pénzügyi szolgáltatóhoz (kriptotőzsde vagy mixer) köthető.

- c) Az 1EM4e8eu2S2RQrbS8C6aYnunWpkAwQ8___ (kör) kimenő tranzakciói között figyelemre méltó a 18MJ9vje3yPAytwePSTPmqmzaayB8LC___ (fekvő téglalap), ugyanis ide két alkalommal közvetlenül és egy esetben közvetítón keresztül is küldött kis összegeket a Jays al Ummah. Ezek a tranzakciók pontozott szaggatott nyíllal vannak jelölve az ábrán. Ez a cím nem szerepel egyik adatbázisban sem, ugyanakkor figyelemre méltó kapcsolatai közé tartozik a 1LaNXgq2ctDEa4fTha6PTo8sucqzie___ cím (ellipszis), amelyről 0,966 509 2 BTC-t kapott (vastag nyíl). Az 1LaNXgq2ctDEa4fTha6PTo8sucqzie___ (ellipszis) cím viszont 2019. február 9. óta szerepel a *scamalert* adatbázisában mint a Hamászhoz köthető cím – ahogyan az a 9. ábrán is látható –, amelyet terrorizmus-finanszírozásra használnak. Erre a címre 3370,01580508 BTC érkezett, és innen 3370,01462506 BTC-t küldtek el összesen 9054 tranzakcióban. Valószínűsíthető tehát, hogy a 18M kezdetű cím (fekvő téglalap) is valamilyen formában kötődhet a terrorszervezetekhez, hiszen két olyan címmel is teljesített tranzakciókat, amelyek egyértelműen terrorszervezetekhez köthetők.

Internetes keresés feltárta, hogy az 1LA kezdetű cím mögött egy Cash4ps nevű palesztin pénzügyi szolgáltató áll, amelynek valóban vannak a Hamászhoz köthető kapcsolatai. A Chainalysis szerint²³ a címen megforduló összegből körülbelül egymillió dollárnyi kriptovaluta köthető terrorcsoportokhoz.

9. ábra A Chainabuse webszolgáltatás nyilvántartásában a cím terrorizmust támogató megjelölést kapott (Képernyőfotó: 2024. 02. 15.)

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásomban a szélsőséges iszlamista terrorszervezetek kriptovaluta-használatának összetevői közül a nyilvános weboldalakon folytatott adománykérés mértékét vizsgáltam. Az adatbázisba összegyűjtöttem az online jelenléttel rendelkező mértékadó szélsőséges iszlamista szervezetek OSINT-eszközökkel elérhető weboldalait. Objektív okokból a létező összes weboldal nem érhető el, de a keresés módszere és eszközei lehetővé tették a lehető legtöbb weboldal összegyűjtését és adatbázisba rendezését, ezzel a dzsihadista online ökoszisztéma jelentős részének a lefedését. Véleményem szerint ezek alapján a felmérés során tett megállapítások megalapozottnak tekinthetők.

Az 58 aktív weboldalból mindössze öt oldalon szerepel felhívás kriptovalutában történő támogatásra, ami a vizsgált oldalak mindössze 8,6%-a.

²³ Chainalysis Team 2020.

A Jaysh al-Ummah és a kavka##cen### látszólag semmilyen intézkedést nem alkalmaznak a hatóságok kijátszására. A két szervezet nyilvános bitcoincímeihez köthető tranzakciók elemzését követően megállapítottam, hogy ezeken jelentéktelen összegű pénzmozgások tapasztalhatók, ami arra enged következtetni, hogy a kriptovalutában történő adománygyűjtés nem játszik súlyponti szerepet a pénzügyi műveleteikben.

Ugyanakkor a Jaysh al-Ummah esete tanulságos. A szervezet tranzakciónak elemzése során a felhasználók hatóságot megtévesztő trükkjeinek néhány példáját sikerült demonstrálni. Példát láttunk arra, ahogyan az adományozók igyekeztek bitcoin mixerekkel kilétüket elfedni, trükköztek az utalt összeg feldarabolásával és a címek közötti játékkal. Emellett a tranzakciók elemzése igazolta azokat a feltételezéseket, miszerint a terrorszervezetek és a kiberbűnözők között kapcsolat van.

Ami az Iszlám Államhoz köthető alapítványok adománygyűjtését illeti, mindössze az állapítható meg, hogy a kampányuk napjainkban is zajlik, a felhasználók ugyan érdeklődnek iránta, de felkészültségük hiányos. Az anonim monero használatának köszönhetően további részletek megismerésére sajnos nincs mód. Tekintetbe véve a felhasználók jelentős részének felkészületlenségét, nem tűnik valószínűnek, hogy ez a módszer az alapítványok jelentős bevételi forrása lenne.

A korábban a kriptovaluta-műveletekben annyira aktív Hamász weboldalait összevetve a webarchívumban tárolt oldalakkal megállapítható, hogy a kriptovalutában történő adományozásra buzdító felhívások eltűntek, ami arra enged következtetni, hogy a szervezet tartja magát a 2023 áprilisában kihirdetett kriptovaluta-moratóriumhoz, legalábbis ami az online adománygyűjtést illeti.

Összességében kijelenthető: a nyilvános weboldalakon folytatott kriptovaluta alapú adománygyűjtés mindössze a terrorszervezetek töredékére jellemző, és a bitcoinban összegyűjtött adományok összege nem tekinthető jelentősnek. Az Iszlám Államhoz köthető, moneróban folytatott adománygyűjtés részletei nem ismeretesek, az érdeklődők kriptovalutákkal kapcsolatos felkészületlensége miatt azonban valószínűsíthetően ennek összege sem lehet jelentős.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Al-Mughrabi, Nidal: *Hamas armed wing announces suspension of bitcoin fundraising*. Reuters, 2023. 04. 28. <https://www.reuters.com/world/middle-east/hamas-armed-wing-announces-suspension-bitcoin-fundraising-2023-04-28/> (Letöltés időpontja: 2023. 11. 05.)
- Besenyő, János: *Low-cost attacks, unnoticable plots? Overview on the economical character of current terrorism*. Strategic Impact, 62. évf. 2017/1., 83–100.
- Besenyő, János et al.: *Hospital Attacks Since 9/11: An Analysis of Terrorism Targeting Health-care Facilities and Workers*. Studies in Conflict & Terrorism, 2021. DOI: 10.1080/1057610X.2021.1937821
- Chainalysis Team: *Fact Checking Recent Cryptocurrency Terrorism Financing Reports*. Chainalysis, 2020. 05. 20. <https://www.chainalysis.com/blog/cryptocurrency-terrorism-financing-fact-check> (Letöltés időpontja: 2023. 01. 08.)
- Chainalysis Team: *2023 Crypto Crime: Illicit Crypto Volumes Reach All-Time Highs*. Chainalysis, 2023. 01. 12. <https://www.chainalysis.com/blog/2023-crypto-crime-report-introduction> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 20.)
- De, Nikhilesh: *Crypto Use in Terrorism “a Growing Problem,” Yellen Says*. coindesk.com, 2021. 02. 11. <https://www.coindesk.com/policy/2021/02/11/crypto-use-in-terrorism-a-growing-problem-yellen-says> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 21.)

- Dion-Schwarz, Cynthia et al.: *Terrorist Use of Cryptocurrencies: Technical and Organizational Barriers and Future Threats*. RAND Corporation, 2019. 03. 27. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR3026.html (Letöltés időpontja: 2023. 12. 18.)
- Dorshimer, Sam: *The New Era in Cyber-Enabled Terrorist Financing*. Center for a New American Security, 2020. 09. 29. <https://www.cnas.org/publications/commentary/the-new-era-in-cyber-enabled-terrorist-financing> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 11.)
- *Global Disruption of Three Terror Finance Cyber-Enabled Campaigns*. Department of Justice, 2020. 08. 13. <https://www.justice.gov/opa/pr/global-disruption-three-terror-finance-cyber-enabled-campaigns> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 07.)
- *How terrorist groups are exploiting crypto to raise funds and evade detection*. Elliptic, 2023a. www.elliptic.co/blog/how-terrorist-organizations-are-exploiting-crypto-to-raise-funds-and-evade-detection (Letöltés időpontja: 2023. 12. 27.)
- Letter dated 21 January 2021 from the Chair of the Security Council Committee pursuant to resolutions 1267 (1999), 1989 (2011) and 2253 (2015) concerning Islamic State in Iraq and the Levant (Da'esh), Al-Qaida and associated individuals, groups, undertakings and entities addressed to the President of the Security Council. ENSZ Biztonsági Tanács, 2021. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/000/98/pdf/n2100098.pdf?token=4Z2oi70z4PrXsUs1JG&fe=true> (Letöltés időpontja: 2023. 09. 11.)
- Mutunkei, Julius: *How Hamas and terrorist groups use crypto donations*. Crypto.news, 2023. 10. 10. <https://crypto.news/how-hamas-and-terrorist-groups-use-crypto-donations/> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 27.)
- Popper, Nathaniel: *Terrorists Turn to Bitcoin for Funding, and They're Learning Fast*. The New York Times, 2019. 08. 18. <https://www.nytimes.com/2019/08/18/technology/terrorists-bitcoin.html> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 10.)
- *Terrorist Financing Through Cryptoassets in 2023*. Elliptic, 2023b. <https://www.elliptic.co/resources/terrorist-financing-and-cryptoassets-in-2023> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 27.)
- *The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy: 8th review: resolution adopted by the General Assembly*. ENSZ Közgyűlés, 2023. <http://digitallibrary.un.org/record/4013935> (Letöltés időpontja: 2023. 09. 11.)
- *UN says crypto use in terror financing likely soaring*. livemint.com, 2022. 10. 31. <https://www.livemint.com/market/cryptocurrency/un-says-crypto-use-in-terror-financing-likely-soaring-11667220010748.html> (Letöltés időpontja: 2023. 12. 10.)
- *Virtual Currencies and terrorist financing: assessing the risks and evaluating responses*. European Parliament, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2018. 05. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604970/IPOL_STU\(2018\)604970_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604970/IPOL_STU(2018)604970_EN.pdf) (Letöltés időpontja: 2023. 12. 20.)
- Wang, Shacheng – Zhu, Xixi: *Evaluation of Potential Cryptocurrency Development Ability in Terrorist Financing*. Policing: A Journal of Policy and Practice, 15. évf. 2021/4. <https://doi.org/10.1093/police/paab059> (Letöltés időpontja: 2023. 09. 11.)
- Wiwoho, Jamal et al.: *Examining Cryptocurrency Use among Muslim Affiliated Terrorists: Case Typology and Regulatory Challenges in Southeast Asian Countries*. Al-Ihkam: Jurnal Hukum Dan Pranata Sosial, 18. évf. 2023/1., 102–124. <https://doi.org/10.19105/al-ihkam.v18i1.7147>

Hegedűs Ferenc főhadnagy:

A CSAPATSZINTŰ GAZDÁLKODÁS SAJÁTÓSSÁGAI, A BESZERZÉSI FOLYAMAT INTEGRÁLT MEGKÖZELÍTÉSE

Esettanulmány a katonai középiskola szertárfelszerelésének csapathatáskörű beszerzéséről

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.5

ÖSSZEFOGLALÓ: A publikáció fő célja a gazdálkodó tisztek rendkívül sokrétű munkájának összefoglalása, valamint a beszerzési folyamat integrált megközelítésének bemutatása egy esettanulmány segítségével. Az esettanulmány a katonai középiskola szaktantárgyi szertárának kialakítása érdekében lefolytatott csapathatáskörű beszerzés fázisait kíséri nyomon. A szerző részletesen ismerteti az összes kihívást, mellyel a csapatszintű gazdálkodással foglalkozó szakemberek találkoznak. A feladatvétel, a piackutatás, a kommunikáció különböző központi beszerző szervezetekkel, az ajánlati felhívások kiküldése civil vállalkozóknak, a pénzügyi előirányzatok kezelése, a munka az aLOGIR-ban¹, az áruk bevételezése és kiadása az alegségnek mind olyan lépések, melyek külön-külön napi szinten előfordulnak egy alakulat életében, azonban egygyszerre, egy folyamat szerves elemeiként szinte soha.

KULCSSZAVAK: csapathatáskörű beszerzés, katonai gazdálkodás, katonai logisztika

A SZERZŐRŐL:

Hegedűs Ferenc főhadnagy, részlegvezető-helyettes (MH Kinizsi Pál 30. Páncélozott Gyalogdandár, Logisztikai és Gazdálkodási Alosztály, gazdálkodási részleg, az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója) (ORCID: 0000-0003-0447-2817; MTMT: 10080635)

BEVEZETÉS

A Honvédelmi Minisztérium (HM) és a Magyar Honvédség (MH) eltökélt célja a hazafias és honvédelmi nevelés révén a humán erőforrás utánpótlásának biztosítása. Ezt a középiskolák bevonásával valósítják meg a Honvéd Kadét Program² (HKP) keretében, mely három szinten működik, és a legmagasabb szintje a teljes bentlakásos kadétképzés (HKP III.).³

A Kratochvil Károly Honvéd Középiskola és Kollégium (KK HKK) Hódmezővásárhelyi Honvéd Középiskola és Kollégiuma (KK HKK HHKK)⁴ 2022 szeptemberében kezdte meg működését, a növendékek fogadását. Az intézmény a hatályos Logisztikai Utaltsági Rend

¹ Logisztikai Információs Rendszer.

² <https://kadetprogram.hu/>

³ Benkó 2023.

⁴ MÁK 2863-33/2023 KK HKK Alapító okirat.

(a továbbiakban: LUR)⁵ szerint a Magyar Honvédség Kinizsi Pál 30. Páncélozott Gyalogdandár (MH KP 30. ptt. gy. dd.) ellátási körébe tartozik, így ennek megfelelően ez az alakulat felelős a különféle beszerzési igények kielégítéséért.

A KK HKK HHKK a képzését egy évfolyammal indította el, majd évente egy újabb évfolyammal fog bővülni, elérve a teljes négy évfolyamos működési rendet. A képzési struktúrából adódóan⁶, a központilag meghatározott tanterv szerint⁷ a növendékek a harmadik évfolyamtól kezdve különféle szaktantárgyakat és szakmai képzéseket is fognak tanulni, melyeket 2024. szeptember 1-jétől kezdenek el.

A beszerzés szüksége az intézmény növekvő igényeinek következtében merült fel, és a 2023. év során kellett végrehajtani annak érdekében, hogy a 2024. szeptember 1-jétől induló tantárgyak biztosítva legyenek. A beszerzési folyamatot a dandár Logisztikai és Gazdálkodási Alosztály szakágai, valamint a gazdálkodási részleg beosztottjai teljesítették; a publikáció részleteiben bemutatja az összes lépést a beszerzés szabályos lefolytatása érdekében.

Az esettanulmány kitér a beszerzési igény kialakulásától kezdve a feladatszabáson, a feladat vételén, a feladat tisztázásán keresztül a teljesítésig minden fontos lépésre. A szaktantárgyi szertárak kialakítása példaértékű eset, mivel számos területet érint, beleértve a hagyományos és speciális, informatikai jellegű és irodaszernek minősülő készleteket és eszközöket.

FELADATVÉTEL

2023. április 5-én a HM stratégiáért és humánpolitikáért felelős helyettes államtitkár (HM SHPHÁT) ügydarabban⁸ tájékoztatta az MH Tartalékképző és Támogató Parancsnokság (MH TTP; átszervezés következtében jelenleg MH Logisztikai Támogató Parancsnokság – MH LTP a szervezet megnevezése) parancsnokát a Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program (ZHHP)⁹ hosszú távú tervének változásairól. Ezen ügydarab mellékleteként található táblázat alapján a KK HKK HHKK szertárainak kialakítása az MH KP 30. ptt. gy. dd. feladata. Az MH TTP hivatalból tájékoztatta a dandárparancsnokot erről.

Az ügydarab érkezését követően a Honvéd Vezérkar (HVK) Gazdálkodási Iroda (HVK GI) vezetője berendelte a dandár Logisztikai és Gazdálkodási Alosztály alosztályvezetőjét, valamint a gazdálkodási részleg megbízott részlegvezetőjét egy feladatszabó értekezletre a HM Balaton utcai objektumába. Itt a feladatszabással egy időben a különböző HKP-vel kapcsolatos fejlesztési programok előirányzatai elosztásának tervezése is zajlott. Az értekezleten részt vettek azon központi ellátó szervek és alakulatok képviselői is, akik a LUR alapján érintettek lesznek a tervezett beszerzéseknél. Az értekezlet során világossá vált, hogy a dandárnak négy tantárgyi szertár (fizika, kémia, biológia, történelem) felszerelését kell beszereznie.

Ennek megfelelően a beszerzés lefolytatásához szükséges pótelőirányzatokat a Honvéd Vezérkar főnök (a továbbiakban: HVKF) gazdálkodási helyettese biztosította bruttó 38 millió Ft értékben május 25-én.¹⁰ A források a ZHHP II103 program CRK HZB0103, hódmezővásárhelyi tanműhelyek kialakítása címrendkódra érkeztek. A teljes összeg az AN30 Kiképzéstechnika szakág R531238110 Karbantartási anyagok, alkatrészek, szerszámok be-

⁵ Krajnc et al 2019, 200.

⁶ 12/90 KK HKK.

⁷ 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet.

⁸ 4522-3/2023 HM SHPHÁT.

⁹ Zrínyi 2026 HHP.

¹⁰ 2017-18/2023 HVKF gazd. h.

szerezésének kiadásai főkönyvi számlaszámra (FKSZ) érkezett, amely több további feladatot is jelentett a gazdálkodási részleg számára, de ezekről részletesen lesz szó.

1. táblázat HZB0103 CRK pólédirányzat megoszlása¹¹ (Szerkesztette a szerző)

Oktatási készletek	Forrás/ AN	Pénzügyi tétel	CRK	PST-elem	Összeg (Ft)
Kémia, fizika	01000030	R53123811012	HZB0103	PROJ	14 960 630
ÁFA	01000030	R53513000013	HZB0103	PROJ	4 039 370
Biológia, történelem	01000030	R531238110	HZB0103	PROJ	14 960 630
ÁFA	01000030	R535130000	HZB0103	PROJ	4 039 370
Dologi kiadások összesen					38 000 000

A feladatvételt követően a dandárparancsnok június 2-án kiadta a 294/2023. számú parancsát a pólédirányzat fogadásáról, így hivatalosan elindult a beszerzés előkészítése.

A FELADAT TISZTÁZÁSA

Az említett tájékoztató ügyszerű mellékleteként a dandár megkapta a kialakítandó szertárak műszaki leírását, mely egyben a beszerzendő szakanyagok listáját is képezte. A listán csak megnevezések, szakági megjelölések és beszerzendő mennyiségek szerepeltek, hiányoztak azonban egyéb fontos információk, például cikkszámok és becslött árak. Az összeállítást a KK HKK debreceni központjának logisztikus szakemberei végezték el az oktatók bedolgozásai alapján, azonban több esetben pontatlan megnevezéseket és ismétlődő tételek is tartalmazott.

Először is tisztázni kellett a feladatot, és az adathalmaz egységes formába öntése eredményeként megkaptuk a 253 darab beszerzendő egyedi tételt. A HM alap Logisztikai Információs Rendszer (a továbbiakban: aLOGIR)¹⁴ adatbázisa segítségével azonosítottam, hogy ezek a szakanyagok 12 különböző szakághoz tartoznak. A cikkszámok hozzárendelése során csak 36 darab helyes cikkszámot sikerült megtalálni. Több esetben kivont FKSZ-hez (K260) tartozó anyagok, pontatlan megnevezéseken alapuló tételek és törzsadattárban nem szereplő elemek is előfordultak.¹⁵ Emellett a táblázat különböző készleteket és eszközöket tartalmazott, melyeket külön kellett válogatni.

A Logisztikai és Gazdálkodási Alosztály alosztályvezetője is úgy értékelte, hogy 12 szakágot nem lehet összefogni egy beszerzés végrehajtása érdekében. Ezért a kapott pólédirányzat és a legtöbb hozzátartozó tétel miatt a kiképzéstechnikai szakágért felelős beosztott zászlóst és a gazdálkodási részleg megbízott részlegvezetőjét jelölte ki felelősként a beszerzés megindítására. A teljesítési határidő a leendő harmadik évfolyam megkezdése, azaz 2024. szeptember 1., azonban a pénzügyi források rendelkezésre állása miatt a beszerzést még 2023. évben végre kellett hajtani.

¹¹ Lásd 9. lábjegyzet.

¹² R531238110 – Karbantartási anyagok, alkatrészek, szerszámok beszerzés kiadásai.

¹³ R535130000 – Működési célú előzetesen felszámított általános forgalmi adó teljesítése.

¹⁴ Hegedűs 2021.

¹⁵ Bővebben kifejtve a 6. fejezetben.

A beosztott zászlós a sok tisztázatlan tétel miatt a piackutatási jegyzőkönyv összeállításával egy időben felvette a kapcsolatot a KK HKK debreceni központjával, valamint indikatív árajánlatot kért be egy iskolákat ellátó piaci szereplőtől. A kapott eredményeket a későbbiekben ismertetem.

VBÜ-ADATSZOLGÁLTATÁS

A feladatszabás alapján a beszerzés két részre volt bontva, egyik a fizika–kémia, másik a biológia–történelem szertár szakanyagainak beszerzését célozta, mindkét rész nettó 14 999 999 Ft maximális értékben. A honvédelmi szervezetek beszerzéseinek eljárási rendjéről szóló HM utasítás¹⁶ 5. § (2) bekezdés b) pontja alapján a dandár köteles általános beszerzések során igénybejelentőként eljárni a Védelmi Beszerzési Ügynökség (VBÜ) számára. A VBÜ-rendelet¹⁷ 12/C. § (1) bekezdése pedig meghatározza, hogy a kettőmillió forintot meghaladó, de a nemzeti közbeszerzési értékhatárt el nem érő becsült értékű (2023. évi közbeszerzési értékhatár nettó 15 millió Ft¹⁸) beszerzések esetében adatszolgáltatást kell benyújtani a VBÜ-nek.

A dandár 402-33/2023. számú adatszolgáltatását a meghatározott tartalommal június 5-én terjesztette fel, melyben két soron, egyenként nettó 15 000 000 Ft-os becsült értékkel tüntette fel a beszerzéseket. A VBÜ/34VIG/0002-0136/2023 június 13-i válaszlevelében az ügynökség bekérte a műszaki követelményeket tartalmazó dokumentumokat, és felhívta a figyelmet arra, hogy a két beszerzés esetében fennáll az egybeszámítási kötelezettség. Mivel együtt meghaladják a nemzeti közbeszerzési értékhatárt, a dandár már nem folytathatná le a beszerzést saját hatáskörben.

A dandár 402-34/2023. számú ismételt adatszolgáltatását június 15-én adta be, fenntartva eredeti állásfoglalását az egybeszámítási kötelezettséggel kapcsolatban, és csatolta a műszaki leírást. A VBÜ/34VIG/002-142/2023. számú válaszlevele június 21-én szintén fenntartotta eredeti állásfoglalását, javasolva a beszerzés termékkörönkénti szétbontását, ezáltal bizonyítva az egybeszámítási kötelezettséget maga után vonó körülmények tényleges hiányát.

A beszerzéseknél minden tételt CPV-kóddal¹⁹ kell ellátni, ezen esetekben a 39162110-9 Oktatási kellék besorolást választottuk. Különböző termékek beszerzésekor kerülni kell az összesítés jellegű CPV-kód választását, mert az – az egybeszámítási kötelezettséget maga után vonó körülmények hiánya ellenére is – egybeszámítási kötelezettség fennállását sugallhatja. A részekre bontást 253 egyedi tétel esetében nehéz végrehajtani, különösen, hogy a CPV-kódok megoszlását a beszerzés becsült értéke szerinti százalékos megoszlással kell feltüntetni. Ezt csak az indikatív árajánlat beérkezését követően lehetett megtenni, amely ekkorra már rendelkezésünkre állt.

A legnagyobb meglepetés ebben a folyamatban az volt, hogy a piaci szereplő nettó 8 500 000 Ft körüli értéket adott a teljes tételek sorra. Ezt követően a dandár 402-42/2023. számú következő havi adatszolgáltatásában (augusztus 3.) a két beszerzést összevonva, együtt nettó 14 500 000 Ft becsült értékkel, CPV-kód szerinti megbontás nélkül terjesztette

¹⁶ 59/2021. (XII. 10.) HM utasítás.

¹⁷ 329/2019. (XII. 20.) Korm. rendelet (a továbbiakban: VBÜR.).

¹⁸ 2022. évi XXV. tv. 77. § (1) bekezdés a) pont által meghatározva.

¹⁹ Common Procurement Vocabulary – Az Európai Unió Közös Közbeszerzési Szójegyzéke.

fel. A VBÜ így a beszerzést a hét munkanapos válaszadási határidő leteltével,²⁰ válaszadás nélkül automatikusan visszaadta saját hatáskörű lefolytatásra.

AJÁNLATI FELHÍVÁSOK, BONTÁS, GYŐZTES KIHIRDETÉSE, SZERZŐDÉSKÖTÉS

A piackutatási jegyzőkönyv jóváhagyását (augusztus 31.), valamint a VBÜ-engedély megszerzését követően elkezdődött az ajánlati felhívások összeállítása. A fő hangsúly a beszerzendő tételeket tartalmazó melléklet összeállításán volt, hogy az megfelelő részletességgel és műszaki leírással határozza meg a beszerzés tárgyát. Az indikatív árajánlat jelentős segítséget nyújtott. Az eredeti listára adott árak alapján a vállalat honlapján található kereső segítségével egyenként visszafejtettem a tételeket, azok neveit pontosítottam, és a műszaki tartalmát átemeltem a dokumentumba. Ez a folyamat rendkívül időigényes volt, és egyes esetekben más iskolaellátó cégek honlapját is fel kellett keresni.

A beszerzési bizottságot az 515/2023. számú dandárparancs jelölte ki, melyben a logisztikai és a pénzügyi gazdasági vezetők, egy jogász tiszt, egy gazdálkodó tiszt, a szakági felelős és egy ügyintéző kapott szerepet. A bizottság feladata a beszerzési dokumentáció összeállítása, áttekintése és jóváhagyása volt. A dokumentáció összeállítását követően a dandár a HM utasítás 41. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint legalább három piaci szereplőnek megküldte az ajánlati felhívásokat. A bizottság az ajánlattételi határidőt szeptember 27. 13 óra 30 percre szabta meg, majd az ajánlatok bontását 14 órára tűzte ki.

Az ajánlati felhívásra egy érvényes ajánlat érkezett nettó 8 253 702 Ft-os megajánlott nettó árral, így a bizottság a Meló-Diák Taneszközcentrum Kft.-t javasolta győztesnek a parancsnok számára. Erről bontási, valamint értékelési jegyzőkönyv készült, melyet végső soron a dandárparancsnok hagyott jóvá. A szerződéskötésre október 27-én került sor. A bontás és a szerződéskötés időzítésének részletes magyarázatára a későbbiekben kitérek.

Ebben a fejezetben fontos még egy elemet kiemelni. A közpénzek átlátható felhasználása érdekében²¹ adatot kell szolgáltatni minden nettó ötmillió forintot meghaladó értékű szerződésről²² a Nemzeti Adatvagyon Ügynökség (NAVÜ)²³ által üzemeltetett Központi Információs Közadat-nyilvántartásba.²⁴ Ezt a dandár Cégkapuprofilján keresztül kell végrehajtani, amelyhez az ügyintézőnek saját Ügyfélkapuját kell hozzárendelnie.²⁵ Ezen célnak megfelelően a dandár meghatározott adattartalommal feltöltött űrlapot készít minden 60 napot felölelő időszakról, amely tartalmazza az összes említett értéket meghaladó szerződést. Ezt a dandár minden esetben megküldi a HM Jogi Főosztálynak (HM JF) ellenőrzésre, majd az általuk jóváhagyott táblázatot tölti fel a portálra²⁶, ahol az adatok nyíltan, korlátozás nélkül elérhetővé válnak.²⁷

²⁰ VBÜR. 12/C. § (1) bekezdés.

²¹ 2021. évi XCI. törvény.

²² 2011. évi CXII. tv. 37/C. § (2) bekezdés.

²³ 607/2021. (XI. 5.) Korm. rendelet.

²⁴ 499/2022. (XII. 8.) Korm. rendelet.

²⁵ 2015. évi CCXXII. törvény

²⁶ <https://kif.gov.hu/>

²⁷ 2012. évi LXIII. törvény.

TÖRZSTISZTÍTÁS, TAV

Az ajánlati felhívások elkészítésével párhuzamosan végrehajtottam a törzstisztítást. Ahogy korábban írtam, a 253 tételből csak 36 rendelkezett megfelelő cikkszámmal az aLOGIR-ban. Ez a lépés számos szempontból elengedhetetlen. Először is csak így lehetséges a megrendelő elkészítése, ugyanis az aLOGIR csak a cikkszámok alapján képes behívni a készlet adatait. Másodsorban a pénzügyi előirányzatok rendezéséhez is szükséges a folyamat, hiszen így határozható meg, melyik szakág melyik FKSZ-én lehet elszámolni a beszerzés költségeit.

A törzstisztítás folyamatához az MH belső informatikai hálózatán az MH Anyagellátó Raktárbázis Termékazonosítási és Törzskarbantartó Osztály (MH ARB TTO) üzemelteti a Törzsadat Vezérlő (aLOGIR-HETK,²⁸ cikkszám-, mintaeszköz-igénylő) rendszert (TAV). Ezen a felületen viszi fel a szakági vezető vagy jelen esetben a gazdálkodási részleg beosztottja az igényléshez szükséges adatokat.

Amennyiben az adott tétel már létezik az aLOGIR nyilvántartásában, csak egyes adatai pontosításra szorulnak (pl. helytelen megnevezés, használaton kívüli FKSZ), akkor az igénylés folyamata lényegesen egyszerűbb. Ebben az esetben az ügyintéző csak a régi cikkszámot és HETK-et, a pontosított megnevezést, a mértékegységet és a helyes FKSZ-javaslatokat tölti fel. Ha azonban teljesen új tételről van szó, minden adatot fel kell tölteni, valamint megfelelően be kell kategorizálni az anyagot. Ilyenkor célszerű a megjegyzés rovatban egy internetes elérhetőséget is beilleszteni a termékről, hogy az MH ARB TTO beosztottja is egyértelműen tudja azonosítani azt.

A termékek kategorizálásához legfontosabb útmutató a minden évben kiadásra kerülő Költségvetés tervezés szakterületi szabályai (a továbbiakban: KöTeSz)²⁹. Ez a dokumentum határozza meg az MH alakulatai számára, hogy melyik logisztikai szakág melyik FKSZ-en mit szerezhethet be.

A szertárbeszerzés érdekében 203 új készlethez és 14 új eszközhöz igényeltem cikkszámot, illetve mintaeszközsámot a TAV-ban.

PÉNZÜGYI ELŐIRÁNYZATOK RENDEZÉSE, ÁTCSOPORTOSÍTÁSOK

A sikeres törzstisztítást követően azonosítottam, hogy a beszerzés teljesítéséhez az eredetileg két FKSZ-re kapott összeget 37 FKSZ-re kell szétbontani. Ehhez természetesen meg kellett várni a győztes ajánlatok kihirdetését, és azokkal az árakkal végrehajtani a pénzügyi előirányzatok átcsoportosítását. A folyamat a következő lépésekből áll csapatkörülmények között. El kell készíteni egy speciális, MS Excel makróbarát táblázatot, amely tartalmazza az igényelt átcsoportosításokat az FKSZ-ek között. Ezzel párhuzamosan egy dandárparancsot is elő kell készíteni, melyben a parancsnok elrendeli a saját kezelésében lévő előirányzatok közötti átcsoportosítást, majd mindezt egy felterjesztésbe is bele kell illeszteni, melyet a HVK GI részére küldünk meg.

A HVK GI ellenőrzi a betöltő tábla tartalmát, végrehajtja a szükséges előirányzat rendelkezésre állási vizsgálatát, majd továbbítja azt a HM Védelemgazdasági Hivatal (HM VGH) számára, ahonnan HM- és MH-szinten összesítve megküldik a Magyar Államkincstárhoz (MÁK) mint az alakulat számlavezetőjéhez. Itt végrehajtják az átcsoportosítást, majd vissza-

²⁸ Honvédségi Egységes Termék Kód.

²⁹ KöTeSz 2023 – MHP 6259-6/2023.

jelzést küldenek a HM VGH-n keresztül a dandárnak, mellyel párhuzamosan az aLOGIR-rendszerben is megjelenik először az ideiglenes, majd a tényleges szabad keret oszlopban az előirányzat-átcsoportosítás. A szertárszakanyag-beszerezés érdekében öt alkalommal kellett előirányzat-átcsoportosítást végrehajtani június 28. és november 24. között. Ezt követően volt lehetőség az aLOGIR-ban rögzíteni a kötelezettségvállalásokat, melyről a későbbiekben részletesen értekezek.

DMÜ, DKÜ, DKR

Ahogy azt a bevezető fejezetben írtam, a szertárak kialakítása magában foglalja informatikai jellegű eszközök beszerzését is (négy készlet asztalizámítógép-konfiguráció), mely folyamat az állami szférában centralizált módon valósul meg. A kormányzati szinten egységes informatikai és e-közigazgatási eszközpark kialakítása érdekében megalakult a Digitális Magyarország Ügynökség (DMÜ), melyet a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter irányít. A DMÜ jogosult az ilyen jellegű beszerzési igények engedélyezésére.³⁰

A folyamat első lépése során a dandár kijelölt ügyintézője feltölti a beszerzési igényt a DMÜ Portálra.³¹ Az igény tartalmazza a beszerzés nettó becsült értékét, pénzügyi fedezetigazolást, műszaki leírást, valamint egy feljegyzést a mentességi kérelem indokolásáról. Az igények elbírálása általában egy-két hónapot vesz igénybe. A dandár ebben a konkrét esetben augusztus 25-én töltötte fel az igényt, és szeptember 28-án kapta meg az engedélyt.

A DMÜ-engedély megszerzését követően a beszerzési igényt a Digitális Kormányzati Ügynökséghez (DKÜ)³² kell benyújtani. A DKÜ fő feladata keretszerződések megkötése, melyek lefedik a teljes kormányzati szektor igényeit mind az eszközök, mind a szolgáltatások teljes palettájának beszerzése tekintetében. Az igénybenyújtás célja a meglévő keretszerződések keretösszeg-felhasználásának monitorozása, azaz a szerződés érvényességi ideje alatti arányos és egyenletes keretfelhasználás felügyelete. A DKÜ Portálra³³ az igényt sokkal részletesebben kell feltölteni, mint a DMÜ Portálra. Tartalmaznia kell a keretszerződés megjelölését, tervsorokat, tételesen részletezett műszaki leírást, fedezetigazolást, a becsült érték megállapításának módjáról szóló nyilatkozatot és a mentességi igény indokolását. A DKÜ az igényt három munkanapon belül vizsgálat alá vonja, majd ezt követően öt munkanapon belül elbírálja, és tájékoztatja a dandárt. A beszerzési igény második fázisa tehát lényegesen gyorsabban történik, mint az első. A dandár az igényt szeptember 20-án töltötte fel, és a pozitív elbírálásról szóló választ szeptember 22-én kapta vissza.

Harmadik lépésként a DKÜ által kötött keretszerződésekből történő lehívás következik, melyre a Digitális Közbeszerzési Rendszer (DKR) Portálon³⁴ van lehetőség. Ezen a felületen a termékkereső modul segítségével lehet beazonosítani a beszerzendő eszközöket, majd ezek cikkszámait és a kívánt mennyiségeket kell rögzíteni a megrendelő modulban. A megrendelést a szerződött partner visszaigazolja, majd megkezd a teljesítést a megrendelő telephelyére történő szállítással. Az átvételt és a műszaki ellenőrzést követően rögzíteni kell a DKR Portálon a termékek beérkezését a szállítólevél alapján, majd a pénzügyi teljesítést követően zárul le a beszerzés. A dandár a DKR Portálra a megrendelést szeptember 28-án

³⁰ 307/2022. (VIII. 11.) Korm. rendelet (a továbbiakban: DMÜR).

³¹ <https://ip.dmu.gov.hu/>

³² 301/2018. (XII. 27.) Korm. rendelet (a továbbiakban: DKÜR).

³³ <https://dkuzrt.hu/portal/>

³⁴ <https://kozbeszerzes.dkuzrt.hu/>

töltötte fel, és a teljesítés november 22-én történt meg. Az elhúzóadás oka a képmegjelenítő eszköz készlethiánya volt, de a vállalkozó ezt az első felszólításra egy magasabb műszaki paraméterekkel rendelkező eszköz változatlan áron történő felajánlásával oldotta meg, melyet a dandár természetesen elfogadott.

Utolsó lépésként a DKÜ Portálon a nyitott beszerzési igényt is le kell zárni a megrendelő és a számlák feltöltésével. Ezt a lezárást a DKÜ vizsgálat alá vonja, mely kiértékelése áthúzódtott a 2024. évre, azonban ez a dandár munkáját már nem befolyásolta. A szertárak kialakításához szükséges informatikaieszköz-beszerzés teljes folyamata november 22-én zárult le.

KEF

A szertárak kialakítása során előírás volt falra szerelhető parafatáblák beszerzése is három különböző méretben, melyek az MH nomenklatúrájában az irodaszer, irodafelszerelés kategóriába tartoznak. Az ilyen jellegű beszerzéseket az MH alakulatai kizárólag a Közbeszerzési és Ellátási Főigazgatóságon (KEF)³⁵ keresztül végezhetik el. A KEF, mely az államháztartásért felelős miniszter irányítása alatt áll, feladata – hasonlóan a DKÜ-höz – keretszerződések megkötése, melyek lefedik a KEFR-ben meghatározott területeket, például az irodaszer-ellátást is.³⁶

Az MH KP 30. pect. gy. dd. jellemzően évente két alkalommal szerez be irodaszert és irodai kellékeket. A szertárbeszerzés időbeni kitolódása miatt ezeket a tételeket a második ilyen beszerzésbe integráltuk. Az irodaszer-beszerzések minden esetben egy megindító feljegyzés elkészítésével kezdődnek, melyet a dandár ruházati szakág beosztottja állít össze. A dokumentum tartalmazza a beszerzés becsült értékét, és engedélyt kér a logisztikai gazdasági vezetőtől a KEF Portálra³⁷ negyedéves igény benyújtására. Jóváhagyást követően ez meg is történt szeptember 4-én, mely igényt a KEF ugyanezen a napon jóvá is hagyott.

Ezt követően a ruházati szakág tételenként összeállította a beszerzési igényét, melyhez a KEF Portálon az irodaszer-keretszerződés (KM01PPAP23) napi árjegyzékét használta alapul. Itt törekedni kell arra, hogy olyan tételeket rendeljen meg, melyek rendelkeznek tiszta cikkszámokkal, ellenkező esetben itt is végre kell hajtani a TAV-fejezetben részletezett törzstisztítást. A napi árjegyzék tartalmazza az összes szerződött vállalkozó kínálatát, melyből a ruházati szakág által meghatározott termékkosár szerinti legolcsóbb ajánlatot kell kiválasztani. Ennek meghatározására a dandár egy MS Excel makróbarát táblázatot használ, mely képes kiválogatni a szükséges tételeket az ömlesztett napi árjegyzékből, azokat szétbontani vállalatonként és megmutatni a legolcsóbb termékkosarat. Ez alapján készül el a döntési javaslat, melyet a dandárparancsnok hagy jóvá.

Ezt követően a megrendelést a KEF Portálon is be kell nyújtani. A napi árjegyzékből kiválogatott tételek cikkszámainak feltöltésével a kosár rendkívül gyorsan feltölthető. A megrendelés véglegesítését követően pedig fel kell venni a személyes kapcsolatot a vállalkozó ügyintézőjével a beszállítás időpontjának egyeztetése érdekében. A teljesítést követően a vállalkozó visszaigazolja a KEF Portálon a megrendelést, és automatikusan lezárja azt a rendszerben.

³⁵ 250/2014. (X. 2.) Korm. rendelet (a továbbiakban: KEFR).

³⁶ KEFR. 1. sz. melléklet II. Ellátási szolgáltatások 2. Irodaszer-ellátás.

³⁷ <https://www.kozbeszerzes.gov.hu/>

MEGRENDELÉS, BEVÉTELEZÉS, KIFIZETÉS, UHALVÁNYOZÁS, ELŐIRÁNYZATOK ÁTKÖTÉSE

A beszerzések rögzítésére az aLOGIR-ban különböző megrendelők kerültek létrehozásra, attól függően, hogy milyen típusú eljárás történt. A szertárszakanyagok esetében, ahol a csapathatáskörű beszerzés történt, és pontosan ismertük a tételek értékét, „Szabadkézi” (46-os sorszámmal kezdődő) megrendelöt alkalmaztunk. A DKÜ-keretszerződés lehívásakor „Központi közbeszerzés” (46-os sorszámmal kezdődő) kategóriájú megrendelést készítettünk. A KEF Keretszerződés lehívásakor – a korábbi tapasztalatokra alapozva – az irodaszerek gyakori árváltozása miatt központi keretszerződést (43-as sorszámmal kezdődő) rögzítettünk, melyet „Keretszerződés lehívása” megrendelővel (44-es sorszámmal kezdődő) hívtunk le. A különbség ezen megrendelők közt a kötelezettségvállalás ellenjegyzési folyamatában van. Míg az első esetben kétszintű érvényesítés van, tehát a dandárparancsnok³⁸ és a pénzügyi-gazdasági vezető hagyja jóvá, addig a központi keretszerződések esetében harmadik körös jóváhagyóként belép a HM VGH Költségvetési és Számviteli Igazgatóság (KSZI). Számukra meg kell küldeni a beszerzés teljes dokumentációját, valamint a kötelezettségvállalási adatlapot jóváhagyásra, mely folyamat jellemzően két-három munkanappal hosszabbítja meg az eljárást.

A megrendelés rögzítésekor az aLOGIR-program egy korlátjára derült fény, miszerint egy megrendelőben maximum 245 tételt lehet rögzíteni. Ennek eredményeként a szertárszakanyagok 247 tételét két részletben tudtuk csak rögzíteni. Ezenkívül a DKÜ- és a KEF-beszerzéseket is külön megrendelőben rögzítettük, így összesen négy megrendelő készült. A kinyomtatott és jóváhagyott megrendelőket elektronikus formában küldtük meg a vállalkozóknak, akik felé hangsúlyoznunk kellett, hogy a számlákat a megrendelőkkel azonos tartalommal állítsák ki, megkönnyítve a későbbi munkánkat.

A szertárszakanyagok esetében a vállalkozó részéről problémaként jelentkezett, hogy hat tétel az Amerikai Egyesült Államokból kellett beszereznie, melyek – jelzése szerint – biztosan nem fognak beérkezni év végéig, azonban az év végi pénzügyi zárás miatt ezt a dandár nem tudta megvárni. Ezért ezen tételek nélkül kértük a beszállítást, hogy a rendelkezésre álló pénzügyi keretet fel tudjuk használni. Ez a bevételezésekor – a szokatlanul magas tételszám miatt – komoly kihívás elé állította a nyilvántartót, akinek a beérkezett áruk rögzítése az aLOGIR-ban volt a feladata a szállítólevél alapján. A kimaradt tételeket töröltük az eredeti megrendelőből, majd egy új, 2024. évre szóló 43-as keretszerződésen rögzítettük azokat, azaz átutemezésre kerültek. Kikötöttük a vállalkozóknak, hogy az idő rövidege miatt a beszállítással egy időben nyújtsák át a számlát is, melyek ügyviteli érkezését követően a Gazdálkodás Támogató és Pénzügyi Ellátó Referatúra (GTPER) rögzítette az aLOGIR-ban (52-es sorszámmal kezdődő számla).

A bevételezést követően a gazdálkodási részleg beosztottja kontírozta a számlát, azaz a beérkezett tételeket a rögzített számlához rendelte, majd a számlát „Kontírozva” állapotra állította aLOGIR-ban. Ez a GTPER számára jelezte, hogy a számlát „Fizetéshez szabad” állapotba helyezheti, mely ettől kezdve megjelenik a HM VGH rendszerében a kifizetéshez. Az utalást a dandár MÁK-számlájáról már a központi pénzügyi szerv rendelte el.

³⁸ A dandár beszerzési szabályzata határozza meg értékhatártól függően a jóváhagyó beosztását. Az MH KP 30. ptt. gy. dd. esetében nettó ötmillió forint felett kizárólag a parancsnok jogosult erre.

A bevételezett anyagok bekerültek a szakági raktárakba, ahonnan a nyilvántartó azonnal továbbutaltványozta azokat a KK HKK HHKK tároló kódjára. Ezzel egyidejűleg az átadó raktáros és az átvevő anyagkezelő tételesen ellenőrizte a készleteket és eszközöket, majd aláírták az elkészült mozgásbizonylatokat.

Az említett hat áthúzódo tétel miatt a megmaradt pénzügyi előirányzatokat (991 335 Ft) az év végi zárás előtt le kellett mondani 2024. évi visszabiztosítás igénylésével. Erre a már említett 2024. évi 43-as keretszerződés jelentette a kötelezettségvállalást.

A beszerzés teljes összegét tekintve az eredeti bruttó 38 millió Ft-os keretből a dandár bruttó 11 605 517 Ft-tal teljesítette a feladatot. A fennmaradó összeg (26 394 483 Ft) lemondásra került, visszaadtuk a központi költségvetésbe. A beszerzés lebonyolításához a dandártól öt ember kilenckhavi munkájára volt szükség, közel 200 munkaórát tisztán erre fordítva.

ÖSSZEGZÉS

A KK HKK HHKK szaktantárgyi szertárainak kialakítását célzó feladat tökéletesen rávilágít a csapathatáskörű beszerzések teljes spektrumára. Mind a VBÜ-vel történő jogi jellegű párbeszéd, mind az informatikai jellegű beszerzések DMÜ–DKÜ–DKR hármasszerzőrendszeren keresztül történő lebonyolítása, mind a KEF irodaszer-megrendelés részletesen bemutatja a csapathatáskörű beszerzésekkel foglalkozó szakemberek munkáját.

A beszerzési dokumentációk elkészítése, a törzstisztítás, az aLOGIR kezelése, a pénzügyi előirányzatok rendezése és az anyagok kezelése egy összetett folyamat, melyben a logisztikai szakágaknak és a gazdálkodó tiszteknek szorosan együtt kell működniük. Összefoglalva a feladat teljesítésének menetét, táblázatos formában bemutatom a folyamat időrendjét.

2. táblázat KK HKK HHKK szertárkialakítás feladatainak időrendje (Szerkesztette a szerző)

Fsz.	Esemény	Időpont
1.	HM SHPHÁT 4522-3/2023 ügyszerződés az MH TTP-nek	2023. 04. 05.
2.	HVK Gazdálkodási Iroda által szervezett feladatszabó értekezlet a HM I-ben	2023. 05. 05.
3.	HVKF gazdálkodási helyettes 2017-18/2023. ügyszerződés pótelőirányzat jóváhagyásáról	2023. 05. 25.
4.	294/2023. MH KP 30. p. gy. dd. parancs kiadása pótelőirányzat jóváhagyásáról	2023. 06. 02.
5.	402-33/2023. MH KP 30. p. gy. dd. adatszolgáltatás felterjesztése	2023. 06. 05.
6.	VBÜ/34VIG/0002-0136/2023. válaszlevélben a beszerzés műszaki követelményeinek bekérése, valamint egybeszámítási kötelezettség felülvizsgálatának kérése	2023. 06. 13.
7.	402-34/2023. MH KP 30. p. gy. dd. válaszlevélben a műszaki tartalom, valamint az elrendelő ügyszerződés megküldése, egybeszámítási kötelezettség alóli mentesség vélelmének fenntartása	2023. 06. 15.
8.	VBÜ/34VIG/0002-0142/2023. válaszlevélben az egybeszámítási kötelezettség megállapításra került, javaslat a beszerzés termékkörönkénti részre bontására	2023. 06. 21.
9.	419/2023. MH KP 30. p. gy. dd. parancs pénzügyi előirányzatok átcsoportosítása	2023. 07. 28.
10.	Indikatív árajánlat bekérése	2023. 06. 30.

Fsz.	Esemény	Időpont
11.	402-42/2023. MH KP 30. pctt. gy. dd. adatszolgáltatás felterjesztése, melyben a becsült érték módosításra került 14 500 000 Ft-ra a piackutatás eredményeként	2023. 08. 03.
12.	499/2023. MH KP 30. pctt. gy. dd. parancs pénzügyi elirányzatok átcsoportosítása	2023. 08. 06.
13.	TAV-törzstisztítás végrehajtása	2023. 08. 07-30.
14.	7 munkanap leteltével jóváhagyásra került (VBÜR. 12/C. §)	2023. 08. 15.
15.	DMÜ-portálra engedélykérelem feltöltése	2023. 08. 29.
16.	Piackutatási jegyzőkönyv elkészítése, jóváhagyása	2023. 08. 31.
17.	KEF negyedéves beszerzési igény benyújtása és a jóváhagyás kézhezvétele	2023. 09. 04.
18.	Beszerzési bizottság kijelölése a 515/2023. MH KP 30. pctt. gy. dd. parancsban	2023. 09. 12.
19.	Bizottság alakuló ülésének megtartása, ajánlati dokumentáció jóváhagyása	2023. 09. 14.
20.	Ajánlati felhívások, kötelező mellékletek, szerződéstervezet kiküldése	2023. 09. 14.
21.	DMÜ-engedély megérkezése	2023. 09. 18.
22.	DKÜ-portálra engedélykérelem feltöltése	2023. 09. 20.
23.	DKÜ-engedély megérkezése	2023. 09. 22.
24.	DKR-megrendelő ügyszerződés jóváhagyása	2023. 09. 26.
25.	Ajánlattételi határidő	2023. 09. 27. 13:30
26.	Ajánlatok bontása és értékelése	2023. 09. 27. 14:00
27.	DKR-portálon tényleges megrendelés, keretszerződésből lehívás	2023. 09. 28.
28.	566/2023. MH KP 30. pctt. gy. dd. parancs pénzügyi elirányzatok átcsoportosítása	2023. 10. 02.
29.	Döntési javaslat összeállítás, parancsnok általi jóváhagyás	2023. 10. 05.
30.	4600077472 megrendelő rögzítése	2023. 10. 06.
31.	Eredményhirdetés a vállalkozó számára	2023. 10. 05.
32.	4600077776 megrendelő rögzítése	2023. 10. 12.
33.	KEF döntési javaslat jóváhagyása	2023. 10. 16.
34.	4600077980 megrendelő rögzítése	2023. 10. 17.
35.	KEF kötelezettségvállalási adatlap felterjesztése a HM VGH KSZI-nek,	2023. 10. 18.
36.	608/2023. MH KP 30. pctt. gy. dd. parancs pénzügyi elirányzatok átcsoportosítására	2023. 10. 18.
37.	HM VGH KSZI ellenjegyzés kézhezvétele	2023. 10. 20.
38.	4300026903 szerződés rögzítése	2023. 10. 20.
39.	Szerződéskötés	2023. 10. 27.
40.	KEF Portál megrendelő benyújtása	2023. 11. 02.
41.	395-56/2023. előirányzat-lemondás felterjesztése HVK GI-nek	2023. 11. 06.

Fsz.	Esemény	Időpont
42.	440166998 megrendelés rögzítése	2023. 11. 07.
43.	Szertárszakanyagok beérkezése	2023. 11. 08.
44.	Irodaszerek beérkezése	2023. 11. 13.
45.	Informatikai eszközök beérkezése	2023. 11. 22.
46.	DKÜ-igénylezés benyújtása	2023. 11. 22.
47.	692/2023. MH KP 30. pctt. gy. dd. parancs pénzügyi elirányzatok átcsoportosítására	2023.11. 24.
48.	Utalványozás a KK HKK HHHK tároló kódjára	2023. 11. 30.
49.	4300027397 szerződés rögzítése (2024. évi átkötés)	2023. 12. 05.
50.	395-80/2023. előirányzat-lemondás felterjesztése a HVK GI-nek	2023. 12. 08.
51.	395-84/2023. előirányzat-lemondás felterjesztése HVK GI-nek	2023. 12. 13.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 12/90. KK HKK, A Kratochvil Károly Honvéd Középiskola és Kollégium szakmai programja https://kratochvil.hu/docs/dokumentumok/KK_HKK-Szakmai_Program_2022.pdf (Letöltés időpontja: 2024. 02. 19.)
- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról.
- 250/2014. (X. 2.) Korm. rendelet a Közbeszerzési és Ellátási Főigazgatóságról.
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 37/C. § (2) bekezdés.
- 2012. évi LXIII. törvény a közadatok újrahasznosításáról.
- 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól.
- 2017-18/2023. HVKF Gazd. h. pótelőirányzat jóváhagyásáról.
- 2021. évi XCI. törvény a nemzeti adatvagyonról.
- 2022. évi XXV. törvény Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről 77. § (1) a) pont által meghatározva.
- 301/2018. (XII. 27.) Korm. rendelet a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanácsról, valamint a Digitális Kormányzati Ügynökség Zártkörűen Működő Részvénytársaság és a kormányzati informatikai beszerzések központosított közbeszerzési rendszeréről.
- 307/2022. (VIII. 11.) Korm. rendelet a Digitális Magyarország Ügynökség Zártkörűen Működő Részvénytársaság kijelöléséről és egyes feladatainak meghatározásáról, valamint a nemzeti informatikai és e-közigazgatási tevékenység összehangolt biztosításával összefüggő részlet-szabályokról.
- 329/2019. (XII. 20.) Korm. rendelet a központi beszerző szerv kijelöléséről, a védelmi és biztonsági feladatokkal összefüggő beszerzések körének meghatározásáról és a védelmi és biztonsági feladatokkal összefüggő beszerzések központosított rendszeréről.
- 499/2022. (XII. 8.) Korm. rendelet a Központi Információs Közadat-nyilvántartás részlet-szabályairól.
- 4522-3/2023. HM SHPHÁT a ZHHP Hosszú Távú Terv változásairól.
- 59/2021. (XII. 10.) HM utasítás a honvédelmi szervezetek beszerzéseinek eljárási rendjéről.

- 607/2021. (XI. 5.) Korm. rendelet a nemzeti adatvagyon hasznosításával összefüggő egyes részletszabályokról.
- A hazafias és honvédelmi nevelés – Honvéd Kadét Program. <https://kadetprogram.hu/> (Letöltés időpontja: 2024. 02. 19.)
- Benkő Tibor: A sikeres haderőfejlesztés záloga (3.). Honvédségi Szemle, 151. évf. 2023/3., 3–16. DOI: 10.35926/HSZ.2023.3.1
- Common Procurement Vocabulary – Az Európai Unió Közös közbeszerzési szójegyzéke. [online] https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/public-procurement/digital-procurement/common-procurement-vocabulary_en (Letöltés időpontja: 2024. 02. 21.)
- Hegedüs Ferenc: A Magyar Honvédségben használt logisztikai információs rendszerek kialakulása, fejlődése, ezek összehasonlítása és hatásuk vizsgálata a szervezetre. *Katonai Logisztika*, 29. évf. 2021/1–2., 247–290. DOI: 10.30583/2021-1-2-247
- Költségvetés Tervezés Szakterületi Szabályai 2023 – MHP 6259-6/2023.
- Krajnc Zoltán (főszerk.): *Hadtudományi lexikon* – Új kötet. Dialóg Campus, 2019. ISBN 978-963-531-095-1
- Kratochvil Károly Honvéd Középiskola és Kollégium Alapító okirat módosításokkal egységesen szerkesztve. Magyar Államkincstár 2863-33/2023.
- Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program. https://web.archive.org/web/20180306144605/https://honvedelem.hu/files/files/108409/zrinyi2026_190_190_7.pdf (Letöltés időpontja: 2024. 02. 21.)

Mészáros Zoltán:

A LUDOVIKA AKADÉMIA KÖZLÖNYE A NÖVENDEK KÖRÉBEN (1884–1897)

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.6

ÖSSZEFOGLALÓ: A Ludovika Akadémia Közlönyét, az első folytatólagosan megjelenő magyar katonai szakfolyóiratot, a Honvédségi Szemle elődjét 1873 novemberében indították a Ludovika Akadémia tanárai. Az időszaki kiadvány fennállásának első periódusát – igazodva az Akadémia történetének korszakolásához – az 1883 végéig tartó időszakban határozhatjuk meg.¹ A szerző jelen tanulmányában a folyóirat és az Akadémia második érájáról, az ún. növendékek koráról nyújt áttekintést, beleértve a lap és az intézményben folyó képzés, kutatás forrásainak vázlatos bemutatását is. A cikkben praktikus egész évfolyamokat vizsgál a lap 1884. évi januári számától az 1897. évi tizenkettedik² számáig.

KULCSSZAVAK: magyar királyi Honvédség, Ludovika Akadémia, Ludovika Akadémia Közlönye, katonai tudományos folyóirat, honvéd tisztképzés

A SZERZŐRŐL:

Mészáros Zoltán a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Egyetemi Könyvtár főigazgatója, az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója (ORCID: 0000-0001-8812-2376, MTMT: 10078590)

BEVEZETŐ

A 19. század utolsó két évtizedét számos olyan hazai és nemzetközi történés jellemezte, amelyről természetesen a *Ludovika Akadémia Közlönye*³ is tudósított. A legfontosabb magyar vonatkozású eseménysorozatként az 1896-os millenniumi ünnepségeket azonosíthatjuk, míg a nemzetközi szinten olyan témák vonzották a figyelmet, mint a transzszibériai vasútvonal építésének megkezdése, hat új tagállam csatlakozása az amerikai unióhoz, gyarmatügyi kérdések Afrikában, Délkelet-Ázsiában, vagy épp a spanyol–amerikai háború mentén a Karib-térségben. Megalakult a Koreai Császárság, lezajlott az első olasz–etióp és a második búr háború. Katonai és civil vonatkozású találmányok sora született és terjedt el a távközléstől a közlekedésig. Olyan dinamikus időszak volt ez, amely során a kontinens haderői is jelentős átalakuláson mentek keresztül, és erre az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregének, illetve a haderő második vonalát képező honvédségnek is reagálnia kellett.

A honvédség, az Akadémia és szükségszerűen a *Közlöny* közötti szoros, egymásra ható kapcsolatot jól példázza a tisztképzés átalakításában és a honvédség fejlesztésében rejlő le-

¹ Az előzményekről lásd Mészáros 2024, 74–85.

² A Közlöny számozása 1887-ben alakul át: az évi első számon még a hónap – „1887. januáriusi füzet” – olvasható, a következő számtól – „1887. második füzet” – viszont évenként újra induló számozás szerepel.

³ A folyóirat címének írásmódja többször változott. Eredetileg „A Ludovica Academia Közlönye” volt, 1885-ben „A Ludovika Academia Közlönye”, 1886-ban „A Ludovica Academia Közlönye”. Következtes új írásmódról 1889-től beszélhetünk, ettől kezdve a lap címe: „A Ludovika Akademia Közlönye”.

hetőségről és elvárásokról szóló összefoglaló: „Ezen tanfolyam életbeléptetése, úgy amint az jelenleg szervezve van, a legnagyobb vívmány, melyet a m. k. honvédség felállítása óta felmutathat. Ezen tanfolyam [...] biztosítja a honvédséget, hogy tetteles állományú tisztikara a jövőben a legjobb európai hadseregek tisztikarának színvonalán álló mívelt férfiakkal fog kiegészítettetni, mely tisztikar beható szakképzettség mellett igaz magyar hazafiúi érzelműtől lévén áthatva, méltó képviselője lesz a magyar nemzet katonai erejének és katonai képességének.”⁴

A LUDOVIKA AKADÉMIA A NÖVENDEKEK KORÁBAN

Növendékek korának nevezzük a Ludovika Akadémia működésének második korszakát, amely az 1883–1897 közötti időszakot fedi le. Az 1883. évi XXXIV. törvénycikk – amelynek kihirdetésére június 5-én került sor – alapjaiban alakította át a képzési rendszert, és természetesen az intézmény szervezetére, működésére is jelentős hatást gyakorolt. A jogszabály értelmében a továbbiakban az Akadémián három tanfolyamon (a tényleges állománybeli tisztképző tanfolyamon, a szabadságolt állománybeli tisztképző tanfolyamon és a felsőbb tiszti tanfolyamon) folyik oktatás, míg a tényleges állománybeli tisztképző tanfolyam négyéves képzési rendszerben valósul meg. A legfontosabb változtatás azonban a jelentkezők korára vonatkozik: „...évenként hatvan, önkéntesen jelentkező oly ifju vétetik föl, a ki még nem lépett be a hadköteles korba”,⁵ azaz míg az első, 1872-től tartó időszakban a hallgatók átlagos életkora meghaladta a 23 évet, az új rendszerben 14–16 év közötti fiatalok jelentkezhetek, ez pedig létfontosságú volt az eredményes nevelés és a tiszti hivatásra való felkészítés szempontjából.⁶

A változtatás kiváltó oka részben a kritikus tiszthiány volt. A hadköteles korú végzettek esetén nem lehetett szavatolni, hogy az egykori hallgatók tényleges állományban maradjanak, miközben a hadköteles kornál fiatalabbakat nem képezhetette az Akadémia – ha ők a katonai pályára kívántak lépni, a császári és királyi hadapródiskolák és a bécsújhelyi császári és királyi „Mária Terézia” Katonai Akadémia, illetve a bécsi Műszaki Katonai Akadémia kínálhatott lehetőséget számukra. Az átszervezés következtében azonban a Ludovika felnőttképzést folytató intézményből olyan középfokú iskola lett, amely egyenértékűvé vált a közös hadsereg hadapródiskolaival.⁷

A vizsgált időszakban a Ludovika Akadémiának két vezetője volt: Szvetic József és Csesznák Benő császári és királyi altábornagyok.

Szvetic József⁸ alezredesként, majd ezredesként 1880-tól 1883-ig a Ludovika Akadémia aligazgatója, helyettes, később ideiglenes igazgatója. Az intézmény vezetését 1883. szeptember 25-től látta el ideiglenes, majd tényleges igazgatóként. 1889. május 1-jén vezérőrnaggyá nevezték ki, majd 1890. március 17-től ő lett az Akadémia első parancsnoka, miután a vezetői beosztás megnevezését a katonai jelleghez igazították. 1893. május 24-től a Honvéd Főtörvényszék elnöki tisztét is betöltötte. 1894. május 1-jén altábornaggyá nevezte ki az

⁴ Kránitz 1885, 2.

⁵ Lásd 1883. évi XXXIV. tc. 1. § és 2. §.

⁶ Négyesi 2021, 131.

⁷ Vö. Csikány 2008, 29–31.

⁸ Szvetic József Gyula, nemes-ságodi (Újhegy, 1828. 05. 29. – Budapest, 1912. 04. 06.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. Lásd Dezséri Bachó 1930, 981., Nagy 1988 [1863], X. 903, NN: 937686.

uralkodó. Parancsnoki beosztását 1895. szeptember 5-éig látta el. Irányításának 12 éve alatt az Akadémia sikeres és a megszólítani kívánt korosztály számára vonzó intézetté vált, ahol mintegy 900 új honvédtisztet avattak fel, zömmel a középosztályba tartozó hallgatók közül. A parancsnok egyúttal 1890-től a törvényben kötelező 60 főről 90-re emelte a tényleges állományú tisztképző tanfolyamra évente felvehető létszámát. 1887. augusztus 20-án – már az új képzési rendszerben – tartották a tanulmányaikat az 1883/84. tanévben megkezdett növendékek első ünnepélyes avatását, amelyről természetesen a *Közlöny* lapjain is részletesen tájékoztatták az olvasókat.⁹ Ebben az időszakban épült az Akadémia szárnyépülete (1885–1886), az új nyitott lovarda (1886), és felavatták a protestáns kápolnát is (1888). A nevelés és szakmai oktatás mellett a sportra is nagy hangsúlyt fektetett: bevezette a kötelező úszásoktatást (1885), valamint megkezdődött a torna és harcszerű torna (1887), valamint a kerékpározás (1890) képzése is. Az alumni-rendezvények sora is ekkor vette kezdetét: első ízben 1890. július 10-én tartottak bajtársi találkozót az 1880-ban tisztképző tanfolyamot végzett hallgatók.¹⁰

Szvetics altábornagyot Csesznák Benő¹¹ ezredes váltotta parancsnokként 1895. szeptember 6-án, aki tisztségét – 1896-tól vezérőrnagyi rendfokozatban – 1899. június 21-ig töltötte be. 1895-ben Csesznák az Akadémiát már jól ismerte, mert 1872. szeptember 20-tól 1877. július végéig, majd 1882 és 1886 között is tanárként működött, továbbá 1876. július 1-jéig az intézeti könyvtár első kezelője is ő volt.¹² Utóbbi minőségében 1874-ben ő rendezte¹³ az 1872-ben alapított¹⁴ könyvtárat. A könyvtárról parancsnokként sem feledkezett meg; 1897-ben jelent meg nyomtatásban a tanári nagykönyvtár katalógusa¹⁵, ami 38 szakba, és az egyes szakokon belül további bontásokba – például nyelv szerint – rendezi a gyűjteményt, valamint rendelkezik egyesített szerzői és tárgymutatóval is. Bár a nagykönyvtár mellett az 1894-ben létrehozott ifjúsági (növendéki) könyvtár megalakítása¹⁶ nem az ő nevéhez köthető, fejlesztésében tevékeny szerepe volt.¹⁷

Csesznák számos lényeges változtatást eszközölt: vezetése alatt átalakította az intézmény struktúráját, új tantervet, új nevelési és kiképzési rendszert vezetett be. Ugyanakkor folytatta elődje munkáját az akadémiai sporttevékenységek ösztönzése terén, valamint nagy hangsúlyt fektetett a növendékek viselkedéskultúrájának, különösen a társasági jó modor fejlesztésére. Ez utóbbi ösztönzésére gyakori növendéki teaestélyeket, míg rendszerességgel bálakat tartottak.¹⁸

Parancsnokságának idejére estek az 1896-os millenniumi ünnepek. Az országos kiállításon a honvédség pavilonjában az Akadémiának saját különterme volt, ahol az intézmény és a központi honvéd lovasiskola 1:50 arányú makettjét 320 fős növendékszázlójával és 40 fős

⁹ Kiss 1887, 685–688.

¹⁰ Balla 2022, 41–44.

¹¹ Csesznák Benő (Pusztamagyaród, 1845. 08. 05. – Balatonföldvár, 1909. 09. 27.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. A Ludovika Akadémián a fegyvertan, a harcászat, a szolgálati szabályzat, a tereptan és a rajz tanára, századparancsnok. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 964., Istvánffy 1899a, 630., Szinyei 2000, Balla 2024, 40–45., NN: 716769.

¹² Balla 2024: i. m. 42.

¹³ Petelei 1875a, 2.

¹⁴ Magyar Minerva 1900, 67.

¹⁵ Lásd A magyar királyi honvédségi Ludovika-Akadémia könyvtárának... 1897.

¹⁶ Dezséri Bachó 1930: i. m. 441–442.

¹⁷ Vö. Izsa 1995, 111.

¹⁸ Vö. Balla 2022: i. m. 50–53.

lovasszakasszal tekinthették meg az érdeklődők. Az oktatáshoz, képzéshez használt eszközök között bemutatásra kerültek a Monarchia és az európai hadseregek lő- és szálfegyverei, gyalogsági és tüzérségi lövedékei, térképek és tereptani domborminták, továbbá egy „nagy szekrényben szemléltetően voltak a Ludovika Akadémiában használt összes tankönyvek elhelyezve. Ugyancsak ez a szekrény tartalmazta a »Ludovika Akadémia Közlönye« című katonai folyóirat összes évfolyamainak egy-egy példányát is.»¹⁹ A *Közöny* egyébként az 1893. évi 3. lapszámtól kezdve rendszeresen közölt híreket, felhívásokat, utánközléseket a kiállítással kapcsolatban.²⁰

1897-ben Csesznák kezdeményezésére jött létre a tiszti kaszinó az Akadémián, talán nem függetlenül attól, hogy ugyanabban az évben kezdődött el az Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület, azaz az Országos Tiszti Kaszinó létrehozása és székházának felépítése.²¹

A növendékek korának végét az 1897. évi XXIII. törvénycikk jelentette, amelyet az uralgó június 29-én szentesített, és július 7-én hirdettek ki.²² A jogszabály új fejezetet nyitott az Akadémia életében, amennyiben a bécsújhelyi katonai akadémiával tette egyenrangúvá, s lehetővé tette, hogy az újonnan avatott hadnagyokat már a közös hadseregbe is szolgálatra lehessen beosztani²³ – ezzel pedig kezdetét vette az akadémikusok kora.

GYARAPODÓ SZAKIRODALMI FORRÁSOK

Az Akadémia működése – oktatási intézményként – elképzelhetetlen volt megfelelő szakirodalmi ellátottság nélkül. Speciális helyzetéből adódóan a képzéshez, neveléshez kapcsolódó művek nem csupán vásárlásból adódó könyvtári gyarapodással kerültek az intézménybe, hanem a Ludovika maga is kibocsátóvá vált: szükség volt eredeti tan- és szakkönyvek, valamint fordítások előállítására is, amelyeket zömmel a tanárok írtak és fordítottak,²⁴ továbbá olyan rövidebb tansegédletekre is, amelyeket saját nyomdájukban tudtak sokszorosítani. Az alapvető szükségletek mellett egyre növekedett a szakirodalom szélesebb körű használata is, amelyet bizonyít a könyvtár katalógusa, továbbá a *Közöny*ben megjelent könyv- és folyóirat-ismertetések egyre gyarapodó száma.

A fentieknek megfelelően a Ludovika könyvtára egyidős az intézménnyel, azonban kezdetben a gyűjteményt kevés számú idegen nyelvű katonai munka, szervezeti szabály és szolgálati könyv alkotta, amelyeket a miniszter ajándékozott a gyűjteménynek. Később további magánszemélyektől és testületektől újabb ajándékokkal gyarapodott a könyvtár – ilyen adományozó volt például Forinyák Gyula őrnagy is, aki 1872 novemberében „54 db. [...] válogatott és nagy becsű részint magyar részint német és francia nyelven írt 17 katonai

¹⁹ Dezséri Bachó 1930: i. m. 428–429.

²⁰ Mindösszesen 11 alkalommal a következő lapszámokban: 1893. évi 3., 8–9., 1894. évi 2., 4., 5., 8–9., 1895. évi 2., 1896. évi 1., 2., 3., 4. számokban.

²¹ Papp 2009, 152.

²² 1897. évi XXIII. tc.

²³ Balla 2022: i. m. 53.

²⁴ Az első években például Forinyák Gyula, Bernolák Károly, Zsoldos Ferenc, Kránitz János, Pacor Vilmos, Csalány Géza, Buljovszky Károly, Geőcze István, Bakonyi Károly, Pathó Géza. Lásd Négyesi 2021: i. m. 148.

munkát ajánlott fel ajándékképpen az intézet könyvtára részére”.²⁵ Fontos megemlíteni Petrich András császári és királyi altábornagy, a váci tervezett Ludoviceum 1809-ben kinevezett,²⁶ tisztségét 1828-ig betöltő²⁷ igazgatójának hagyatékát, továbbá gróf Csáky Károlyné, illetve Cserhalmy Ferenc vezérhadbiztos, Barkassy Béla nyugalmazott tábornok, vagy Ghyczy Béla nyugalmazott altábornagy adományait is.²⁸

Már 1873-tól tervezett gyarapítás valósult meg, amihez a honvédelmi miniszter biztosította az anyagi fedezetet: az első évben 5000, 1874-ben pedig 1000 forintot adott e célból a könyvtárnak, amelyet Csesznák Benő előbb főhadnagyként, majd 1875. május 1-jétől II. osztályú századosként²⁹ használt fel. A gyűjtemény 1875-ben már mintegy 1500 művet számlált 3400 kötetben (nyelvi megoszlás szerint 60%-ban német, valamint 20-20%-ban magyar és francia nyelven), amelyet már szakkönyvtárként említettek,³⁰ ahol főként a hadtörténelem (emlékiratok, kritikák, hadjáratok leírásai), a hadászat, a tereptan, harcászat, erődítészet és fegyvertan dominált, a földrajz és haditechnika kevésbé volt jelen.³¹

Ha a látókörbe került olyan saját mű vagy fordítás, amely tartalmánál fogva alkalmas volt arra, hogy akadémiai tankönyvvé vagy honvédségi segédkönyvvé váljon, a minisztériummal együttműködve szakbizottság vizsgálta azt meg: „Czelszerűnek vélem jövőre nézve, hogy mindazon katonai szakkönyvek, melyek a szerzők részéről pártolás és illetőleg elfogadás végett, hozzám előterjesztetnek, az Academia igazgatóságának olvassanak át, oly célból; hogy azok tanári karából összeállítandó szakbizottság által megbíráltassanak, s ha azok a honvéd intézetek, illetőleg a csapatoknál leendő terjesztésre megfelelőeknek tartatnak, az igazgatóság részéről imprimátor-ral ellátva, közvetlenül Ráth Mór könyv-kiadónak szolgáltathatók át.”³²

²⁵ A Ludovika Akadémiával kapcsolatos iratanyag nagyon töredékesen maradt fenn, főképp az első évekből. Ezért különleges, hogy egy egyébként hivatkozott 1872 novemberéből származó adományozás – lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 440. – iratanyagán keresztül megismerhetjük a folyamatot, amelynek részese volt Hollán Ernő államtitkár is a minisztérium részéről. Vö. Honvédelmi Minisztérium Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HM HIM HL) V. 1. eln. 16. (1872) és HM HIM HL V. 1. eln. 33. (1872).

²⁶ Dezséri Bachó 1930: i. m. 49.

²⁷ Dezséri Bachó 1930: i. m. 115.

²⁸ Dezséri Bachó 1930: i. m. 440.

²⁹ HM HIM HL Tiszti anyakönyvi lapok 32420.

³⁰ A korabeli kritika abban az időszakban csak a működéssel kapcsolatban lát kivétlivalót: „Baj az, hogy nincs egy kinevezett segédkönyvtárnak, ki hivatalos órákban ott lenne. A kik egyről-másról tudósítást adnak, szívességből cselekszik; a könyvtár öre tanár az akadémián, idejével tehát nem rendelkezik szabadon. Ha ő nincs ott, hogy kutatásainkban ügyeszeretével és széleskörű ismereteivel gyámolítson, az történik meg, mi erdélyi egyik nagy könyvtárunkban, hol egy katalógust s egy lajtorját adnak az ember kezébe, azzal a szent-írásbeli mondattal: »keress, találsz!«”. Lásd Petelei 1875b, 109.

³¹ Petelei 1875a: i. m. 2. A cikkben közölt szerzők és művek megtalálhatók az 1897-es katalógusban, pl. „Allain Manesson. Kriegsarbeit oder Neuer Festungsbau. Verhochdeutsch durch Filip v. Zesen. Amsterdam, 1872.”, 130.; „Allain Manesson. Kriegsarbeit oder die Kriegskunst. Aus dem Französischen verhochdeutschet. Amsterdam 1687.”, 130.; „Montecuculi. Memories de –, avec les commentaires de Turpin de Crissé. I-III. Amsterdam 1770.”, 99.; „Geschichte des Polyp sammt Anhang. I-VII. Aus dem Französischen von Th. Bion, Hauptmann. Wien 1759–60.”, 93.; „Faesch. Regeln und Grundsätze der Kriegskunst. I-IV. Leipzig 1771–74.”, 92.; valamint az 1876 előtt megjelent munkák közül Clausewitzől öt cím kilenc kötetben, Bismarcktól hat cím kilenc kötetben, Thiers-től egy cím egy kötetben és Rüstow-tól 23 cím 27 kötetben. Lásd A magyar királyi honvédségi Ludovika-Akadémia könyvtárának... 1897: i. m.

³² Hollán Ernő államtitkár 1872. október 22-én kelt levele Móricz Sándor akadémiai igazgatónak. HM HIM HL V. 1. eln. 8. (1872).

A folyamatról az Akadémia korai időszakából egy konkrét példa is rendelkezésre áll. 1872. december 6-án Mészey György alezredes, a Honvédelmi Minisztérium ideiglenes vezetésével megbízott miniszterelnök, azaz Szilágyi József képviselője a Ludovika vezetőjének az alábbiakat küldte: „Reviczky Károly honvéd százados által a »Brunner« féle »Festungskrieg«³³ munkának ide csatolt magyar fordítását az eredeti mű (3. drb.) és 6 táblázat mellékletével a folyó évi november 17-én 42037 számú rendeletem értelmében megbírálás, és imprimaturrel leendő ellátás végett átküldöm.”³⁴ A bírálati jegyzőkönyvet az Akadémián december 18-án zárták le, a felterjesztést azonban csak 1873. január 30-án küldték vissza,³⁵ ahol nem fogadták el az abban foglaltakat, ezért Fejérváry Géza államtitkár márciusban így válaszolt: „a fordító jelentése szerint – a katonai műszavak átfordításánál, a sajtó alatt lévő, s részéről [ti. a honvédelmi miniszter] elfogadott legújabb katonai műszótárt használta, oly meghagyással a Ludovika Akadémia igazgatóságának, hogy az említett munkát, az előbbi bizottságnál nem működött új tagokból összeállított bizottság által felülvizsgáltassa [...]”³⁶ Az Akadémián tehát új bizottságot állítottak fel, amelynek elnöke Móricz Sándor ezredes, a Ludovika igazgatója volt, tagjai pedig Apáthy István,³⁷ Kránitz János³⁸ és Zsoldos Ferenc³⁹ századosok. A bírálók ezúttal sem bántak kesztyűs kézzel a kötettel, szerintük „a mű rossz magyarsággal van írva, s irálya is gyenge, úgyanyira, hogy helyenként érthetetlen”, továbbá „nem hű fordítása az eredeti szövegnek, mert ebből sok helyütt egyes – igen lényeges – részletek hiányoznak”, így a bizottság szerint a mű alapos átdolgozás nélkül nem adható ki. Az állításokat hat oldalon keresztül példák felsorakoztatásával támasztották alá.⁴⁰ A kötet azonban végül mégis megjelent 1874-ben Ráth Mórnál, előszavában az alábbiakkal: „A m. k. minisztérium jelen magyarra átfordított művet, a m. kir. honvédség iskoláiban használandó tankönyvül 1872. július 12. 9652. számú rendelete folytán elfogadván, annak a m. kir. honvédségi Ludovika akadémián leendő használatát is elrendelte.”⁴¹

Az Akadémia működésének gyakorlata alapján az elméleti időszak kezdetére a tanároknak el kellett készíteniük az általuk oktatott tárgyak tematikáját, a kötelező és ajánlott irodalom listájával együtt,⁴² melyekről okkal feltételezhetjük, hogy a kellő számban rendelkezésre

³³ A kötet a könyvtár katalógusában a következőképp szerepel: „Brunner. Der Festungskrieg. Als Lehrbehef zum Unterrichte in den k. und k. Militär-Akademien und Kadeten-Schulen. Wien 1872.” Lásd A magyar királyi honvédségi Ludovika-Akadémia könyvtárának... 1897: i. m. 131.

³⁴ HM HIM HL V. 1. eln. 40. (1872)

³⁵ Mészey alezredes 5402 sz. feljegyzése alapján. Kelt Budán, 1873. február 5-én. HM HIM HL V. 1. eln. 20. (1873)

³⁶ 8427. sz. feljegyzés, kelt Budán, 1873. március 2-án. HM HIM HL V. 1. eln. 53. (1873)

³⁷ Apáthy István (Uncsukfalva, 1835. 10. 10. – Kolozsvár, 1883. 10. 08.). Tényleges állományú katonatiszt, a legmagasabb rendfokozata alezredes. A Ludovika Akadémián a katonai földrajz és harcászat tanára. Lásd Dezséri Dezséri Bachó 1930: i. m. 961., Istvánffy 1899a: i. m. 612.

³⁸ Kránitz János (Zalaapáti, 1839 – Budapest, 1905. 09. 13.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 971., Szinyei 2000: i. m., NN: 723987.

³⁹ Zsoldos Ferenc (Gyimótfalva, 1841 – Bécs, 1899. 09. 20.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. A Ludovika Akadémián a tereptan és tereprajz, valamint terepfelvétel tanára. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 983., Szinyei 2000: i. m., NN: 738159.

⁴⁰ Melléklet a 8427. sz. feljegyzéshez. Kelt Pesten, 1873. március 31-én. HM HIM HL V. 1. eln. 53. (1873)

⁴¹ Brunner 1874, 2. – A címlap szerint az 1874-es már a második, javított kiadás, azonban a könyvészetben nincs nyoma első kiadásnak. Lásd Szinyei 2000: i. m. A Ludovika könyvtárában a kötet a következőképp szerepel: „Brunner M. A várharcz. Fordította: Reviczky K. (Tankönyv.) Budapest 1874.” Lásd A magyar királyi honvédségi Ludovika-Akadémia könyvtárának... 1897: i. m. 129.

⁴² Négyesi 2021: i. m. 132.

álltak a könyvtárban. A lista az évi zárjelentések mellékletét képezte. Ezekben a zárjelentésekben a parancsnok a fenntartó felé részletesen referált az állományi viszonyokról, a hallgatókról általában, személyekre bontva a tiszti tanfolyamot elvégzettekéről és a felvételre javasoltakról, valamint az Akadémia állapotáról (a növendékek előmeneteléről, az általános magatartásáról, a tanmódról, a tanrendszerről, az időbeosztásról, a taneszközökről, a ruházatról, az élelmezésről, a felszerelésről, az elhelyezésről, az egészségi viszonyokról és az épületek állapotáról). Végül itt közölte a fejlesztésekre vonatkozó elképzeléseit és a működéssel kapcsolatos megjegyzéseit. Az első mellékletben a tanári testületéről és az akadémiai személyzetéről jelentett, míg a második mellékletben az oktatás során kiadott tan- és segédkönyvekről, nyomatos jegyzetekről és segédletekről, tanfolyamok szerinti bontásban. Az éves jelentéshez a helyszíni szemlebizottság elnöke fűzött megjegyzéseket.⁴³

A könyvtári állomány és az új tankönyvek, fordítások mellett egyre nagyobb számban álltak rendelkezésre szakfolyóiratok is. A *Közlöny* 1887. évre vonatkozó jelentéséből tudjuk, hogy a szerkesztőség előfizette az alábbi hazai és nemzetközi folyóiratokat (zárójelben a kiadó ország kódja, a nyelv, valamint az 1884–1897 közötti időszakról két adat: az adott folyóiratot hány *Közlöny*-lapszámban hivatkozták és / jellel elválasztva a hivatkozó cikkek száma): *Katonai Lapok* (OMM, magyar, 19/207); *Századok* (OMM, magyar, 10/45); *Herkules Testgyakorlati Közlöny* (OMM, magyar, 13/93); *Vasúti és Közlekedési Közlöny* (OMM, magyar, 65/738); *Organ der militär-wissenschaftlichen Vereine* (OMM, német, 36/177); *Steffleurs Österreichische Militärische Zeitschrift* (OMM, német, 32/263); *Mitteilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens* (OMM, német, 49/325); *Armeeblatt* (DE, német, 33/155); *Jahrbücher für die deutsche Armee und Marine* (DE, német, 31/241); *Neue militärische Blätter* (DE, német, 34/313); *Deutsche Heeres-Zeitung und Militär-Literatur Blatt. Organ für Offiziere aller Waffen des Deutschen Heeres und der Marine* (DE, német, 45/339); *Journal des sciences militaires* (FR, francia, 48/469); *Revue militaire suisse* (CH, francia, 31/208); *La Spectateur militaire* (FR, francia, 15/39); *Revue militaire de l'étranger* (FR, francia, 50/339); *Rivista Militare* (IT, olasz, 36/274); *Voennyi Sbornik* (RU, orosz, 20/136); *Army and Navy Magazine* (később *Colburn's United Service Magazine, and Naval and Military Journal*; GB, angol, 10/76), melyek felhasználásával csak 1887-ben 512 cikk született.⁴⁴

A listából érzékelhető, hogy jelentős súllyal vannak jelen a Monarchiában megjelent folyóiratok, ugyanez volt érzékelhető a tankönyvek vonatkozásában is, amelyek többsége megegyezett a közös hadsereg hadapródiskoláiban használt jegyzetekkel. A felzárkózás természetesen a *Közlönyt* is érintette, amely tartalom és kivitel tekintetében sem maradt el a közös hadsereg nagyobb múlttal rendelkező folyóirataitól.⁴⁵

⁴³ A növendékek időszakában kiadott zárjelentések elérhetők a Hadtörténelmi Levéltárban az alábbi jelzeteken. 1884/85. tanév: HM HIM HL HFP 147. 1178. (1885), 1885/86. tanév: HM HIM HL HFP 162. 1058. (1886), 1886/87. tanév: HM HIM HL HFP 176. 1057. (1887), 1887/88. tanév: HM HIM HL HFP 189. 1122. (1888), 1888/89. tanév: HM HIM HL HFP 204. 1052. (1889), 1889/90. tanév: HM HIM HL HFP 225. 1402. (1890), 1890/91. tanév: HM HIM HL HFP 245. 1285. (1891), 1891/91. tanév: HM HIM HL HFP 263. 1224. (1892), 1892/93. tanév: HM HIM HL HFP 281. 1368. (1893), 1893/94. tanév: HM HIM HL HFP 298. 1644. (1894), 1894/95. tanév: HM HIM HL HFP 315. 1524. (1895), 1895/96. tanév: HM HIM HL HFP 327. 1644. (1896), 1896/97. tanév: HM HIM HL HFP 342. 1778. (1897).

⁴⁴ Vö. Kiss, 1888., 3.

⁴⁵ Vö. Négyesi 2021: i. m. 147.

A LUDOVIKA AKADÉMIA KÖZLÖNYE 1884–1897 KÖZÖTT

1880-tól az 1885/86. tanév végéig bezárólag a *Közlőnyt* Kránitz János őrnagy (1885-től alezredes; a hadtörténelem, a harcászat, valamint az utásztan és az erődítészet tanára) szerkesztette,⁴⁶ munkáját Buzna Alajos⁴⁷ főhadnagy (1885-től százados; történelemtanár) segítette segédszerkesztőként. Tőlük Csalány Géza⁴⁸ százados (katonai földrajz, harcászat és szolgálati szabályzat) vette át a stafétát az 1886/87. és 1887/88. tanévekben. Az elkövetkező két tanévben Balás György⁴⁹ (mérnök, földmérnök) százados dolgozott szerkesztőként, segédszerkesztője Kiss Lajos⁵⁰ főhadnagy (általános történelem, katonai irálytan és közigazgatás) volt. Őket szerkesztőként Hazai Samu⁵¹ százados (a harcászat, a hadseregszervezés tanára és a harctéri kirándulások szervezője), segédszerkesztőként Vághó Ignác⁵² főhadnagy (1894-től százados; általános történelem, hadseregszervezés, csapatszolgálat, katonai irálytan és közigazgatás) követte. Előbbi az 1892/93. tanév végéig, utóbbi az 1894/95. tanév végéig látta el a feladatot. Hazai után Buzna Alajos következett, ekkor már őrnagyi rendfokozatban, akinek Vághó százados után Nagy Pál⁵³ vezérkari százados (harcászat és hadtörténelem) segédkezett az 1895/96. tanévtől. Az 1896/97. tanévtől a *Közlőnynek* párhuzamosan két szerkesztője volt: Nagy Pál és Festl Lehel⁵⁴ (harcászat, szolgálati szabályzat, hadijáték) századosok.

⁴⁶ Munkáját Szvetics igazgató az 1886. évi zárjelentésben így értékelte: „Tantárgyainak alapos ismerete – igen jó előadási képessége és szorgalma mellett 6 év óta úgy tanári mint közlőny szerkesztői minőségében kiváló jó eredménnyel felelt meg, minélfogva ezen irányban – főleg pedig az említett folyóirat értékének emelése körül szerzett érdemei elismerésül midőn féldandár parancsnokká történt kinevezése alkalmából ezen intézettől megváltik: melegen ajánlván megfelelő jutalmazásra hozatik javaslatba.” Megállapításait a szemlebizottság szinte teljesen el is fogadta: „A hadtörténelemben az eredmény az idén nem volt teljesen kielégítő, egyébként a bizottság egyetért.” Lásd HM HIM HL HFP 162. 1058. (1886)

⁴⁷ Buzna Alajos (Kolta, 1848. 07. 31. – ?). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 963. és Istvánffy 1899a: i. m. 626–627., NN: 848241.

⁴⁸ Csalány (Csalányi) Géza, lippai (Pozsony, 1848. 09. 29. – Budapest, 1907. 03. 31.). Hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata altábornagy. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 964., Istvánffy 1899a: i. m. 628–629. és Szinnyei 2000: i. m., NN: 716564.

⁴⁹ Balás György (Gyergyótölgyes, 1854. 05. 01. – Budapest, 1943. 07. 05.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata tábornagy. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 961., Istvánffy 1899a: i. m. 613–614., Balla 2010, 68–69., NN: 739029.

⁵⁰ Kiss Lajos (Debrecen, 1851. 09. 30. – ?). Hivatásos katonatiszt, legmagasabb rendfokozata százados. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 970., Istvánffy 1899a: i. m. 660., Szinnyei 2000: i. m., NN: 722864.

⁵¹ Hazai (Kohn) Samu, báró (Rimaszombat, 1851. 12. 26. – Budapest, 1942. 03. 13.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata vezérezredes. 1910. 01. 17. – 1917. 02. 19. között honvédelmi miniszter. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 967., Istvánffy 1899a: i. m. 648., Szinnyei 2000: i. m., Balla 2024: i. m. 141–147., NN: 664887.

⁵² Vághó Ignác (Pápa, 1856. 09. 14. – Budapest, 1920. 05. 31.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 982., Istvánffy 1899a: i. m. 705. és Szinnyei 2000: i. m., NN: 713713.

⁵³ Nagy Pál, vitéz nemes (Sajósenye, 1864. 09. 08. – Budapest, 1927. 02. 10.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata császári és királyi altábornagy, magyar gyalogsági tábornok. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 974., Istvánffy 1899a: i. m. 673., Szinnyei 2000: i. m., Balla 2024: i. m. 177–182., NN: 662120Dezséri.

⁵⁴ Festl Lehel (Mágoacs, 1860. 04. 12. – Budapest, 1918. 10. 11.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata császári és királyi címzetes gyalogsági tábornok. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 966., Istvánffy 1899a: i. m. 686 – 687., Balla 2024: i. m. 127–130., NN: 780767.

A vizsgált időszakban, azaz 1884 januárja és 1897 decembere között mindösszesen 144 lapszám jelent meg.⁵⁵ A folyóirat 1884-ben még minden hónapban új számot közölt, 1885-ben és 1886-ban az augusztus-szeptemberi lapszámot összevonták, 1887-től pedig a nyári, azaz a hatodik és hetedik, valamint a nyolcadik és kilencedik füzetek⁵⁶ jelentek meg duplaszámként. A folyóirat egyes számainak átlagos terjedelme 104 oldal volt, ami mintegy 30%-os növekedést jelent az első tíz évfolyamhoz képest.⁵⁷ A vizsgált 14 évben 658 közlemény, 1216 kisebb közlemény, 785 könyvismertetés, 118 szolgálati kiadvány ismertetése, 37 tárca, 165 önálló és számtalan szövegközi illusztráció, valamint nyolc önálló melléklet jelent meg. A lap szerkezetében a legjelentősebb változás a Szemle rovat kivezetése volt (az 1886. júliusi szám volt az utolsó, 1884 januárjától 73 közlemény jelent meg ott), amit a Katonai Irodalom / Irodalom váltott le. Ez magában foglalta a könyvrecenziókat is, de a folyóiratok ismertetése volt az igazi nagy újítás. Ez a rovat a továbbiakban 4802, más periodikában megjelent cikket és hírt referált, ebből 2869-et, azaz közel 60%-ot részletesen, gyakran több oldalon keresztül, olykor az adott téma hazai viszonyokkal való összehasonlításával. A könyv- és folyóirat-ismertetések súlyát jelzi, hogy 1886 októberétől az egyes lapszámok terjedelmének átlagosan 28%-át tették ki.

A növendékek korábban megjelent *Közöny*ben 297 szerzői névvel (gyakran álnévvvel, szerzői jeggyel vagy monogrammal) találkozunk, közülük egyértelműen 174 személyt sikerült azonosítani. 133-an mindösszesen egy alkalommal közöltek írást a lap hasábjain, míg kettő–kilenc publikációt további 130-an. A legtöbbet publikáló (10, vagy annál több cikket író) szerzők – ők 34-en vannak – közül egyértelműen 17 szerző azonosított, akik sorrendben a következők (zárójelben az általuk írt és azonosított cikkek száma): Müller Hugó⁵⁸ (304), Domaniczky István⁵⁹ (83), Szécsi Mór⁶⁰ (79), Kemény Ferenc⁶¹ (72), Nemes Ede⁶² (55), Balás

⁵⁵ A magyar hadtudomány katonai szaksajtóban történő megjelenésével kapcsolatban Szakály Sándor közöl három részben összeállítást a Honvédségi Szemle 2011/4–6. számaiban. A jelen tanulmányban tárgyalt időszakkal kapcsolatban lásd Szakály 2011, 45–47.

⁵⁶ A lapszámozás 1887-ben változott meg: az évet a januári számmal kezdték, a következő füzet azonban már a „második” címmel jelent meg.

⁵⁷ Vö. Mészáros 2024: i. m., 80.

⁵⁸ Müller Hugó, mühlwerthi (Grafendorf, 1846. 01. 28. – ?). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata alezredes. A Ludovika Akadémián a természettan, vegytan, technológia, fegyvertan, utásztan tanára, fegyvertiszt, a fegyvermintaterem gondozója. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 974., Istvánffy 1899a: i. m. 671–672., Szinnyei 2000: i. m., NN: 727249.

⁵⁹ Domaniczky István (Vác, 1839. 10. 03. – Budapest, 1905. 02. 01.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. Lásd Istvánffy 1899a: i. m. 682–683., Szinnyei 2000: i. m., NN: 717514.

⁶⁰ Szécsi (Schwarz) Mór (Rábaszentandrás, 1851. 09. 22. – Gleichenberg, 1895. 06. 04.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata őrnagy. A Ludovika Akadémián a számtan, betűszámtan, mértan, katonai földrajz és hadtörténelem tanára. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 980., Istvánffy 1899a: i. m. 696–697., Szinnyei 2000: i. m., NN: 734243.

⁶¹ Kemény (Kohn) Ferenc (Nagybecskerek, 1860. 07. 17. – Budapest, 1944. 11. 21.). Pedagógus, sportvezető, tanügyi szakíró, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság alapító tagja, a Magyar Olimpiai Bizottság alapító titkára, tartalékos huszár főhadnagyként szolgálaton kívüli viszonyban. Lásd Istvánffy 1899a: i. m. 657–658., Szinnyei 2000: i. m., Szakály 2011a, 9–15., NN: 664361.

⁶² Nemes (Edelmann) Ede (Selmecbánya, 1858. 10. 23. – Kolozsvár, 1916. 02. 29.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata császári és királyi címzetes altábornagy. A Ludovika Akadémián a szolgálati szabályzat, harcászat, katonai földrajz tanára, a tartalékos tisztképző tanfolyam parancsnoka. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 965., Istvánffy 1899a: i. m. 673–674., Szinnyei 2000: i. m., Balla 2024: i. m. 183–185., NN: 727828.

György (31), Vághó Ignác (31), Rónai Horváth Jenő⁶³ (29), Buzna Alajos (28), Fülel Henrik⁶⁴ (25), Geőcze István⁶⁵ (25), Gerenday Tivadar⁶⁶ (16), Olchváry Ödön⁶⁷ (12), Brenner Jaroszláv⁶⁸ (11), Deseő Leó⁶⁹ (11), Hazai Samu (11) és Kápolnai Pauer István⁷⁰ (10). Az ő együttes teljesítményük 833 cikk, ami a szerzői névvel vagy jeggyel ellátott tartalmak 45%-át fedi le. A tárgyalt 14 év alatt gyakori volt – általában az ismertetések, kisebb közlemények esetén – hogy szerzői jelzés nélkül jelent meg tartalom: a 9494 cím közül 1861 esetben találkozunk szerzői névvel vagy jellel.

Az Istvánffy Miklós⁷¹ főhadnagy által szerkesztett repertórium⁷² felhasználásával – és az általa alkalmazott tartalmi osztályozás figyelembevételével – végzett számítások értelmében a növendékek korában a *Közlöny*ben a szerzők az alábbi területeken publikáltak: Könyvismertetések és bírálatok (19%); Hadügy, hadseregszervezet (11%); Fegyver- és lövésügy. Tüzérségi anyag. Torpedók. Robbantószerkek (10%); Hadászati és harcászati munkák (10%); Katonai és szépirodalom. Tárcák, ismertetések (9%); Történelmi munkák (9%); Egészségügy (4%); Had- és kisebb gyakorlatok (4%); Katonai kiképzés és nevelés (4%), Erődítészet, műszaki munkálatok (3%); Vasút, posta és távirdaügy, távbeszélő- és távjelző-készülékek, villanyos és fényképészeti eszközök etc. (3%); Sport (2%); Szolgálati könyvek,

⁶³ Rónai Horváth Jenő (Drégelypalánk, 1852. 12. 30. – Budapest, 1915. 03. 02.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata császári és királyi altábornagy. Hadtudós, hadtörténész, a Magyar Tudományos Akadémia levelező (1888. 01. 01.) és tiszteleti tagja (1910. 04. 28.). A Ludovika Akadémián a szolgálati szabályzat, harcászat és hadtörténelem tanára. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 968., Istvánffy 1899a: i. m. 650–651., Szinnyei 2000: i. m., Balla 2024: i. m. 183–185., NN: 652907.

⁶⁴ Fülel Henrik, wittinghauseni és szatmárvári (Bécs, 1834. 07. 19. – ?). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. Lásd Istvánffy 1899a: i. m. 639., Szinnyei 2000: i. m., NN: 718922.

⁶⁵ Geőcze István, szendrői (Bacsó, 1836. 07. 25. – Nagybánya, 1900). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata százados. A Ludovika Akadémián a hadseregszervezés és a gyakorlati szabályzat tanára. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 966., Istvánffy 1899a: i. m. 641–642., Szinnyei 2000: i. m., NN: 719208.

⁶⁶ Gerenday Tivadar, tóthi és gárdonyi (Középtúr, 1847. 10. 01. – Budapest, 1944. 03. 19.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. A Ludovika Akadémián a német és francia nyelv, a szépírás, szabadkézi rajz, szolgálati szabályzat és hadtörténelem tanára. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 967., Istvánffy 1899a: i. m. 642., Szinnyei 2000: i. m., NN: 719233.

⁶⁷ Olchváry Ödön, olcsóvári (Alsóolcsóvár, 1851. 11. 19. – Kassa, 1913. 09. 15.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata őrnagy. A Ludovika Akadémián a katonai irálytan, közigazgatás, hadseregszervezés tanára. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 975., Istvánffy 1899a: i. m. 676–677., Szinnyei 2000: i. m., NN: 728328.

⁶⁸ Brenner Jaroszláv (Tata, 1847. 09. 27. – ?). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. Lásd Istvánffy 1899a: i. m. 626., NN: 805458.

⁶⁹ Deseő Leó, nagyemőkei (Bécs, 1856. 06. 01. – Budapest, 1902. 10. 23.). Tényleges állományú katonatiszt, m. kir. honvéd hadbiztos. Lásd Istvánffy 1899a: i. m. 632., NN: 973080.

⁷⁰ Kápolnai Pauer István (Pest, 1833. 08. 19. – Budapest, 1896. 02. 18.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. Hadtudós, hadtörténész, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (1881. 05. 19.). A Ludovika Akadémián a katonai földrajz, harcászat, hadtörténelem és hadászat tanára. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 976., Istvánffy 1899a: i. m. 656–657., Szinnyei 2000: i. m., NN: 651833.

⁷¹ Istvánffy Miklós Károly, nagyváradai (Budapest, 1870. 11. 04. – Balatonfüred, 1955. 06. 14.). Tényleges állományú katonatiszt, legmagasabb rendfokozata ezredes. A Ludovika Akadémia parancsnokságának segédtsíjtje, fegyvertiszt, a lőterem gondozója, továbbá a fegyver- és lőutasítás tanára. Lásd Dezséri Bachó 1930: i. m. 968., Istvánffy 1899a: i. m. 652. és NN: 713796.

⁷² Istvánffy főhadnagy, a *Közlöny* munkatársa és a statisztikai rovat vezetője 1899-ben, a folyóirat 25 éves jubileumának alkalmából összeállítást közölt az alkalmi és állandó szerzők munkásságáról, valamint repertóriumot az első negyedszázad során megjelent közleményekről. A tartalmat 28, római számmal jelölt osztályba csoportosította, majd az egyes osztályokat alosztályokra bontotta tovább. A referált közlemények száma nem pontos, továbbá a referáló cikkek és recenziók közül nagyon keveset vesz figyelembe, tematikus bontása mégis jól szemlélteti a lap tartalmát. Vö. Istvánffy 1899b, 1–94.

szabályzatok etc. (2%); Hadseregélelmezés. Vonatügy (2%); további egy-egy százalékban népfölkelés, katonai nevelő- és képzőintézetek, katonai igazságügy, tereptani és földrajzi ismertetések, lőügy.

A *Közlöny* első tíz évfolyamához képest több ponton tapasztalhatunk számottevő eltérést, ilyen például a (had-)történelmi munkák jelentős visszaesése, amely legalábbis részben az időközben – 1888-tól – megjelent *Hadtörténelmi Közlemények* miatt lehetett, ugyanakkor jelentősen bővült például a sporttal és egészségüggyel kapcsolatos cikkek száma. Az időszakot terjedelmi szempontból a folyóiratok és könyvek szakirodalmi ismertetései dominálják, érzékelhető a műszaki és haditechnikai vonatkozású írások számának és minőségének emelkedése, ugyanakkor például az olyan területek, mint a hadügy és hadseregszervezet egyenletes számban jelentek meg ebben az időszakban is.

A folyóirat hasábjain visszatérő téma volt az új háborúk lehetőségének vizsgálata, ezzel együtt idegen hadseregek összehasonlítása a katonai erő, a bevetethetőség, különböző haderő- és fegyvernemek, fegyverzet, tartalékosok, költségvetés és tulajdonképpen minden egyéb aspektusból történő elemzése is, a felszerelés legapróbb részétől a tábornoki karig. Állandó tárgykört biztosítottak a lapban a hazai és nemzetközi hadgyakorlatok, a kiképzés és katonai nevelés, a katonai logisztika, a hadtáp, a katonai jog és olyan hadseregszervezéssel kapcsolatos ügyek is, mint a féldandár (ezred erősségű szervezeti egység) kérdése. Több olyan tárgy volt ebben az időszakban, amely éveken át foglalkoztatta a szerkesztőket, például az új gyalogsági fegyver kifejlesztése és bevezetése a Monarchiában. Az új ismétlőfegyver igénye más hadseregeknél is napirenden volt, ezért nem meglepő, ha a vizsgált időszakban 61 ilyen témájú saját és referált cikk jelent meg a folyóiratban. Ahogy egy új füst nélküli lőpor igénye, kifejlesztése és alkalmazása is számos vitát eredményezett. E polémiának legalább 49 cikk lett az eredménye. A szerkesztők figyelték a nemzetközi technikai újításokat is, különösen azok katonai használhatóságát, s azokról igyekeztek minél korábban hírt is adni. Ilyen például az első francia elektromos hajtású tengeralattjáró, a *Gymnote*, amelyet 1888-ban építettek, s 1890-ben két cikkben is felbukkan,⁷³ vagy az 1884-ben kifejlesztett Maxim-géppuskák, amelyek 1885 februárjában⁷⁴ már bemutatkoznak a *Közlöny*ben. Ahogy szerepel kerékpár, gépkocsi, számos esetben léghajó, illetve vasút, a legkülönbözőbb távközlési megoldások civil és katonai vonatkozásban egyaránt.

A közleményekben egyre gyakrabban idézik a felhasznált forrásokat, ezek közül is kiemelkednek a folyóiratok. A vizsgált 14 évfolyamban 74 külföldi és tíz hazai lapot sikerült azonosítani, amelyekre összesen 5331 alkalommal hivatkoznak. 28 olyan folyóiratot találunk, amelyet csak egyszer idéznek, míg további 21-et tíznél kevesebb alkalommal. 36 esetben állíthatjuk a rendszeres használatot, ezek többségét a szerkesztőség előfizette.

A leginkább hivatkozott lapok országok szerinti felosztása (zárójelben a katonai folyóiratok száma, majd / jellel elválasztva az 1872–83 közötti időszakban is hivatkozottak száma, végül / jellel elválasztva a címek közül az Akadémia könyvtárában megtalálható címek száma) a következő: nyolc magyar (3 / 1 / 0), nyolc francia (8 / 7 / 4), hét német (6 / 5 / 3), hat osztrák–magyar (5 / 4 / 2), három olasz (3 / 2 / 1), két orosz (2 / 2 / 0), egy brit (1 / 1 / 1), egy svájci (1 / 0 / 0).

1888-ból származik a *Közlöny*re vonatkozó első részletes jelentés, amiből megtudhatjuk, hogy 1887-ben a honvédelmi minisztertől 4000 forint, az előfizetési díjakból 3040 forint,

⁷³ Lásd H. Ö. 1890, 228. és A *Gymnot*... 1890, 968.

⁷⁴ Lásd Maxim fegyverautomatái 1885, 176–177. 1895-ig még három további cikk is foglalkozik a Maxim-géppuskákkal.

míg az egyes példányok eladásából 14,80 forint, azaz mindösszesen 7054,80 forint bevétel keletkezett, ezzel szemben a kiadás 6913,40 forint volt. A tíz lapszám előállításának költsége (nyomtatás, könyvnyomtatás díjazása, szerzői tiszteletdíj, postaköltség) 5287,13 forint volt, az egyéb kiadások (szerkesztői tiszteletdíjak, irodai költségek, hazai és külföldi szaklapok előfizetési díjai) értéke 1320 forint volt, illetve 1886-ról fennmaradt 306,27 forint tartozás. 1887-ben a lapot 800 példányban állították elő, amelyből 25 tisztelet- és cserepéldányt postáztak (amiből 14 budapesti és kolozsvári nagyobb lapoknak járt, akik rendszeresen referáltak a *Közlönyről*). Az előfizetők száma 1873-tól (597) 1880-ig csökkent (398), majd növekedésnek indult, s 1888-ra elérte a 852-t.⁷⁵

ÖSSZEGRÖZÉS

A *Ludovika Akadémia Közlönye* 1884 és 1897 közötti időszaka a fejlődésről, gyarapodásról szólt. A korszak elején tapasztalt rövid megtorpanást követően a szerzők és szerkesztők új lendülettel dolgoztak a folyóiraton, ami nemcsak szakmai vonalon erősödött, de határozottan jelen volt az ismeretterjesztő szándék is, amivel igazodtak az új képzési rendszerhez is. Hatása továbbra is elvitathatatlan a magyar katonai nyelv fejlődésére – a hivatásos állomány, a tisztjelöltek és a civil érdeklődők pedig megbízható forrásként használták. A *Ludovika* és a folyóirat következő korszaka, az ún. akadémikusok kora, a *Közlöny* utolsó évtizedét is jelentette: a lap 1907 decemberéig jelent meg ezen a címen. Azt követően kiadója a Honvédelmi Minisztérium lett, a címe pedig *Magyar Katonai Közlöny*. Az 1898-tól 1907 végéig terjedő időszakkal kapcsolatos eredményeket további tanulmányban kívánom bemutatni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- *A Gymnot...* Ludovika Akadémia Közlönye, 17. évf. 1890/12., 968.
- Dezséri Bachó László (szerk.): *A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története*. Ludovika Akadémia, Budapest, 1930.
- Balla Tibor: *A honvédtisztképzés irányítóinak arcképcsarnoka*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022.
- Balla Tibor: *A Nagy Háború osztrák-magyar tábornokai. Tábornagyok, vezérezredek, gyalogsági és lovassági tábornokok, tábornagyközpontok*. Argumentum Kiadó, Budapest, 2010.
- Balla Tibor: *Tábornoki portrék a dualizmus időszakából. Az osztrák–magyar fegyveres erő Ludovika Akadémiáját végzett irányítói, 1872–1918*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2024.
- Brunner Mór [Brunner, Moritz]: *A várharcz. A cs. kir. katona-akadémiák és hadapród-iskolák számára*. 2. javított kiadás. Ráth Mór, Budapest, 1874.
- Csikány Tamás: *Magyar tisztképzés az Osztrák–Magyar Monarchiában, 1867–1918*. In: Ács Tibor – Csikány Tamás (szerk.): *A magyar katonai felsőoktatás 200 éve. 1808–2008*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2008, 24–39.
- H. Ö.: *Új kísérletek a „gymnote” buvárhajóval Toulonban*. Ludovika Akadémia Közlönye, 17. évf. 1890/3., 228.
- Istvánffy Miklós: *A Ludovika Akadémia Közlönyének munkatársai*. Ludovika Akadémia Közlönye, 26. évf. 1899a/6–7., 610–709.

⁷⁵ Vö. Kiss 1888: i. m. 5–6.

- Istvánffy Miklós: Átnézetes tartalomjegyzék a Ludovika Akadémia Közlönye I–XXV. évfolyamában (1874–1898) megjelent és tárgy szerint csoportosított közleményekről. Melléklet. Ludovika Akadémia Közlönye, 26. évf. 1899b/6–7., 1–94.
- Izsa Melinda: *Könyvtárak a magyar királyi honvédségben (1867–1914)*. Új Honvédségi Szemle, 49. évf. 1995/11., 108–114.
- Kiss Lajos: *Négy év után. Budapest, 1887. évi augusztus hó 20.* Ludovika Akadémia Közlönye, 14. évf. 1887/10., 683–688.
- Kiss Lajos: *A „Ludovika Akadémia Közlönye” 1887-ben.* Ludovika Akadémia Közlönye, 15. évf. 1888/1., 1–7.
- Kránitz János: *Visszapillantás az 1884-ik évre.* Ludovika Akadémia Közlönye, 12. évf. 185/1., 2–6.
- *Maxim fegyverautomatái.* Ludovika Akadémia Közlönye, 12. évf. 1885/2., 176–177.
- Mészáros Zoltán: *A Ludovika Akadémia Közlönyének első tíz éve (1873–1883)*. Honvédségi Szemle, 152. évf. 2024/2., 74–85. DOI: 10.35926/HSZ.2024.6.7
- Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal.* Helikon Kiadó, Budapest 1988. [1863.]
- Négyesi Lajos: *Ludovika.* Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021.
- NN [Nemzeti Névtér]: *Személynévtér.* <https://magyarnemzetinevter.hu/person/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 19.)
- Papp Ferenc: *A tiszti kaszinók szerepe a művelődésben.* Hadtudomány, 19. évf. 2009/3–4., 148–158.
- Petelei István: *A Ludovica-Academia könyvtára.* Irodalmi Értesítő, 1. évf. 1875., 108–109.
- Petelei István: *A Ludovica-Academia könyvtára.* A Hon, 13. évf. 1875/155. (07. 10.)
- Szakály Sándor: *Adalékok Kemény Ferenc életútjához. Katonai szolgálatának időszaka, 1880–1893.* In: Szabó Lajos – Szóts Gábor (szerk.): *Kemény Ferenc és kora.* Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest, 2011a., 9–15.
- Szakály Sándor: *Szemelvények a magyar tudományos katonai szaksajtóból (1).* Honvédségi Szemle, 65. évf. 2011b/4., 45–47.
- Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái* [HTML]. Arcanum Adatbázis Kft., Budapest, 2000. <https://mek.oszk.hu/03600/03630/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 19.)

NYOMTATOTT FORRÁS

- 1883. évi XXXIV. törvénycikk a magyar királyi honvédségi Ludovika-Akadémia föllállításáról szóló 1872. évi XVI. törvénycikk módosítása tárgyában. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88300034.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei?pagenum%3D31> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 19.)
- 1897. évi XXIII. törvénycikk a honvéd nevelő- és képző-intézetekről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=89700023.TV&searchUrl=/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 22.)
- *A magyar királyi honvédségi Ludovika-Akadémia könyvtárának címjegyzéke.* Pallas, Budapest, 1897.
- *Magyar Minerva. A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve.* 1. Athenaeum Irod. és Nyomdai R. Társulat, Budapest, 1900. (Nyomtatott forrás?)

LEVÉLTÁRI FORRÁS

- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 162. doboz 1058. (1886.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 147. doboz 1178. (1885.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 162. doboz 1058. (1886.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 176. doboz 1057. (1887.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 189. doboz 1122. (1888.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 204. doboz 1052. (1889.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 225. doboz 1402. (1890.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 245. doboz 1285. (1891.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 263. doboz 1224. (1892.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 281. doboz 1368. (1893.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 298. doboz 1644. (1894.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 315. doboz 1524. (1895.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 327. doboz 1644. (1896.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár magyar királyi Honvéd Főparancsnokság 1869–1918 iratok 342. doboz 1778. (1897.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár Tiszti anyakönyvi lapok 32420 (Csesznák Benő)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár V. fondőcsoport (Tanintézetek) 1. doboz eln. 8. (1872.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár V. fondőcsoport (Tanintézetek) 1. doboz eln. 16. (1872.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár V. fondőcsoport (Tanintézetek) 1. doboz eln. 33. (1872.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár V. fondőcsoport (Tanintézetek) 1. doboz eln. 40. (1872.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár V. fondőcsoport (Tanintézetek) 1. doboz eln. 20. (1873.)
- Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár V. fondőcsoport (Tanintézetek) 1. doboz eln. 53. (1873.)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-3-I-NKE-86 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A szerző köszöni Adamecz Szilviának a *Ludovika Akadémia Közlönye* hiányzó lapszámainak és más, nehezen hozzáférhető dokumentumok felkutatásában nyújtott segítségét.

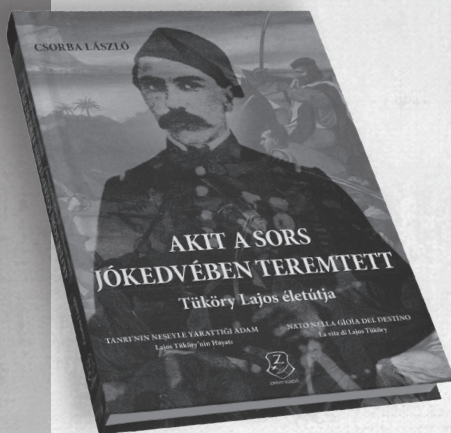
Csorba László

Akit a sors jókedvében teremtett

Tüköry Lajos életútja

Tüköry Lajost – akit Garibaldi tábornok a halála után ezredessé léptetett elő – három nemzet tartja a katonahősnének.

Az 1848/49. évi magyar szabadságharc csatáiban érett férfivá, az Oszmán Birodalom védelmében harcolt a cári csapatok ellen a krími háború kaukázusi frontján, majd tagja lett az olaszországi Magyar Légiónak 1859-ben, és végül a marsalai Ezrek vitézeként küzdött Calatafiminél és Palermo bevételénél.

2023
keményítáblás
magyar-török-olasz nyelvű
248 oldal

12 990,-

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában
(shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó
könyv- és térképboltjában
(1024 Budapest, Filler utca 14.)

25% KEDVEZMÉNNYEL vásárolható meg.

Padányi József vezérőrnagy – Balla Tibor ezredes:

KATONAI MŰSZAKI KIVÁLÓSÁGOK (4.)

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.7

ÖSSZEFOGLALÓ: A *Padányi József vezérőrnagy – Balla Tibor ezredes szerzőpáros Katonai műszaki kiválóságok* című új kötete¹ tizenhárom 19–20. századi kiváló műszaki tiszt és tábornok életrajzát adja közre. A munkát megjelentető Zrínyi Kiadó e kötettel köszönti Padányi József mérnök vezérőrnagyot, az MTA doktorát 65. születésnapja alkalmából. A kötet hősei főleg hídépítő (Karl Freiherr von Birago ezredes, dr. Feimer László ezredes, Herbert Ferenc vezérőrnagy, Molnár Pál altábornagy), utász (Hárosy Teofil vezérőrnagy, Jacobi Ágost ezredes, dr. Oskar Regele ezredes, Schindler Szilárd vezérezredes, Schmoll Endre altábornagy, Vidos Géza vezérőrnagy, Zelenka Zoltán altábornagy), illetve erődítési (Hollán Ernő altábornagy, Murahidy Gusztáv vezérőrnagy) műszaki szakemberek, bár mindnyájukat a sokoldalúság, a műszaki újítások és a szakma széles körű művelése jellemezte. Tevékenységük a műszaki harcbiztosítás napjainkban is igen aktuális témájára irányítja figyelmünket, láthatjuk e terület fejlődését és fontosságát. A könyv egyszerre tiszteleg a magyar műszaki katonai terület múltbéli jeles képviselői és az ő munkásságukat kutató műszaki szaktekintély előtt, miközben tanulmányos és érdekes olvasmányt ad az érdeklődők kezébe. E folyóiratszámunkban a kötet tanulmányai közül Murahidy Gusztáv vezérőrnagy, Schindler Szilárd vezérezredes és Schmoll Endre altábornagy életrajzát közöljük.

KULCSSZAVAK: műszaki kiválóságok, életrajzok, Murahidy Gusztáv vezérőrnagy, Schindler Szilárd vezérezredes, Schmoll Endre altábornagy, Padányi József mk. vezérőrnagy

A SZERZŐKRŐL:

- ▶ Dr. Padányi József mérnök vezérőrnagy (DSc), egyetemi tanár, a Nemzeti Közszerzői Alapítvány Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Doktori Műszaki Iskola vezetője (ORCID: 0000-0001-6665-8444; MTMT: 10000035)
- ▶ Dr. Balla Tibor ezredes (DSc), hadtörténész, a Nemzeti Közszerzői Alapítvány Egyetem kutatóprofesszora (ORCID: 0000-0003-2476-8981; MTMT: 10010858)

MURAHIDY GUSZTÁV GYŐZŐ

Katonatiszti pályafutása az első világháborúban

1890. január 29-én Budapesten született Münzberg Gusztáv néven, római katolikus vallású családban. 1932 és 1936 között, pontosan meg nem határozható időpontban családnevét Murahidyre magyarosította. Édesapja Münzberg Győző, dohánygyári aligazgató, édesanyja Grigoli Gizella volt. Gyermekkorában – két húgával együtt – a Soroksári (ma Ráday) utca 41. szám alatt lévő szülői házban nevelkedett.

¹ Padányi József – Balla Tibor: *Katonai műszaki kiválóságok*. Zrínyi Kiadó, 2024. Az életrajzok hivatkozásait a kötetben szereplő formában adjuk közre. A bemutatott személyek portréi a könyvből valók.

Első felesége Pfogner Anna volt, akitől 1949. október 7-én az ausztriai Welsben elvált.² 1949. november 24-én másodszor is megházasodott, a délvidéki sváb származású Bernhardt Erzsébetet vette nőül az ausztriai Vöcklabruckban, ahol a Gmundnerstrasse 41. alatt éltek.³ Első házasságából két gyermeke született, Edit (1918. február 20., Budapest) és Győző (1920. május 9., Budapest). Fia apja foglalkozását választotta, 1941-ben avatták hadnaggyá, műszaki tisztként 4. rangszámmal.⁴ Hivatásos tisztként szolgált 1945-ig a 101. honvéd hidászszázlójánál, 1945 és 1947 között Ausztriában és Németországban, majd Ausztráliában élt. Második házasságából származó nevelt fia, Major Norbert (1925. november 27., Budapest) 1945-ig szintén hivatásos tiszt volt, 1945 és 1947 között orosz hadifogságban sínylődött, 1947-től segédmunkásként, 1961-től pedig mérnökként dolgozott.⁵

Elemi iskolai tanulmányait Budapesten a III. kerületi szentendrei úti elemi iskolában végezte. A magyar királyi Honvéd Főreáliskolában folytatott tanulmányait 1904-ben kezdte meg, s 45 társa közül évfolyamelsőként, jeles eredménnyel fejezte azt be 1907-ben. 1907–1910 között a császári és királyi Katonai Műszaki Akadémiát dicsérettel végezte el Mödlingben. 1916–17-ben a bécsi Műegyetem tanfolyamának elvégzése után hidépítő mérnöki diplomát szerzett.⁶

Pályafutása során műszaki tudását több, gyakorlati ismereteket közvetítő tanfolyam (kőzetfűró, folyami vontatóvezetői, mozdonyvezetői) elvégzésével és a megkívánt vizsga sikeres letételével is gyarapította. Nyelvismerete lenyűgöző volt, hiszen a magyar mellett tökéletesen használta a német és az angol nyelvet, továbbá olaszul és franciául is igen jól tudott.⁷

Katonatiszti pályafutását 1910. augusztus 18-án hadnagyként kezdte a császári és királyi 7. (1912 után 4.) utászszázlójában Budapesten. Fialat tisztként már életmentő képességeit is bebizonyította: 1911. április 19-én egyik tisztársával egy munkást húzott ki a Dunából, aki az újpesti vasúti hídról ugrott a vízbe.⁸ 1913-tól a császári és királyi hidászszázlójál állományában szolgált Krems an der Donauban. Az első világháború kitörésekor, 1914. augusztus 1-jén főhadnaggyá nevezték ki. A világhégés során végig alakulata, a közös hadsereg 1. hidépítő zászlóalja kötelékében, az 1. hidászszázad parancsnokaként küzdött a különböző háborús hadszíntereken: 1914 őszétől 1915 szeptemberéig az orosz hadszíntéren Galiciában és Orosz-Lengyelországban harcolt, ahol számos nagyobb hidépítésben vett részt a Visztulán (pl. Anapolnál, Zawychostnál), valamint az 1915. május 2-án lezajlott gorlicei áttörés után a Dunajecen Radlównál és Rudkánál, továbbá a Wisloka és a San folyókon, amelyek jelentősen megkönnyítették a saját csapatok átkelésének lefolyását. A Dunajec mentén húzódó osztrák–magyar állások megerősítésében is szerephez jutott alakulatával.

² Pfogner Anna 1974. január 23-án hunyt el Budapesten életének 79. évében.

³ Bernhardt Erzsébet 52 év emigráció után tért haza, 1996-ban Budapesten hunyt el életének 98. évében. Férje mellé temették el a Farkasréti temetőben. (Forrás: Hadak Útján – Bajtársi Híradó 1996. 447. szám.)

⁴ Honvédségi Közlöny 1941. augusztus 19. Személyes ügyek. 480.

⁵ Hadtörténelmi Levéltár Tiszti anyakönyvi lapok (a továbbiakban: HL AKVI) 1890/3150; HL Honvédelmi Minisztérium (HM) 4. osztály 1943.

⁶ HL AKVI 1890/3150.

⁷ Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945. Lexikon és adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001. 239.

⁸ Tóth Marcell: A Don-kanyar elfeledett tábornoka, Murahidy Gusztáv. <http://szegedfolyoirat.sk-szeged.hu/2018/02/03/toth-marcell-don-kanyar-elfeledett-tabornoka-murahidy-gusztav/> (Letöltve: 2022. március 5.)

1915 októberétől zászlóaljával részese volt a központi hatalmak Szerbia ellen indított összehangolt hadjáratának, amelynek során szintén hidépítéseket végzett (pl. Kevevára és Szendrő között a Dunán, Zimony és Belgrád között a Száván), továbbá részt vett a Dunán Ramnál történt átkelésben. 1916 januárjától a Cattarói-öbölben több új kikötői móló építésében segédkezett. 1916 áprilisától a dél-tiroli osztrák–magyar offenzíva hadműveleteinek előkészítése során több híd építésében is közreműködött. 1916 augusztusától 1917 júliusáig a román fronton műszaki századparancsnokként, majd pótkeretparancsnokként ténykedett, részt vett a központi hatalmak 1916. november 24–25-én történt hidverésében, amikor a császári és királyi hidászok Szvistov és Zimnicea között egy 930 méter hosszú Herbertrendszerű hidat vertek a Dunán. Jelen volt a Ruscsuk-Giurgevo, illetve a Piua Petri és Gura Ialomiței között épült két másik Duna-híd kivitelezésénél is.⁹ Közben 1917. május 1-jén századossá léptették elő beosztásában.

1917 júliusától 1918 novemberéig az olasz hadszíntéren támogatta a Monarchia csapatainak harcait. A császári és királyi 4/1. hidászszázad parancsnokaként részese volt a Tagliamento folyón való átkelésnek 1917. november elején, valamint a Piave folyónál 1918 júniusában lezajlott osztrák–magyar offenzíva során épített hadihidak kivitelezésében. Az Osztrák–Magyar Monarchiának az 1918 október végén, november elején az olasz hadszíntéren bekövetkezett katonai összeomlása, majd a november 3-án Padovában aláírt fegyverszünet után részt vett az egyesített hidászszakaszok magyar katonáinak és a hadihídanyag jelentős részének Budapestre történt átmentésében. Szerényen így írt erről a bravúrról: „...az 1. hidászszázalaj századai, tisztjeik vezetésével, teljes felszerelésükkel, 1918 november 16-ig, nagyrészt fárasszó gyalogmenetben bevonultak Krems a/Donau-ba. Csak ott következett be a felbomlás.”¹⁰

Azt, hogy a műszaki tiszték szakmaiságát semmiféle tekintélytisztelet nem írhatta felül, mutatja a következő eset, melyet Murahidy vetett papírra:

„A lerombolt orosz vasúti híd csaknem teljesen lezárta a Visztula medrét, csak a jobb part közelében maradt meg egy 80 méteres hídmező, melynek gyújtása nem sikerült. A lerombolt híd által duzzasztott folyónak, csaknem egész vízmennyisége ezen a helyen folyt le, tetemesen magasabb sebességgel. Már a cölöpözés során észrevettük, hogy e nyílás irányában álló aljzatoknál igen erős a kimosás. Mikor a híd a forgalomnak átadatott, jelentést tettünk arról is, hogy még 10–12 napi munka lesz a hídnál, mert a híd még nem kész, az alapjármokon nincsenek meg a merevítések, a hosszmerevítések hiányosak és a veszélyeztetett aljzatok kimosás elleni biztosítására 1200 köbméter kő kell. A jelentés dacára parancs érkezett, mely a századokat más munkához rendelte. A század-parancsnokok együttesen jelentek meg erre a hadsereg hadtápparancsnokánál, jelentették a várható katasztrófa valószínűségét, intézkedést kértek a lerobbantott híd eltávolítására és írásban kérték a parancsot. Miután megkapták az írásbeli parancsot, még összeültek, jegyzőkönyvbe foglalták javaslaataikat és az eseményeket és teljesítették a parancsot. A híd 3 hét múlva, a jegyzőkönyvben legveszélyesebbnek jelzett helyen, egy német szabadságos vonat áthaladása közben bedőlt; a mozdony és 2 négytengelyű kocsija a Visztulába zuhant, számosan meghaltak. A megindult vizsgálat a századparancsnokokat felmentette. A hadsereg hadtápparancsnokát ellenben azonnal nyugdíjazták.”¹¹

⁹ Jacobi Ágost (szerk.): Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938. 525.

¹⁰ Jacobi i. m. 213.

¹¹ Uo. 224.

Az olasz hadszíntéren hajtották végre azt a műszaki bravúrt, amely szintén bekerült a műszaki csapatok aranykönyvébe. Erről így írt: „A Ponte San Colombano mellett készült hídon egy 38 cm-es mozsárútegnek kellett átkelni. A 11. hadsereg parancsnoksághoz lehívták a Herbert-hidat gyártó Gridl-cég egy szakértő mérnökét és a hadsereg parancsnokságnál 2 napig tartó, heves viták és számítások után bizottságilag megállapították, hogy a 25 méteres fesztávolságot 17,5 méterre kell csökkenteni, a hossztartókat meg kell erősíteni és akkor a 38 cm-es mozsár a hídon átkelhet. Amikor ezek a tárgyalások folytak a 38 cm-es üteg már odaérkezett a hídroz. Természetesen mi is számoltunk, de minden számításon felül élénken emlékezetünkben állott a békebeli kísérlet, mikor egy 25 méter fesztávolságú hídmezőt törésig akartunk terhelni. Ennél a kísérletnél egy 50 tonna súlyú kocsi alatt, a hossz- és keresztartók ugyan maradandó alakváltozást szenvedtek, de a 25 méteres főartók teljes épségben maradtak. Azt is tudtuk, hogy a 38 cm-es mozsár legsúlyosabb egysége sem éri el a 40 tonnát. Mi csak egy órát töltöttünk a számításokkal, azután megerősítettük a hosszartókat (4 helyett 6-ot vettünk), 12 méter hosszú 30/40 méretű vágánygerendákat fektettünk a híd fedélzetére és a 38-as egységeit kézi erővel áthúztuk a vágánygerendákon. Másfél nappal később érkezett a bizottság a hídroz és elmagyarázta, hogyan építsük át a hidat, végül érdeklődtek a 38-as iránt. Nagyszerű volt az elképedt bizottsági arcok tömege, mikor jelentettük, hogy az már tegnap délelőtt átkelt, s ha minden jól megy, még ma megkezdheti a tüzelést az új állásban.”¹²

A két háború között

1918 és 1922 között a szolgálati szabályzat, a hídépítés, a hidász- és árkászszolgálat oktatótisztjeként tevékenykedett a budapesti magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémián.¹³ Legitimista magatartása miatt azonban csapathoz vezényelték. 1922-től a magyar királyi egyesített honvéd hidászszakasznál szolgált Szentendrén, majd a Honvédelmi Minisztérium 1. osztályára osztották be Budapesten. A budapesti honvéd törzstiszti tanfolyam elvégzése után, 1928. május 1-jén őrnaggyá és a miskolci magyar királyi 7. honvéd vegyesdandár műszaki parancsnokává nevezték ki. 1930-tól a magyar királyi 101. honvéd hidászszázlólaj parancsnoka volt. A Pálffy téri (ma Bem tér) laktanyában elhelyezett alakulata élén időnként különleges feladatot is végre kellett hajtania. Példának okáért 1933-ban a Gödöllőn rendezett Cserkész Világtalálkozó táborának területét a Budapesti Helyiérdekű Vasút (BHÉV) vonala kettészelte. A két táborrész között a BHÉV vágányok felett zászlólajja egy kétpályás Herbert-rendszerű közúti hidat épített. 1934-ben a budapesti Margit híd rekonstrukciós és szélesítési munkálatainak kezdetén sztrájk tört ki, mire a főváros vezetése a Honvédelmi Minisztériumhoz fordult segítségért. A Murahidy őrnagy által irányított 101. honvéd hidászszázlólaj három napon át, a sztrájk végeztéig folytatta a hídon az aktuális munkákat. 1934. november 1-jén alezredessé, 1938. november 1-jén pedig ezredessé léptették elő.¹⁴

A második világháborúban

1939–40-ben műszaki tanárként tevékenykedett a budapesti törzstiszti tanfolyamon, majd 1940 nyarán a szegedi magyar királyi V. honvéd hadtest műszaki parancsnokává nevezték

¹² Uo. 230.

¹³ A m. kir. honvéd Ludovika Akadémia története. (Szerk. Bachó Béla) Budapest, 1930. 974.

¹⁴ Szakály i. m. 239.

ki. 1940 őszén a hadtest feladata a Szeged és a Fekete-Körös közötti határszakasz védelme volt. Észak-Erdély magyar csapatok általi megszállása során részt vett a nagyváradai és a kolozsvári bevonulásban.

Hadtest műszaki parancsnoki beosztása mellett 1940. augusztus 31. és 1940 novemberében között az Erőd Leszerelési Parancsnokság parancsnoki teendőit is ellátta, amely a trianoni magyar határ mentén létesített román kiserődrendszer felszámolását végezte el. Ezen munka során alárendeltségébe tartozott a 110. önálló utászszázad is.¹⁵ 1941 tavaszán miniszteri biztosként megszervezte az ország tűzifával történő ellátását Kárpátaljáról. Ennek a feladatnak a végrehajtásáért „okirati dicsérő elismerésben” részesült.¹⁶

1941. április 8–11. között a délvidéki hadműveletek kapcsán a Szegeden elhelyezett magyar királyi V. honvéd hadtest határbiztosító feladataiban vett részt. 1942. március 30-án vezérőrnaggyá nevezték ki,¹⁷ valamint a később a keleti frontra vonuló 2. magyar hadsereg műszaki parancsnokává. 1942 novemberétől ismételten a szegedi magyar királyi V. honvéd hadtest műszaki parancsnoka, 1943-tól pedig egyúttal honvéd állomásparancsnok is volt Szegeden. 1943. augusztus 1-jén felmentették beosztásából.

1943. november 1-jén egészségügyi okokból nyugállományba helyezték, azt követően Budapesten, az I. kerületi Márvány utca 5–7. III/1., majd a XII. kerületi Maros utca 44/a alatti lakásban lakott.¹⁸ 1944. március 19-től nyugdíjas polgári alkalmazottként Hans von Greiffenberg német gyalogsági tábornok törzsének IV/a osztályán (a német Wehrmacht magyarországi építési hadbiztosságán) dolgozott az I. kerületi Attila út 93. alatt.

1944. október 15-én a Gestapo letartóztatta, de von Greiffenberg tábornok közbenjárására két nap múlva szabadon bocsátották. 1944. december 9-én saját autóján Budapestről Sopronba távozott feleségével, majd december utolsó napjaiban nejével együtt elhagyta az országot. 1945. április 9-én a németek az ausztriai Vöcklabruckban letartóztatták és bebörtönözték. Végül az amerikai csapatok szabadították ki onnan feleségével együtt.¹⁹

A háborús évek után, már civilként

1951. október 11. és 1955. szeptember 30. között az Egyesült Államok Ausztriai Erőinek Mérnöki Főhadiszállásán dolgozott polgári mérnökként és csoportfőnökként. A katonai előjárók kiváló mérnöknek és vezetőnek tartották. 1955. november 3-tól 1957-ig főmérnökként dolgozott az Egyesült Államok Hadserege 139. Mérnöki Különítményének Főhadiszállásán a csapatrész parancsnokának legnagyobb meglegedésére. 1957. március 9-én érkezett New Yorkba második feleségével, majd civil mérnökként tevékenykedett az Egyesült Államokban haláláig. Mint irányító tervezőnek jelentős szerepe volt a Niagara-erőmű terveinek (külső közművek) kidolgozásában. 1965-ben szervező titkára volt a közlekedési mérnökök Bostonban tartott világkonferenciájának. 1970. május 12-én hunyt el az Egyesült Államok Massachusetts állambeli Boston városában. Végző nyughelye azonban hazánkban van: 1970. július 3-án

¹⁵ Tóth Marcell i. m. (Letöltve: 2022. március 5.)

¹⁶ Honvédségi Közlöny 1941. július 2. Személyes ügyek. 432.

¹⁷ Az újonnan kinevezett vezérőrnagyságok között a 14. rangszámmal szerepelt, olyan nevek között, mint a sorozatunkban korábban már bemutatott Schmoll Endre (8. rangszám). Honvédségi Közlöny 1942. április 3. Személyes ügyek. 208.

¹⁸ Megállapított nyugdíja 1109 pengő volt. Vö. HL HM 4. osztály 1943.

¹⁹ HL AKVI 1890/3150.

temették el a budapesti Farkasréti temetőben. Sírja a 33/6. parcellában van, és 2004 óta hivatalosan is védett.²⁰

Szakmai érdemeit számos osztrák–magyar és magyar kitüntetés adományozásával is elismerték. A következő kitüntetéseket kapta meg: 1913-ban az 1912–13. évi Mozgósítási Keresztet; 1914 decemberében a Bronz Katonai Érdemérmét (1917-től kardokkal); 1917. február 25-én a Katonai Érdemkereszt III. osztályát hadidíszítménnyel és kardokkal; 1915–18 között az Ezüst Katonai Érdemérmét kardokkal, a Károly Csapatkeresztet, a Sebesültek Érmét;²¹ 1928. február 29-én a Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérmét vörös-fehér szegélyes smaragdzöld szalagon; 1930. augusztus 18-án a Tiszti Katonai Szolgálati Jel III. osztályát; az 1930-as években a Magyar Háborús Emlékérem 1914–1918-at; 1940. augusztus 18-án a Tiszti Katonai Szolgálati Jel II. osztályát; 1940. október 11-én a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét; 1941-ben az Erdélyi Emlékérmét; 1942. október 29-én a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét hadidíszítménnyel és kardokkal; 1943. szeptember 30-án a Nagy Honvéd Sportügyességi Jelvényt.²²

Több külföldi kitüntetést is birtokolhatott: az 1930-as években az Osztrák Háborús Emlékérem (1914–1918) kardokkal, a Bolgár Háborús Emlékérem (1915–1918) kardokkal, a Német Világháborús Emlékérem kardokkal birtokába jutott; 1926. február 8-án a Német (Porosz) Vaskereszt II. osztálya, 1943. május 26-án pedig a Német Sas Rend csillaggal és kardokkal viselésére kapott engedélyt.²³

Két alkalommal részesült honvédelmi miniszteri dicséretben: 1925. február 14-én gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter okiratban dicsérte meg az 1924 áprilisában a Szolnok–Zagyvarékás szakaszon végzett árvízvédelmi munkákban tanúsított önfeláldozó magatartásáért, 1941. július 12-én pedig vitéz dálnokfalvi Bartha Károly vezérezredes, honvédelmi miniszter az ország tűzifaellátásának biztosítása érdekében kifejtett kiváló és eredményes teljesítményéért fejezte ki számára dicsérő elismerését.

Megjelent művei

- A hídépítő zászlóaljok. In: Jacobi Ágost (szerk.): *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban*. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938. 211–233.
- Kötelek, kábelek fektetése és kiemelése folyóvíz akadályoknál. *Magyar Katonai Szemle* 1943/2. 367–378.

Felhasznált irodalom

- Hadtörténelmi Levéltár Tiszti anyakönyvi lapok 1890/3150.
- Hadtörténelmi Levéltár Honvédelmi Minisztérium 4. osztály 1943.
- *Hadak Újtán – Bajtársi Híradó* 1996/447.

²⁰ Uo.; Tóth Marcell i. m. (Letöltve: 2022. március 5.)

²¹ Kétszer is megsebesült az első világháború során. Először az orosz hadszíntéren, Zawychost hídfő védelmi harcaiban, amikor gyalogsági közelharcban jobb combját lándzsával átszúrták, s fogságba került, ahonnan három legénységi társával együtt megszökött, és visszatért alakulatához. Másodszor vélhetően az olasz fronton zajlott harcok folyamán szenvedett sebesülést.

²² Honvédségi Közlöny 1943. szeptember 30. Személyes ügyek. 1368.

²³ Honvédségi Közlöny 1943. május 26. Személyes ügyek. 559.

- *Honvédségi Közlöny* 1941. július 2. Személyes ügyek.
- *Honvédségi Közlöny* 1941. augusztus 19. Személyes ügyek.
- *Honvédségi Közlöny* 1942. április 3. Személyes ügyek.
- *Honvédségi Közlöny* 1943. május 26. Személyes ügyek.
- *Honvédségi Közlöny* 1943. szeptember 30. Személyes ügyek.
- Jacobi Ágost (szerk.): *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban*. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938.
- Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945*. Lexikon és adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001. 239.
- Tóth Marcell: *A Don-kanyar elfeledett tábornoka, Murahidy Gusztáv*.

Internetes forrás

- <http://szegedfolyoirat.sk-szeged.hu/2018/02/03/toth-marcell-don-kanyar-elfeledett-tabornoka-murahidy-gusztav/>. (Letöltve: 2022. március. 5.)

SCHINDLER SZILÁRD

Schindler Szilárd 1887. július 24-én született a felvidéki Körmöcbányán, evangélikus vallású családban. Édesapja Schindler József ügyvéd, Körmöcbánya ügyésze, édesanyja pedig Brandl Balbina volt.

Nyelvismerete a korszakban is kimagasló volt, hiszen németül, franciául és olaszul tökéletesen, angolul jól, szlovákul pedig gyengén beszélt és írt.²⁴

1932-ben nősült meg. Felesége Simonne Marie Estelle Joffet, aki 1896. április 12-én született a franciaországi Mamers-ben. Gyermekeik nem kísérték házasságát.²⁵

A reáliskola négy osztályát 1897 és 1901 között Körmöcbányán végezte, ahol negyedik osztályban megkezdtek a német és francia nyelv oktatását. Szorgalma és tehetsége már itt látszódnak, hiszen évfolyamának egyik legjobb tanulója volt, egyenletesen kimagasló jegyekkel. Érdekesség ugyanakkor, hogy a testgyakorlás nem tartozott az erősségei közé.²⁶ Ezt követően, 1901-től 1904-ig a magyar királyi Honvéd Főreáliskolában folytatta tanulmányait Sopronban.

A főreáliskola sikeres befejezése után, 1904–1907 között a császári és királyi Műszaki Katonai Akadémia hallgatója volt a Bécs melletti Mödlingben. Feljegyezték róla, hogy ő volt az első magyar hallgató, aki Sopronból ide jelentkezett.

Akadémiai tanulmányait igen jó összeredménnyel zárta. Az Akadémia kiváló képzést adott, számos magyar származású katona szerzte itt magasabb műszaki végzettségét. A teljesség igénye nélkül néhány tábornok neve: kövessházi Kövess Hermann báró (a Mária Terézia Katonai Rend parancsnoki keresztjének tulajdonosa); fogarasi Tamásy Árpád (Przemysl

²⁴ Szakály Sándor: A 2. vkf. osztály. Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből, 1918–1945. Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet, Budapest, 2015. 207.

²⁵ HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Honvédelmi Minisztérium (a továbbiakban: HL HM) 4. osztály 1944. 8412. doboz.

²⁶ Iskolai értesítők, Körmöcbánya-Állami Főreáltanoda, 1897–1900. 115.

hőse); báró Willerding Rudolf (a Mária Terézia Katonai Rend lovagkeresztjének birtokosa); vitéz dálnokfalvi Bartha Károly (honvédelmi miniszter); Csongvay Károly; Sávoly János; Szederjev Elemér; Pistelka Rudolf; Zelenka Zoltán; Gerő Imre; Szent-Istvány Béla; Lox Viktor; Kreischer Oszkár; Császár Jenő; Sólyom-Fekete Gellért; Waldherr Tivadar; vitéz Czetz Alfonz; Kováts Gyula; vitéz Kassay-Farkas László. A műszaki katonai akadémiáról az 1869-es egyesítéstől kezdve a világháborút követő nagy összeomlásig (1918-ig) több mint 300 magyar növendék került ki, tehát évente átlag 7 magyar hadnagy, vagyis a teljes állomány 10%-a. Ezek közül a tisztek közül több mint 50 érte el a tábornoki rendfokozatot.²⁷

Katonatiszti pályafutását 1907. augusztus 18-án (amikor is a Monarchia fegyveres erejében szokásos módon, I. Ferenc József születésnapján hadnaggyá avatták) kezdte meg beosztott tisztként a császári és királyi I. (majd az 1908-ban bekövetkezett átszervezést követően 5. hadrendi számot kapott és a pozsonyi V. hadtest területéről kiegészült) utászszázlójánál Kremsben.²⁸ Ebben az időszakban a zászlóaljnál pezsgő szakmai élet folyt, hiszen rohamléptekkel változott a gépesítés, amit a szakmának is követni kellett. Amikor az 1900-as évek elején megjelentek a nagy betonkazamatás, páncélpulolás erődítmények, a lövegek és a járművek tömege is ezzel arányosan nőtt. Ezzel párhuzamosan megindult a hadseregek gépesítése is. Az újabb lövegek, a tehergépkocsik nagy súlya, a nagy tengelyterhelés arra kényszerítette a műszaki szakembereket, hogy gondolják át a víziakadályok leküzdésének módjait és eszközeit. Ilyen előzmények után az 1897-ben Klosterneuburgban levő és a 6. utászszázlój keretében felállított „Pótkeret különleges hídosztagok részére” 1908-ban Kremsbe került, és az addigi Eiffel-híd helyett Herbert-híddal kezdtek kísérletezni. Ebből a pótkeretből fejlődött ki idővel a műszaki csapatok új szakmai ága, a hidépítők.²⁹

Az első világháború kitörése előtti években (1911–1914) a korábban már megszerzett műszaki ismereteinek kiegészítésére és a vezérkari pályafutás előszobájaként a bécsi császári és királyi Felsőbb Műszaki Tanfolyamot végezte el igen jó minősítéssel. Közben 1912. november 1-jén főhadnagyi kinevezést kapott. 1914 áprilisában beosztották a rivai császári és királyi hadmérnök-igazgatóságra. Az első világháború kitörésétől a császári és királyi rivai, majd a brixeni, a trienti, majd ismét a rivai hadmérnök-igazgatóságoknál szolgált Dél-Tirolban, a hadmérnöki törzskarba beosztott tisztként. 1915 májusától (a Monarchiának küldött olasz hadüzenetet követően) 1918 novemberéig végig az első világháború olasz hadszínterén harcolt. 1915. szeptember végéig először harccsoportparancsnok volt, s közben 1915. július 1-jén századossá léptették elő. 1915. október 1-jétől a császári és királyi rivai hadmérnök-igazgatóság vezetőjeként tevékenykedett. 1918. június 1-jétől a császári és királyi XXVI. hadtestnél árkászcsoporthoz tartozó parancsnokként tevékenykedett.³⁰ 1918. szeptember 1-jétől 1918. november elejéig az osztrák–magyar Isonzó-hadsereg műszaki csoportjában hadmérnökkari előadóként foglalatzkodott.

1919 és 1924 között a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium I. osztályán szervezési alcsoportvezetői beosztást töltött be Budapesten, 1921. szeptember 1-jétől mint vezérkari szolgálatot teljesítő őrnagy. Az 1924–1926 közötti beosztásáról, pályafutásáról nem állnak

²⁷ Loncarevic-Syposs Nándor (1931): A régi hadsereg legrégebb katonaiskolája. Magyar Katonai Szemle 1941/3. Magyarság képes melléklete. 1931. június 21. 475–487.

²⁸ Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945. Lexikon és Adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001. 301.

²⁹ Jacobi Ágost (szerk.): Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938. 211.

³⁰ Szakály (2015) i. m. 207.

rendelkezésre források. 1925. május 1-jén vezérkari szolgálatot teljesítő alezredessé nevezték ki. 1926. január 10-től a római quirináli követségen I. osztályú követségi titkári (katonai szakelőadó) teendőket látott el, majd 1927. november 14-től ő lett a magyar katonai attasé. Azért esett rá a választás, mert haditechnikai ismereteit kamatoztatni akarták az egyre szaporodó hadianyag- és fegyvervásárlási ügyek lebonyolítása során. Kiemelkedő pillanat volt ez az életében, hiszen az olasz kormány volt az első, amely – a trianoni korlátok után – hozzájárult a magyar katonai attasé kinevezéséhez.³¹ Hivatalosan 1927. december 2-án mutatták be Mussolininek, az akkori olasz miniszterelnöknek.³²

1928. március 30-tól párhuzamosan katonai attaséi beosztást is betöltött Tiranában, Róma állomáshellyel. Közben 1928. november 1-jén vezérkari szolgálatot teljesítő ezredessé nevezték ki. 1932. június 15-től a Honvédelmi Minisztérium 1/a osztályának osztályvezetőjeként ténykedett Budapesten. 1936. október 1-jétől a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia II. főcsoport³³ parancsnokaként működött Budapesten, 1937. november 1-jétől tábornokként.³⁴ 1939. január 23-tól a Magyar Királyi Bolyai János Honvéd Műszaki Akadémia parancsnoka lett.

1939. november 1-jén altábornaggyá nevezték ki beosztásában. Parancsnoki idejére esik a Honvéd Műszaki Akadémia csapatzászlajának adományozása is. A korabeli sajtó erről az eseményről így tudósított:

„Ünnepélyes keretek között avatták fel vasárnap délelőtt a honvédség műszaki csapatainak tisztikara által a Bolyai János honvéd műszaki akadémia részére ajándékozott díszes selyemzászlót. Az ünnepségen megjelentek: vitéz Bartha Károly honvédelmi miniszter, Werth Henrik gyalogsági tábornok, a honvédvezérkar főnöke, vitéz Littay András altábornagy, vitéz Jány Gusztáv altábornagy, Decleva Zoltán tábornok, Hász István római katolikus tábori püspök, Soltész Elemér protestáns tábori püspök, a honvédség egyes fegyvernemeinek, továbbá a főváros kiküldöttei és igen sokan mások.

Pontosan tizenegy óraker gördült az akadémia főépülete elé a kormányzó autója. Kormányzó Urunkat és hitvesét a honvédelmi miniszter és a vezérkari főnök fogadta, magasrangú katonatisztek társaságában. A főméltóságú pár kíséretében volt vitéz Keresztes-Fischer Lajos tüzérségi tábornok, főhadsegéd, Ambrózy Gyula államtitkár és Koós Miklós ezredes, első szárnysegéd. A kormányzó ellépett az akadémia zászlóaljának arcéle előtt, majd helyet foglalt a dísztribünön.

A honvédség műszaki csapatainak legidősebb törzstisztje, Csiby ezredes lelkes beszéd kíséretében adta át a zászlót, amelyet az akadémia egyik tisztje és egy akadémikus vett át. Utána bíbor párnán vitték a kormányzó hitveséhez, a zászlóanyához az első szalagot, hogy azt a lobogóra felkösse. Az adományozó tisztikar szalagját Csiby ezredes, az akadémia szalagját pedig Schindler Szilárd altábornagy kötötte föl. Ezután Hász István és Soltész Elemér tábori püspökök mondtak avatóbeszédet, majd a zászlószegek beverésére került a

³¹ Az olasz kormány hozzájárult, hogy katonai attasét küldjünk Rómába. Schindler Szilárd alezredes lett Magyarország kvirináli katonai attaséja. Új Nemzedék 1927. november 1. 2.

³² Ludovika Akadémia I. – Ludovika Akadémia II. Érdekes adatok a magyar tisztképző főiskola százharmincesztendő történetéből. Pesti Napló 1938. december 22. 10.

³³ A Ludovika Akadémián az 1931-es tanévtől kezdve a fegyvernemi képzéseket két külön főcsoportba szervezve folytatták. A Ludovika Akadémia I. főcsoportjában a gyalogos-, lovas- és tüzértisztképzés folyt, míg a műszaki csapatok, híradók, vonatcsoportokhoz tartozók, folyamőrök képzése a Ludovika Akadémia addigi Műszaki Csoportjából létrejövő Ludovika Akadémia II. főcsoportjában zajlott. Egészen 1940-ig itt zajlott a páncélostisztek képzése is. Az intézményt az egykori budapesti császári és királyi gyalogsági hadapródiskola Hűvösvölgyben található épületében helyezték el.

³⁴ Szakály (2001) i. m. 301.

sor. Végezetül Schindler Szilárd altábornagy köszönte meg azt a kitüntetést, amely az akadémia érte, hogy a zászlóavatáson megjelent a kormányzó és a zászlóanyai tisztet hitvese vállalta. Az iskolaparancsnok beszéde után az akadémikusok fölesküdtek a zászlóra. Az ünnepek dízmenettel ért véget.”³⁵

1940. november 1-jétől kezdve a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium I. csoportfőnöki beosztásában ténykedett. 1941. március 1-jétől 1942. november 1-jéig a Honvédelmi Minisztérium Földi Főcsoportfőnöke volt. Közben 1941. november 1-jén vezérezredesi kinevezést kapott. Elöljárói szakmai teljesítményét 1927 és 1941 között végig kiválóra értékelték. 1943. február 1-jén érdemei elismerése mellett nyugállományba helyezték.³⁶ Ezután Budapesten, a II. kerület Pasaréti út 1. I/3. lakásában élt. 1943. november 25-én májelégtelesség és szívgyengesség következtében hunyt el Budapesten.³⁷ 1943. november 29-én helyezték örök nyugalomra a budapesti Farkasréti temetőben. Sírja az 56. (VK6.) parcella 1. sorának 9. sírhelyén található.

Haláláról így számolt be a korabeli sajtó:

„Schindler mint mérnöki törzskari tiszt kezdte katonai szolgálatát, majd résztvett az első világháborúban, amelynek folyamán számos hadikitüntetést szerzett. Az összeomlás után katonai attasé volt Romában, majd mint vezérkari tiszt, a honvédelmi minisztérium különböző osztályának, csoportjainak volt vezetője. Négy esztendőn át a Honvéd Műszaki Akadémia élén állott mint parancsnok. Legutóbb a honvédelmi minisztérium földi főcsoportját vezette.”³⁸

Szakmai kiválóságát és érdemeit számos osztrák–magyar, magyar és külföldi kitüntetés adományozásával is elismerték: 1908. december 2-án a Katonai Jubileumi Keresztet, majd a Bronz Katonai Érdemérmét hadiszalagon, kardokkal, az Ezüst Katonai Érdemérmét hadiszalagon, kardokkal, a Katonai Érdemkereszt III. osztályát hadidíszítménnyel és kardokkal (két ízben), a Károly Csapatkeresztet, a Tiszti Katonai Szolgálati Jel II/A osztályát; 1930. március 1-jén a Magyar Érdemkereszt III. osztályát; 1932-ben a Háborús Emlékérmét kardokkal és sisakkal; 1936-ban a Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérmét vörös- fehér szegélyes smaragdzöld szalagon, a Magyar Érdemrend középkeresztjé; 1940-ben az Erdélyi Emlékérmét; 1941. augusztus 12-én a Magyar Érdemrend középkeresztjéhez a csillagot; 1942. augusztus 18-án a Tiszti Katonai Szolgálati Jel I/A osztályát;³⁹ 1943. július 1-jén a Magyar Érdemrend nagykeresztjét kapta.

A külföldi kitüntetések közül 1928. február 15-től birtokolta az Olasz Korona Rend parancsnoki keresztjét, 1931. július 11-től az albán Szkanderbég Rend nagytiszti keresztjét, az 1930-as évektől pedig az Osztrák Háborús Emlékérmét kardokkal.⁴⁰

Beosztásaiban számtalan esetben vett részt olyan társadalmi és politikai eseményen, melyek az újságok címlapjára emelték. Ebben nyelvtudása is szerepet játszott, sok esetben képviselte a honvédelmi minisztert olasz küldöttségek érkezésekor. Búcsúztatott olasz repülőköteléket Mátyásföldön 1925-ben, köszöntött bolgár királyi szimfonikus zenekart 1942-

³⁵ A kormányzó jelenlétében avatták fel a honvéd műszaki akadémia zászlaját. Új Magyarország 1940. május 7. 4.

³⁶ Szakály (2015) i. m. 207–208.

³⁷ HL HM 4. osztály 1944. 8412. doboz.

³⁸ Meghalt Schindler Szilárd ny. vezérezredes. Függetlenség 1943. november 28. 9.

³⁹ HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok 1890/2107.

⁴⁰ Szakály (2015) i. m. 208.

ben, képviselte a Honvédelmi Minisztériumot az Országos Testnevelési Tanácsban⁴¹ vagy a Ludovika Akadémia napján.⁴²

Római katonai attasé szolgálatának idejére esik a korszak egyik – magyar szempontból – fájdalmas repülési epizódja is. 1932. május 21-én Endresz György és Bitai Gyula repülőgépe lezuhant a római Littorio repülőtéren. Endresz György a korszak egyik leghíresebb magyar pilótája volt, aki a „Justice for Hungary” névre keresztelt repülőgéppel 1931-ben átrepülte az óceánt. Schindler – aki a repülőtéren várta a gépet – az elsők között ért a lezuhant és kiégett gép roncsaihoz, ott szembesülve a két repülő halálával. Ahogy a korabeli sajtó beszámolt róla:

„Körülbelül három óra lehetett, amikor megjelent az égbolton a magyar gépmadár méltóságteljesen repülő piros teste. A gép igen alacsonyan repült és amint a közönség látni vélte, már készülődött a leszálláshoz. E pillanatban a Justice for Hungary hirtelen éles fordulatot tett. Szemtanúk állítása szerint a gépnek ez a megfordulása nagyon éles szögben történt; a gép oldalt billent, nagy sebességgel lefelé zuhant s egy szempillantás alatt eltűnt a nézők szeme elől a repülőtér melletti domboldal mögött. Emberek tömegei kapaszkodtak fel a domboldalra, ahova ekkor már megérkezett Italo Balbo olasz légügyi miniszter is Wodianer Andor követségi tanácsos és Schindler Szilárd ezredes, katonai attasé kíséretében. A repülőgép-vázán kívül akkor már minden alkatrészt felemésztettek a lángok. A gép identifikálása körülbelül negyedórát vett igénybe, Wodianer Andor követségi tanácsos ezt telefonon azonnal közölte a mátyásföldi repülőtér parancsnokságával, ahol megállapították, hogy nincs kétség aziránt, hogy a szerencsétlenség a Justice for Hungaryt érte. A repülőtér orvoskapitánya hősiesség bátorsággal és odaadással látott hozzá néhány emberével a holttestek kiszabadításának rendkívül nehéz és veszélyes munkájához. Nagy fáradtsággal mintegy háromnegyedóra munka után sikerült a vörösen izzó vasdarabok és üszkösödő roncsok közül kiemelni a tragikus véget ért pilóták holttestét.”⁴³

Befejezésül álljanak itt azok a gondolatok, melyeket Schindler Szilárd a hallgatóknak szánt a Leventekör megalakulásakor:

„...el tudom képzelni azt is, hogy a mai tüzéség helyett villamos hullámok révén távolból kormányozható és vezethető lövedékeket (bombákat) fognak alkalmazni, amelyek a találati valószínűségeket a mai egynéhány %-ról 80-90%-ra emelik s ezáltal a harci viszonyokat lényegesen megváltoztatják. A földön és vízen egyaránt használható harckocsik, kisebb, nagyobb egységek repülőgépen való szállításával talán a ma oly nehéz folyamatok is lényegesen megváltozhatnak.

De azt hiszem, hogy teljesen megvilágítom, ha ismétlem azt az igazságot, hogy a haladásért, a fejlődésért való küzdelem azért kötelessége minden komoly magyar katonának, mert kétségtelen dolog, hogy a nemzetek állandó harcában a jobban felkészültnek nagyobb kilátásai vannak a végső győzelemre, ami számunkra nem lehet más, mint Hazánk, nemzetünk boldogulása, eredeti nagyságában való visszaállítása és felvirágoztatása. Ennek a szent és örökké fennálló célnak az eléréséért kell küzdenünk minden erőnkkel, képességünkkel.”⁴⁴

⁴¹ Magyar sport almanach. (Szerk. Zuber Ferenc) 1936. 11.

⁴² Ludovikás Levente. https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/16994/ludovikas_levente_1938.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁴³ Az első jelentés Justice for Hungary lezuhanásáról. Magyarország 1932. május 22. 4–5.

⁴⁴ Schindler Szilárd tábornok, a m. kir. honvéd Ludovika Akadémia II. Főcsoport parancsnokának megnyitó beszéde a Leventekör 1937. évi alakuló közgyűlésén. Ludovikás Levente. Online.

Felhasznált irodalom

- A kormányzó jelenlétében avatták fel a honvéd műszaki akadémia zászlaját. *Új Magyarország* 1940. május 7.
- Az első jelentés Justice for Hungary lezuhanásáról. *Magyarország* 1932. május 22.
- Az olasz kormány hozzájárult, hogy katonai attasét küldjünk Rómába. Schindler Szilárd alezredes lett Magyarország kvirináli katonai attaséja. *Új Nemzedék* 1927. november 1.
- HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok 1890/2107.
- HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Honvédelmi Minisztérium 4. osztály 1944. 8412. doboz.
- Iskolai értesítők, Körmöcbánya-Állami Főreáltanoda, 1897–1900. 115.
- Jacobi Ágost (szerk.): *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban*. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938.
- *Képes Pesti Hírlap* 1939. június 20.
- Ludovika Akadémia I. – Ludovika Akadémia II. Érdekes adatok a magyar tisztképző főiskola százharminc-esztendő történetéből. *Pesti Napló* 1938. december 22.
- Loncarevic-Syposs Nándor (1931): A régi hadsereg legrégebb katonaiskolája. *Magyar Katonai Szemle* 1931/3. Magyarország képes melléklete. 1931. június 21. 2.
- Meghalt Schindler Szilárd ny. vezérezredes. *Függetlenség* 1943. november 28.
- *Magyar sport almanach*. (Szerk. Zuber Ferenc) 1936.
- Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály. Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből, 1918–1945*. Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet, Budapest, 2015.
- Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945*. Lexikon és adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001.
- Sz. n.: *Ludovikás Levente*. Online: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/16994/ludovikas_levente_1938.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Internetes források

- <https://generals.dk/general/Schindler/Szil%C3%A1rd/Hungary.html>
- <https://keptar.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=39877>
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%A1sz%C3%A1ri_%C3%A9s_Kir%C3%A1lyi_Katonai_M%C5%B1szaki_Akad%C3%A9mia#/media/F%C3%A1jl:HTL_M%C3%B6dling_1904.jpg

SCHMOLL ENDRE

Schmoll Endre 1894. április 17-én született a Nógrád vármegyei Patvarc községben, római katolikus vallású családban. Édesapja Schmoll Endre magyar királyi pénzügyi ellenőr, édesanyja Latkóczy Margit. Katonatiszti és tábournoki pályája végéig nőtlen maradt. Anyanyelvén kívül németül tökéletesen, franciául gyengén beszélt.

A katonatiszti pálya alapjait az Osztrák–Magyar Monarchia nagy hírű katonaiskoláiban sajátította el: 1905 és 1909 között a császári és királyi katonai alreáliskola négy osztályát vé-

gezte jó eredménnyel, majd 1909-től 1912-ig a császári és királyi katonai főreáliskola három évfolyamát abszolválta jó összeredménnyel, mindkettőt Kismartonban. Az 1912–14 közötti időszakban a császári és királyi Műszaki Katonai Akadémia két évfolyamát fejezte be magyar állami alapítványi helyen Mödlingben. 1922 és 1924 között a magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia Tiszti Továbbképző Tanfolyamát (a Hadiakadémiát) végezte el Budapesten.⁴⁵

Már az első világháború kitörése után, 1914. október 15-én avaták hadnaggyá, majd megkezdte tényleges tiszti szolgálatát a császári és királyi Vasúti Ezredben. A világégés különböző hadszínterein teljesített szolgálatot beosztott tisztként, először a császári és királyi 8. vasúti pótszázadnál. 1914 decembere és 1915 januárja között a császári és királyi 30. vasútépítő század kötelékében vett részt az orosz fronton a bochniai vasúti híd helyreállításában, 1915 januárja és 1915 áprilisa között pedig a delatyni völgyátjáró helyreállításán dolgozott, közben a MÁV I. és a MÁV VIII. számú páncélvonatainak parancsnoka volt.

Ebből az időszakból (1915. május 16.) maradt ránk egy feljegyzés a működéséről: „Ugyanaznap a 8. számú páncélvonat Schmoll hadnagy parancsnoksága alatt Lanczynon keresztül Sadsawka felé futott ki, hol sikerült neki a saját csapatainkon túlhaladva, ellenséges tüzérségi és géppuskatűzben egy ellenséges állásba behatolni és az állásban lévő légénységet egy odairányzott ágyúlövéssel megadásra kényszeríteni; 50 oroszot foglyul ejtve – kiket az előfutó kocsin helyezett el – tért vissza Delatynba.”⁴⁶

1915 júniusától a császári és királyi 36. vasúti századdal az olasz hadszíntér isonzói arcvonalszakaszán tevékenykedett (különböző pályaudvarok bővítésében, nagyobb vasúti rakodók építésében, az alsó-krajnai vasútvonal átépítésében, a dutovlje-scopói átrakó pályaudvar, valamint a Dutovlje-Scopo–Gorjansko közötti motoros tábori vasút építésében működött közre). 1915. július 1-jén főhadnaggyá lépett elő. Tevékenysége közben jutott ideje szakmai ismereteinek bővítésére is, hiszen 1916-ban szerelési tanfolyamot végzett a Monarchia közös hadseregének kötelékében. 1916 októberétől a császári és királyi 36. vasúti századdal a belgrádi vasúti híd helyreállításán dolgozott, majd 1917 februárjától az olasz hadszíntér isonzói szakaszán Batuje községnél szabványos nyomtávú vasutat, az Idria-völgyben pedig motoros tábori vasutat épített alakulatával. 1917. október 24-től részt vett az osztrák–magyar és a német csapatok által az olasz hadszíntéren végrehajtott caporettoi áttörés hadműveleteiben, majd az Isonzó folyón átívelő híd helyreállításában Pieris-Turriacónál. 1918 tavaszán részese volt az osztrák–magyar haderő által végrehajtott júniusi piavei offenzíva előkészületeinek, többek között a 35 cm-es „György-üteg” beépítésében segédkezett. 1918 augusztusa és októbere között az elektromos tábori vasúti tanfolyam hallgatója volt Bécsújhelyen. 1918 októberében és november elején ismét az olasz hadszíntéren harcolt, az osztrák–magyar haderő végső visszavonulása során a Motta di Livenza–Casarsa vasútvonal robbantásával és rombolásával nehezítette az antant csapatok előrenyomulását.⁴⁷

Az 1918 novembere és 1920 közötti tevékenységéről nem állnak rendelkezésre közelebbi adatok. 1920–21 folyamán a budapesti magyar királyi vasútépítő zászlóalj állományába tar-

⁴⁵ HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok (a továbbiakban: HL AKVI) 1652/1894.

⁴⁶ Vitéz Kalándy Imre altábornagy feljegyzései. In: Rónaföldi Zoltán: Páncélvonataink. I. kötet. A kezdetektől a Tanácsköztársaságig. 2016. 135. <https://mek.oszk.hu/16400/16458/16458.pdf>. (Letöltve: 2020. október 10.)

⁴⁷ Jacobi i. m. 408., 530.; HL AKVI.

tozott beosztott tisztként, s 1920-ban géppuskás tanfolyamot végzett. 1921. augusztus 29-től a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium Felszámoló Hivatalánál került beosztásba Budapesten. 1922. október 1-jétől 1924. október 1-jéig a budapesti Ludovika Akadémia tisztii továbbképző tanfolyamának (a vezérkari szakképesítést nyújtó Hadiakadémia⁴⁸) hallgatója volt, közben 1923. szeptember 1-jén századossá léptették elő. 1924. október 1-jétől a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium Elnökségének 20 fős állományába osztották be, ugyanakkor tartósan vezényelték a budapesti magyar királyi 1. honvéd utászszázalajhoz csapatszolgálátra.

1925. január 1-jétől a Minőség Ellenőrző Hivatal debreceni kirendeltségének „B” állományába került, egyidejűleg áthelyezték a vezérkari tisztek állománycsoportjába. Közben 1927. augusztus 10. és szeptember 15. között csapatszolgálátra osztották be a szegedi magyar királyi 3. honvéd utászszázalajhoz. 1927. november 1-jétől beosztásai folyamatosan Budapesthez kötődtek, hiszen 1932. augusztus 1-jéig a Budapesti Szabályzatismertető Tanfolyam (Hadiakadémia) tanárként tevékenykedett. Közben 1929. április 1. és április 30. között csapatszolgáláton tartózkodott a Rendőrújtonc Iskolánál, 1931. április 18. és július 27. között pedig a törzstiszti tanfolyam tanára is volt. 1931. november 1-jén őrnaggyá nevezték ki. 1932. augusztus 1-jétől kezdődően, közel 5 éven át a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium VI–7/k osztály osztályvezető-helyetteseként ténykedett, s 1935. május 1-jén alezredessé léptették elő beosztásában. Közben 1936. november 15. és 1937. május 1. között csapatszolgálátra vezényelték a magyar királyi 2. honvéd gyalogezredhez.

Az oktatás mindig közel állt hozzá, nemcsak a honvédségi, de a civil szférában is tanított. A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen 1935–38 között *A korszerű honvédelem kérdései* címmel tartott kurzust, heti kettő-négy órában.⁴⁹ A pécsi Erzsébet Tudományegyetemen az 1936–37-es tanévben a Jog- és államtudományi Karon, valamint az orvostudományi Karon „Honvédelmi ismeretek” címmel hirdette kurzusát.⁵⁰ A tudományos ismeretterjesztés sem állt tőle távol, hiszen az országos Tiszti Kaszinó előadássorozatában „A korszerű vegyi háború” címmel tartott vetített képes előadást 1938. március 14-én.⁵¹

1937. március 13-tól a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium VI–7/k osztály osztályvezetőjeként folytatta pályafutását. 1937. május 1-jétől kezdődően a Honvéd Vezérkar Főnöke 7/m osztály osztályvezetője volt, 1939. május 1-jén pedig ezredesi rangra emelték. 1940. november 1-jétől a magyar királyi Bolyai János Honvéd Műszaki Akadémia parancsnoki teendőit látta el. 1941. május 1. után a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium III. csoportfőnök 1. helyettesének beosztását töltötte be, 1942. március 30-tól vezérőrnagyként. 1942. május 1-jétől 1944. október 1-jéig a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium III. (anyagi) csoportjának főnöke volt, 1944. július 1-jétől altábornagyi rangban. 1944. október 1-jétől a nyugállományba helyezés előtti háromhavi egészségügyi szabadságát töltötte, de 1945. ja-

⁴⁸ Az 1920. június 4-én aláírt trianoni békediktátum ugyan megtiltotta a vezérkar működését és a vezérkari képzést a magyar királyi Honvédségben, ennek ellenére a Hadiakadémia 1920 őszétől 1938-ig különböző elnevezések alatt (Ludovika Akadémia Tiszti Továbbképző Tanfolyam, Budapesti Szabályzatismertető Tanfolyam) működött a Hungária körúti Pálffy laktanyában (a mai NKE HHK Campus területén).

⁴⁹ A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem tanrendje. <https://adtplus.arcanum.hu/hu/search/results/?list=eyJmaWx0ZXJzJjogeyJDT0wiOiBbIkVMVEVfRWd5ZXRlbWlUYW5yZW5kZWsiXX0sICJxdWVyeSI6ICJzY2htb2xslGVuZHIIn0.> (Letöltve: 2020. október 15.)

⁵⁰ Pécsi Napló 1937. január, 13. szám. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/PecsiNaplo_1937_01/?query=schmoll%20endre&pg=118&layout=s. (Letöltve: 2020. október 15.)

⁵¹ *Magyarság* 1938. március. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MagyarsagMilotayPetho_1938_03/?query=schmoll%20endre&pg=22&layout=s. (Letöltve: 2020. október 10.)

nuár 4-én beosztották a totális mozgósítás és harcbeállítás törzsébe. A második világháború lezárulta után Ausztriában telepedett le. 1949 májusában hunyt el az ausztriai Braunau am Inn településen.⁵²

Schmoll Endre szakmai felkészültségét, rátermettségét, bátorságát előjárói, valamint a magyar királyi Honvédség vezetői megbecsülték és kitüntetések adományozásával is elismerték, amelyek közül a következőket kapta meg: Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal; Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal (két ízben); 1917. Károly Csapatkereszt; 1927. Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérme vörös-fehér szegélyes smaragdzöld szalagon; 1932. Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérme szalagján a Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal miniatűrjével; Háborús Emlékérem kardokkal és sisakkal; 1934. Tiszti Szolgálati Jel III. osztálya; 1936. Magyar Érdemrend tisztikeresztje; 1939. július 2. Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérme hadiszalagon; 1939. október 15. Tiszti Szolgálati Jel II/A osztálya; 1940. július 17. Magyar Érdemrend középkeresztje; 1940. október 22. Újólajos Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Ezüstérme vörös-fehér szegélyes smaragd-zöld szalagon; 1941. június 28. Nemzetvédelmi Kereszt; 1941. Erdélyi Emlékérem; 1944. október 19. Légoltalmi Jelvény.

A külföldi kitüntetések közül az alábbiaknak volt birtokosa: 1939. október 27. Német Sasrend érdemkereszt I. fokozata; 1940. június 15. Olasz Korona Rend tisztikeresztje.⁵³

Katonai műszaki szakírói munkássága is rendkívül figyelemreméltó. Több önálló kötetet és számos tanulmányt jegyzett szerzőként, amelyek egy része ma is nagy haszonnal forgatható. Kiemelkedik szakírói munkásságából a *Haditechnikai alapismeretek* 1–3. kötete, melyekben összefoglalta több évtizedes szakmai munkásságának szinte összes gyakorlati tapasztalatát.⁵⁴

Az 1. kötet a szállítási módok és vonalak technikáját, a hídépítést, a robbantástechnikát és a vegyi háború kérdéseit ismerteti. A 2. kötet az erődítési, az utász- és a fényszóróismereteket, továbbá az aknaharc, a hídépítés és a folyamatkezelés kérdéseit tárgyalja, s külön fejezetben foglalkozik a folyamerőkkel és a vízi szállítás kérdéseivel. A 3. kötet mindazt tartalmazza, ami a műszaki csapatok és intézetek szervezése és alkalmazása szempontjából fontos: anyag- és mechanikai ismereteket; a műszaki csapatok szervezési és felszerelési elveit; a műszaki vezetést; a műszaki segédszolgálatot; a műszaki számvetéseket; a légi erők hatását a műszaki tevékenységre; gyakorlati példák gyűjteményét. Ebben foglalkozik részletesen a világító- és fényszórótechnikával, a vízzel való ellátással, a ködösítés kérdéseivel, a mozgástámogatás és a mozgásakadályozás lehetőségeivel.

Érdekesség talán – habár abban az időben ez nem volt ritka –, hogy a kötetek magánkiadásban készültek, közvetlenül a szerzőtől lehetett megrendelni azokat. Az elkészült művek nagy visszhangot váltottak ki a szakmában, itthon és külföldön. Ausztriában a világháborús bajtárs, a pozsonyi utászok 2. századának egykori beosztott tisztje, Oskar Regele hadnagy méltatta a szerző munkásságát.⁵⁵ Itthon is rövid idő alatt alapművé váltak a kötetek. Az egyik méltatója így írt róla: „A műből kiérezhető a szerző alapgondolata, melyet minden egyes fejezetben markánsan kidomborít s igyekszik már az előrészen az olvasó gondolkörébe

⁵² HL AKVI; Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2001. 302.

⁵³ HL AKVI; a Honvédségi Közlöny 1936–1944 közötti évfolyamai.

⁵⁴ Schmoll Endre: Haditechnikai alapismeretek 1–3. Nyomatta Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fia Utóda, Budapest, 1929–1933.

⁵⁵ Oskar Regele (1890–1969) 1945 után a Bécsi Hadilevéltár igazgatója, ugyanakkor 1955-ben az Osztrák Állami Levéltár főigazgatója, 1952–1963 között az Osztrák Hadtörténelmi Bizottság (alapító) elnöke.

a következő szavakkal beiktatni: »Nem két ellentétes fogalomról van szó, hanem két rokon fogalomról. Nem harcászat vagy technika, hanem harcászat és technika.« Csak örömmel üdvözölhetjük a könyvnek ezen célját, mely a mai fejlett technikát a harcászattal kapcsolatban az öt megillető és rangú helyre sorolja.

A szerző ezen alapgondolat gyakorlati megvalósításához segédkezet is nyújt, így elsősorban a felső vezetés részére, mely hivatott a várható műszaki teljesítményeket mérlegelni és a harcászati helyzetbe helyesen beilleszteni. A mérlegeléshez s így tehát a vezető elhatározásához és tervéhez a legfontosabb bázis a minden műszaki ténykedést megelőző alapvető számvetés, melynek segítségével körülbelüli pontossággal megállapíthatók a szerszám-, anyag-, idő- és munkaerőszükségletek. A szerző minden műszaki ténykedés vázolásánál gazdagon bocsátja rendelkezésre ezen szükséges adatokat, s helyenkint beiktatott példákkal a kalkulációk kiviteli technikáját is ismerteti.⁵⁶

A három kötet előszavában a szerző rögzíti, hogy munkáját nemcsak a műszaki tisztiek, de minden döntéshozó számára írta, hiszen műszaki hozzáértés nélkül nem születhetik jó döntés, elhatározás, terv és parancs.

Sajátos előrelátásról tanúskodik a *Repülőekkel (légi úton) szállított romboló osztagok* című írása, melyet 1930-ban vetett papírra.⁵⁷ A cikkben sorra veszi azokat a körülményeket, melyek az első világháborúban, illetve azt követően váltak meghatározóvá a harc megvívásában. Hihetetlen érzékkel világít rá arra, hogy a légierő szerepének, súlyának változásával a műszaki támogatás számos eleme is változik. Ez igaz a védekezésre, de igaz a támadó harc műszaki támogatására is. A légiszállítás olyan lehetőségeket nyit meg, amelyekre eddig nem gondolhattunk. Ilyen a légi szállítású romboló csoport, amely amellet, hogy gyorsan és észrevétlenül képes megközelíteni a célt, arra is alkalmas, hogy mélyen az ellenség hátában tevékenykedjen. Feladataik közé tartozhat a hidak, utak, műtárgyak rombolása, útvonalak, irányok aknásítása. A szerző sorra veszi azokat a mutatókat, melyek meghatározzák egy ilyen művelet sikerét. Foglalkozik a lehetséges célok bemutatásával – kiemelten a vasút mint a hátszói szállítás egyik legfontosabb eszköze –, számvetést készít a szállítandó robbanóanyag mennyiségéről, a szükséges időről és munkaerőről. A hatékonyság vizsgálatánál összehasonlító számvetést végez a bombázás és a rombolóosztag alkalmazásáról. Összegzésként megállapítja, hogy megfelelő előkészítés mellett a rombolóosztagok alkalmazása jelentősen növelheti a harc sikerességét.

A *műszaki alakulatok motorizálása és mechanizálása* című munkájában a gépesítés lehetőségeit és korlátait vizsgálja.⁵⁸ Kiinduló gondolata az, hogy erre az időszakra a gyakorlat már meghaladta az elméletet. Olyan fejlődés ment végbe ugyanis a gépesítésben, amit a haderő műszaki csapatai nem követtek. Hiába növekedett a műszaki csapatok aránya (1812-t véve alapul, az 1930-as évekre 7,3 szorosára nőtt ez az arány), ha a gépesítettség és így a teljesítőképesség nem nőtt. Utóbbi növelésének egyik útja lehet a műszaki munkák magas fokú gépesítése. Az alapvető műszaki támogatási feladatok mindegyike (mozgás támogatása, mozgás akadályozása) jól gépesíthető, az elvégzett munka gazdaságossága, katonai hatékonysága javítható. Ez a tendencia már az első világháborúban kimutatható volt, hiszen számtalan új technikai eszköz jelent meg a műszaki csapatok felszerelésében. Ezzel párhuzamosan a harcot közvetlenül megvívó fegyvernemek gépesítettsége és mozgékonyága is javult, ami újabb érv a műszaki csapatok technikai felszereltségének újragondolása mellett.

⁵⁶ Magyar Katonai Szemle 1931. 298.

⁵⁷ Magyar Katonai Szemle 1931/12. 161–170.

⁵⁸ Magyar Katonai Közlöny 1930/5. 423–436.

Schmoll Endre gondolkodását és tollát a korszerű magyar haderő elméleti alapjainak lera-kása vezette. Több publikációjában is ez a hívószó.⁵⁹ Így részletesen foglalkozott az állandó erődítés, a műszaki vezetés és a vegyi háború kérdéseivel. Utóbbi téma feldolgozásával más írásában is találkozunk.⁶⁰

Minden írásában tetten érhető az a széles körű érdeklődés, mely a más államokban történő haderőfejlesztés felé irányult. Számolatlanul hozza a külföldi példákat, legyen az új eszköz, harcmód vagy szervezeti fejlesztés.

A műszaki vezetésről írott cikke vitát váltott ki a műszaki – elsősorban világháborús tapasztalatokkal is rendelkező – szakemberek körében. Némelyek zokon vették, hogy Schmoll komoly kritikát fogalmazott meg arról, hogy a magasabb szintű katonai vezetésben dolgozó műszaki tisztek hajlamosak voltak csak a műszaki támogatási szempontokat figyelni egy-egy döntés során. Belátható, hogy ebben igaza volt, hiszen önmagában a műszaki támogatás nem értelmezhető, annak összhangban kell állni a harcászati és hadművelleti követelményekkel.

A kritikai hangok sem vitatták ugyanakkor azokat a megállapításokat, melyek a változtatás igényét hangoztatták. A vita legfontosabb – máig ható – tanulsága az, hogy a „*műszaki tiszteket kiképzési színvonal (nem anyag) tekintetében a régi hadmérnök törzskarhoz minél közelebb kell hoznunk, különös súlyt helyezve az elméletnek a csapatszolgálatban kötelező gyakorlati kiértékelésére*”.⁶¹ Azaz szembesülünk a tisztképzés örök kérdésével, az elmélet és a gyakorlat arányával a képzés során.

Felhasznált irodalom

- A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem tanrendje. <https://adtplus.arcanum.hu/hu/search/results/?list=eyJmaWx0ZXJzJjogeyJDT0wiOiBBIkVMVEVfRWd5ZXRlbWlUYW5yZW5kZWsiXX0sICJxdWVyeSI6ICJzY2htb2xslGVuZHIIn0> (Letöltve: 2020. október 15.)
- HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok 1652/1894.
- *Honvédségi Közlöny*. Kiadja a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium. Budapest, 1936–1944.
- Györffy-Bengyel Sándor – Hellebronth Vilmos – Schmoll Endre – Kovács Gyula – Hollósy-Kúthy László: *A hadviselés és a technika*. In: *A korszerű honvédelem kérdései*. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1933. 156–312.
- Jacobi Ágost (szerk.): *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban*. Közlekedési Nyomda K. F. T., Budapest, 1938.
- *Magyarság* 1938. március. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MagyarsagMilotayPetho_1938_03/?query=schmoll%20endre&pg=22&layout=s. (Letöltve: 2020. október 10.)
- *Pécsi Napló* 1937. január, 13. szám. https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/PecsiNaplo_1937_01/?query=schmoll%20endre&pg=118&layout=s. (Letöltve: 2020. október 15.)
- Reich Egon: Korszerű műszaki vezetés. *Magyar Katonai Szemle* 1933/1. 623–635.
- Rónaföldi Zoltán: *Páncélvonataink. I. kötet. A kezdetektől a Tanácsköztársaságig*. 2016. 135. <https://mek.oszk.hu/16400/16458/16458.pdf>. (Letöltve: 2020. október 10.)

⁵⁹ A korszerű állandó erődítés. *Magyar Katonai Közlöny* 1930/11. 1072–1095., A korszerű műszaki vezetés. *Magyar Katonai Szemle* 1932/3. 19–40., A korszerű vegyi háború. *Magyar Katonai Szemle* 1938/5. 16–24.

⁶⁰ A terep előzetes megfertőzése. *Magyar Katonai Szemle* 1932/11. 139–158.

⁶¹ Reich Egon: Korszerű műszaki vezetés. *Magyar Katonai Szemle* 1933. 1. 623–635.

- Schmoll Endre: *Haditechnikai alapismeretek 1–3*. Nyomatta Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fia Utóda, Budapest, 1929–1933.
- Schmoll Endre: A korszerű állandó erődítés. *Magyar Katonai Közlöny* 1930/11. 1072–1095.
- Schmoll Endre: A korszerű műszaki vezetés. *Magyar Katonai Szemle* 1932/3. 19–40.
- Schmoll Endre: A korszerű vegyi háború. *Magyar Katonai Szemle* 1938/5. 16–24.
- Schmoll Endre: A terep előzetes megfertőzése. *Magyar Katonai Szemle* 1932/11. 139–158.
- Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Lexikon és adattár. Ister Kiadó, Budapest, 2001.
- Vitéz Kalándy Imre altábornagy feljegyzései. In: Rónaföldi Zoltán: *Páncélvonalaink I. kötet. A kezdetektől a Tanácsköztársaságig*. 2016. 135. <https://mek.oszk.hu/16400/16458/16458.pdf> (Letöltve: 2020. október 10.)

Internetes forrás

- <https://fortepan.hu/hu/photos/?q=p%C3%A1nc%C3%A9lvonat>. (Letöltve: 2020. október 10.)

Szakály Sándor:

AKIK A MAGYAR KIRÁLYI TESTŐRSÉGET VEZETTÉK, 1920–1945

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.8

ÖSSZEFOGLALÓ: Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlását követően létrejövő magyar állam az államfő személyes védelmére testőrséget hozott léte. Az 1920 és 1944, illetve 1945 között fennálló testőrségnek – amelynek a neve az idők folyamán változott – mindösszesen öt parancsnoka volt. Kik voltak ők, milyen katonai pályát futottak be, hogy alakult az életük 1945 után?

KULCSSZAVAK: Görgey György, Horthy Miklós, Igmándy-Hegyessy Géza, Lázár Károly, Mészáros István, Pentz Béla, beosztások, kitüntetések, rendfokozatok, testőrség

A SZERZŐRŐL:

Dr. Szakály Sándor (DSc) hadtörténész, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgatója, a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának kutatóprofesszora

Az Osztrák–Magyar Monarchia 1918. novemberi összeomlását követően létrejövő önálló magyar állam 1918–1919-ben válságról válságra „váltott”.¹ Az 1918. november 16-án „kikiáltott” Magyar Népköztársaság alig négy hónapot élt meg, amikor is egy újabb „kikiáltás” – 1919. március 21. – után létrejött a Magyarországi Tanácsköztársaság – 1919 júniusától Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság –, amely 133 napos történetét öleli fel a XX. századi magyar múltnak.

1919. augusztus 1-je és 1920. március 15-e között különböző kormányok és ellenkormányok váltogatták egymást,² míg végül az 1920. január 25–26-i nemzetgyűlési választásokat követően megalakult Nemzetgyűlés 1920. március 1-jén ideiglenes államfővé választotta nagybányai Horthy Miklós altengernagyot, a Magyar Nemzeti Hadsereg fővezérét, az Osztrák–Magyar Haditengerészet hadiflottájának utolsó parancsnokát.³

Az államfőválasztást követően fogalmazódott meg az az elképzelés/igény, hogy az államfő személyének biztosítására és a protokolláris feladatok ellátására (is) testőrséget kell szervezni/felállítani. Ez a korábban a mindenkori uralkodó mellett működő testület – pontosabban testületek – az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával megszűntek létezni.⁴

¹ Az összeomlásra vonatkozó gazdag szakirodalomból lásd Ormos; Rauchensteiner; Révész.

² Az egymást követő és egymás mellett működő kormányokra vonatkozóan lásd Bölöny–Hubai 92–94., 202–203.

³ Horthy Miklós életútjára vonatkozóan a bőséges szakirodalomból lásd Bencsik; Horel; Sakmyster; Schmidt-Pauli; Turbucz; Ungváry.

⁴ Az 1920-ban felállított magyar királyi Testőrség „jogelődjének” tekinthető az uralkodó által 1904. október 14-én kelt Legfelsőbb Kéziratával létrehozott magyar királyi darabontestőrség. A kéziratot facsimilében közli Gógh–Monostori 28.

Nem ismeretes pontosan, hogy a testőrség létrehozásáról mikor született meg a döntés, de az igen, hogy az ideiglenes államfővé választott Horthy Miklós mint fővezér mellett egy szűkebb „testőri feladatokat” ellátó tisztí különítmény már működött 1919 júliusa és 1920. március 1-je között.⁵

A nevében több alkalommal is változó magyar királyi Testőrség⁶ az eddigi ismeretek alapján 1920. augusztus 10-én kezdte meg működését, amikor is a „Rendeleti Közlöny a magyar királyi Nemzeti Hadsereg számára (Személyes ügyek)” hivatalos kiadványban megjelentek az első tiszteknek a kinevezései a „m. kir. testőrséghez”.⁷

Erre az időszakra megfogalmazódott az az elképzelés is, görgői és toporczy Görgey György őrnagy részéről, hogy miként is álljon fel a magyar királyi Testőrség, pontosabban az ő elképzelései szerint a Magyar Királyi Testőrsegek.⁸ Görgey parancsnoki kinevezésére a „Rendeleti Közlöny a magyar királyi Nemzeti Hadsereg számára (Személyes ügyek)” tanúsága szerint 1920. október 9-én kelt Kormányzói elhatározással történt meg.⁹ Más források az ő esetében a parancsnoki kinevezést korábbi időpontra teszik, illetve a korábbi időszakban mint megbízott parancsnokot említik.¹⁰ Ugyanakkor egy korabeli forrás 1920 nyarán Pentz Béla alezredest 1920 márciusa és 1920 augusztusa között mint a „magyar királyi Testőrség” ideiglenes parancsnokát említi.¹¹

Ha elfogadjuk a jelzett korabeli forrás „állítását”, akkor azt mondhatjuk, hogy 1920 márciusa és 1944 októbere között a magyar királyi Testőrségnek négy parancsnoka volt, míg a nyilas–hungarista hatalomátvétel után átszervezett, illetve teljesen átalakított testőrségnek egy parancsnoka volt. Amennyiben az 1920 és 1945 közötti időszakot egységesnek tekintjük, akkor azt mondhatjuk, hogy mindösszesen öt parancsnoka volt a magyar királyi Testőrségnek. Ők szinte kivétel nélkül bírták a mindenkori államfő bizalmát, kiválasztásuk alapvetően katonai tevékenységüknek, illetve az államfőhöz való viszonyuknak volt köszönhető.

Jelen írásban nem a Testőrség történetét kívánom felvázolni,¹² hanem röviden szeretném bemutatni annak az öt személynek az életútját, akik a közel huszonöt esztendő során a mindenkori államfő személyes biztonságáért (is) feleltek.

⁵ Bangha 15.; Gögh–Monostori 55–56.

⁶ Jelen ismereteink szerint a magyar királyi Testőrség a következő megnevezésekkel működött 1920 és 1945 között. 1920–1920: Magyar királyi Testőrség, 1920–1927: Magyar királyi Testőrsegek, 1927–1929. május: Magyar királyi Palotaőrsegek, 1929. május – 1944. november: Magyar királyi Testőrség, 1944. november – 1945. május: Magyar Testőrség.

⁷ Rendeleti Közlöny a magyar királyi Nemzeti Hadsereg számára (Személyes ügyek) 1920. 74. szám. (1920. október 2.) 1715.

⁸ Bangha 18.; Gögh–Monostori 56–58.

⁹ „A Kormányzó Úr Ő Főméltósága kinevezni méltóztatott görgői és toporczy Görgey György, volt 13. közös huszárezredbeli őrnagyot a m. kir. testőrség parancsnokává. (Kormányzói elhat. kelte: 1920. október 9.)” Bangha 16. A hivatkozott „Rendeleti Közlöny a magyar királyi Nemzeti Hadsereg számára (Személyes ügyek)” 1920. évfolyamának áttekintése során a Bangha Ernő által – nagyon szakszerűen, a korabeli formában – hivatkozott rendeletet nem sikerült megtalálni.

¹⁰ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban HL) Honvédelmi Minisztérium (a továbbiakban HM). 1920. 8/a osztály VIII. tétel. Elnöki 8.305 (77.638. iktatószám): „Felmentve a magyar királyi Testőrség ideiglenes parancsnoka, kinevezve a Testőrség parancsnoka 1920. augusztus ?; HL Kormányzói elhatározások, 1920. szeptember 12. Görgey György 1920. szeptember 12-én a m. kir. testőrség parancsnokává kinevezve. A Kormányzói elhatározás szövege azonos a 9. számú jegyzetben idézett szöveggel, a kérdés már csak az, hogy a Rendeleti Közlönyben miért nem található meg, illetve az idézett szövegben az időpontbeli eltérés milyen okból következett be. HL HM 1937. 8. osztály Elnöki 19.887 (Többneves): 1920. augusztus 10. – 1927. november 15.: a testőrség parancsnoka.

¹¹ Uo. Pentz Béla ezredes „1920 közepéig a testőrség parancsnoka”.

¹² A magyar királyi Testőrség történetének tanulmányozásához lásd Bangha; Gögh–Monostori.

A sorban az első – a bizonytalan adatok ellenére is – Pentz Béla.

**Pentz Béla, ezredes
(gyalogság, lovasság)**

*Pápa, 1874. március 3. – †?

Apja:	Pentz József, földbérlő
Anyja:	Wollrab Izabella
Vallása:	római katolikus
Iskolái:	gimnázium 1–8. osztály, érettségi, egyévi önkéntes (1892–1893), tartalékos tisztvi vizsga (1893) „megfelelő”, dandártiszti iskola (1895–1896) „megfelelő”, lovas utász tanfolyam (1896) „jeles”, lovagló tanfolyam (1896–1897) „jó”, lovas táviró tanfolyam (1898–1899) „kitűnő”, cs. és kir. lőiskola (Királyhida), honvéd központi lovasiskola
Nyelvismerete:	német (tökéletes)
Rendfokozatai:	egyévi önkéntes: 1892. október 1., egyévi önkéntes, címzetes járőrvezető: 1893. március 30., egyévi önkéntes, címzetes alvadász: 1893. június 6., egyévi önkéntes, címzetes fővadász: 1893. október 7., tartalékos hadnagy: 1894. január 1. (826. rangszám), hadnagy: 1895. november 1. (2. rangszám), főhadnagy: 1898. november 1. (2. rangszám), II. osztályú százados: 1902, százados: 1908. május 1., őrnagy: 1916. február 1., alezredes: 1920. május 1. (1919. szeptember 1-jei rang), ezredes: 1922?
Katonai pályafutása:	1892. október 1. – 1893. október 7.: egyévi önkéntes, cs. és kir. 11. tábori vadászszázalóalj, 1894. május 1. – 1895. június 5.: próbaszolgalaton a m. kir. székesfehérvári 17. honvéd gyalogezrednél, 1895. június 6. – 1895. november 1.: próbaszolgalaton a m. kir. pápai 7. honvéd huszárezrednél, 1895. november 1. – 1907. október 1.: századoszolgalaton a m. kir. pápai 7. honvéd huszárezrednél, 1907. október 1. – ? : m. kir. budapesti 1. honvéd huszárezred, 1915. június 26.: megsebesült, 1915. június 27. – 1915. július 21.: a csernovici tartalékkórházban, 1915. július 23. – 1915. december 12.: a János szanatóriumban, 1915. október 12. – 1915. december 2.: a Lukács fürdőben, 1916. január 1. – ? : irodai szolgálat, 1920. március – 1920. augusztus: a magyar királyi Testőrség ideiglenes parancsnoka, 1921. november 1.: ún. „trianoni nyugdíj”, 1923. augusztus 21.: budapesti m. kir. 1. honvéd vegyesdandár parancsnokság igazolóbizottságához beosztva, 1924. július 1.: egy évre várakozási illetékekkel átmeneti viszonyba helyezve, 1925. július 1.: nyugállomány
Kitüntetései:	Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal; Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal; Károly Csapatkereszt; Katonai Jubileumi Kereszt (1908); 1912–1913. évi Emlékkereszt
Vezérkari testületben:	–
Vezérkari törzstiszti vizsga:	–
Háborús érték (első világháború):	nincs adat
Minősítése:	nincs adat
Vitéz:	–
Családi állapota:	nős
Gyermekei:	két gyermek
Temetése, sírja:	nincs adat
Egyéb:	Nyugállományban a budapesti magyar királyi 1. honvéd vegyesdandár főtiszti becsületügyi választmány elnöke az 1920-as, 1930-as években.

**Görgey György, vitéz nemes
görgői és toporczi, vezérőrnagy
(lovasság)**

* Kassa, 1882. január 10. – † Budapest, 1958. március 12.

Apja:	Görgey Vince, görgői és toporczi, cs. és kir. katonatiszt (altábornagy)
Anyja:	Menninger Karolin
Vallása:	ágostai hitvallású evangélikus
Iskolái:	elemi iskola 1–4. osztály, gimnázium 1. osztály (Budapest), cs. és kir. katonai alreáliskola 1–2. évfolyam (1892–1894) Kőszeg, cs. és kir. katonai alreáliskola 3–4. évfolyam (1894–1896) Kassa, cs. és kir. katonai főreáliskola 1–3. évfolyam (1896–1899) Morva-Fehértemplom, Cs. és kir. „Mária Terézia” katonai akadémia 1–3. évfolyam (1899–1902), Bécsújhely, „jó”, dandártiszti iskola (1903–1904) Kecskemét, „jó”
Nyelvismerete:	német (tökéletes), francia (gyenge)
Rendfokozatai:	hadnagy: 1902. augusztus 18. (1901. szeptember 1-jei rang, 30. rangszám), főhadnagy: 1907. november 1. (22. rangszám), százados: 1914. május 1., őrnagy: 1918. november 1. (1920-ban 1918. szeptember 1-jére, 3,5 rangszámra javítva), alezredes (testőr): 1921. szeptember 1., ezredes (testőr): 1925. november 1., tábornok: 1935. május 1.
Katonai pályafutása:	1902. augusztus 18. – 1903: cs. és kir. 13. huszárezred, századszolgálat; 1903 – 1903. január 25.: cs. és kir. 13. huszárezred, szakaszparancsnok; 1903. január 25. – 1903. április 3.: beteg, 1903. április 3. – 1903. április 30.: egészségügyi szabadságon; 1903. május 1. – 1903. október 15.: cs. és kir. 13. huszárezred szakaszparancsnok; 1903. október 15. – 1904. március 29.: dandártiszti iskola, hallgató (Kecskemét), 1904. március 29. – 1905. március 15.: cs. és kir. 13. huszárezred, szakaszparancsnok; 1905. március 15. – 1905. június 24.: beteg, 1905. június 24. – 1907. január 7.: cs. és kir. 13. huszárezred, századszolgálat; 1907. január 7. – 1907. január 27.: cs. és kir. 13. huszárezred, ideiglenes századparancsnok; 1907. január 27. – 1907. szeptember 16.: cs. és kir. 13. huszárezred, századszolgálat; 1907. szeptember 16. – 1907. október 9.: cs. és kir. 13. huszárezred, ideiglenes századparancsnok; 1907. október 9. –?: cs. és kir. 13. huszárezred, századszolgálat; 1919. május 30. – 1917. július 12.: Hadügyminisztérium (Szeged) Személyi ügyek „referense”; ? – 1919. július 16.: Hadügyminisztérium 5. (francia összekötő) osztály vezetője; 1919. július 18. –?: Hadügyminisztérium (Szeged) 4. (francia összekötő) osztály vezetője; 1919–?: Nemzeti Hadsereg Fővezérség VI. C. (sajtó) osztály vezetője; 1920 – 1920. augusztus: a magyar királyi Testőrség ideiglenes parancsnoka, 1920. szeptember 12. – 1927. november 15.: a magyar királyi Testőrség parancsnoka, 1927. november 15. – 1931. január 1.: Pénzügyminisztérium XIV. osztályon, 1933. január 1. – 1933. február 1.: Pest vármegye „észak” testnevelési és népgondozó felügyelő, 1933. február 1. – 1937. május 1.: magyar királyi Méneskar felügyelője (megbízva), 1937. augusztus 1.: nyugállomány
Kitüntetései:	Magyar Érdemkereszt II. osztálya (1927. október 22.); Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadíjdíszítménnyel, kardokkal (1916. szeptember 6.); Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal (1918. január 7.); Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérem, szalagján a hadíjdíszítménnyel és kardokkal ékesített III. osztályú Katonai Érdemkereszt kisebbített alakjával; Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérem; Károly Csapatkereszt; Nemzetvédelmi Kereszt (1941. október 21.); Háborús Emlékérem kardokkal és sisakkal; Tiszti Szolgálati Jel III. osztálya; Katonai Jubileumi Kereszt (1908), 1912–1913. évi Emlékkereszt

Vezérkari testületben:	–
Vezérkari törzstiszti vizsga:	–
Háborús érték (első világháború):	nincs adat
Minősítése:	1932: kiváló, 1933–1935: igen jó, 1936: jó
Vitéz:	1936. május 24.
Családi állapota:	nős 1. (1912. március 30., elvált 1917. augusztus 2.) radvány és sajkázai Radvánszky Eduardine; 2. (1928. június 14.) péchujfalusy Péchy Zsófia (Hermány, 1890. május 3 – Budapest, 1967. március 9.)
Gyermekei:	Görgey Vince József (* Budapest, 1914. augusztus 27. – † Budapest, 1948. augusztus 13.), tényleges állományú honvédtiszt, majd újságíró, 1944-ben a Waffen SS tagja; Görgey Arthur (Gábor) (* Budapest, 1929. november 26. – † Solymár, 2022. április 11.), író, újságíró, dramaturg, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának minisztere 2002. május 27. és 2003. május 18. között
Temetése, sírja:	1958. március. Óbudai temető

Igmándy-Hegyessy
(1918. március 9-ig Hegyessy)
Géza Jenő, vitéz, altábornagy
(gyalogság)

* Tab, 1882. augusztus 31. – † Szigetvár, 1980. május 26.

Apja:	hegyesi Hegyessy János, szolgabíró
Anyja:	boldogasszonyfai Igmándy Karola
Vallása:	római katolikus
Iskolái:	elemi iskola 1–4. osztály, reáliskola 1–4. osztály (Pécs), cs. és kir. gyalogsági hadapródiskola 1–4. évfolyam (1897–1902), Budapest, „igen jó”
Nyelvismerete:	német (tökéletes)
Rendfokozatai:	hadapród-tiszthelyettes: 1902. augusztus 18. (1902. szeptember 1-jei rang, 567. rangszám), hadnagy: 1904. május 1. (131. rangszám), főhadnagy: 1910. május 1., százados: 1915. január 1., őrnagy: 1920. szeptember 1., alezredes (testőr): 1921. szeptember 1., ezredes (testőr): 1927. november 1., tábornok (testőr): 1936. május 1. címzetes altábornagy: 1939. március 31., altábornagy: 1943. december 6. (1943. augusztus 1-jei rang, 2. rangszám)
Katonai pályafutása:	1902. október 1. – 1904. november 1.: cs. és kir. 32. gyalogezred, századszolgálat, 1904. november 1. – 1918.: cs. és kir. 52. gyalogezred, századszolgálat; szakasz-, századparancsnok, rohamszázad-, vadászkülönítmény parancsnok, 1918 novemberében és 1919–1920-ban Dél-Somogyban az általa toborzott csapatok parancsnoka (határvédelem és a vörös csapatok lefegyverzése), 1920. március 1. – 1920. május 6.: Somogy-Baranya vármegyei katonai parancsnokságon beosztott, 1920. május 6. – 1920. július 18.: kaposvári gyalogezred, beosztott tiszt, 1920. július 18. – 1920. augusztus 1.: magyar királyi Testőrség, 1920. augusztus 10. – 1927. november 15.: „magyar királyi testőr gyalogszászad parancsnoka”, 1927. november 15. – 1936. december 31.: a magyar királyi Testőrség parancsnoka, 1943. december 1-jével ténylegesítve, 1943. december 6-án, 1943. augusztus 1-jei ranggal, 2. rangszámmal altábornaggyá kinevezve és ugyanazon nappal nyugállományba helyezve
Kitüntetései:	Magyar Érdemkereszt II. osztálya; a Magyar Érdemrend középkeresztjéhez a csillag (1936. december 31.); Magyar Érdemkereszt III. osztálya; Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztje hadidíszítménnyel, kardokkal (1918. február); Osztrák Császári Vas-korona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal (1917. június); Tiszti Arany Vitézségi Érem (1931. december 16.); Katonai

Kitüntetései: (folyt.)	Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal (1915. június); Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal (1916. június); Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal (1914. szeptember); Károly Csapatkereszt; Sebesültek Érme, szalagján két középsávval; Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérem, Nemzetvédelmi Kereszt (1941. október 21.); Háborús Emlékérem kardokkal és sisakkal; Tiszti Szolgálati Jel II. osztálya; Jubileumi Emlékérem a fegyveres erő számára (1898); Katonai Jubileumi Kereszt (1908), 1912–1913. évi Emlékkereszt; Olasz Korona Rend nagytiszti keresztje; osztrák Nagy Díszjelvény (1934); sziámi Fehér Elefánt Rend II. osztálya (1935); porosz Vas-kereszt II. osztálya; osztrák Háborús Emlékérem
Vezérkari testületben:	–
Vezérkari törzstiszti vizsga:	–
Háborús érték (első világháború):	kimagasló (6), arcvonalban 32 hónap, hadra kelt seregnél két hónap, mögöttes országrészben 14 hónap
Minősítése:	1932–1936: kiváló.
Vitéz:	1921. május 21.
Családi állapota:	nős, (1922. január 23., Nagybjajom) nádasdi Sárközy Gabriella
Gyermekei:	gyermektelen
Temetése, sírja:	Szigetvár, Domolospuszta
Egyebek:	A 8. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya: 1921. május 22. – ?. Országos Vitézi Szék, ügyvezető törzskapitány: 1921. október – 1938. április 1., a Vitézek Főkapitányának helyettese: 1944. április 21. – 1944. október 16. 106 katasztrális hold vitézi telek tulajdonosa volt Hobol községben. A Felsőház élethosszig kinevezett tagja (1943. február 5.). 1944. október 16-án a német hatóságok letartóztatták, és különböző koncentrációs táborokban tartották fogva. 1945 tavaszán az Amerikai Egyesült Államok haderejének csapatai szabadították ki a fogságból. Rövid ideig Rómában, illetve Capri szigetén tartózkodott kiszabadított társaival együtt. 1946-ban visszatért Magyarországra, és a Szigetvár melletti Domolospusztán élt halálig.

Lázár Károly, vitéz csik-taplóczai altábornagy (lovasság)

* Zsebely, 1890. október 20. – † Pécel, (Budapest?), 1968. április 7.

Apja:	Lázár Béla, tényleges állományú cs. és kir. katonatiszt (százados)
Anyja:	Hoffmann Mária
Vallása:	római katolikus
Iskolái:	elemi iskola 1–4. osztály, cs. és kir. katonai alreáliskola 1–3. évfolyam (1901–1904) Kassa, cs. és kir. katonai alreáliskola 4. évfolyam (1904–1905) Kőszeg, cs. és kir. gyalogsági hadapródiskola 1. évfolyam (1905–1906) Temesvár, reáliskolai érettségi, egyévi önkéntes (1910–1911), tartalékos tiszti vizsga (1911), törzstiszti tanfolyam
Nyelvismerete:	német (tökéletes), francia (gyenge), román (gyenge)
Rendfokozatai:	hadapród: 1911. november 1., hadnagy: 1913., főhadnagy: 1915. július 1., százados (soron kívül): 1918. március 18. (1920. szeptember 1-jére módosítva), őrnagy: 1930. május 1., alezredes: 1936. május 1. (1940. március 1-jén 1934. november 1-jére javítva, 20,5 rangszám), ezredes: 1940. március 1. (1939. május 1-jei rang, 41,5 rangszám), vezérőrnagy: 1942. október 1. (1942. szeptember 29-jei rang, 14. rangszám), altábornagy: 1944. szeptember 1. (1944. július 1-jei rang, 5. rangszám)

Katonai pályafutása:	1911. október 1. – 1918. november: cs. és kir. 14. huszárezred, 1918. december – 1919. május: m. kir. 5. honvéd huszárezred, 1919. május 1. – 1919. szeptember 30.: román (hadif) fogságban, 1920. március 1. – 1927. március 1.: m. kir. 4. honvéd huszárezred, századparancsnok, 1927. március 1. – 1935. július 20.: m. kir. Testőrseg, lovastestőrseg, osztálytisz, 1935. július 20. – 1936. december 31.: m. kir. testőrseg, a lovastestőrseg parancsnoka, 1936. december 31. – 1937. március 20.: m. kir. Testőrseg ideiglenes parancsnoka, 1937. március 20. – 1944. október 16.: m. kir. Testőrseg parancsnoka, 1944. október 16. – 1945. április 25.: német, illetve nyilas–hungarista fogságban
Kitüntetései:	Magyar Érdemrend középkeresztje (1942. február 26.); Magyar Érdemrend tisztikeresztje (1937. május 24.); Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztje hadidíszítménnyel, kardokkal; Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal; Tiszti Arany Vitézségi Érem (1929. május 26.); Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal (két ízben); Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal (két ízben); Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal; Újlagos Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Ezüstérem; Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérem (1935); Károly Csapatkereszt; Nemzetvédelmi Kereszt (1941); Háborús Emlékérem kardokkal és sisakkal; 1912–1913. évi Emlékkereszt; pápai Szent Szilveszter Rend középkeresztje (1939. szeptember 12.); Olasz Korona Rend parancsnoki keresztje (1937. december 31.); lengyel „Polonia Restituta” Rend középkeresztje (1938. március 3.); porosz Vaskereszt II. osztálya
Vezérkari testületben:	–
Vezérkari törzstiszti vizsga:	–
Háborús érték (első világháború):	6 (kimagasló)
Minősítése:	nincs adat
Vitéz:	1922. október 14.
Családi állapota:	nős, ebeczki Blaskovich Márta (* Arad, 1899. január 16. – † Budapest, 1961. szeptember ?)
Gyermekei:	Lázár Béla (* Nyíregyháza, 1922. április 18. – † Budapest, 1969. április 18.), Miklós (*?1931. július 27. – † ?)
Temetése, sírhelye:	Pécel, 1968. április 17.
Egyebek:	125 katasztrális hold vitézi telek tulajdonosa. 1945. január 18-án „hűtlenség” vádjával lefokozva. 1944. október 17. – 1945. január 19.: német fogságban, 1945. január 20. – 1945. április 25.: nyilas–hungarista, illetve német fogságban, 1945. június 21-én a Honvédelmi Minisztérium állományába felvéve, 1945. augusztus 9.: Honvédelmi Minisztérium állandó igazoló bizottsága 2.989/ig.biz. „Igazolt”, 1945-től 1946. június 11-ig a Magyar Honvédség állományában. 1946. június 11. – 1946. szeptember 1.: „átmeneti viszonyban, nyugállományba helyezése folyamatban”, 1946. szeptember 1-jével nyugállományba helyezve. 1951–1953: kitelepítve Budapestről.
Mészáros István, ezredes (gyalogság)	* Dés, 1893. május 15. – † Innsbruck (Ausztria), 1975. december 18.
Apja:	Mészáros Kálmán, MÁV-felügyelő
Anyja:	nincs adat
Vallása:	református

Iskolái:	elemi iskola 1–4. osztály, m. kir. honvéd hadapródiszkola 1–4. évfolyam (1913–1917) Nagyvárad „jeles”, gáztanfolyam (1918), géppuskás tanfolyam (1922), lovastanfolyam (1928), szabályzatismertető tanfolyam (1928), törzstiszti tanfolyam (1940) „igen jó”.
Nyelvismerete:	nincs adat
Rendfokozatai:	zászlós: 1917. augusztus 1. (1917. szeptember 1-jei rang), hadnagy: 1918 (1917. szeptember 1-jei rang), főhadnagy: 1923. szeptember 1., százados: 1928. november 1. (71. rangszám), őrnagy: 1940. szeptember 1. (55. rangszám), alezredes: 1942. október 1. (1942. szeptember 30-i rang, 42. rangszám), ezredes (soron kívül): 1944. november 1. (69. rangszám)
Katonai pályafutása:	1917. augusztus – 1918. november: m. kir. 24. honvéd gyalogezred, beosztott tiszt, 1918. november – 1920. szeptember: olasz hadifogság, 1920 – 1924. szeptember 10.: Kecskemét, illetve m. kir. 7. honvéd gyalogezred, századszolgálat, 1924. szeptember 10. – 1935. augusztus 1.: m. kir. 9. honvéd gyalogezred 3. század parancsnoka (közben Szabályzatismertető tanfolyam hallgatója, Szeged), 1928. március 6. – 1928. szeptember: lőtanfolyamon Várpalotán, 1930. szeptember 15. – 1930. október 15.: m. kir. 5. honvéd vegyesdandár „sajtó kirendeltség” (1933. november 1. – 1934. november 1.), 1935. augusztus 1. – 1940. augusztus 1.: m. kir. „Hunyadi János” 9. honvéd gyalogezred visszamaradó különítmény segéd tisztje, 1940. augusztus 1. – 1940. december 1.: m. kir. 27. határ vadász zászlóalj beosztott tiszt (Sátoraljaújhely), 1940. december 1. – 1941. június 1.: m. kir. V. honvéd hadtest „K” kirendeltség vezető Baján, 1941. június 1. – 1943. május 1.: m. kir. V. honvéd hadtest „K.H.” osztályon, Szeged, 1943. május 1. – 1944. október 16.: m. kir. „Hunyadi János” 9. honvéd gyalogezred II. zászlóalj parancsnoka, Szabadka, illetve Budapest, 1944. október 16. – 1945. május: a Testőrség parancsnoka.
Kitüntetései:	Magyar Érdemrend lovagkeresztje (1941. augusztus 12.); Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérem; Károly Csapatkereszt; Sebesültek Érme, szalagján egy középsávval; Háborús Emlékérem kardokkal és sisakkal; Tiszti Szolgálati Jel III. osztálya
Vezérkari testületben:	–
Vezérkari törzstiszti vizsga:	–
Háborús érték (első világháború):	nincs adat
Minősítése:	nincs adat
Vitéz:	–
Családi állapot:	nős (1927. június 4.) Domián Ilona
Gyermekei:	gyermektelen
Temetése, sírhelye:	Innsbruck, 1975. december 23. Pradler Friedhof.
Egyebek: 1945. május 6. – 1946:	Amerikai hadifogság. Lefokozva és a honvédségből kicsapva. 1945. június 19.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bangha
Bangha Ernő: *A magyar királyi Testőrség, 1920–1944.* A történeti részt Dombrády Lóránd hadtörténész, a személyi anyagot Szakály Sándor hadtörténész rendezte sajtó alá. A szöveget gondozta és a kötetet szerk. Antal László. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1990, 424.

- Bencsik
Bencsik Gábor: *Horthy Miklós. A kormányzó és kora.* Magyar Mercurius, Budapest, 2001, 282.
- Bölöny–Hubai
Bölöny József – Hubai László: *Magyarország kormányai, 1848–2004.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004, 549.
- Gőgh–Monostori
Gőgh Gábor – Monostori Péter: *A magyar királyi Testőrség képes krónikája, 1920–1945.* A szerzők magánkiadása. Budapest, 2011, 536.
- Horel
Horel, Catherine: *Horthy.* Kossuth Kiadó, Budapest, 2017, 384.
- Lázár
Lázár Károly testőraltábornagy visszaemlékezése. Szerk., a bevezető tanulmányt, a jegyzeteket készítette Bene János és Szabó Péter. Magyar Huszár Alapítvány. Nyíregyháza, 2007, 165.
- Ormos
Ormos Mária: *Padovától Trianonig, 1918–1920.* Kossuth Kiadó. Budapest, 2020, 544.
- Rauchensteiner
Rauchensteiner, Manfred: *Az első világháború és a Habsburg Birodalom bukása.* Zrínyi Kiadó. Budapest, 2017, 952.
- Révész
Révész Tamás: *Nem akartak katonát látni? A magyar állam és hadsereg 1918–1919-ben.* Bölcsészettudományi Kutatóközpont. Budapest, 2019, 292.
- Sakmyster
Sakmyster, Thomas. *Admirális fehér lovon. Horthy Miklós, 1918–1944.* Helikon Kiadó. Budapest, 2001, 385.
- Schmidt-Pauli
Schmidt-Pauli, Edgar von: *Horthy Miklós. (Tengernagy, népi hős és kormányzó.)* Magánkiadás. Budapest, 2019, 308.
- Turbucz
Turbucz Dávid: *Horthy Miklós.* Napvilág Kiadó. Budapest, 2011, 293.
- Ungváry
Ungváry Krisztián: *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége, 1920–1944.* Jaffa Kiadó. Budapest, 2020, 250.

Tarjáni Attila Imre ezredes:

NAGYHATALMI STRATÉGIÁK AZ UKRAJNAI HÁBORÚ TÜKRÉBEN

DOI: 10.35926/HSZ.2024.5.9

ÖSSZEFOGLALÓ: Az orosz–ukrán háború nyilvánvalóan hatással van a nagyhatalmi stratégiákra, valamint a világrend alakulására. A világpolitikában tapasztalható átrendeződés a téma tudományos kutatói mellett a szélesebb szakmai közvéleményt is gondolkodásra készíti. Jelen írás szerzője a tanulmányában alapvetően az Amerikai Egyesült Államok, a NATO, valamint Oroszország stratégiájának változását elemzi és értékeli, de foglalkozik Kína szerepével, valamint érinti az Északi-sarkvidék, Afrika és a világűr kérdéskörét is.

KULCSSZAVAK: NATO, Ukrajna, Oroszország, Kína, Afrika, Északi-sarkvidék, űr

A SZERZŐRŐL:

Tarjáni Attila Imre ezredes, MH Gróf Andrássy Gyula Katonai Képviselő Hivatala, katonai képviselőhelyettes

BEVEZETÉS

Mióta 2022. február 24-én megindult az orosz–ukrán háború, a Nyugat és a NATO által adott válaszlépések mentén próbáljuk megérteni a Nyugat lehetséges gondolkodásmódját és reakcióját. Ezek ugyan alakítják a biztonsági környezet egy részét, mégsem lehet teljes spektrumú stratégiaként értelmezni azokat, hiszen hiányában vannak azon összefüggéseknek, amelyekből valóban átfogó és kalkulált stratégiává válnak. Amikor a jelenleg zajló folyamatokat elemezzük, szeretnénk megérteni a színpalak mögötti gondolkodásmódot, amely egyfajta vezérelv alapján meghatározza a követendő irányokat az országok vagy a Szövetség részére.

A zajló folyamatokat nem feltétlenül az orosz–ukrán háború kezdetétől célszerű elemezni, hiszen az odáig vezető keretkörülmények is meghatározó jelentőséggel bírnak. A NATO az eredeti koncepciója szerint a megalapításától kezdve arra hivatott, hogy a kollektív védelmi funkciója mellett egyfajta elrettentő erőt demonstráljon azáltal, hogy a tagállamok konszenzusos döntések és folyamatos konzultációk alapján létrehoznak egy politikai-katonai szövetséget. Az a nagyszabású terv azonban, hogy Európát egy biztonsági közösséggé alakítsák, gyakorlatilag az ukrajnai háború megindulásával tévútnak bizonyult; az eredeti elképzelés végső kimenetelét még nehéz prognosztizálni.

A második világháború végéig a hatalom homogén jellegű volt, amelyben a katonai, a gazdasági és a politikai erők kiegészítették, vagy legalábbis feltételezték egymást. Mostanra azonban ez a homogenitás már nem létezik, és látszólag az alkotóelemek nem feltételei egymásnak. Ezt bizonyítja, hogy Szaúd-Arábia gazdasági hatalommá válhatott jelentősebb katonai erő nélkül, vagy Oroszország katonai nagyhatalom lehetett jelentősebb gazdasági erő nélkül.¹

¹ Kissinger 2002, 14.

A kizárólag egy hatalmi erőben uralt dominancia azonban csupán a potenciált jelentette, és ha nem párosult hozzá szándék is, akkor az adott ország képességeit nem volt szükség-szerű fenyegetésként értelmezni. Hiába vált katonai nagyhatalommá Oroszország az elmúlt évtizedekben, ez önmagában még nem jelentette volna bármely konfliktus kirobbantásának szükség-szerűségét, hiszen egy modern háború megvívása az összes hatalmi eszköz (diplomácia, gazdaság, katonai erő és információ) együttes alkalmazását igényli. Természetesen magának a Nyugatnak is változott a percepciója a hidegháború után, és a hatalmi erő bármelyik összetevőjének hiányát egyfajta fékként és ellensúlyként azonosította bármilyen lehetséges konfliktus tekintetében.

Az orosz–ukrán háború kitörése óta a Nyugatra jellemző stratégiai irányelvek kezdenek elválni egymástól. A NATO fő stratégiáját a háború kirobbanása óta az ukrán ellenállás támogatása és a saját, szövetségi védelmi képességének fokozása vezérlik, mivel ezekben vizionálja a biztonság garanciáját. Konfliktus azonban nem csupán Ukrajnában zajlik, és a világrend befolyásolói más hadszíntereken is kihívások elé állítják a jelenlegi hatalmi dominanciával rendelkező Amerikai Egyesült Államokat. Ezáltal a NATO stratégiájának támogatása mellett az Amerikai Egyesült Államok figyelmének fókuszja megoszlik Kína, Afrika, az Északi-sarkvidék és az ürtevékenységek között, hiszen hiábavaló lenne Oroszország meggyengítése, ha a jövőben Amerika elveszítené a versenyfutást a többi hadszíntéren.

A modern világrendben az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa nem csupán külpolitikai taktikai lépésekre ad felhatalmazást, hanem kivetett szankciók tömegével igyekszik nemzetközi magatartási formákat befolyásolni azáltal, hogy saját normarendszerét próbálja ráerőltetni másokra.² Ebben a helyzetben Európa lépéshátrányban van, hiszen erőforrása-inak java részét a NATO-stratégia megvalósítása emészti fel, és ezáltal hátránnyal indul a világrend esetleges átrendeződése során kialakuló helykeresésben.

IGAZSÁGTALANSÁGOK, SÉRELMEK ÉS IGAZSÁGOS HÁBORÚK

A nukleáris korszak alapvetően megváltoztatta a nagyhatalmak egymáshoz fűződő viszonyát, amelyben egyfajta visszatartó erőt demonstrált. A nukleáris korszak előtt a háborúk javarészt területi viták vagy nyersanyagbirtoklási vágy miatt alakultak ki, és nem zárták ki a hódítás lehetőségét, mivel ezzel az állam befolyásolását erősítették. A modern korban azonban a terület fizikai birtoklása elvesztette a jelentőségét, mivel a technológiai fejlődés nagyobb mértékben befolyásolja a hatalom jellegét. Erre kiváló példa Szingapúr, amelynek nyersanyagforrása kizárólag a szellemi tőkére korlátozódik, mégis nagyobb az egy főre jutó nemzeti össztermék értéke, mint más sokkal kedvezőbb fizikai vagy nyersanyagtevényező-ekkel rendelkező országokban.³

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a jelenkor háborúi nem irányulhatnak területszerzésre, vagy legalábbis befolyásolási övezet uralására. Ellenben kijelenthető, hogy a modern korban a területi viták sokkal inkább történelmi identitás (vagy sérelem), esetleg gazdasági érdek érvényesítése miatt alakulhatnak ki – a módszer talán hasonló, de a politikai érdek sokkal összetettebb. Globalista világunkban kialakult a nagyhatalmak gazdasági érdekeltsége; minden olyan befolyást vagy tevékenységet, amely a *status quo* megváltoztatására irányul, azaz veszélyezteti a gazdasági stabilitást, a nagyhatalmak fenyegetésként értékelnek.

² Uo. 17.

³ Uo. 14.

Napjaink biztonsági környezetében felmerül a kérdés: mikor és kinek van joga erőszakra, valamint hogy beszélhetünk-e igazságos háborúról. Amikor arról elmélkedünk, hogy létezik-e igazságos háború, akkor a mai normáknak megfelelően az a válasz merül fel bennünk, hogy kizárólag a honvédő háborúk lehetnek azok, amelyekben az ország szuverenitását és az állampolgárok életét fenyegető erőkkel szemben megengedett a hadviselés. Ha azonban úgy tesszük fel a kérdést, hogy létezik-e igazságos béke vagy igazságos világrend, akkor a problémát más szűrőkön és normákon át szükséges vizsgálni.

A kialakult status quo és az érvényben lévő nemzetközi szerződések alapján elutasítjuk az olyan országok térnyerését, amelyek ezt a rendet felül akarják írni. Ugyanakkor az az út, ahogyan az emberiség eljutott a mai világrendig, nem volt igazságos mindenkire nézve, és magában hordozza a leendő konfliktusok magját. Amikor területi vitákról beszélünk, akkor az esetek nagy többségében az „igazság” szempontjából meghatározó kiindulási, viszonyítási pont megjelölése okozza a feszültséget. Ilyen példa lehet a Krim-félsziget, vagy akár Izrael területe, Hegyi-Karabah, Koszovó és a Száhel-öv országai.

A gazdasági berendezkedés vizsgálata tekintetében megállapítható, hogy a hidegháború végén aratott nyugati győzelem önelégültséget okozott, ami a későbbiekben globális triumfalizmusba fordult. Ebben a felfogásban az amerikai politikai, társadalmi és gazdasági rendszer győzedelmeskedett, és vált követendő példává az egész világ számára.⁴ De nem minden országban lehetett az amerikai modellt megvalósítani, és a világ élesen eltérő mintázata jött létre, amely egyáltalán nem igazságos; a jólét teljesen más jelleget mutat a centrum, a félperiféria és a periféria országaiban. A világrendszer-elmélet teoretikusai szerint a periférián lévő országokból – amelyek általában nem demokratikus kormányral, viszont sok nyersanyaggal és olcsó munkaerővel rendelkeznek – nyersanyaggal és olcsó munkaerővel látják el a centrum fejlett iparát, azaz azokat az országokat, amelyek demokratikus berendezkedéssel és magas jóléttel rendelkeznek.⁵ Mivel a jóléti társadalmak alapvető érdeke, hogy a jólét fennmaradjon, így a periférián lévő országok helyzete nem változik, és a lehetséges pozitív transzformációjuk jelentős kockázatot hordoz a centrum országaira nézve.

A felgyorsult információáramlás következményeként az egy adott térségben hozott döntésekkel hatást gyakorlunk akár más földrészen fekvő régiókra vagy államokra is. Ebben a globalizációs jellegben a jólét eloszlása aszimmetrikus, amelyben a lemaradó térségek nem tudnak felzárkózni, ami folyamatos konfliktuslehetőségeként fenyegetést jelent a globális biztonságra.⁶

Az ilyen jellegű területi vagy gazdasági igazságtalanságok a jelenlegi világrendben a diplomácia, az információ vagy a gazdaság eszközeivel nem igazán megváltoztathatók, ezáltal bonyolult kérdés az, hogy mit veszünk igazságos háborúnak, amikor valamelyik ország a *status quo* megváltoztatására törekszik.

A társadalomfejlődés sem biztos, hogy elérte a Fukuyama által megfogalmazott „történelem végét”, mivel a világ gazdasági berendezkedése folyamatos kihívás elé állítja a társadalmi berendezéseket is. A gazdasági globalizmus nem helyettesíti a szükséges világrendet sem, hiszen a gazdaság eltérő sikere zavart fog kelteni a társadalmak között. A nemzetállam, amely a politikai felelősségre vonás mércéje marad, a világ sok részén újjászerveződik, miközben vagy etnikai összetevőkre bomlik, vagy beolvad nagyobb területi csoportosulásokba.⁷

⁴ Uo. 196.

⁵ Baylis et al. 2021, 200–201.

⁶ Kissinger 2002, 14.

⁷ Uo. 20.

A szuverenitás védelme egy nagyhatalom – vagy centrumban lévő ország – szemszögéből nézve jelenthet minden olyan külső tényezőt, amelynek a megváltozása a jelenlegi gazdasági vagy társadalmi berendezkedését veszélyezteti. A katonai fenyegetések egy része is a gazdasági együttműködések és a kereskedelmi útvonalak lehetséges korlátozásával kapcsolatos, és alakítja az államok biztonságérzetét.

Ugyanakkor nemcsak az igazságos háború elmélete kerül kihívás elé, hanem a *ius in bello*, azaz az etikus hadviselés szabályrendszere is. A hadszíntereken jelentősen elterjedt drónalkalmazás, illetve a kritikus infrastruktúrák pusztítása alapjaiban rendíti meg ezeket a szabályokat, annak számos vonatkozásában. Sem a civil-katonai megkülönböztetés, sem a szükséges mértékű erő bevetésének, sem a fenyegetést nem jelentőkkel szembeni bánásmód alapelvét nem érvényesítik az alkalmazók.

Emellett a nem állami szereplők részvétele a konfliktusban is nehezíti a háború igazságosságának eldöntését és szokásjogi szabályozását. Ilyenre példa, amikor az orosz–ukrán háború első napjaiban Irpin város elvesztette internetkapcsolatát, miután az oroszok rakéta-csapást mértek 24 bázisállomásra. Két nappal később Elon Musk SpaceX vállalata Starlink-terminálokat küldött a városba a kapcsolat helyreállítása érdekében. Kis idő múlva már tízezer Starlink-terminál volt Ukrajnában, amelyeket nem csupán a lakosság, hanem az ukrán hadsereg is használt saját céljaira. Jogosan merül fel a kérdés, hogy ha egy állam kereskedelmi műholdakat használ katonai célpontok elleni csapás felderítésére vagy irányítására, akkor a vállalat műholdrendszere fegyvernek tekinthető-e, valamint sérti-e az érvényben lévő világűrszerződést.⁸

Függetlenül attól, hogy egy adott helyzetben vagy konfliktusban ki rendelkezik az objektív vagy a szubjektív igazsággal, az államok stratégiája napjainkig követi Thuküdidész igazságát, miszerint minden hatalom végül a saját félelme, a becsülete és a nemzeti érdeke alapján cselekszik.⁹ Ez a hármasság, amely az államot vezérli, saját mércéjében tekinthető igazságosnak, viszont a nemzetközi jog alapján és erkölcsi megfontolásból mások számára teljesen igazságtalannak.

NATO ÉS UKRAJNA, A STRATÉGIÁK KERESZTEZŐDÉSE

Az orosz–ukrán háború kitörése óta az ukrán stratégiában megfogalmazott kívánt végállapot három fő pontra fókuszál. Ezek a szuverén területek visszaszerzése, az ország újjáépítése a nyugati normák integrálásával és Oroszország elszámoltatása a háborús bűneivel.¹⁰ Ez egy ambiciózus kívánt végállapota Ukrajnának, de a NATO számára szövetségi szempontból nem lehet elégséges, mivel elengedhetetlen a végállapotot regionális szinten is megfogalmazni, azaz szerepelnie kell benne az Oroszország állapotára vonatkozó leírásnak is. Hiszen, ha túlságosan a győzelemre koncentrálsz egy háborúban, akkor nem leszel képes profitálni a békéből, és szinte biztos, hogy egy olyan béke fog köttetni, amely elveti a magját a következő konfliktusnak.¹¹

⁸ Marshall 2024, 104.

⁹ Devereaux 2019.

¹⁰ Jensen–Hoffman 2024.

¹¹ Hart 1967, 151.

Egy átfogó stratégiában elemezni szükséges, hogy milyen következményei lehetnek egy esetleges ukrán győzelemnek, mivel egy nukleáris hatalom összeomlása globális katasztrófa következményeivel járhat, illetve egy ilyen eshetőségben a regionális hatalmi vákuumot más nagyhatalom fogja kitölteni.

A NATO-stratégiában Ukrajna támogatása a végső győzelemig szerepel, mivel Oroszországot tekinti a Szövetség az első számú fenyegetésnek, illetve a háború a NATO-országok közvetlen szomszédságában zajlik. Vitathatatlan, hogy ebben a stratégiában van egy erős morális jelleg is, amely üzenettel bír a világnak, hogy a 21. században nem elfogadható egyetlen ország szuverenitásának megsértése sem. Mégis, amikor Azerbajdzsán megszállta Hegyi-Karabah területét,¹² a Szövetség nem alkalmazott hasonló eljárást annak ellenére, hogy a megtámadott ország szomszédos a NATO-tag Törökországgal, illetve a NATO-partner Grúziával.

Az a NATO-stratégia, amely egyrészt szövetségi kollektív stratégia, másrésztől magában foglalja a NATO-tagállamok önálló tevékenységét is az ukrán támogatásokra vonatkozóan, alapjaiban átírta a jövő konfliktusainak lehetséges dinamikáját, ezzel egy újfajta biztonsági dilemmát hozott létre. Ebben az új dilemmában már nehezen lesz kalkulálható, hogy a nagyhatalmak hogyan fognak reagálni egy esetleges új konfliktusra, és mennyire fogják átlépni direkt vagy indirekt támogatásaikkal az eddig feltételezett „vörös vonalakat”. A háború kitörése óta a beérkezett és a megígért segélyek mértéke elérte a 276,6 milliárd eurót a Kiel Institute honlapja alapján.¹³ A támogatások magukban foglalják a szignifikáns mennyiségű katonai eszközök átadását is, ami azért számít egyedinek, mert más korábbi konfliktusban nem volt ilyen léptékű képességadományozás más országnak, főleg, hogy számos esetben az adományozó saját védelmi képességének csökkenése terhére tette volna azt. A NATO stratégiai célja az orosz fenyegetés Ukrajnában való leépítése, ezzel garantálva a Szövetség biztonságát.

A folyamatosan növekvő nyugati támogatások Ukrajnának egyfajta önmagába visszatérő erőszakspirált okoznak, amelynek keretében ahogyan nő az ukrán ellenállási képesség a beérkező eszközök vagy képesség függvényében, úgy növekszik az orosz pusztítás mértéke. Ez valahol egy kalkulálható reakció a háborúk jellegében, hiszen hiába a *ius in bello* szabályozás, amely próbálta a két kimerítő és embertelen világháború után mederben tartani az erőszak jellegét, a háború is ugyanolyan evolúción ment keresztül, mint a társadalom vagy a gazdaság fejlődése. Azáltal, hogy a modern világrendben a háború már nagyobb téttel rendelkezik, a háborúba lépésről döntő agresszor elfogadja annak magasabb kockázatát is, és hajlandó a kívánt végállapotért akár számos erkölcsi normát vagy vörös vonalat is átlépni. Ez Oroszország esetében sem történt másképpen.

Bár Oroszország számos esetben figyelmeztette a Nyugatot, hogy az átlépi a vörös vonalat, a döntéshozók nem láttak érdemi változást Oroszország viselkedésében, ezért egyre merészebb döntéseket hoztak. Oroszországnak korábban nem volt érdeke egy esetleges globális eszkaláció, mivel annak globális következményei nehezen kalkulálhatók, és könnyen olyan helyzetet teremthetnek, amely mindkét félnek hátrányos. Úgy tűnik azonban, hogy a Nyugat 2024 júniusában meghozott döntése – vagyis engedélyezte Ukrajnának, hogy az átadott fegyverekkel Oroszország mélységében támadjanak célpontokat – már valóban átlépte az oroszok vörös vonalát.¹⁴

¹² Faragó 2023.

¹³ IFW 2024.

¹⁴ Ukrajna elkezdte használni... 2024.

A probléma egy része abból adódik, hogy a nyugati elemzők a vörös vonal eszköztárához a nukleáris fegyverek bevetéséhez mérik, ami valóban nem kizárt, de kevésbé esélyes. Az orosz vörös vonal sokkal inkább a globális biztonság teljes körű megzavarását jelentheti, amikor olyan jellegű képességekkel fog felszerelni szélsőséges csoportokat, hogy azok képessé válhatnak jelentős csapásmérésre nyugati erők ellen. Ilyen jellegű forgatókönyv lehet a húsz lázadók modern hajók elleni rakétákkal történő ellátása, ami képessé teheti őket akár amerikai hadihajók és a globális szerepet játszó kereskedelmi hajók elleni sikerebb támadásokra is. Természetesen egy ilyen korszerű fegyverrendszer alkalmazásához a szükséges kiképzés időbe telik, de az afrikai hadszíntéren elhíresült Afrika Hadtest képes áthidalni az akadályt részükre.

STRATÉGIÁK, ÉRDEKEK

Az Amerikai Egyesült Államok alapvető stratégiáját az elnöki adminisztrációhoz kötött Nemzetbiztonsági Stratégiában rögzítik. Itt éles választóvonalat húzhatunk a Trump- és a Biden-adminisztráció között. Igaz, hogy a háború Biden elnöksége alatt tört ki, de az alapvető biztonsági percepció is különböző hozzáállást tükröz a két elnökség esetében. A 2017-es Trump-féle nemzetbiztonsági stratégia megnevezi ellenségének Oroszországot, Kínát, Iránt, Észak-Koreát és a terrorszervezeteket. Egyértelműen megfogalmazza, hogy a fegyveres erők feladata elrettenteni, vagy adott esetben legyőzni ellenségeit, indirekten kitérve arra, hogy képesnek kell lenniük egy időben egy azonos hatalommal harcolni, a másikat pedig elrettenteni. A 2022-es nemzetbiztonsági stratégia már óvatosabban fogalmaz, az elrettentésben mindösszesen Oroszországot, Kínát és az „egyéb államokat” említi. Oroszországot jelenlegi biztonsági kihívásnak írja le, és csak Kínára mondja ki, hogy nem csupán a potenciával, de a szándékkal is rendelkezik a világrend megváltoztatására. Ebből a jelentős különbségből három alapvető konzekvenciát lehet levonni. Az első, hogy valószínűleg a Trump-adminisztráció idején még az Amerikai Egyesült Államok sem feltételezte, hogy valóban kialakul fegyveres konfliktus bármelyik megnevezett ellenséggel, mert az elrettentés jellege azt megakadályozza. A második pedig, hogy egy ténylegesen kialakult konfliktus esetén Amerika nem lenne képes valóban egy adott hadszíntérrel való foglalkozás mellett egy másik nagyhatalom elrettentésére. A harmadik pedig, hogy a kihívások, amelyek a jövő világrendjét veszélyeztetik, túlmutatnak a jelenlegi konfliktusok jellegén.

Emellett Oroszország háborúja Ukrajnában rávilágított más jellegű kihívásokra is, amelyek a nyugati világ kötött reagálóképességeit és stratégiai hibáit hozták előtérbe, ami közelebb hozta egymáshoz Iránt, Kínát, Észak-Koreát és Oroszországot.

Oroszország relatív előnye, hogy a kívánt végállapot és a rendelkezésre álló források mellett fenntartja a rugalmasságot a stratégiában. Nyugati sémákban nehezen megállapítható, hogy mikor és milyen célokat próbál Oroszország megvalósítani, amelyben a siker jellege határozza meg a következő lépés lehetőségét, a kudarc pedig egyszerűen más irányba tereli az erő kifejtéseket. Oroszország előnye javarészt a döntéshozatali struktúrából ered, amely intézménytelenített, és nem kell foglalkoznia szövetséges aggodalmakkal.¹⁵ A jelenlegi elemzések alapján Kína és Oroszország növelni fogja a katonai együttműködést Iránnal az

¹⁵ Kofman 2019.

elkövetkező három évben. Irán mostanában csatlakozott a BRICS-országokhoz és a Sanghaji Együtműködési Szervezethez.¹⁶

Kína, Oroszország és Irán együttműködése több szempont alapján is számunkra kedvező jelleget mutat. Egyrésztől közös érdekük az Amerikai Egyesült Államok által meghatározott világrend megbontása, amelyet a kínai „egy övezet, egy út kezdeményezés”, orosz részről pedig a Primakov-doktrína jelent, amely arra törekszik, hogy az Amerikai Egyesült Államok több nagyhatalom által legyen korlátozva. Másrésztől pedig, amíg Amerika legnagyobb aggodalommal elsősorban a három ország együttműködésének inkább a katonai vonatkozásaira fókuszál, addig annak a gazdasági jellege sem elhanyagolható. Az orosz–ukrán háború következményeként Oroszország megújította kereskedelmi kapcsolatait, és létrehozta az észak–déli kereskedelmi útvonalat, amely keretén belül működik a teherszállítás Oroszország, Közép-Ázsia és India között. Végül, de nem utolsósorban, a három ország együttműködése előnyös a saját biztonsági kihívásaik percepciójában, hiszen tisztában vannak azzal, hogy a nyugati világ nem vagy csak korlátozottan lenne képes egy időben több konfliktusra reagálni. Az együttműködés egyik jelentős eredménye, hogy Irán már nem függ az amerikai globális navigációtól, és hozzáférese van a kínai BeiDou műholdas rendszerhez, illetve erőteljesen dolgoznak a kínai BeiDou- és az orosz Glonaszsz-rendszerek integrációján.¹⁷

Az orosz stratégia más perspektívában is megkongatja a vészharangot, mégpedig a hadigazdaságra történő átállás fontosságában és kihívásaiban. Azt, hogy valóban hogyan teljesít az orosz gazdaság, nehéz megállapítani. A Nemzetközi Valutaalap 2,6%-os GDP-bővülést vár 2024-ben az orosz gazdaságban, viszont maga a háború okozza a növekedést, hiszen a GDP több mint 8%-át költik hadi jellegű kiadásokra. Ezáltal a hosszú távon megtérülő befektetések helyett a hadiipari termelés okozta belső fogyasztás pörgeti az orosz gazdaságot.¹⁸

Oroszország már régebb óta tudatosan készíti elő a stratégiáját arra az eshetőségre, ha elkerülhetlenné válna egy fegyveres konfliktus. Az orosz nemzetbiztonsági stratégiákban 2015 óta a gazdaság, az egészségügy és a társadalmi rend köre csoportosul a biztonság mérhető jellege. Az orosz megközelítésben a rossz egészségügy kihát a sorozható állomány létszámára, a társadalmi bizonytalanság és a gazdasági nehézségek pedig meggyengíthetik a védelmi kiadásokat.¹⁹ Bármilyen is lesz az orosz gazdaság jövője, egy dolog biztos: Oroszország képes volt átállni hadigazdaságra és alárendelni nemzeti érdekeit egy háború megvívására. Erre nem biztos, hogy a nyugati demokratikus országok a globalizált gazdasági rendszerrel képesek lennének, vagy legalábbis nehezen kalkulálható társadalmi támogatottsággal.

Ugyanakkor Oroszország stratégiája sem tud teljes spektrumban erőforrást dedikálni azokra a területekre, amelyek meghatározzák a jövő világrend formálásáért folyó versenyeget. Ezek a területek az Északi-sarkvidékért, az űrért és az afrikai nyersanyagokért zajló küzdelem. Az orosz–ukrán konfliktus kirobbanása előtt általánosságban kijelenthető volt, hogy Oroszország nemcsak versenyképes, hanem a sarkvidéken és az afrikai hadszíntéren gyakorlatilag helyzeti előnyben volt.

¹⁶ Winter et al. 2024.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Trencsényi 2024.

¹⁹ Galeotti 2016.

AZ ŰR MINT AZ EGYEDURALKODÓ DOMINANCIA LEHETŐSÉGE

A világűr stratégiai jelentőséggel bír. Nem csupán a lehetséges kitermelhető nyersanyagok tekintetében, hanem annak katonai vonatkozásában is. Napjaink katonai műveletei szinte elképzelhetetlenek a világűrbe telepített eszközök támogatása nélkül. Emellett a jövő esetleges fejlesztései olyan katonai támadóképességeket képesek létrehozni az űrből, hogy könnyen kialakulhat bármelyik fejlesztésben lemaradó nemzet Clausewitz által megfogalmazott „védekezésképtelensége”. Számos szakértő egyetért abban, hogy az űrben kialakítható katonai dominancia más hadszíntéren elérhető dominanciával nem kompenzálható.

Putyin a hatalomra kerülése után kiemelt programként kezelte a Glonassz műholdas rendszer helyreállítását, és elérte, hogy a rendszer 2011-re már huszonnégy működő műholdból álljon, ami elegendő a teljes lefedettséghez.²⁰ Ugyanakkor az Oroszország ellen a háború miatt bevezetett embargók kiterjednek a félvezetőkre, lézerekre, érzékelőkre és navigációs berendezésekre, amelyek egyik célja az orosz űrprogram gyengítése. Ennek eredményeként az űrversenyben jelentősen érzékelteti hatását az orosz–ukrán háború, mivel a védelmi költségek jelentős része az ukrán hadszíntéren elvesztett képességek pótlására megy, illetve az embargók miatt a szükséges technológiabeszerezések korlátozottan állnak Oroszország rendelkezésére. Ennek eredményeként a 2022. év eseményei alapján Oroszország a közeljövőben a távoli űr felfedezése helyett valószínűleg a lehetséges katonai alkalmazásokra fog koncentrálni.²¹

Ebben a hátrányos helyzetben Moszkva beszüntette a rakétahajtóművek eladását Washington részére, illetve Németországgal a közös kutatásokat a nemzetközi űrállomáson. Továbbá Oroszország leállította az Európai Űrügynökség ExoMars programjának támogatását, amelyben orosz hordozórakéták vitték volna az űrszondát a Marsra. A legnagyobb vesztese azonban mindennek az orosz Roszkoszmosz volt, mivel a teljes orosz űrprogram hanyatlásnak indult.²²

Az orosz–amerikai kapcsolatok az űrkutatás terén a háború kitörése előtt pozitívak voltak. Többek között a mai napig működő nemzetközi űrállomás, amely számos kísérletnek ad otthont, közös erőfeszítésekkel működött. Mára azonban ez az együttműködés az űr tekintetében bonyolulttá vált. A nemzetközi űrállomás irányítása fölött Oroszország, a létfenntartó rendszerek működtetése fölött pedig az Amerikai Egyesült Államok rendelkezik.²³ Ez egyfajta kényszerházasságnak tekinthető, de nem jelenti azt, hogy nincs meg a szándék, hogy bármilyen tekintetben az egyik fél megpróbálja szándékosan akadályozni a másikat.

Az amerikai nemzetbiztonsági stratégia kiemelten kezeli a világűr fontosságát. Igaz, a megfogalmazott céljai javarészt az emberiség érdekeit kívánják szolgálni azáltal, hogy új gazdasági lehetőségeket, új technológiafejlesztéseket és a klímaváltozást megfigyelő rendszerek fejlesztését tűzte ki célul.²⁴ Ebben a kontextusban vitatható, hogy ezek a fejlesztések a globális vagy az amerikai jólétet és világrendet hivatottak-e szolgálni. Mindazonáltal az egyre növekvő orosz és kínai katonai fejlesztések a világűrben jelentősen aggasztják az Amerikai Egyesült Államokat, holott az orosz–ukrán háborúra alkalmazott nyugati stratégiákra adott válaszok kimerítik Oroszország világűrre alkalmazható képességeit. Természetesen tény, hogy Oroszország a jelenlegi helyzetében hajlandó felülírni a nemzetközi megállapodásokban elfogadott magatartását, a jelenlegi képességeivel pedig képes

²⁰ Marshall 2024, 186.

²¹ Uo. 180.

²² Uo. 180–181.

²³ Uo. 179.

²⁴ National Security Strategy 2022.

műhold elleni tevékenységre, de az űrversenyben hosszú távon nem tudna belőle jelentősen profitálni további fejlesztések nélkül.

AZ ÚJ ÍGÉRET FÖLDJE: AZ ÉSZAKI-SARKVIDÉK

„Hangsúlyozni szeretném az *északi* tengeri út fontosságát, mely egy olyan nemzetközi szállítási artéria, mely alternatívája a hagyományos kereskedelmi útvonalaknak” – mondta Vlagyimir Putyin.²⁵ Az Északi-sarkvidékért folytatott versengés legfontosabb okai a katonai biztonság, az ott található energiahordozók és ásványkincsek, a szállítási útvonalak ellenőrzése, valamint az élelmezésbiztonság. Nyersanyag tekintetében bizonyos becslések szerint az Északi-sarkvidék a világ kőolajkészletének 13%-át rejtheti, valamint a felmelegedés hatásaként legalább 47 ezer milliárd köbméter földgáz válhat elérhetővé. A szállítási útvonalak tekintetében pedig 2045–2060 környékén lehetséges, hogy jégtörő hajókra sem lesz szükség a Jeges-tengeren történő szállításokhoz.²⁶

Az ukrajnai háború egyik korai áldozata az Észak-sarkvidéki Tanács volt, amelynek a tagjai – Oroszországon kívül – felfüggesztették tevékenységüket.²⁷ A háború miatt kivetett szankciók, amelyek nyugati technológiák vagy szoftverek exportját érintik Oroszország részére, éreztetik hatásukat a Jamal-projekt és a sarkvidéki LNG–2 gázvezeték megépítésénél.²⁸ Ettől függetlenül az orosz fél hatalmas költségeket ölt az infrastruktúrába, beleértve a kikötőket és a nukleáris meghajtású jégtörő hajók építését is.²⁹

Katonai szempontból az orosz sarkvidéki katonai aktivitások a Barents-tengeren és a Grönlandi-tengeren jelentenek közvetlen fenyegetést az amerikai nemzeti érdekek számára. Innen az oroszok képesek lennének támadást indítani akár amerikai terület, akár hajók vagy az Atlanti-óceánt keresztező kommunikációs vonalak ellen, ezáltal a NATO részére is fenyegetést jelentenek.³⁰

Az amerikai haderő 2018 óta szervezi az *Arctic Edge* elnevezésű gyakorlatait Alaszka északi részén, amelyek fókuszában azoknak a képességeknek a beazonosítása van, amelyek a sarkvidéki körülményekhez szükségesek. A szerzett tapasztalatok alapján adta ki a Pentagon a 2021-es északi-sarkvidéki katonai stratégiáját, amely meghatározza a szükséges felszereléseket és gyakorlatokat a zord időjárásban folytatott hadviselésre. A stratégia végrehajtására dedikált forrásigény meghaladja a 102 millió dollárt, amelyből legalább 45 millió dollárt szükséges speciális felszerelésekre fordítani.³¹

A nemzetközi jog bonyolult szabályai miatt nincs egyetértés a sarkvidéki országok között, hogy kinek meddig terjed a fennhatósága a régióban.³² Az Amerikai Egyesült Államok 2022-ben adta ki az Északi-sarkvidékre vonatkozó elnöki stratégiáját, amelyben négy erőki-fejtést fogalmaz meg. Az első a biztonság, melynek keretén belül elrettent mind az államok, mind a szövetségesek elleni minden fenyegetést megfelelő képesség fejlesztésével, viszont a szükségtelen lehetséges eszkaláció elkerülésével. A második erőki-fejtés a klímaváltozás és

²⁵ Bán 2021.

²⁶ Scheffer 2022.

²⁷ Greenwood–Lou 2022.

²⁸ Uo.

²⁹ Bán 2021.

³⁰ Auerswald 2021.

³¹ Scheffer 2022.

³² Uo.

a környezetvédelem terén történik, amelynek keretében az alaszakai területek felkészítése fog megtörténni a várható extrém változásokra. A harmadik a fenntartható gazdasági fejlődés, amely szintén az alaszakai területek fejlesztésére és az életszínvonal fenntartására fókuszál. A negyedik erőfeszítés pedig a nemzetközi együttműködésekert érinti, és a sarkvidéki területekre vonatkozóan igyekszik fenntartani a nemzetközi jogot, szabályokat és normákat.³³

Kína ugyan nem része az Észak-sarkvidéki Tanácsnak, viszont 2013 óta hivatalos megfigyelő státuszban van. Kína részéről az Északi-sarkvidék iránti érdeklődés folyamatosan növekszik, hiszen gazdasági jellegű hozadéka mind nyersanyag, mind új kereskedelmi útvonalak tekintetében megkérdőjelezhetetlen, ennek révén adta ki az új Sarkvidéki Selyemút megvalósulására szóló stratégiai koncepcióját (Polar White Paper). A kínai befektetések az orosz sarkvidéki tevékenységben főleg az északi tengeri útvonalakra fókuszálnak, ehhez Kína aláírt egy megállapodást Oroszországgal egy mélytengeri kikötő létesítésére Arhangelszk térségében, amely kijárat a Fehér-tengerre. Bár a projekt még mindig tervezési fázisban van, ez a kikötő szolgálja a Kínai Óceán Szállítási Ügynökség részére a sarkvidék irányába.³⁴

Kína figyelemmel kíséri az eseményeket az orosz–ukrán háborúban, és próbálja felmérni a lehetőségeit a sarkvidéki fejlesztések irányában. Kína nagybani érdeke lenne, ha folytatni tudná az oroszokkal az együttműködést a sarkvidéki fejlesztésekben, még ha tisztában is van vele, hogy Oroszország nem preferálja a kínai befolyás erősödését.³⁵ Jelenleg azonban mindkét félnek szüksége van a másikkra, mivel Oroszország rendelkezik olyan, a sarkvidéki extrém körülményekhez szükséges különleges felszerelésekkel, egységekkel és tapasztalattal, amelyekkel más nemzet még nem, vagy csak korlátozottan.

AFRIKA

Az Amerikai Egyesült Államok szempontjából a szaharai régió kritikus fontosságú, mivel itt található a Föld leggyorsabban növekvő lakossága, a legnagyobb szabad kereskedelmi terület, a legváltozatosabb ökoszisztéma és az egyik legnagyobb regionális szavazóbázis az ENSZ-ben. A 2022-ben kiadott amerikai Afrika-stratégia a társadalmi nyíltságban, a demokrácia megvalósításában, a járványügyi és a gazdasági segítségnyújtásban, valamint a klíma megőrzésében és a fenntartható energiaellátásban vizionálta a kontinens fenntartható és amerikai érdekeknek megfelelő jövőjét.³⁶ Az amerikai értékeket érvényesítő „puha” stratégia nem képes azonban felülkerekedni az orosz és a kínai térnyerésen, ezáltal az afrikai hadszíntéren jelentős változás az amerikai és az EU-kezdeményezések ellenére sem igazán várható.

Az orosz Afrika Hadtest egyszerű ajánlattal képes teret hódítani Afrikában, amelyben olcsó fegyvereket és a rezsimek védelmét kínálja, és ennek keretében az elmúlt időszakban együttműködési megállapodások tömegegét írta alá különböző afrikai kormányokkal. Igaz, némi változás történt a vezetés és a profitelosztás jellegében a Wagner-csoport felszámolásával, de az Afrika Hadtest feladata alapvetően nem változott. A felszínes gyarmatellenes ideológia háttérében a cél egyszerűen a nyersanyag kitermelése. Azoktól a rezsimektől, amelyek nem tudnak fizetni, az oroszok örömmel fogadják el a fizetséget bányászati jogok formájában. Amíg Jevgenyij

³³ National Strategy for the Arctic Region 2022.

³⁴ Greenwood–Lou 2022.

³⁵ Uo.

³⁶ U.S. Strategy toward Sub-Saharan Africa... 2022.

Prigozsин vezette a Wagner-csoportot, addig a profitjának jelentős része Prigozsint gazdagította, az államosított Afrika Hadtest viszont már kizárólag állami profitot termel.³⁷

Az orosz–ukrán háború előtt az afrikai fegyvereladások nemzetközi részét Oroszország vezette, többet adott el, mint Kína és az Amerikai Egyesült Államok együttesen. A Wagner-csoport megjelenése előtt is voltak már orosz fegyverüzletek a térségben, hiszen korábban Angola, Egyiptom, Szudán és Algéria kiemelt felvásárló piacnak számított, viszont mióta Oroszország rájött, hogy a fegyverszállítás nagyobb diplomáciai siker, mint a pénzügyi befektetés, azóta érdekltségét kiterjesztette a Szahara és a Száhel-öv térségére is.³⁸

Amíg az oroszok fegyverrel, addig Kína kölcsönökkel terjeszti ki befolyásolási övezetét Afrikában. 2021 novemberében került sor a nyolcadik Afrika–Kína-fórumra, amelynek végkimeneteként a 2035 Vision for China–Africa Cooperation nevű stratégiai megállapodás született a két fél között. A kínai befektetések javarészt olyan kölcsönök és támogatások formájában érkeznek, amelyek Afrika természeti erőforrásait, valamint a kereskedelmet elősegítő közlekedési és energia-infrastruktúrát célozzák meg. Emellett a Kínában jelentkező munkaerőhiány miatt Kína kiszervezheti ellátási láncának gyártási szakaszát az olcsó afrikai munkaerőre alapozva. A kínai kölcsönök Afrika nagy léptékű eladósodásához vezetnek, amelynek jelei már mutatkoznak Etiópiában, Kenyában, Ugandában és Zambiában is. A visszafizethetetlen kölcsönökkel Kína politikai befolyása alá tudja vonni a kontinenst.³⁹

Az afrikai hadszíntér, ahol az erőforrások és a nyersanyagok kizsákmányolása zajlik, kulcsfontosságú szerepet tölt be a globális biztonság alakulásában. Ebben a versenyhelyzetben a nyugati stratégiák nem hatékonyak, ellenben jelentős térnyerés lehetőségét biztosították Kína és Oroszország részére. A két ország által itt szerzett jövedelmek képesek jelentősen növelni a védelmi jellegű befektetéseiket, illetve stratégiai háttérbázisként szolgálhatnak egy esetleges újabb konfliktus esetén.

ÖSSZEGZÉS

A nukleáris korszak előtt az államok akkor döntöttek háború lehetőségéről, ha a kompromisszum vagy a vereség következményeit rosszabbnak vélték, mint a háborúval járó egyéb következményeket. A nukleáris háború lehetősége azonban önmagában meghaladja mind a kompromisszum, mind a vereség bármilyen következményét.⁴⁰ A nukleáris korszak egy adott fejezete lezárult a hidegháború befejeztével, viszont a fenyegetés nem múlt el, csak átalakult. Az államok a gazdasági és a kereskedelmi alapberendezkedésük elleni fenyegetéseket – legyen az direkt vagy indirekt – zéróösszegű játszmaként értékelik, amelyben kevés helye van a kompromisszumnak, és a vereség gondolata abszolút elfogadhatatlan. Ezáltal a háborúra való hajlam és a biztonsági percepció is ennek megfelelően változik. A sarkvidékért, az űrért és az Afrikáért vívott versengés formálja ezeket a folyamatokat, és amikor valamelyik fél képes lesz jelentős előnyre szert tenni, akkor ez a versengés könnyen válhat át konfliktusba.

A jelenkor háborúinak okai sokféle formát mutatnak, nagyhatalmi szempontból azonban kezd kialakulni egy olyan jelleg, amelyben a háború már nem feltétlenül a „politika folytatása más eszközökkel”, inkább egy hatalmi eszköz, amely az állam protekcionista jelleggel

³⁷ Faulkner–Parens 2024.

³⁸ Uo.

³⁹ Faragó 2022.

⁴⁰ Kissinger 2002, 14.

való fellépését jelenti mindazon befolyások ellen, amelyek közvetlen vagy közvetlen gazdasági és biztonsági érdekeit fenyegetik. Hiába a modern 21. századi felfogás, hogy a világ békésebb helyé válhat a demokratizáció útján, a konfliktusok száma nem csökken, viszont a lehetséges háborúk tétje sokkal nagyobb, mint valaha.

Igaz, a hidegháború után kialakult világrendben sincs kevesebb összetűzés, mint korábban, csupán annyi a különbség, hogy a nagyhatalmak kisebb mértékben vettek részt ezekben – egészen az orosz–ukrán háborúig.⁴¹ A nagyhatalmak szemszögéből nézve a szomszédban lévő fenyegetésre mindig reagálni kell. Gyakorlatilag ez vezérelte az Amerikai Egyesült Államokat a Monroe-doktrína bevezetésében, amely kimondta, hogy nem tűri, hogy katonai hatalmak állomásozzanak bárhol a nyugati féltekén. Ebben a tekintetben Oroszország sem gondolkodik másképpen, és egyetlen orosz vezető sem tűrné el, hogy Ukrajna Nyugathoz való csatlakozásával bármilyen katonai szövetség közelebb kerüljön a határaihoz vagy a befolyásolási övezetéhez.⁴²

A nyugati vezetőket azért lepte meg leginkább Oroszország offenzívája Ukrajna ellen, mert úgy vélték, hogy a realizmusnak és a geopolitikának kevés jelentősége van már abban az évszázadban, ahol a globalizáció, a törvény uralma és a demokratizálás elvei az irányadók. Azaz Oroszország és a Nyugat különböző játékszabályok alapján működött. Oroszország a realizmus alapján gondolkodik és cselekszik, míg az Amerikai Egyesült Államok és a szövetségesei a liberalizmus külpolitikájának elveit követték.⁴³

Ebben a megváltozott helyzetben az elrettentés kezd felszínes jelleget mutatni, amely nem képes alapvető funkcióját ellátni a nagyhatalmak tekintetében. Az elmúlt évtized háborúinak talán az az egyik meghatározó tapasztalata, hogy a katonai erő mint hatalmi eszköz más jelleget kíván az elrettentéshez, mint egy sikeres háború megvívásához. Ebben a paradoxonban egy lehetséges háború kimenetele még nehezebben kalkulálható, mint ahogy az is, hogy hogyan fog fellépni egy nagyhatalom katonai erővel, ha a gazdasági és a biztonsági érdekeit fenyegetve érzi. Azok a katonai demonstrációk, amelyeket a NATO éberségi tevékenység címen végez, vagy azok a gyakorlatok, amelyekkel Oroszország demonstrálja a katonai erejét, a valóságban nem tükröznek elrettentő hatást, csak stratégiai kommunikációt, amelyben az érintettek jelzik, hogy lélekben készen állnak egy esetleges háborúra.

Ebben a globális környezetben a NATO és az Amerikai Egyesült Államok stratégiája érdekházasság, de nem közös cél. A NATO biztonságban akarja tudni a Szövetséget, ami alaprendeltetéséből adódó feladat, és amiért tagállamai hajlandók saját forrásaik jelentős részét Ukrajna támogatására és saját haderőik fejlesztésére fordítani. Így azonban az európai NATO-országok lemaradnak az űr- és a sarkvidéki fejlesztésekben, valamint nem képesek jelentős sikert elérni az afrikai hadszíntéren. Bár az Amerikai Egyesült Államok elkötelezett NATO-tag, de stratégiai okból tereli Európát ebbe a stratégiába, hiszen egy legyengült Oroszország mellett jobban tud sikereket elérni az űrfejlesztésekben, a sarkvidéki térszerzésben, és felkészülni a Kína okozta fenyegetésre történő reagálásra, vagyis gyakorlatilag azt a stratégiai célt szolgálja, hogy megmaradjon a jelenlegi világrend. Ebben a globális stratégiai játszmaiban talán lehet garantálni Európa biztonságát rövid távon, de hátránya, hogy kiszolgáltatottá teszi Európát abban a kialakuló világrendben, amelyben az űr- és a sarkvidéki nyereségek dominanciája fogja kialakítani az új szabályokat.

⁴¹ Uo. 14.

⁴² Mearsheimer 2022, 278–283.

⁴³ Uo.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Auerswald, David: *U.S. strategy for the Arctic. War on the Rocks*, 2021. 05. 27. <https://warontherocks.com/2021/05/a-u-s-security-strategy-for-the-arctic/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 10.)
- Bán Zoltán: *Az Északi-sarkkör nemzetközi helyzete*. CEA Hungary, 2021. 02. 16. <https://ceahungary.hu/egyeb/az-eszaki-sarkkor-nemzetkozi-helyzete/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 02.)
- Baylis, John – Smith, Steve – Owens, Patricia: *Világpolitika és globalizáció*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2021.
- Devereaux, Bret: *Collections: A Trip Through Thucydides (Fear, Honor and Interest)*. acoup.blog, 2019. 12. 05. <https://acoup.blog/2019/12/05/collections-a-trip-through-thucydides-fear-honor-and-interest/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 17.)
- Faragó István: *A Kaukázus lehet a közeljövő puskaforos hordója*. Index, 2023. 12. 17. <https://index.hu/kulfold/2023/12/17/kaukazu-azerbajdzsan-ormenyorszag-hegyi-karabah-putyin/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 01.)
- Faragó István: *Kína szépen csendben maga alá gyűri Afrikát*. Index, 2022. 08. 25. <https://index.hu/kulfold/2022/08/25/afrika-kina-vilaggazdasag/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 14.)
- Faulkner, Christopher – Parens, Raphael: *Russia's mercenary – industrial complex in Africa*. War on The Rocks, 2024. 06. 06. <https://warontherocks.com/2024/06/russias-mercenary-industrial-complex-in-africa/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 19.)
- Galeotti, Mark: *Russia's new national security strategy: familiar themes, gaudy rhetoric*. War on The Rocks, 2016. 01. 04. <https://warontherocks.com/2016/01/russias-new-national-security-strategy-familiar-themes-gaudy-rhetoric/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 17.)
- Greenwood, Jeremy – Lou, Shuxian: *Could the Arctic be a wedge between Russia and China?* War on The Rocks, 2022. 04. 04. <https://warontherocks.com/2022/04/could-the-arctic-be-a-wedge-between-russia-and-china/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 03.)
- Hart, B. H. Liddell: *Strategy*. Prager University, Westport, 1967.
- IFW, Kiel Insitute webpage. <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 05.)
- Jensen, Benjamin – Hoffman, Elizabeth: *Victory in Ukraine Starts with Addressing Five Strategic Problems*. CSIS, 2024. 05. 15. <https://www.csis.org/analysis/victory-ukraine-starts-addressing-five-strategic-problems> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 20.)
- Kissinger, Henry: *Korszakváltás az amerikai külpolitikában?* Panemex-Grafo, Budapest, 2002.
- Kofman, Michael: *The Moscow school of hard knocks: key pillars of Russian Strategy*. War on the Rocks, 2019. 11. 21. <https://warontherocks.com/2019/11/the-moscow-school-of-hard-knocks-key-pillars-of-russian-strategy-2/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 20.)
- Marshall, Tim: *A földrajz jövője*. Park Könyvkiadó, Budapest, 2024.
- Mearsheimer, John J.: *A nagy téveszme*. Századvég, Budapest, 2022.
- *National Security Strategy 2022*. The White House, Washington, 2022. 10. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 17.)
- *National Strategy for the Arctic Region*. The White House, Washington, 2022. 10. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 17.)
- Scheffér, Joakim: *Harc lehet az Északi-sarkért is*. Növekedés, 2022. 04. 03. <https://novekedes.hu/elemezsek/harc-lehet-az-eszaki-sarkert-is> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 01.)

- Trencsényi Dávid: *Hogy áll most valójában az orosz gazdaság? – Mi az a hadigazdaság?* Tudas.hu, 2024. 04. 18. <https://tudas.hu/hogy-all-most-valojaban-az-orosz-gazdasag-mi-az-a-hadigazdasag/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 10.)
- *Ukrajna elkezdte használni az amerikai fegyvereket Oroszország területein.* Ripost, 2024. 06. 07. https://ripost.hu/politik/2024/06/ukrajna-elkezdte-hasznalni-az-amerikai-fegyvereket-oroszorszag-teruletein#google_vignette (Letöltés időpontja: 2024. 05. 16.)
- *U.S. Strategy toward Sub-Saharan Africa.* The White House, Washington, 2022. 08. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/08/U.S.-Strategy-Toward-Sub-Saharan-Africa-FINAL.pdf> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 02.)
- Winter, Lucas – Baar, Jemima – Warner, Jason: *The Axis off-kilter: Why an Iran-Russia-China Axis is shakier than meets the eye.* War on The Rocks, 2024. 04. 19. <https://warontherocks.com/2024/04/the-axis-off-kilter-why-an-iran-russia-china-axis-is-shakier-than-meets-the-eye/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 02.)

Kazareczki Noémi

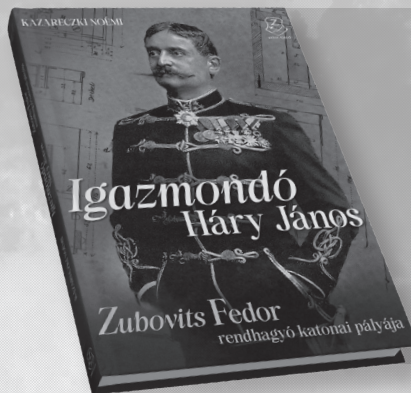
Igazmondó Hány János

Zubovits Fedor rendhagyó katonai pályája

Zubovits Fedor (1846–1920) sokoldalú és legendás személyiség volt: katona, haditudósító, vadász, sportember, feltaláló, diplomata, publicista, megyei tisztségviselő és a 19. század utolsó párbajhőseinek egyike.

2024
keménytáblás
176 oldal

3200,-

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Filler utca 14.) **25% kedvezménnyel** vásárolható meg.

Nagy László ny. ezredes:

A KÖZÉP-EURÓPAI ÁLLAMOK BIZTONSÁGPERCEPCIÓI

Gondolatok egy műhelyvita kapcsán

ÖSSZEFOGLALÓ: 2024. június 17-én tartották Pásztor László nyugállományú ezredes¹ doktori értekezéstervezetének műhelyvitáját a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen (NKE). Pásztor ezredes korábban Szlovákia budapesti katonai attaséjaként szolgált. Időközben beiratkozott az NKE Hadtudományi Doktori Iskolájába. Jelen cikk szerzője részt vett Pásztor ezredes PhD-disszertációjának műhelyvitáján; írásában az értekezés legfontosabb elemeit adja közre.

KULCSSZAVAK: biztonsági percepciók, biztonságpolitika, Közép-Európa, nemzeti biztonsági stratégia

A SZERZŐRŐL:

Dr. Nagy László ny. ezredes (DSc), a Magyar Hadtudományi Társaság szakértője (ORCID: 0009-0007-9116-5992; MTMT: 10003300)

A VIZSGÁLT TÉMÁRÓL

Az értekezés lényegi témája a közép-európai államok *biztonsági percepcióinak*, veszélyérzetének, biztonsági elképzeléseinek összehasonlító elemzése. A disszertáció szerzője, Pásztor László ezredes a következőképpen fogalmazta meg, miért választotta ezt a témát: „A közép-európai térség biztonságát tárgyaló tanulmányok széleskörűen elérhetők, az információk sokaságában azonban nehéz eligazodni, és könnyen szem elől téveszthetjük a térségünk biztonságát érintő összképet. Ebből következően azt a következtetést vontam le, hogy szükség van egy olyan tanulmány elkészítésére, amely a biztonság szempontjából behatárolja a közép-európai térséget, elvégzi a vizsgált országok nemzeti biztonságpercepcióján alapuló biztonsági stratégiák elemzését-értékelését, és a levont következtetések alapján azonosítja a lehetséges együttműködési területeket (témaköröket), valamint rávilágít az ellentmondásokra.”

Mielőtt azonban az értekezés szerzője hozzáfogott volna a lényegi téma kidolgozásához, vagyis az egyes államok biztonsági helyzetének áttekintéséhez, azok összevetéséhez és a következtetések levonásához, két fontos kiinduló feladatot kellett megoldania: át kellett tekintenie a biztonság – és ezzel kapcsolatban a biztonságelméletek, a veszélytényezők és a biztonságpercepciók – fogalmát, valamint el kellett döntenie, hogy mely államokat tekinti a közép-európai térséghez tartozónak.

VESZÉLYTÉNYEZŐK TÉRSÉGÜNKBEN

A biztonság fogalmával kapcsolatban Pásztor ezredes a *veszélytényezők* vizsgálatát tartotta elsődlegesnek. A biztonságelméletek közül az úgynevezett *konstruktivista* elméletet találta erre a célra a legalkalmasabbnak, éspedig annak kiterjesztett, kibővített változatát. A konst-

¹ Pásztor László neve az eredeti hivatalos írásmód szerint Ladislav Pastor; jelen cikkben azonban a nevét magyar változatban írom.

raktivista (szektorális) biztonságelmélet a múlt század nyolcvanas éveiben nyerte el eredeti strukturáját, és abból indult ki, hogy az államok biztonságát fenyegető veszélytényezők öt csoportba (szektorba) sorolhatók be: katonai, politikai, gazdasági, társadalmi (szociális) és környezeti dimenzióba. Az elmélet kibővített változata fokozatosan, szinte észrevétlenül nyert polgárjogot hozzávetőlegesen a 20. század végére, és egy hatodik dimenziót is tartalmaz, az *informatikai* veszélytényezők szektorát. Ez utóbbi létjogosultságát és ezzel együtt a szektorok számának növelését az időközben bekövetkezett tudományos-technikai fejlődés tette megalapozottá.

Pásztor ezredes részletesen elemezte, és viszonylag nagy terjedelemben tárgyalta a biztonságelméletek kialakulását és fejlődését, a *realista*, a *liberális* és az úgynevezett *kritikus* elméletcsoportok legfontosabb jellemzőit. Utóbbin belül pedig kiemelten kezelte a konstruktivista biztonságelméletet.

A biztonság fogalmához hasonlóan *Közép-Európa* fogalma is hosszú fejlődés során alakult ki (bár még ma is vitatott a szakértők körében, hogy mely államok – vagy mely államok mely területei – tartoznak a térséghez). Pásztor ezredes bemutatta az európai régiókkal kapcsolatos nézeteket és azok változásait az idők folyamán, ezen belül Közép-Európa (és még ezen belül is Kelet-Közép-Európa) fogalmának fokozatos kialakulását, felsorakoztatva a földrajzi érvek mellett a történelmi összefüggéseket, a néprajzi, vallástörténeti, nyelvi stb. tényezőket. A sokféle, néha ellentmondó szempont figyelembevételével végül eldöntötte, hogy értekezésében a visegrádi négyeket (Csehországot, Lengyelországot, Magyarországot és Szlovákiát), Ausztriát, Romániát, a jugoszláv utódállamok közül Horvátországot, Szerbiát és Szlovéniát, továbbá – némileg önkényesen – Ukrajnát teszi elemzés tárgyává.

A szerző értekezése jelentős terjedelemben foglalkozik a megnevezett országok ismertetésével, beleértve azok több évszázados – elsősorban a nemzetállamok kialakulásával, lényegében a vesztfáliai békével (1648) kezdődő – történelmét, de bemutatja gazdasági, társadalmi, földrajzi stb. viszonyait is. Természetesen kitér az egyes államok fegyveres erőire, az utóbbi időszak védelmi kiadásainak alakulására és ezzel párhuzamosan a vizsgált országok védelmi iparának helyzetére is.

VIZSGÁLAT SAJÁT MÓDSZERTAN ALAPJÁN

Az általános országismertetés után Pásztor ezredes áttekinti az egyes országok 2024 elején érvényben lévő nemzeti biztonsági stratégiáit (vagy az azokkal egyenértékű biztonságpolitikai dokumentumokat), illetve az azokban konkrétan megnevezett, az adott ország biztonságát fenyegető kihívásokat, kockázati és veszélytényezőket. Figyelmet fordít arra is, hogy az adott ország milyen fontossági sorrendet, prioritást határoz meg az egyes tényezőkre. Itt használja fel azt a saját maga által összeállított *módszertant*, amely sajátos korrekciót visz ebbe a fontossági sorrendbe annak függvényében, hogy az adott fogalom (veszélytényező) kulcsszava milyen gyakorisággal szerepel a vizsgált stratégiai dokumentumban.

A Pásztor ezredes által alkalmazott módszertan két paramétert használ az egyes fenyegetések, kockázati tényezők jelentőségének kvantitatív meghatározására az egyes államok nemzeti érdekeinek szempontjából. Az egyik a már említett fontossági sorrend, amelynek értelmében *hangsúlyértéknek* nevezett számot rendel az adott veszélytényezőhöz, mégpedig annál nagyobb, minél előrébb szerepel a fogalom az adott sorrendben. Például Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája 17 veszélytényezőt sorol fel, és közülük az első helyen említi az illegális migrációt. Ennek megfelelően ez a fogalom 17-es hangsúlyértékkel szerepel a saját módszertan alapján összeállított kimutatásban, a hátrább „rangsoroltak” pedig mind kisebb és kisebb értékkel (egészen az utolsóig, amelynek az értéke egy).

A másik paraméter a vizsgált fogalom előfordulásának gyakorisága (száma) az elemzett dokumentumban, mégpedig nem csupán a biztonsági környezet taglalása során, hanem a fenyegetések kivédésével, a biztonság garantálásával foglalkozó fejezetben is (vagyis az egész dokumentumban). Az adott veszélytényező végső jelentőségét pedig a két szám összege adja meg, ezt a paramétert Pásztor ezredes *hangsúlysorrendnek* nevezi.

Az egyes stratégiai dokumentumok áttekintése során tehát a szerző táblázatba foglalja az adott dokumentum szerint az adott ország nemzeti érdekeit fenyegető veszélytényezőket, mégpedig a kibővített konstruktivista biztonságelmélet által megfogalmazott szektorok szerinti csoportosításban (katonai, politikai, gazdasági, társadalmi, környezeti és informatikai). Minden fogalom mellett feltünteti – az eredeti fontossági sorrendben elfoglalt sorszáma mellett – az adott kulcsszó *hangsúlyértékét*, valamint *előfordulásának számát*, ezen kettő összege pedig kiadja a *hangsúlysorrendet*, az egyes veszélytényezők tényleges fontosságát, jelentőségét.

A példa kedvéért álljon itt a 2020-ban elfogadott magyar Nemzeti Biztonsági Stratégia alapján Pásztor László által összeállított táblázat:

Biztonsági szektor	Kiemelt biztonsági kockázat (a Nemzeti Biztonsági Stratégia szerinti sorszám és megnevezés)	Hangsúly-érték (A)	Kulcs-szavak száma (B)	Hangsúly-sorrend (A+B)
katonai	2. váratlan fegyveres támadás	16	14	7–8. (30)
	5. terrorcselekmény	13	25	5. (38)
	13. tömegpusztító fegyverekkel végrehajtott támadás vagy terrorcselekmény	5	4	14. (9)
politikai	3. hibrid támadások	15	8	9. (23)
	6. minden olyan cselekmény, amely a nemzeti szuverenitást veszélyezteti és a határon túli magyar közösségeket szülőföldjük tömeges elhagyására kényszeríti	12	10 8	7–8. (30)
	10. tartós instabilitás és „bukott állam” létrejötte Magyarország szomszédságában	8	9	12. (17)
gazdasági	8. nemzetközi gazdasági válság vagy a globális konjunktúra lassulása	10	32 4	2–3. (46)
	9. energiaválság	9	27	6. (36)
	12. szervezett bűnözés	6	13	11. (19)
társadalmi	1. illegális migráció, (il)legális bevándorlás	17	27 7	1. (51)
	7. a demográfiai helyzet romlása, a népességfogyás és a népesség elöregedése	11	7 1 1	10. (20)
	14. ipari balesetek és katasztrófák	4	3	15–16. (7)
környezeti	15. járványos betegségek	3	9	13. (12)
	16. természeti katasztrófák	2	5	15–16. (7)
	17. a globális felmelegedés következtében kialakult vízhiányos időszakok	1	1	17. (2)

Biztonsági szektor	Kiemelt biztonsági kockázat (a Nemzeti Biztonsági Stratégia szerinti sorszám és megnevezés)	Hangsúly-érték (A)	Kulcsszavak száma (B)	Hangsúly-sorrend (A+B)
	4. kibertámadások	14	32	2–3. (46)
informatikai	11. a forradalmi technológiák illetéktelen kezekbe kerülése	7	32	4. (39)

A táblázat alapján Pásztor ezredes értekezésében megállapítja, hogy „a biztonsági kockázatoknak a Nemzeti Biztonsági Stratégiában megfogalmazott sorrendje *nem felel meg teljes mértékben* a stratégia szövegében használt kulcsszavak gyakoriságának, ami arra utal, hogy a veszélytényezők sorrendjének meghatározására befolyást gyakorolnak a belső és külső politikai, gazdasági, társadalmi, klimatikus és demográfiai változások, valamint a technológiai forradalom hatásai. Ennek értelmében – és a reálpolitikának is megfelelően – Magyarország számára a meghatározó kihívást az (il)legális migráció jelenti. Ezt követi – a világjárvány és az Ukrajna elleni fegyveres orosz támadás következtében kialakult – nemzetközi gazdasági válság, illetve a globális konjunktúra lassulásának veszélye. Ezeket követi a kibertámadások, illetve a forradalmi technológiák illetéktelen kezekbe kerülésének kockázata”.

A szerző hasonló táblázatokat állított össze mind a tíz vizsgált ország esetében, illetve grafikusan is ábrázolta a veszélytényezők ily módon megállapított hangsúlysorrendjét. A grafikonokon szemléletesen láthatóak azok az *eltérések*, amelyek egy-egy ország esetében az eredeti dokumentumban található fontossági sorrend és a szerző saját módszere szerint megállapított hangsúlysorrend között jelentkeznek.

KORREKCIÓS TÉNYEZŐK

Ugyanakkor Pásztor ezredes maga is megállapítja értekezésében, és a műhelyvita során is elhangzott, hogy a módszer csak korlátozottan alkalmas a különböző országok stratégiai és biztonságpolitikai dokumentumaiban felsorolt biztonsági fenyegetések összehasonlítására, összevetésére. Ennek több oka is van, az egyik legfontosabb, hogy az egyes országok különböző időpontokban fogadták el a ma is érvényes nemzeti biztonsági stratégiáikat, így ezen dokumentumok eltérő mértékben tükröz(het)ik a biztonsági környezetben bekövetkezett lényegi módosulásokat (például az orosz–ukrán háborúban beállt változásokat). Egy másik nehezítő tényező ebben a vonatkozásban, hogy a dokumentumok összeállítása során a különböző országok különböző, olykor egymásnak nem megfelelően terminológiákat használnak (például előfordulnak a hibrid jelzővel nevesítve a tevékenység, a támadás, a háború, a hadviselés stb. főnevek). Szinte azt is mondhatnánk, hogy a különböző nyelvekre nem azonos kifejezésekkel ültették át a mintául szolgáló, többnyire angol nyelvű fogalmakat.

Egy „apróság” tovább torzíthatja a hangsúlysorrendet, éspedig az a tény, hogy a vizsgált dokumentumok a veszélyeztető tényezők meghatározására gyakorta tartalmaznak összetett, több azonos szintű kifejezésből álló fogalmakat (például terrorizmus és extrémizmus, vagy a demokrácia és jogállamiság sérülése), amelyek esetében a kulcsszavak előfordulási gyakorisága két vagy esetleg három számból tevődik össze.

Végül meg kell említenünk, hogy a térség államai gyakorta veszélytényezőként tekintenek saját történelmi tapasztalataikra, különösen *sérelmeikre*. Így a magyar biztonsági stratégiában hangsúlyosan szerepel a határon túli magyar kisebbségek helyzete, míg a szlovák dokumentum a felsorolásban szerepelteti például az irredentizmust. Nem véletlenül Szerbia biztonsági stratégiájában előkelő helyen szerepel a szeparatizmus és nevesítve Koszovó

függetlenné válása, míg a lengyel stratégia összeállítói nem tudtak szabadulni Oroszország eleve negatív megítélésétől. Az pedig egészen természetes, hogy a közép-európai térség államai nem egyformán érintettek a tömeges migráció által, és ennek megfelelően különböző jelentőséget tulajdonítanak ezen problémának. Valamint teljesen magától értetődőnek tekinthetjük, hogy Ukrajna biztonsági stratégiája (elfogadva 2020-ban) kiemelt jelentőséget tulajdonít az orosz agresszióknak.

A nemzeti biztonsági stratégiák hasonlóságára, illetve eltéréseire utal többek között Pásztor ezredes értekezésének az a táblázata, amely – a kibővített konstruktivista biztonságelméletnek megfelelően – szektorokra bontva tünteti fel az egyes országok által észlelt (percepcionált) fenyegetéseket:

Vizsgált ország	Kiemelt biztonsági veszélytényezők szektorális besorolása						Összesen
	Katonai	Politikai	Gazdasági	Társadalmi	Környezeti	Informatikai	
Ausztria	2	2	6	3	4	1	18
Csehország	7	5	4	2	3	2	23
Horvátország	2	4	4	3	4	1	18
Lengyelország	3	3	3	3	2	2	16
Magyarország	3	3	3	2	4	2	17
Románia	3	4	6	6	1	3	23
Szerbia	4	4	3	5	2	1	19
Szlovákia	2	3	5	2	1	1	14
Szlovénia	3	3	2	2	4	1	15
Ukrajna	3	7	5	4	3	1	23
Összesen	32	38	41	32	28	15	186

A táblázatból megállapítható, hogy a vizsgált államok biztonságpercepciói (vagyis az észlelt, feltételezett, vélt vagy valós kihívások, kockázati és veszélytényezők) mennyiségileg is eltérőek, a vonatkozó dokumentumok legkevesebb 14 és legtöbb 23 fenyegetést azonosítanak. Ugyanakkor előfordulnak olyan formai megoldások, amelyek összevonnak kettő vagy akár három hasonló jellegű és tartalmú fogalmat. Mindez nem könnyíti meg az összehasonlítást.

Ezzel együtt Pásztor ezredes vállalkozott bizonyos következtetések levonására a vizsgált államok lehetséges együttműködését, esetleges közös fellépését illetően. Megfogalmazta például, hogy a „katonai biztonsági szektoron belül mindegyik értékelt ország biztonsági dokumentuma veszélytényezőnek tekinti a (nemzetközi) *terrorizmust*”, illetve „*kijelenthető, hogy nemzetközi, illetve globális szintű biztonsági veszélytényezőről van szó, és a terrorizmus elleni küzdelem széles körű nemzetközi / globális összefogást igényel*”. Hasonló következtetésre jut a tömegpusztító fegyverek elterjedésével kapcsolatban, amelyet – különböző szövegek környezetben, például a hordozóeszközök témájával összekapcsolva – mindegyik vizsgált dokumentum a biztonságot fenyegető veszélyként azonosít.

Hasonló azonosságokat kimutat a szerző a többi biztonsági szektoron belül is (erre jelen rövid írásban nem kívánok kitérni), ami bázisul szolgálhat a közös fellépéshez.

Érdekes módon Pásztor ezredes tág teret szentel a *biztonságiasítás* problematikájának. Arról a jelenségről van szó, amikor valamely eseményt, folyamatot vagy cselekményt az

illetékes fórumok (szakértők csoportjai vagy akár politikai szintek, kormányok stb.) a biztonsági szférába tartozónak nyilvánítanak. Jó példa erre maga a konstruktivista biztonságelmélet kibővítése az informatikai szegmenssel (szektorral), amely kategória eredetileg nem minősült veszélyeztető tényezőnek. Hasonló a helyzet a klímaváltozás vagy a demográfiai folyamatok megítélésével: korábban ezek sem hordoztak biztonsági jelleget, de idővel megérett a felismerés biztonságiásításuk szükségességéről.

MEGFOGALMAZOTT HIPOTÉZISEK

Visszatérve a műhelyvita témájához: a doktori értekezések elengedhetetlen része néhány *hipotézis* megfogalmazása, majd ezek igazolása vagy esetleg cáfolása. Pásztor ezredes disszertációja elején hat hipotézist állított fel, köztük például azt, hogy szükségessé vált a konstruktivista biztonságelmélet eredetileg megkülönböztetett öt szektorát kiegészíteni egy hatodik, informatikai dimenzióval. Egy másik hipotézist úgy fogalmazott meg a szerző, hogy a biztonságpercepciókban és ennek megfelelően a nemzeti biztonsági stratégiákban mutatkozó különbözőségek esetenként abból fakadnak, hogy az egyes országok olykor történelmi sérelmeiket is belefogalmazzák a biztonságpolitikai dokumentumokba. Egy harmadik hipotézis arról szól, hogy a közép-európai államok biztonsági stratégiáiban több a megegyezés, mint az eltérés.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Doktori Szabályzata úgy fogalmaz, hogy a *műhelyvita rendeltetése* elősegíteni az értekezés végső formába öntését. Ennek fényében a részt vevő közel húsz szakértő elsősorban a kritikai észrevételeket fogalmazta meg, csakúgy, mint a két előponnens (Csiki Varga Tamás, az NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukács Kutatóintézetének főmunkatársa és Terem Péter professzor, a beszercebányai Bél Máttyás Egyetem tudományos és kutatási rektorhelyettese). A kritikai megjegyzések pedig elsősorban a hipotéziseket, az értekezéstervezet sarokpontjait vették célba. Elhangzott, hogy a disszertáció megvédéséhez túl sok a hat hipotézis, elegendő három vagy négy. A szakértők egyetértettek például abban, hogy az általam elsőként említett tétel ma már nem igényel bizonyítást vagy igazolást, mert az a bizonyos informatikai szektor már meggyökeresedett. Éppen ezért a szerző részéről indokolatlan levonni azt a következtetést, hogy értekezésével igazolta ezt a tételt, legfeljebb azt fogalmazhatja meg, hogy alátámasztotta, megerősítette.

Természetesen voltak más javaslatok és észrevételek is. Szinte mindegyik hozzászóló kifejezésre juttatta, hogy a szerző túl sokat markolt. Túlon túl részletesen mutatta be például a térségbeli országok történelmét vagy gazdasági életét, túl részletesen ismertette az egyes történelmi személyiségek életrajzát, túl sok teret (bő tíz oldalt) szentelt a feldolgozott szakirodalmi források ismertetésének. Összefoglalva több disszertációra is elegendő anyagot gyűjtött össze, most már „csak” húznia kell.

Másrészt a hozzászólók felhívták a szerző figyelmét a gyenge pontokra, az alaposabb kidolgozást vagy indokolást igénylő elemekre is. A szerzőnek nem lesz könnyű dolga, ha minden javaslatot figyelembe kíván venni. (De ez nem szokatlan dolog, sokszor zajlanak így a hasonló fórumok.)

A műhelyvita doktori fokozattal rendelkező résztvevői – élve ilyenén jogukkal – pontosítást javasoltak az értekezés címében, majd döntöttek a tervezet további sorsáról. Döntésük szerint az értekezés jelentős átdolgozással, javításokkal és kiegészítésekkel, de újabb műhelyvita nélkül *védsre bocsátható*.

Pásztor László doktori (PhD) értekezésének védésére előreláthatólag ez év őszén kerül sor. Sok szerencsét, sikeres védést!

* * *

Végezetül álljon itt e „tudósítás” szerzőjének személyes megjegyzése. A disszertáció átolvasása során engem megdöbbsentett, hogy a térség országai (és valószínűleg más országok is) mennyire eltérő szempontokat érvényesítenek, mennyire különböző veszélytényezőket azonosítanak legfontosabb biztonságpolitikai dokumentumaik összeállításuk során. A (nem túl) távoli jövőben elképzelhetőnek és egyben kívánatosnak tartanám, ha az országok – például az ENSZ kezdeményezésére – „szabványosított”, egységes struktúrával rendelkező, lényegében azonos fenyegetésfelsorolásból válogató stratégiákat dolgoznának ki. Természetesen nemzeti sajátosságaiknak megfelelően súlyozva, más-más fontossági sorrendbe sorakoztatva az egyes veszélytényezőket, esetleg kihagyva a nem releváns tételeket, vagy kibővítve a felsorolást, ha ezt elkerülhetetlennek látják. Ez minden további nélkül megvalósítható lenne például az azonos regionális nemzetközi szervezethez (mondjuk a NATO-hoz) tartozó országok esetében.

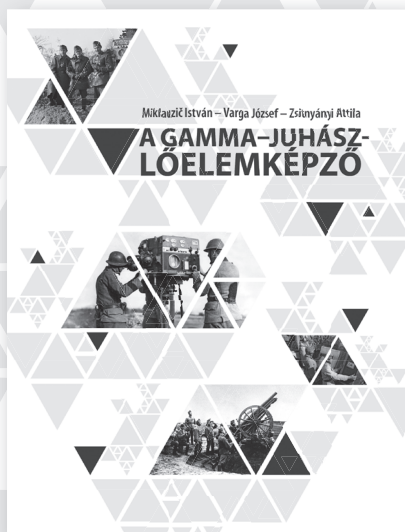
A Gamma–Juhász-lőelemképző

A magyar innováció nem szükkölködik nagyszerű eredményekben.

A Gamma–Juhász-lőelemképző olyan időszakban született, amely korántsem volt ideális, mégis az alkotó energiák olyan együttállásának eredménye lett ez a készülék, amikor találkozott az alkotó elme (Juhász István, a zseniális mérnök), a hadiipari háttér (a korát megelőző Gamma és annak alkotó szellemisége) és egy páratlan találmány (Gamma–Juhász-lőelemképző), hogy örökre beírja magát a magyar haditechnikai fejlesztések történelmébe.

Szerzők: Miklazić István, Varga József, Zsitnyányi Attila
Megjelenés éve: 2022
keménytáblás
260 oldal

6300 Ft

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Fillér utca 14.) vásárolható meg.

Szöts Zoltán Oszkár:

HONVÉDSÉGI KIADVÁNYOK SEREGSZEMLÉJE – BEMUTATKOZOTT A ZRÍNYI KIADÓ AZ MCC FESZTEN

ÖSSZEFOGLALÓ: Új kiadványokkal és önálló sátorral vett részt a Zrínyi Kiadó az Esztergomban, augusztus 1. és 3. között megrendezett MCC Fesztven. A kiadó saját standján, az EDU sétány 22-es sátorban egész nap beszélgetéseken keresztül ismerhették meg az érdeklődők a Zrínyi könyveit és folyóiratait. Emellett maga a kiadó is bemutatkozott a szélesebb közönségnek: pénteken a Suzuki Dunakanyar Színpadon, majd szombaton a Libri teraszon.

KULCSSZAVAK: MCC Feszt, Zrínyi Kiadó, Esztergom, honvédelem, fesztivál

A SZERZŐRŐL:

Dr. Szöts Zoltán Oszkár (PhD) történész, a HM Zrínyi Nkft. – Zrínyi Kiadó marketingmenedzsere (ORCID: 0009-0008-0636-7256; MTMT: 10038746)

Katonák, harci járművek és lelkes látogatók között töltött három napot a Zrínyi Kiadó csapata az MCC Fesztven. Az Esztergomban, augusztus 1–3. között megtartott fesztiválon az EDU sétány 22. sátrában ismerkedhettek az érdeklődők a legfrissebb honvédelmi kiadványokkal, találkozhattak a kiadó munkatársaival, továbbá több beszélgetést is meghallgathattak.

A Zrínyi Kiadó festői környezetben, az esztergomi Prímás Szigetsúcson, a Magyar Honvédség bázisán, a Ludovika Collegium közvetlen szomszédságában fotófallal, óriási szivacs építőkockákkal, vetítéssel és beszélgetésekkel várta a látogatókat. A fesztivál közönsége első ízben találkozhatott Becskei Gábor és Vadas Máté Zombor című képregényével¹ és Németh Tibor Hőseink nyomában – Huszárok című kifestőjével,² de a régebbi kiadványokból is vásárolhatott.

A kiadó pódiumbeszélgetések keretében mutatkozott be a Suzuki Dunakanyar Színpadon, majd a Libri Teraszon is, ahol dr. Hajdú Ferenc igazgatót dr. Szöts Zoltán Oszkár marketingmenedzser (1. kép) faggatta a műhelytitkekről. Dr. Hajdú Ferenc hangsúlyozta, hogy a haza szolgálatát tartja elsődlegesnek, s negyvenéves katonai pályája után ezért vállalta el annak a kiadónak a vezetését, amelynek könyveit a fizika és a történelem iránt egyaránt érdeklődve, gyermekkorra óta forgatja. A Zrínyi Kiadó olyan, a Honvédelmi Minisztérium által fenntartott patinás szakmai közösség, amely a katonai szaknyelv, a hadtudomány, a hadtörténelem és a haditechnikai irodalom gondozását vállalja magára a honvédelem népszerűsítését célozva. Törekszik arra, hogy a legifjabbaktól az idősekig valamennyi korosztály találjon olvasnivalót a kínálatban. Kitért az óvodásoknak szóló színezőkre, a nagyobbak számára készülő képregényekre, ifjúsági regényekre és tankönyvekre, beszélt a legfrissebb szakirodalmi kötetekről és a folyóiratokról, amelyek a kiadó gondozásában jelennek meg. A Zrínyi

¹ Becskei Gábor – Vadas Máté: Zombor, 1. rész. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2024.

² Németh Tibor: Hőseink nyomában. Huszárok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2024.

Kiadó küldetése, hogy olyan minőségi kiadványokat adjon közre, amelyek folyamatosan fenntartják a társadalom katonai ügyek iránti érdeklődését, s ezzel közvetlenül a Magyar Honvédség PR-céljait szolgálja, különös tekintettel a toborzás támogatására.

A folyóiratok a Zrínyi Kiadó sátrában is hangsúlyos szerepet kaptak. Külön pódiumbeszélgetés keretében – szintén jelen sorok szerzőjének moderálása mellett – sorra mutatkoztak be a lapok egy-egy munkatárs tolmácsolásában. A Honvédségi Szemle és a Honvéd Altiszti Folyóirat képviselőjében Havasi Máté felelős szerkesztő (2. kép), a Haditechnika folyóirattól Druzsinszki József őrnagy, katonai szerkesztő, az Obsitos folyóirat képviselőjében Schweiczter Tímea Aina felelős szerkesztő, a Honvédorvos folyóirattól pedig Surányi Zsolt százados, technikai szerkesztő jelent meg. Valamennyien beszéltek arról, hogy miként kerültek az adott laphoz, kiknek szólnak e folyóiratok, kik írják és szerkesztik azokat, milyen témájú cikkek jelennek meg bennük, és arra is kitértek, hogy aki publikálni szeretné valamely írását az adott orgánumban, annak mit kell tennie.

Természetesen nemcsak a folyóiratokról, hanem a könyvekről is sok szó esett, külön kitérve arra, hogy milyen utat jár be a kézirat a kiadóba érkezéstől addig, amíg a nyomdába nem kerül. Kiss Fanni Flóra, a Zrínyi Kiadó vezető tördelőszerkesztője emellett szakmája rejteiméről is beszélt, s a hallgatóság megtudhatta, hogy mi a különbség az olvasó-, a műszaki és a tördelőszerkesztő, a korrektor, a grafikus vagy a művészeti vezető között – arról nem is szólva, hogy miért nem jó ötlet előkészítés nélküli Word dokumentumot nyomdába adni.

Az általános elvek mellett konkrét kiadványok is terítékre kerültek. Becskei Gábor, a Zombor című képregény írója (3. kép) beszélt arról, hogy mit jelent számára ez a műfaj, miként zajlott az alkotás folyamata, hogyan gondolkoztak közösen dr. Hajdú Ferencsel és Vadas Mátéval, vagy milyen előzetes történeti kutatást folytatott a honfoglalás kori magyarsággal kapcsolatban. A jelenlevők azt is megtudhatták, hogy a Zombor-sorozatot hatrészesre tervezik, s a szerző más képregényötleteket is tartogat a – stílszerűen szólva – tarsolyában.

A honfoglalás kori magyar történelemhez képest nagy ugrásnak tűnhet, hogy az ezt követő beszélgetés az Mi-8-émlékkötetről szólt. Magó Károly zászlós az MH Kiss József 86. Helikopterandárnál szolgálva kapta feladatul az Mi-8 helikopterek forgalomból kivonásakor, hogy a forgószárnyasokról búcsúzásként könyvet állítson össze.³ A kötetet szándékosan úgy szerkesztette meg, hogy annak hangvétele, stílusa egy búcsúrepülés utáni állománygyűlésre hasonlítson. Áttekinti a típus történetét, hétköznapjait, majd az ilyen helikoptereken szolgálók emlékeit. A szerző elmondta, hogy kötetében a helikoptereknek a különböző katasztrófhelyzetekben történt mentési bevetéseinek felidézését érzi a leg-hangsúlyosabbnak, mert ezeken a kríziseken keresztül a civil lakosság nagy százaléka is kapcsolatba kerülhetett velük.

A civil társadalom könnyen fejlesztheti katonai ismereteit, ha kézbe veszi valamelyik honvédelmi tankönyvet. Erről a speciális kiadványcsoportról Tóth Gáborral, a Honvédelmi Oktatásfejlesztő Módszertani Központ igazgatójával (4. kép) beszélgettünk. Megtudtuk, hogy milyen tankönyvek vannak forgalomban, és mi a különbség közöttük. A középiskolai honvédelem tárgy oktatásához készült Honvédelem tankönyv rendkívül modern, így a lapjain elhelyezett QR-kódok a különböző, a HM Zrínyi Nonprofit Kft. Katonai Filmstúdiójában készült videós anyagokra mutatva segítik a tanárokat és a diákokat a tananyag feldolgozásában.⁴ A Honvédelmi ismeretek tankönyv és munkafüzet a Kadétprogramban résztvevők

³ Magó Károly: Emlékkönyv. Búcsúznak a katonák a Mi-8 helikopterektől. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2022.

⁴ Honvédelem. Tankönyv. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2024.

számára szóló, négyéves anyagot magában foglaló tankönyv, amelyet nemcsak a diákoknak, de minden katonai szolgálat iránt érdeklődőnek jó szívvel ajánlanak.⁵

A hadtörténelemről szívesen olvasó jelenlevők örömmel fogadták dr. Cseh Valentint, akinek könyveit mind a 15–16. század, mind a 20. század iránt érdeklődők ismerhetik. A beszélgetés során mindkét korszak szóba került. Előbbi a szerző Nándorfehérvár 1521. évi ostroma és elvesztése, míg az utóbbi az Olajháború – Angolszász légitámadások a magyar olajipar ellen 1944–45-ben című kötete nyomán.⁶ Előbbi kapcsán kiderült, hogy Magyarország sorsa bizonyos értelemben már Nándorfehérvár elvesztésekor eldőlt, hiszen a végvár logisztikai és hadműveleti bázisként szolgált a későbbiekben az Oszmán Birodalom számára, amely kulcsszerepet játszott akkor is, amikor 1526-ban a számunkra végzetes eredménnyel záruló mohácsi csatához vonultak fel. A szorongatott végvár védői 1521-ben Oláh Balázs vicebán vezetésével több mint két hónapig tartották magukat a központi hatalom hathatós segítségével nélkül. Sajnos 1521-ben nem volt sem egy Hunyadi János, sem egy Kapisztrán Szent János, sem egy Szilágyi Mihály, aki meg tudta volna fordítani a küzdelmet, de az ottlevők így is mindent megtettek, ami erejükből tellett. A másik kötet a második világháború egyik kulcskérdését, a kőolajtartalék uralását járja körül, amely kulcsfontossággal bírt a motorizált harci járművek üzemanyag-ellátásában. A magyar olajipar ellen 1944–1945-ben végrehajtott amerikai és brit légitámadások azt a célt szolgálták, hogy a tengelyhatalmak kőolajellátását csökkentsék. A támadásokat célirányosan finomítók ellen intézték, módszeresen támadva azokat. Ez ellen folyamatos helyreállításal, illetve az ipar több, kisebb finomítóba történő decentralizálásával próbálták védekezni.

Dr. Hermann Róberttel (5. kép) szintén a hadtörténelem rejtelseiben merültünk el. Az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc elismert kutatójával ezúttal két általa szerkesztett könyvről, a Kis magyar hadtörténetről⁷ és a Görgei Artúr válogatott írásai – Értekezések, vitairatok, cikkek, interjúk 1848–1915-ről⁸ beszélgettünk. A Kis magyar hadtörténet először 2013-ban jelent meg, s 2023-ban immár a harmadik kiadása látta meg a napvilágot. Nem változatlan kiadásról van szó, több fejezetét átdolgozták kisebb-nagyobb mértékben, a jelenkori részt pedig szinte teljesen újraírták arra tekintettel, hogy tíz év eltelt az első kiadás óta. A Kis magyar hadtörténet olyan rövid, összefoglaló munka, amelyet a nem történész érdeklődők elolvasva átfogó képet kaphatnak Magyarország elmúlt bő ezer évének történetéről. Fontos fegyvertény, hogy a kötet angol fordításban is megjelent *Illustrated Military History of Hungary* címen.⁹ Görgei Artúr születésének 200. évfordulójára látott napvilágot az a vastag könyv, amelynek összeállításakor az volt a cél, hogy az olvasó minél teljesebb képet kapjon a tábornok gondolatvilágáról. A kötetben helyt kapott Görgei 1848-ban befejezett kémiai doktori értekezése, 1848–1849-es kiáltványai és beszédei, 1861 és 1881 közötti cikkei és tanulmányai. Dr. Hermann Róbert ezek közül azt ítélte legfontosabbnak, amelyet a tábornok Henryk Dembiński emlékiratairól írt, mivel ezt tekinti az első igazi 1848/1849-ről

⁵ Honvédelmi alapismeretek. Tankönyv. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2024 és Honvédelmi alapismeretek. Munkafüzet. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2024.

⁶ Cseh Valentin: Nándorfehérvár 1521. évi ostroma és elvesztése – Opsada i pad Beograda 1521. godine. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2023 és Cseh Valentin: Olajháború. Angolszász légitámadások a magyar olajipar ellen 1944–45-ben. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020.

⁷ Hermann Róbert (szerk.): Kis magyar hadtörténet. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2023.

⁸ Hermann Róbert (szerk.): Görgei Artúr válogatott írásai. Értekezések, vitairatok, cikkek, interjúk, 1848–1915. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2018.

⁹ Hermann, Róbert (szerk.): *Illustrated Military History of Hungary*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2023.

szóló hadtudományi szakmunkának. A kötetbe bekerültek a Görgeivel 1884 és 1915 között készült interjúk is, valamint azok a levelek, amelyekben pályafutására emlékezik.

A kiadó valamennyi beszélgetést élő adásban közvetítette a saját Facebook-oldalán keresztül, így az eseményeket a helyszíntől távol is követhették az érdeklődők. Külön örömet jelentett számunkra, hogy sátrunkat Szalay-Bobrovniczky Kristóf honvédelmi miniszter is meglátogatta (6. kép). Ezúton is köszönöm a beszélgetést valamennyi vendégünknek és a figyelmet minden offline és online nézőnek!

(Fotók: Valkó Barbara)

1. kép

2. kép

3. kép

4. kép

5. kép

6. kép

Gál Csaba ny. ezredes:

KATONAI ÉS HADITECHNIKAI HÍREK, INFORMÁCIÓK A NAGYVILÁGBÓL

A SZERZŐRŐL:

Gál Csaba ny. ezredes, katonai szakíró (ORCID: 0000-0003-3881-8054; MTMT: 10087274)

AZ UKRÁN HADERŐ TÖBB ELEKTROMOS ROBOGÓT IGÉNYEL

A Mosphera lett robozógyártó vállalat levelet kapott ukrán katonáktól, akik tudatták, hogy a cég által gyártott elektromos roboók – amelyek a vállalat honlapja¹ alapján inkább egy megerősített rollerra hasonlítanak – kiválóan teljesítenek a harci feladatok végrehajtása során.² Klav Asmanis, a Mosphera vezérigazgatója a párizsi Eurosatory haditechnikai kiállításon elmondta, hogy az ukrán katonák nyíltan igényelnek még néhány tucat robogót közel zajtalan felderítési és utánpótlási feladatokra. Lettország 2023 elején adományozott először néhány ilyen típusú eszközt az ukrán erők számára. Mivel a járművek hasznosnak bizonyultak a konfliktusos helyzetek kezelése során, azóta – 2023 végi adatok szerint – két ukrán alakulat is kért több mint két tucat kismotort. Emellett egy adománygyűjtő szervezet is több mint 30 elektromos robogót igényelt az ukrán erők számára, így a teljes megrendelés közel 70 db-ra nőtt. A Mosphera készen áll a kérések teljesítésére, az ukrán kérést azonban előzetesen a lett kormánynak kell engedélyeznie. Asmanis szerint az ukrán frontvonalbeli erők „a világ első katonai célú elektromos robogóját” alkalmazzák, amelynek mintegy 100 km/h a csúcsebessége, „teljesen zajmentesen működik”, és elég kicsi ahhoz, hogy az eszközt kezelője könnyen elrejtse a bozótban. Az ukrán katonák pozitívan nyilatkoztak a robogóról, mert lehetővé teszi számukra, hogy az erdőkből az állatok csapásain gyorsan és hangtalanul mozogjanak, ami gyalogos végrehajtás esetén túl lassú és veszélyes lenne.

A KIS MÉRETŰ DRÓNOK HAMAROSAN ELVESZTIK HATÉKONYSÁGUKAT

A kis méretű drónok előnye a harctereken – ideértve az ukrán hadszínteret is – csak „egy pillanat a történelemben” – mondta Pierre Schill, a francia haderő vezérkari főnöke június 19-én, a párizsi Eurosatory kiállításon.³ „Ma a repülő drón jelentette kard még erősebb, mint a pajzs, de a pajzs erősödni fog.” Az Eurosatory kiállításon több tucat drónelhárító rendszer volt látható, – köztük sörétes puskák, gépágyúk és rakéták –, de egyes vállalatok – például a Safran, a Thales és a Hensoldt – „puha” megoldásokat kínáló rendszereket is bemutattak a drónok elektronikus úton történő működésképtelenné tételére. Schill elmondta, hogy a francia Scorpion együttműködési programban részt vevő járművek két éven belül mind drónellenes rendszert is hordoznak majd, amelyek a drónok észlelését követően rakétákkal vagy a cél

¹ Mosphera.

² Ferran 2024.

³ Ruitenbergh 2024.

közelében robbanó 40 mm-es gránátokkal támadják azokat. A drónok elleni harc sikerességének példaként a tábornok a Bayraktar drónt említette, amely az ukrajnai konfliktus kezdetekor a „háború királya” volt, de ma már nem használják, mert túl könnyű leküzdeni. A tábornok ugyanakkor kijelentette, nem gondolja, hogy az ukrajnai háború megkérdőjelezi azt a francia elképzelést, amely a közepes páncélzattal rendelkező eszközökre épített, a sebességre és a mobilitásra összpontosító manőverező hadsereget preferálja. A hadsereg által a Scorpion program részeként bevezetett járművek – a Griffon, a Serval és a Jaguar – akár aktív, akár passzív védelemmel is felszerelhetők, míg az aknavédelem szempontjából „elég masszívak”. A katonai drónok fejlesztésének rendkívül gyors üteme miatt nem érdemes jelentős drónbeszerzési programokban gondolkodni, mert a megszerzett képesség öt hónap alatt elavulttá válhat. Schill szerint a drónokat nem lehet összehasonlítani a 155 mm-es löszerekkel, mert ez utóbbiak akár tíz év raktározás után is megbízható működőképességgel rendelkeznek.

KÍNA NÖVELI A KUBÁBAN TELEPÍTETT HÍRSZERZÉSI KÉPESSÉGEIT

A Kubáról készült új műholdfelvételek szerint négy katonai bázison hírszerzési képességek fejlesztése történik, és azok feltételezhetően kapcsolatban állnak Kínával.⁴ A washingtoni székhelyű Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központja (CSIS⁵) jelentésében bemutatott képek márciusban és áprilisban készültek. Új vagy közelmúltbeli építkezéseket jeleztek három helyszínen Havanna közelében, valamint egy korábban be nem jelentett helyszínen, a guantánamói amerikai haditengerészeti támaszponttól nem messze. Figyelemre méltó az űrfigyelő berendezések növekedése olyan helyszíneken, mint Bejucal és Calabazar, bár Kubának nincsenek saját műholdjai vagy űrprogramja. A négy helyszín közül Bejucal a legnagyobb, amely a közelmúltban jelentős hírszerzési megfigyelőállomásként vált ismertté. A bázisról azt feltételezik, hogy Kína számára figyeli az elektronikus kommunikációt. Területén jelentős változások történnek, például új antennaépület jelent meg. Két másik Havanna melletti helyszínen – Wajayon és Calabazaron – is nyomon követhető a fejlesztés. A negyedik helyszín El Salao, ahol még folyik az építkezés, de elhelyezkedése – közel a Santiago de Cuba város melletti guantánamói amerikai haditengerészeti támaszponthoz – aggodalomra adhat okot az Amerikai Egyesült Államok számára. A The Wall Street Journal egy tavalyi cikke szerint Kína több milliárd dollárt fizet Kubának egy kémlelési-tény felépítéséért. Kína visszautasította a CSIS-jelentés megállapításait, a washingtoni kínai nagykövetség szóvivője pedig rágalmazásnak nevezte azokat. Kuba is tiltakozott a CSIS jelentésében foglaltak ellen. A CSIS szerint a kubai létesítmények lehetővé tennék a rádióforgalom figyélését, és potenciálisan az amerikai műholdak által szolgáltatott adatok lehallgatását, amikor azok az Amerikai Egyesült Államok déli részén nagyon érzékeny katonai helyszínek felett haladnak át. A megfigyelőállomások abban is segíthetnek Kínának, hogy az ázsiai ország hozzáférjen azokhoz az információkhoz, amit a jelentés „adatkincsnek” minősít az Amerikai Egyesült Államok délkeleti részén áthaladó kereskedelmi kommunikációból.

⁴ Seldin 2024.

⁵ Center for Strategic and International Studies.

BUNKEREKBŐL ÁLLÓ VÉDELMI VONAL A BALTI ÁLLAMOK TERÜLETÉN

A balti nemzetek 2024 januárjában összefogtak, hogy 65 millió dolláros költséggel egy védelmi vonalat építsenek ki, amely összesen mintegy 600 bunkerből és harci állásból állna Észtország, Lettország és Litvánia területén.⁶ 2024. május elején Martin Herem tábornok, az észti haderő akkori parancsnoka (július 1-jén nyugállományba vonult) kifejtette elképzelését a bunkerprojektről. Felvázolta, hogy mit kell tenni, hogyan és mikor kell a rendszert megépíteni – miközben elosztott néhány, a témával kapcsolatos téves feltételezést. A tábornok szerint a cél nem az, hogy megállítsák Oroszországot, mert ha meg akarnák állítani őket a védelmi vonal egy adott pontján, akkor az oroszok döntenek el, hol törnek át. A cél az invázió formálása, irányának befolyásolása. Szerinte téves az az elgondolás, hogy a teljes bunkerrendszert napjainkban kell megépíteni. A balti államoknak azt kell megvizsgálniuk, hogy egy egy hónappal korábbi figyelmeztetés nyomán – vagyis amikor különböző jelek alapján egyértelműnek tűnik, hogy az invázió bekövetkezik – a védelmi vonalból mi építhető meg. A támadásig azonban a védelmi rendszernek csak azokat az elemeit kell kiépíteni, illetve azokra kell költeni, amelyeket nem lehet ilyen gyorsan kialakítani. Lettország védelmi minisztere januárban azt prognosztizálta, hogy a projekt végrehajtása akár egy évtizedet is igénybe vehet. Nem csak a balti országok tervezik védelmi vonal kiépítését. Lengyelország májusban bejelentette a „keleti pajzs” elnevezésű kezdeményezését, amely több mint 2,5 milliárd dollárnyi befektetést jelenthet a fehéroroszországi és az oroszországi határai mentén. Herem megjegyezte, hogy utódja, Andrus Merilo tábornok még nála is agresszívebb katonai vezető lehet. Márciusban Merilo azt mondta, hogy az elképzelés szerint Észtország felfoghatja az orosz támadás első hullámát, azt követően a többi állam hadserege segíteni fogja. „A NATO minden bizonnyal megnyerne minden hagyományos harcot Moszkvával szemben” – mondta Herem.

ROMÁNIA DÉL-KOREAI TARACKOKAT VÁSÁROL

A román Nemzetvédelmi Minisztérium június 19-én közleményben számolt be arról, hogy megszületett a döntés a haderő tüzéségének korszerűsítésére kiírt, három zászlóalj szintű 155 mm-es tarackrendszer megvásárlására kiírt versenypályázat győzteséről.⁷ A három jelentkező közül – a német Krauss-Maffei Wegmann a Panzerhaubitze 2000-rel, a török BMC a T-155 Firtinával és a dél-koreai Hanwha Aerospace a K9 Thunderrel pályázott – az utóbbi lett a győztes. A közlemény szerint a 155 mm-es önjáró tarackból a haderő összesen 54 db-ot kap, kiegészítve a támogató felszereléssel és a kezdeti mennyiségű speciális löszszerrel. A bejelentés Angel Tilvár román nemzetvédelmi miniszter és dél-koreai kollégája, Won-sik Shin találkozója után történt. A közleményből nem derül ki a beszerzés értéke, de a Nemzetvédelmi Minisztérium korábbi információi alapján Bukarest az új tarackok beszerzésének tervezésekor mintegy 4,2 milliárd lej (910 millió USD) kiadással számolt. Román szakértők szerint a dél-koreai K9 kiválasztásában a viszonylag rövid szállítási határidő mellett jelentős szerepet játszott a román védelmi iparral tervezett ipari együttműködés volumene is. Az 54 db tarack mellett a román haderő 36 db K10 típusú löszerszállító és -töltő

⁶ Ferran 2024.

⁷ Adamowski 2024.

járművet is kap.⁸ A szerződés értelmében az eszközök jelentős részét Romániában öt éven belül helyi vállalatok gyártják, az első tarackok leszállítása 2027 elején várható. A Hanwha Aerospace egy új ajánlattal is előállt, szívesen szállítana a román haderő számára korszerű 2S21 Redback típusú gyalogsági harcjárművet is.

ELKÉSZÜLT SVÉDORSZÁG ELSŐ VÉDELMI ÉS BIZTONSÁGI ŰRSTRATÉGIÁJA

Július 4-én a svéd kormány *Az űr szerepe egy új biztonsági környezetben* címmel elfogadta az ország első védelmi és biztonsági űrstratégiáját.⁹ Pål Jonson védelmi miniszter szerint „[a]z űr az együttműködés színtere, ugyanakkor ott egyre erősebb verseny tapasztalható. Ez konkrétan azt jelenti, hogy fel kell készülnünk technikai, politikai, diplomáciai és katonai intézkedések megtételére”. Kiemelte, hogy az űr használata erősebbé, biztonságosabbá és virágzóbbá tette társadalmainkat, és mindennapi életünk részévé vált. Az űr egyszerre stratégiai és műveleti terület, amelytől egyre inkább függ mindenki. Az elfogadott stratégia átfogó célja Svédország védelmi és biztonsági érdekeinek biztosítása az űrben, illetve az űr felhasználásával. E cél elérése érdekében Svédország nemzeti és nemzetközi tevékenységei révén jelentős és felelős űrszereplővé válik a védelem és a biztonság területén. „Ezzel a stratégiával erősítjük az űrpolitika védelmi és biztonsági dimenzióját, hogy Svédország jobb felkészültséggel képes legyen megfelelni az űrben felmerülő kihívásoknak, és hogy az űrt védelemre és biztonságra használja fel” – mondja a miniszter. A stratégia négy pillérré épül. Az első: a cselekvés szabadságának biztosítása az űrben és az űr felhasználásával azzal, hogy képessé teszi az országot időben jelezni és kezelni az űrrel kapcsolatos kihívásokat. A második: létre kell hozni egy portfóliót űrképességekből, űrszolgáltatásokból és űrkapacitásokból a teljes védelmi és válságkészültség támogatására. A harmadik: az ország legyen aktív és felelős partner a nemzetközi űregyüttműködésben, és járuljon hozzá a közös biztonsághoz. A negyedik: olyan koherens és tudásalapú űrpolitikát kell folytatni, amely hozzájárul a válságra történő felkészüléshez és a teljes védelem fejlesztéséhez.

HÁROM NATO-TAGÁLLAM KÖZÖSEN ÉPÍT JÉGTÖRŐ HAJÓKAT

Az Amerikai Egyesült Államok, Finnország és Kanada képviselői július 11-én a NATO-csúcstalálkozó alkalmával megállapodtak arról, hogy együttműködnek jégtörő hajók építésében.¹⁰ A cél, hogy a kategóriájában legjobb sarkvidéki jégtörőket, valamint egyéb sarkvidéki képességeket építsenek ki mindhárom országban a szakértelem, az információk és a képességek megosztásával. Az Amerikai Egyesült Államok Parti Őrsége üzemelteti az ország két, már eléggé elavult és még működő jégtörő hajóját, amelyek már nem képesek a haditengerészet manővereit biztosítani a két sarkvidéken. Washington már tett kísérletet a fejlesztésre, de mivel az 1970-es évek óta nem épültek nehéz jégtörők, ezért a tapasztalatok hiánya, illetve a szakértelem elvesztése hátráltatja a program megvalósítását. Májusban a Kongresszus Költségvetési Hivatala három jégtörő hajó építésének összköltségét 5,1 milliárd dollárra becsülte, ami mintegy 60%-kal meghaladja a parti őrség márciusi becslését. A jégtörő flotta fejlesztésére azért van szükség, mert az éghajlatváltozás miatt a nyári hónapokban csökken a jég mennyisége az Északi-sarkvidéken, ezért segítségükkel növelhető a

⁸ Helou 2024.

⁹ Sweden's first defence... 2024.

¹⁰ Magnuson 2024.

hajóforgalom a régióban, emellett Oroszország és Kína már igyekeznek kiaknázni az ottani természeti erőforrásokat. „Az Északi-sarkvidéken az új, gyorsabb hajózási utak új gazdasági lehetőségeket teremtenek, és csökkentik a szállítási költségeket. Az Antarktiszon pedig partnerségünk elősegítheti a fokozott tudományos kutatást és a nemzetközi együttműködést is” – áll a közös közleményben. „Arról van szó, hogy a hasonló alapállású nemzetek képesek legyenek betartani a nemzetközi szabályokat, normákat és szabványokat, hogy az északi-sarkvidéki és az antarktisi régiók békéjét és stabilitását az elkövetkező nemzedékeken át fenntartsák.” Az összefogás céljai túlmutatnak az Amerikai Egyesült Államok megsegítésén. A három ország hajógyárai a hasonló alapállású szövetségesekkel és partnerekkel szorosan együttműködnének jégtrórik építésében és exportjában azok igényeinek kielégítésére, gyorsan és megfizethető áron. A közös nyilatkozat szerint a következő hat hónapban a partnerek kidolgozzák az együttműködés végrehajtási tervét annak érdekében, hogy megépítsék a rendkívül összetett szerepű és kritikus fontosságú hajókat a szövetségesek és partnereik számára is, mert az Északi-sarkvidék és az Antarktisz térsége mindannyiuk érdekszférája, amelyért felelősséggel tartoznak.

KANADA TENGERALATTJÁRÓK BESZERZÉSÉRŐL DÖNTÖTT

A kanadai kormány július 10-én bejelentette, hogy lépéseket tesz 12 hagyományos meghajtású, a sarki jég alatti műveletekre is alkalmas tengeralattjáró beszerzésére.¹¹ A program várható költsége meghaladja a 44 milliárd USD-t. Bill Blair kanadai védelmi miniszter a NATO-csúcstalálkozón kijelentette, hogy „a világ leghosszabb partvonalával rendelkező országgént Kanadának új tengeralattjáró-flottára van szüksége”. Az új tengeralattjárók lehetővé teszik az ország számára, hogy megvédje szuverenitását a változó világban, és értékes, csúcsmínőségű hozzájárulást nyújtson a partnerei és a szövetségesi biztonságához. Kanada több mint egy éve fontolgatja a négy elavult Victoria osztályú hajójának lecserélését. A beszerzés végrehajtásával elérhető az a cél is, hogy az ország védelmi kiadásai átlépjék a GDP két százalékát. A Nemzetvédelmi Minisztérium megkezdte az előzetes tárgyalásokat a potenciális gyártókkal és partnerekkel – köztük svéd, német, norvég, spanyol, francia, japán és dél-koreai hajóépítőekkel – a tengeralattjárók beszerzéséről, a hivatalos ajánlatkérésre 2024 őszén kerülhet sor. Az új tengeralattjárókkal szemben támasztott legfontosabb követelmények: az alacsony észlelhetőség, a magas túlélőképesség, mindemellett az eszközök a sarkvidéki jég alatt legyenek képesek viszonylag hosszú időtartamú, illetve nagy hatótávolságú bevetésekre és tevékenységre. A hajók alkalmazásával Kanadának az országhoz tartozó mindhárom óceánon képesnek kell lennie az ellenfelek felderítésére, nyomon követésére, elrettentésére, és szükség esetén legyőzésére, valamint szövetségesi erőfeszítéseikhez történő jelentős mértékű hozzájárulásra, akár külföldön is.

A NATO LÉTREHOZZA ELSŐ ÖSSZEKÖTŐ HIVATALÁT A KÖZEL-KELETI ÉS ÉSZAK-AFRIKAI TÉRSÉGBEN

A NATO júliusi washingtoni csúcstalálkozóján – a részt vevő szövetséges országok által a tavalyi megbeszélés után – elfogadott döntés értelmében Jordánia fővárosában, Ammanban nyílik meg a szövetség első összekötő hivatala a Közel-Kelet és Észak-Afrika térségében.¹²

¹¹ Katz 2024.

¹² Helou 2024.

Bár Jordánia nem NATO-tag, – az egyetlen közel-keleti országgént – segített az Amerikai Egyesült Államoknak és szövetségeseinek az Irán által Izrael ellen indított 300 rakéta és drón megsemmisítésében. „Ez hatalmas mérföldkövet jelent a Jordánia és a Szövetség közötti mély stratégiai partnerségben” – áll a NATO közleményében. Az összekötő iroda feladata lesz a NATO, valamint a közel-keleti és észak-afrikai országok közötti együttműködés megerősítése. A döntés elismeri Jordánia jelentős szerepét a regionális és a globális stabilitás megőrzésében. A NATO ammani irodája egyben képviselői irodaként is működik majd, amely lehetővé teszi a NATO és a jordán hatóságok közötti rendszeres együttműködést. A hivatal hozzájárul a nemzeti és a regionális összefüggések jobb megértéséhez, valamint a partnerségi programok és tevékenységek kidolgozásához és végrehajtásához. Feladatai közé tartozik többek között konferenciák, tanfolyamok és képzések szervezése, valamint a stratégiai elemzéssel, a polgári veszélyhelyzeti tervezéssel és felkészültséggel, a válságkezeléssel, a nyilvános diplomáciával, a kiberbiztonsággal és a klímaváltozással stb. kapcsolatos programok megrendezése.

SZERBIÁBAN MEGKEZDŐDTEK A CIPRUSTÓL VÁSÁROLT MI–35 TÍPUSÚ HARC HELIKOPTEREK TESZTREPÜLÉSEI

Szerbia jelentős lépést tett a 2023 végén Ciprustól beszerzett 11 db használt Mi–35P típusú harci helikopter bevethető állapotba történő felkészítése felé.¹³ Július 1-jén az egyik géppel már próbarepüléseket hajtottak végre a Belgrád melletti Utva repülőgépgyár pancsovai repülőteréről. Aleksandar Vučić szerb elnök 2023. november 19-én még úgy fogalmazott, hogy „az első hat helikopter 2024. január végére repülni fog, a maradék öt pedig 2024 nyarának végéig”. A tapasztalt késés valószínűleg az Oroszországgal folytatott kereskedelem bonyolultságából adódik, ezért a kulcsfontosságú, a nagyjavításhoz szükséges alkatrészek, részegységek, valamint az új elektronikai és egyéb berendezések beszerzése lassan halad. Ezen a típuson öt évente, vagy 1000 repült óránként nagyjavítást kell végezni, a Ciprusról érkezett helikopterek előző nagyjavítása 2018-ban történt Oroszországban. A repülőeszközök általános felújítási és korszerűsítési munkálatait a batajnica Moma Stanojlović üzemben végzik, de egyes részegységek – például hajtóművek, hidraulikus alkatrészek, rotorlapátok – cseréjéhez orosz beszerzés szükséges. Szerbia arra számít, hogy ezek a helikopterek a nagyjavítást, illetve korszerűsítést követően legalább 2036-ig üzemképesek maradnak. Ez a 11 helikopter csatlakozik majd a 2019 decemberében Oroszországtól újonnan vásárolt négy darab Mi–35M változathoz álló flottához. Szerbia a helikopterekkel együtt légi indítású fegyvereket is vásárolt Ciprustól, köztük 9M114 Sturm irányított páncéltörő rakétákat, Sz–24 240 mm-es nem irányított rakétákat és UPK–23–250 konténereket ikercsövű GS–23L gépágyúval.

EGYÉB HÍREK RÖVIDEN

Az Amerikai Egyesült Államok jövőbeni holdi misszióikhoz szükséges nagy pontosságú navigálási képesség elérése érdekében a NASA, az Űrerők és a témában jártas magánvállalatok egyesítik erőfeszítéseiket, hogy a Holdról és környezetéről minél részletesebb földrajzi, gravitációs és mágneses térképek készüljenek.

<https://breakingdefense.com/2024/05/mapping-the-moon-future-cislunar-ops-require-better-pnt/> (Letöltés időpontja: 2024. 05. 22.)

¹³ Bozinovski 2024.

Június 1-jén az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma hozzájárult ahhoz, hogy Svédország és Ausztria vásárolhasson 12–12 db Sikorsky UH–60M Black Hawk helikoptert mintegy 900, illetve 1050 millió USD értékben.

<https://breakingdefense.com/2024/05/sweden-austria-cleared-by-us-to-buy-a-dozen-uh-60m-black-hawks-each/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 01.)

Az amerikai szárazföldi erők vezetése megbízta az Abrams harckocsi gyártóját, hogy kezdjen előzetes tervezést a harckocsi egy könnyebb, fejlettebb, nagyobb túlélőképességgel rendelkező változatának kifejlesztésére.

<https://www.defensenews.com/land/2024/05/31/a-lighter-high-tech-abrams-tank-is-taking-shape/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 03.)

Június 11-én a román védelmi miniszter bejelentette, hogy megkezdődik az ukrán határhoz viszonylag közel, 200 km-re található Mihail Kogălniceanu légbázis – ahol 1999 óta amerikai erők és eszközök is állomásoznak – jelentős, 2,5 milliárd eurós bővítése, amelynek keretében többek között új kifutópályát építenek, valamint új hangárokat létesítenek a jelenlegi és a majdani repülőeszközök számára.

<https://www.defensenews.com/global/europe/2024/06/13/romania-launches-expansion-of-air-base-near-ukraine/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 13.)

Június 27-én védelmi eszközök beszerzésével foglalkozó amerikai és dél-koreai szakemberek washingtoni tanácskozásukon megállapították, hogy a fegyverzetek széles skálája esetében mindkét ország számára hasznos lenne növelni az együttműködést a kutatás-fejlesztés és a gyártás területén.

<https://breakingdefense.com/2024/06/weapons-coproduction-with-s-korea-makes-a-lot-of-sense-us-army-weapons-buyer-says/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 01.)

Július 12-én a szlovén védelmi miniszter francia kollégájával szándéknyilatkozatot írt alá, amelynek értelmében déli szomszédunk Caesar tüzérségi és Mistral légvédelmi rendszereket vásárol.

<https://www.gov.si/en/news/2024-07-12-slovenian-and-french-ministries-of-defence-sign-a-letter-of-intent-on-the-procurement-of-caesar-and-mistral-systems/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 12.)

Kína legújabb külföldi katonai bázisa a kambodzsai Ream haditengerészeti bázison megkezdte működését. A kikötőben korábban jelentős fejlesztéseket hajtottak végre, többek között alkalmassá tették ötezer tonna vízkiszorítású hajók fogadására, és 300 méter hosszú mólót is építettek.

<https://breakingdefense.com/2024/07/chinas-newest-military-base-is-up-and-running-and-us-officials-see-more-of-them-on-the-horizon/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 12.)

Július 8-án a SpaceX floridai kilövőállásáról Föld körüli – első alkalommal geoszinkron – pályára állítottak egy török kommunikációs műholdat, amely majdnem teljes egészében (81%-ban) hazai fejlesztésű és gyártású részekből áll, és azokat török programok vezérlik.

<https://breakingdefense.com/2024/07/turkey-launches-first-mostly-indigenous-commsatellite-could-appeal-to-gulf-amid-space-push/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 12.)

Július 17-én az 54. hadifogolycsere alkalmával – amely az Egyesült Arab Emírségek közvetítésével jött létre – 95–95 ukrán, illetve orosz állampolgár térhetett vissza hazájába, ezzel az orosz–ukrán háború kezdete óta kiszabadult ukrán civilek és katonák száma meghaladta a 3400 főt.

<https://www.euronews.com/my-europe/2024/07/17/russia-and-ukraine-swap-95-prisoners-of-war-each-in-latest-exchange> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 18.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Adamowski, Jaroslaw: *Romania to buy 54 howitzers from South Korea's Hanwha Aerospace*. Defense News, 2024. 06. 20. <https://www.defensenews.com/industry/2024/06/20/romania-to-buy-54-howitzers-from-south-koreas-hanwha-aerospace/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 26.)
- Bozinovski, Igor: *Serbia launches flight testing with first ex-Cypriot Mi-35 assault helicopter*. Flight Global, 2024. 07. 08. <https://www.flightglobal.com/defence/serbia-launches-flight-testing-with-first-ex-cypriot-mi-35-assault-helicopter/159040.article> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 12.)
- Ferran, Lee: *Baltic defensive bunker line not meant to stop Russian attack, but 'shape' it: General*. Breaking Defense, 2024. 07. 01. <https://breakingdefense.com/2024/07/baltic-defensive-bunker-line-not-meant-to-stop-russian-attack-but-shape-it-general/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 04.)
- Ferran, Lee: *Ukrainian units want more sneaky battlefield e-scooters, Latvian firm says*. Breaking Defense, 2024. 06. 20. <https://breakingdefense.com/2024/06/ukrainian-units-want-more-sneaky-battlefield-e-scooters-latvian-firm-says/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 04.)
- Helou, Agnes: *NATO chooses Jordan to house first-ever liaison office in the Middle East and North Africa*. Breaking Defense, 2024. 07. 12. <https://breakingdefense.com/2024/07/nato-chooses-jordan-to-house-first-ever-liaison-office-in-the-middle-east-and-north-africa/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 15.)
- Helou, Agnes: *Romania buying \$1B in K9 and K10 artillery systems from Hanwha Aerospace*. Breaking Defense, 2024. 07. 10. <https://breakingdefense.com/2024/07/romania-buying-1b-in-k9-and-k10-artillery-systems-from-hanwha-aerospace/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 15.)
- Katz, Justin: *Canada commits to buying 12 new conventionally-powered, under-the-ice submarines*. Breaking Defense, 2024. 07. 10. <https://breakingdefense.com/2024/07/canada-commits-to-buying-12-new-conventionally-powered-under-the-ice-submarines/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 12.)
- Magnuson, Stew: *NATO SUMMIT NEWS: U.S., Canada, Finland Sign Agreement to Build Icebreakers*. National Defense Magazine, 2024. 07. 11. <https://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2024/7/11/us-canada-finland-sign-agreement-to-build-icebreakers> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 12.)
- Ruitenberg, Rudy: *Small drones will soon lose combat advantage, French Army chief says*. Defense News, 2024. 06. 19. <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/06/19/small-drones-will-soon-lose-combat-advantage-french-army-chief-says/> (Letöltés időpontja: 2024. 06. 26.)
- Seldin, Jeff: *Satellite imagery shows China expanding spy bases in Cuba*. Voice of America, 2024. 07. 02. <https://www.voanews.com/a/satellite-imagery-shows-china-expanding-spy-bases-in-cuba/7682716.html> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 04.)
- *Sweden's first defence and security space strategy*. government.se, 2024. 07. 05. <https://www.government.se/press-releases/2024/07/swedens-first-defence-and-security-space-strategy/> (Letöltés időpontja: 2024. 07. 06.)

ABSTRACT

FOCUS

István Hottó: *“We live in a historical situation...”*

Conversation with General Gábor Böröndi, Chief of the Honvéd Defence Staff 3

General Gábor Böröndi (promoted to General on 20th August 2023) was appointed as Chief of the Honvéd Defence Staff by the head of state – on the recommendation of Minister of Defence Kristóf Szalay-Bobrovniczky and the government – with effect of 4th May 2023. During his tenure, significant and palpable changes and developments took place in the Hungarian Defence Forces. In the current war-ridden period, guaranteeing Hungary’s security also brings about new challenges that have not been experienced before. Thus, the objective of military development can be the creation of a modern and effective, well-armed, complex and digitized military force. In the present interview, the Chief of the Defence Staff of the Hungarian Defence Forces describes how he regards the past, present and future of the Hungarian Defence Forces, what he thinks about the fundamentals of Hungary’s defence, as well as the experience and lessons that can be learned from the Russo-Ukrainian war. (The interview took place on 2nd February 2024.)

Keywords: formidable military force, new challenges, new force model, military modernization, territorial defence, reserve force, social relations

About the author: István Hottó is a PhD student at the Doctoral School of the Faculty of State and Law of the University of Pécs (ORCID: 0009-0006-1993-3769; MTMT: 10090468)

Bde. Gen. Imre Porkoláb: *Continuation of the Gerasimov Doctrine*

Lessons learned from the Russo-Ukrainian war in light of strategy 18

The study analyses the dynamically changing character of modern wars in light of the lessons learned from the Russo-Ukrainian war, which has been keeping today’s world politics hot. During the 2014 conflict, the concept of Borderless Warfare came to the fore. As stated in the Gerasimov Doctrine, the importance of influence has increased compared to destruction, the use of indirect methods replaced direct military intervention. The integration of regular and irregular forces, the combined use of military and non-military means, resulting in hybrid warfare, could be observed. In the current war, however, a clash of traditional and asymmetric military approaches can be detected, where the technology of our era – through its drones and modern air defence systems – casts a new light on the definition of appropriate response. The period since February 2022 has proven that the asymmetry of resources can be a decisive influencing factor in the outcome of a conflict, but the establishment of information superiority is at least as important. The author is seeking to answer the way the warring parties can increase their resilience and achieve victory, based on the available resources, in line with the national security strategy and the capability development guidelines in today’s war.

Keywords: hybrid warfare, traditional warfare, irregular warfare, asymmetric strategy, Gerasimov Doctrine

About the author: Brigadier General Imre Porkoláb (PhD), Head of the National Security Office, deputy chairman of the board of directors of the NATO DIANA innovation network (ORCID: 0000-0003-1407-0678; MTMT: 10047876)

MILITARY ORGANISATION AND FORCE DEVELOPMENT

1st Lt. Csaba Kristóf Papp: *Capability coalitions in light of the Russo-Ukrainian war* 28

Since the invasion of Ukraine by Russia in February 2022, the military assistance of the western countries has significantly increased, in the framework of which many countries of the Alliance have delivered lethal weapons to Ukraine for the first time. The present study makes an attempt to describe the capability coalitions created by the countries that support Ukraine; the main military commitments made to Ukraine by the most important allies and partners; and the individual methods of military aid provided to the attacked country. From these data it can be determined that the types of weapons and the increasingly

sophisticated weapon systems may entail the potential of escalation. With the passage of time, it is clear that western countries are increasingly moving towards the practical implementation of long-term security guarantees, which are centred on the continuous provision of modern equipment, long-term capability development, and the strengthening of the Ukrainian defence industry. The article does not examine the causes and antecedents of the outbreak of the Russo-Ukrainian war, the impact on the war of the equipment delivered to Kiev by the groupings, the missions of the forces stationed on the eastern flank of NATO, nor does he address the broader humanitarian and economic support provided to Ukraine.

Keywords: Russo-Ukrainian war, Russia, Ukraine, war economy, capability coalition, commitment

About the author: 1st Lieutenant Csaba Kristóf Papp, doctoral student at the Ludovika University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences (ORCID: 0009-0004-5606-3956; MTMT: 10094447)

Zalán Kárpáti: *A vision of the Ground Forces of the United States of America for the 2000s* 47

In the post-Cold War geopolitical environment, before losing their relevance the Ground Forces of the USA sought to create an equipment park that was much easier and faster to deploy than it had been before in order to maintain their global force projection capability. The objective was to be achieved by increasing air mobility, but the concept was flawed due to the development of air defence systems, to the battlefield conditions of counter-terrorist operations following the 2001 terrorist attacks, moreover, the appropriate technological development was also unavailable. Because of all this, the Future Combat Systems modernization program launched in 2001 to implement the developed principles was cancelled in 2009. Most of the factors going against the program persist to this day, questioning the viability of airborne operations under current battlefield conditions.

Keywords: United States of America, Ground Forces, air mobility, air transportability, airborne, Future Combat Systems, development program

About the author: University student Kárpáti Zalán (Ludovika University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training, Master's program in international security and defence policy) (ORCID: 0009-0002-3045-9253; MTMT: 10095957)

INTERNATIONAL

Lt. Col. (Ret.) Attila Gulyás: *Cryptocurrency-based on-line fundraising of jihadist terrorist organizations* 60

One of the defining elements of the multifaceted fight against terrorism is depriving such organizations of their financial assets and limiting or obstructing their financial operations. According to some assumptions, as a result of internationally coordinated Counter-Terrorist Financing (CTF) and Anti-Money Laundering (AML) measures, jihadist terrorist organizations are turning from traditional financial operations conducted with the use of fiat currencies to cryptocurrencies without central supervision and control. At the same time, many conflicting opinions and statements have come to light regarding the way and extent of cryptocurrency use by extremist Islamist terrorist organizations. This paper examines the extent to which jihadist terrorist organizations use the benefits of cryptocurrencies during their on-line fundraising. The results of the survey can contribute to determining the true extent of cryptocurrency usage. With various OSINT tools and procedures, the author researched jihadist websites on the open internet and the dark web in order to examine how characteristic it is for certain jihadist terrorist organizations to ask for donations in cryptocurrency. After analysing the websites discovered during the research, he established that online fundraising in cryptocurrency is not typical of the investigated terrorist organizations.

Keywords: cryptocurrency, terrorism, financing, fundraising, bitcoin

About the author: Lieutenant Colonel (Ret.) Attila Gulyás, graduate student of the Óbuda University, Doctoral School of Security Studies (ORCID: 0000-0001-5645-144X; MTMT: 10074524)

LOGISTICS

1st Lt. Ferenc Hegedűs: *Characteristic features of troops-level management – an integrated approach to procurement process* 79

The main purpose of the article is to summarize the extremely diverse work of the officer-economists, as well as to present an integrated approach to the procurement process through a case study. The case study follows the phases of a troops-level procurement process carried out in order to develop the

military high school's laboratory. All the challenges faced by professionals dealing with troops-level management are presented in detail. Taking the assignment; market research; communicating with various central purchasing bodies; sending out invitations to tenders to civil contractors; managing financial appropriations; working in aLOGIR; receiving and issuing goods to the subunit are all steps that occur separately on a daily basis in the life of a unit, but at the same time, as integral elements of a process almost never.

Keywords: troops-level procurement, military management, military logistics

About the author: 1st Lieutenant Ferenc Hegedűs, deputy head of department (HDF Kinizsi Pál 30th Armoured Infantry Brigade, Logistics and Management Division, Management Subdivision, student of the Ludovika UPS Doctoral School of Military Sciences) (ORCID: 0000-0003-0447-2817; MTMT: 10080635)

MILITARY HISTORY

Zoltán Mészáros: *Bulletin of the Ludovika Academy from the officer cadets' period (1884–1897)* 92

Ludovika Akadémia Közlöny, the first regularly published Hungarian military periodical and predecessor of Honvédségi Szemle (Defence Review), was launched in November 1873 by the teachers of Ludovika Academy. The first period of the existence of the periodical – in line with the chronology of the Academy's history – can be defined as the period until the end of 1883. This study discusses the second era of the journal and the Academy, the so-called cadets' period, and provides an outline of the training and the sources of the research conducted in the institution. The article examines practically entire years of the bulletin, from the January 1884 issue to the twelfth issue of 1897.

Keywords: Royal Hungarian Defence Forces, Ludovika Academy, Ludovika Academy Bulletin, military scientific journal, military officer training

About the author: Zoltán Mészáros is the Director General of the University Library of the Ludovika University of Public Service, and a student at the Ludovika UPS Doctoral School of Military Sciences (ORCID: 0000-0001-8812-2376, MTMT: 10078590)

Major General József Padányi – Colonel Tibor Balla: *Excellent military engineers (4)* 107

The new volume entitled Excellent military engineers by Major-General József Padányi and Colonel Tibor Balla is a collection of the biographies of thirteen outstanding military engineer officers and generals of the 19th and 20th centuries. With this volume, the Zrínyi Publishing House, which has published the book, salutes engineer Major General József Padányi, member of the Hungarian Academy of Sciences, on the occasion of his 65th birthday. Most heroes of the volume are bridge builders (Colonel Karl Freiherr von Birago, Colonel László Feimer, Major-General Herbert Ferenc, Lieutenant-General Pál Molnár), sappers (Major-General Teofil Hárosy, Colonel Ágost Jacobi, Colonel Oskar Regele, Colonel-General Szilárd Schindler, Lieutenant-General Endre Schmoll, Major General Géza Vidos, Lieutenant General Zoltán Zelenka), or fortification experts (Lieutenant General Ernő Hollán, Major General Gusztáv Murahidy), although they were all characterized by versatility, technical innovations, and extensive cultivation of their profession. Their activity focuses the reader's attention to the very current topic of combat engineer support, presenting the evolution and importance of this field. The book pays tribute to the outstanding representatives of the Hungarian military engineering of the past and to the authority of the researcher analysing their work, while providing an instructive and interesting read for those interested. In this issue the biographies of Gusztáv Murahidy, Szilárd Schindler and Endre Schmoll are published from among the studies in the volume.

Keywords: engineer excellence, biographies, of Major General Gusztáv Murahidy, Colonel-General Szilárd Schindler, Lieutenant-General Endre Schmoll, Major General József Padányi (Engr)

About the authors:

Major General József Padányi (Engr) (DSc), university professor, head of the Doctoral School of Military Sciences of the Faculty of Military Science and Officer Training of the National University of Public Service (ORCID: 0000-0001-6665-8444; MTMT: 10000035)

Colonel Tibor Balla (DSc), military historian, research professor at the National University of Public Service (ORCID: 0000-0003-2476-8981; MTMT: 10010858)

Sándor Szakály: *Leaders of the Royal Hungarian Body Guards – 1920–1945* 125

After the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy, the newly established Hungarian state created a Body Guard Unit for the protection of the person of the Head of State. The Body Guard Unit, which

operated between 1920 and 1944 or 1945 under various names, had five commanders in all. Who were they, what military careers did they have, how did their lives change after 1945?

Keywords: György Görgey, Miklós Horthy, Géza Igmándy-Hegyessy, Károly Lázár, István Mészáros, Béla Pentz, assignments, decorations, military ranks, Body Guard

About the author: Sándor Szakály (DSc), military historian, Director General of Historical Research Institute and Archives VERITAS, Research Professor at the Faculty of Arts and Social Sciences of Károli Gáspár University of the Reformed Church

FORUM

Col. Imre Attila Tarjáni: *Great-power strategies in light of the war in Ukraine* 134

The Russo-Ukrainian war has had an obvious impact on great-power strategies and the shaping of the world order. The restructuring of global policy presents some food for thought not only for the researchers of the issue but also the wider public. The author of this paper analyses and assesses mostly the changes in the strategies of the USA, NATO, and Russia, but also touches upon issues relating to the role of China and the importance of Arctic, Africa, and the outer space.

Keywords: NATO, Ukraine, Russia, China, Africa, Arctic, outer space

About the author: Colonel Imre Attila Tarjáni, Deputy Military Representative, HDF Gróf Andrásffy Gyula Office of Military Representative

Col. (Ret.) László Nagy: *The security perceptions of Central European States*

Some thoughts on a preliminary defence 148

On 17th June 2024, the preliminary defence of the doctoral dissertation of Colonel (Ret.) Ladislav Pásztor was held at the Ludovika University of Public Service. Colonel Pásztor had served as Military Attaché of Slovakia accredited in Budapest, and meanwhile he enrolled in the Doctoral School of Military Sciences of the Ludovika University. The author of this article participated at the preliminary defence of the dissertation by Colonel Pásztor and shares the most significant elements of the dissertation.

Keywords: Middle Europe, National Security Strategy, security perceptions, security policy

About the author: Colonel (Ret.) László Nagy (DSc), expert of the Association of Hungarian Military Science (ORCID: 0009-0007-9116-5992; MTMT: 10003300)

Oszkár Zoltán Szóts: *Review of defence publications – Zrínyi Publishing House at MCC Fest* 155

Displaying its new publications in its tent the Zrínyi Publishing House was present at the MCC Fest held in Esztergom between 1st and 3rd August. In the framework of stage talks and discussions, the books and magazines published by the company were presented to visitors at the Zrínyi stand in tent 22 on EDU alley. On Friday, the Publishing House gave a presentation to a more general public as well, on Suzuki Dunakanyar Stage, and on Saturday on Libri Terrace.

Keywords: MCC Fest, Zrínyi Publishing House, Esztergom, national defence, festival

About the author: Historian Oszkár Zoltán Szóts (PhD), marketing manager of MoD Zrínyi Ltd. (ORCID: 0009-0008-0636-7256; MTMT: 10038746)

REVIEW

Col. (Ret.) Csaba Gál: *Military and military technology news and information from the world* 159

A summary of the latest news in the international military and military technology press.

About the author: Colonel (Ret.) Csaba Gál, military writer (ORCID: 0000-0003-3881-8054; MTMT: 10087274)

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

A Honvédségi Szemle közlési feltételei

A folyóirat lehetőséget biztosít a rovatoknál megnevezett témakörökben, maximum egy szerzői ív terjedelmű (40 000 leütés szóközökkel, a jegyzeteket és az esetleges illusztrációkat is beleszámítva) tanulmányok, szakcikkek megjelentetésére. A beküldött írásokat *szakmailag lektoráltatjuk*. A Szerkesztőség fenntartja a jogot a kéziratok – a magyar helyesírás szabályainak megfelelő – stilizálására, korrigálására és tipografizálására. A tervezett megjelenésről igazolást a Szerkesztőség csak abban az esetben ad ki, ha a Szerkesztőbizottság – a támogató lektori véleményre támaszkodva – a közlés mellett foglal állást. A tanulmány elfogadását követően a folyóirat kiadásában közreműködő HM Zrínyi Non-profit Kft. a szerzővel *szervíz-köt*, amely szabályozza a kiadással és a szerzői jogokkal kapcsolatos kérdéseket. Folyóiratunk zökkenőmentes szerkesztése – az MTA által meghatározott követelményeknek való megfelelés – érdekében a szerzőktől az alábbiakat kérjük:

- A közleményeket elektronikus levél mellékleteként (Microsoft Word .doc- vagy .docx-formátumban) szíveskedjenek eljuttatni a Szerkesztőségnek (hsz@hmzrinyi.hu).
- A szöveg elején szerepeljen az egy bekezdés (kb. 800–1110 leütéses) összefoglaló (absztrakt) magyar és angol nyelven, illetve a kulcsszavak (ideálisan 5, maximálisan 10), szintén magyarul és angolul. Az összefoglaló E/3 személyben íródjon, vagyis személyes hangvételű részek ne szerepeljenek benne, illetve ne egyezzen meg a főszövegben olvasható bevezetővel.
- Az összefoglaló után tüntessék fel nevüket, rendfokozatukat, beosztásukat (foglalkozásukat), intézményüket, tudományos fokozatukat és elérhetőségüket (e-mail-cím, telefonszám), illetve ORCID- és MTMT-kódjukat. Ez utóbbiak ma már mindenképpen szükségesek ahhoz, hogy a művek az MTMT-ben és a Real Repozitóriumban elektronikus formában szerepelhessenek.
- A közé címeket lássák el szintjüknek megfelelő, zárójellel jelzéssel (K1, K2, K3), hogy az egyes szövegblokkok alárendeltségét egyértelműsítsék a szerkesztők és a tördelők számára. Legfeljebb három címfokozat legyen.
- Amennyiben mondanivalójukat ábrákkal (térképrezletekkel, grafikonokkal, táblázatokkal stb.) kívánják szemléltetni, azt magyar nyelvű illusztrációkkal tegyék. Ha ez nem lehetséges, akkor a lefordított ábraszöveget mellékeljék. Folyóiratunk fekete-fehér megjelenésű, ezért ennek megfelelően készítsék el az ábrákat, lehetőleg egyszerű, vonalas formában, olvasható feliratozással. Az illusztrációkat külön csatolva is küldjék el, szerkeszthető (jpg, tiff) formátumban, 300 dpi-s felbontásban, min. 1600 pixeles szélességben. Az íráshoz csatoljanak számozott képaláírást, amelyben az ábra (táblázat) címe mellett tüntessék fel

annak készítőjét, forrását, internetes hivatkozásnál a letöltés időpontját.

- Fotóillusztrációt csak különösen indokolt esetben közlünk. Ez esetben is ügyeljenek a megfelelő nagyságú felbontásra (300 dpi) és méretre (min. 1600 pixel szélesség), illetve az ábrához hasonlóan jelöljék meg a kép forrását.
- Folyóiratunk (a *Fórum* és *Szemle* rovataink kivételével) csak tudományos igényességgel elkészített, a felhasznált irodalom feltüntetéseivel, illetve megfelelő hivatkozásokkal ellátott, első közlésű írásokat publikál. Tudományos jellegű cikkeinket DOI-azonosítóval is ellátjuk, s ezeket a lap megjelenése után feltöltjük az MTMT-be. Kérjük, hogy senki ne töltsön fel ide cikkét magánúton, ez ugyanis fennakadáshoz vezethet. Amennyiben valamilyen okból a feltöltés halaszthatatlanul sürgős, kérjük, jelezzék a szerkesztőségnek.

Lábjegyzetek

A felhasznált irodalomra való hivatkozás az adott oldalon, tipográfiai kiemelések (például kurzíválás) nélkül, lábjegyzetként (és ne végjegyzetként) történjen, a hivatkozás oldalszámának megjelölésével. Szintén a lábjegyzetben szerepeljenek a magyarázó, kiegészítő információk.

Ha a szöveg egy adott pontján több forrásmunkára kell hivatkozni, akkor a bokrosítás elkerülése végett csak egy felsőindexes szám szerepeljen ott, és a hozzá kapcsolódó lábjegyzeten belül szerepeltessük a műveket, pontos vesszővel ellátva.

Felhasznált irodalom

A *Felhasznált irodalom* jegyzékét a tanulmány végén, ábécérendben (a szerző vezetéckéne kezdőbetűjének figyelembevételével) kérjük elhelyezni. Amennyiben egy cikk rendelkezik DOI-azonosítóval is, azt a bibliográfiai adatok megadása után kérjük feltüntetni.

A felhasznált irodalomra vonatkozó szerkesztőségi alapszabály, hogy csak olyan forrás szerepeljen a *Felhasznált irodalom* jegyzékében, amelyre a szerző a törzsszövegben hivatkozik, és amely szerepel a lábjegyzetben is.

Egyéb megjegyzések

- A négy számjegynél hosszabb számoknál a CTRL-Shift-Space (nem törő) szóközt alkalmazzuk, ne pedig a sima szóközt vagy a pontot; pl. 430 000. (A négy számjegyű számoknál erre nincs szükség.) Ugyanígy érdemes eljárnunk a rövidített összetételeknél (pl. „m. kir.” v. „D. C.”).
- Az idézőjelek esetében a magyar változatot használjuk („...”), ne pedig az angol (“...”; ‘...’; ‘...’) verziókat. Belső idézőjelet (>...<) használunk az idézett szövegen belüli idézőjeles részhez.
- Ha zárójeles részen (...) belül is szükségünk van zárójelre, akkor a szögletes zárójelet [...] alkalmazzuk ott.

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

		Példa	
Hivatkozott mű típusa	Leírás	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás	Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás
A hivatkozás tartalmi elemei*		Oldalmegjelölést ebben a részben csak tanulmánykötet és folyóirat (tehát fejezet v. cikk) esetében használunk, ahol a teljes oldaltartományt adjuk meg. Formázás tekintetében csak a cím kurzívulására van szükség; ne használjunk aláhúzást, kövérítést vagy kiskapitális betűket. A pontos dátumokat számokkal, magyaros sorrendben írjuk ki (pl. 2014. 03. 01.).	Teljes műre utalva: oldalszám nélkül; adott időzetre utalva: oldalszámmal vagy oldaltartománnyal. Első előfordulás is ezzel a rövid hivatkozással! Ne használjunk semmiféle formázást (dőlő betű, aláhúzás, kövérítés, kiskapitális betű).
Egyszerűs mű	Vezetéknév Keresztnév: <i>Cím</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	Csorba László: <i>Akit a sors jókétvében teremtett – Tüköry Lajos életútja</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2023. Bellavia, David: <i>House to House: An Epic Memoir of War</i> . Pocket Star, New York, 2008.	Csorba 2023. Bellavia 2008, 34–36.
Kétszerűs mű	Vezetéknév Keresztnév 1 – Vezetéknév Keresztnév 2: <i>Cím</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	Szenes Zoltán – Siposné Kecskeméthy Klára: <i>NATO 4.0 és Magyarország</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. Detraz, Nicole – Betsill, Michele M.: <i>Climate Change and Environment Security: For Whom the Discourse Shifts</i> . International Studies Perspectives. International Studies Association, 2009.	Szenes–Kecskeméthy 2019. Detraz–Betsill 2009, 303–320.
Három v. több szerző/ szerkesztő	Vezetéknév Keresztnév 1 et al.: <i>Cím</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	Jóna András et al.: <i>A ceglédi hradózáslóalj története</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. Rollnick, Stephen et al.: <i>Motivational Interviewing in Health Care: Helping Patients Change Behavior</i> . The Guilford Press, New York, 2008.	Jóna et al. 2019, 15. Rollnick et al. 2008, 42.
Tanulmánykötet (teljes mű)	Vezetéknév Keresztnév (szerk.): <i>Cím</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	Hermann Róbert (szerk.): <i>A magyar hadügyi igazgatás története, 1526–1990</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2021. Shaffer, Ryan (szerk.): <i>The Handbook of African Intelligence Cultures</i> . Rowman and Littlefield, 2023.	Hermann 2021, 55. Shaffer 2023, 731–746.
Tanulmány, könyvfejezet	Vezetéknév Keresztnév: <i>Tanulmánycím</i> . In: Szerkesztő Neve (szerk.): Könyvcím. Kiadó, kiadás helye, kiadás éve, oldal- szám–oldalszám.	Kiss István: <i>Bevándorlás az Egyesült Királyságban</i> . In: Besenyő János et al. (szerk.): <i>Európa és a migráció</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019, 21–38. Santy, Patricia A.: <i>Behavior and performance in the space environment</i> . In: Churchill, S. (szerk.): <i>Fundamentals of Space Life Sciences</i> . Krieger Publishing Company, Malabar, Florida, 1997, 45–81.	Kiss 2019, 21–38. Santy 1997, 45–81.
Folyóiratcikk (nyomtatott)	Vezetéknév Keresztnév: <i>Cikkcím</i> . Folyóiratcím, évfolyam évszám, oldalszám–oldalszám.	Gazdag Erika: <i>Koncepciófejlesztés a NATO-ban</i> . Honvédelmi Szemle, 150. évf. 2022/3., 3–19. <i>Az évfolyamot az eredetivel megegyező írásmóddal jelöljük (tehát az impresszumban/borítón szereplő arab v. római számmal).</i>	Gazdag 2022, 18.

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

Létrás

Példa

Hivatkozott mű típusa	A hivatkozás tartalmi elemei*	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás	Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás
Folyóiratcikk (elektronikus)	Vezetéknév Keresztnév: <i>Cikk</i> cím. Folyóirat címe, évfolyam év/szám, oldalszám-oldalszám. URL vagy DOI (Letöltés időpontja)	Gál Csaba: <i>Milyen biztonsági problémák várhatók 2022-ben?</i> Honvédségi Szemle, 150. évf. 2022/3., 140–149. kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/708/698 (Letöltés időpontja: 2023. 01. 04.) Kundnani, Hans: <i>Germany as a Geo-economic Power</i> . The Washington Quarterly, XXXIV. évf. 2011/3., 40–42. researchgate.net/publication/233448698_Germany_as_a_Geo-economic_Power (Letöltés időpontja: 2018. 09. 04.)	Gál 2022., 142. Kundnani 2011., 40–42.
Disszertáció, szakdolgozat, kézirat stb.	Vezetéknév Keresztnév: <i>Cím</i> . Munka jellege. Intézmény, évszám.	Lehoczki Zóra Zsófia: <i>A köztulajdonban álló gazdasági társaságok szervezeti és vagyoni sajátosságai</i> . PhD-disszertáció. Nemzeti Közszelelgtati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, 2022.	Lehoczki 2022., 15.
Elektronikus könyv	Vezetéknév Keresztnév: <i>A könyv címe</i> [formátum]. Kiadó, kiadás helye, kiadás éve, oldal, URL (ha van) (Letöltés időpontja)	Háda Béla: <i>Dél-Ázsia a poszthidegháborús korban</i> [PDF]. Ludovika, Budapest, 2022. ludovika.lnkiv.m/Hada_2022 (Letöltés időpontja: 2023. 01. 03.) <i>Amennyiben az e-könyv nem érhető el ingyenesen vagy publikus címen, úgy lehetőség szerint kérjük a tágabb beszerzési forrást (pl. amazon.com) jelölni.</i>	Háda 2022., 44. <i>Ha a formátum miatt az anyag nem tartalmaz oldalszámozást, a fejezet és a közcímzés, illetve a bekezdés alapján azonosítsuk a helyet, pl. 1. fejezet, 3. bekezdés. Ezt a kiadási év után tüntessük fel, ugyanott, ahol az oldal-tartományi szoktuk.</i> <i>Ha az anyag nem tartalmaz fejezeteket, közcímeket vagy a hely azonosítására alkalmas jelöléseket, akkor a kérdéses rész első pár szavát idézzük idézőjelben, pl. „The question of profitability...”</i>
Elektronikus cikk, tartalom, blogbejegyzés (névvel vagy anélkül)	Vezetéknév Keresztnév (ha van): <i>Cím</i> . Weboldal címe/neve, publikálási dátum (ha van). URL (Letöltés időpontja)	Kovács Péter Géza: <i>Bolgár javítóközpont a Stryker számára</i> . vedelmiiparblog.hu, 2023. 10. 05. vedelmiiparblog.hu/blog/bolgar-javitokozpont-a-stryker-szamura (Letöltés időpontja: 2023. 10. 09.) <i>First German IRIS-T air defence system in Ukraine, three more to come</i> . Reuters, 2022. 10. 12. https://www.reuters.com/world/europe/first-german-iris-t-air-defence-system-ukraine-three-more-come-minister-2022-10-12/ (Letöltés időpontja: 2023. 01. 22.)	Kovács 2023. First German IRIS-T... 2022.

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

Leírás		Példa	
Hivatkozott mű típusa	A hivatkozás tartalmi elemei*	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás	Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás
Egy szerző több művel, különböző évekből, egy lábjegyzeten belül	Rövid hivatkozásoknál a vezetéknev nem ismétlődik, csak a kiadások évszámai kerülnek egymás mellé, pontos vesszővel elválasztva.	Csonka Tihamér: <i>Katonasors</i> . Magánkiadás, Budapest, 1983. Csonka Tihamér: <i>Amikor visszajöttök...</i> Magánkiadás, Budapest, 1988.	Csonka 1983, 19; 1988, 76.
Egy szerző több művel, azonos évből	Vezetéknev Keresztnev: <i>A könyv címe</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve(a, b, c...).	Csonka Tihamér: <i>Katonasors</i> . Magánkiadás, Budapest, 1983a. Csonka Tihamér: <i>Diadalban, vereségen</i> . Magánkiadás, Budapest, 1983b.	Csonka 1983a, 15. Csonka 1983b, 23.
Azonos vezetéknevű szerzők, azonos kiadási év	Rövid hivatkozások esetén a keresztnev rövidítésének, ennek további azonosága esetén a teljes keresztnevnek a kiírásával.	Szabó Endre Győző: <i>A védelmi lépéscső elmélete</i> . Ludovika, Budapest, 2022. Szabó Márton: <i>Társadalmopoétika</i> . Ludovika, Budapest, 2022.	Szabó E. Gy. 2022, 15. Szabó M. 2022, 15.
Azonos vezetéknevű szerzők, különböző kiadási év	Rövid hivatkozásoknál az évszám önmagában megkülönbözteti a szerzőket, a keresztnevet nem szükséges rövidíteni.	Molnár Attila Károly: <i>A protestáns etika Magyarországon</i> . Ludovika, Budapest, 2021. Molnár Tamás: <i>Az értelmiség bukása</i> . Ludovika, Budapest, 2021.	Molnár 2021, 15. Molnár 2022, 20.
Eredeti megjelenés jelölése (fakszimile v. reprint kiadásnál)	Vezetéknev Keresztnev: <i>Cím</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve [eredeti megjelenés éve].	Tarczali Dell'adami Géza – Saáry Jenő: <i>Megváltás Szibériából</i> . Zrínyi, Budapest, 2022 [1925].	Tarczali – Saáry 2022 [1925], 65.
Magyar szerző, külföldi kiadási mű	A magyar vezetéknev után vesszőt teszünk az irodalomjegyzékben.	Somlyai, Gábor et al.: <i>Deuterium Content of the Organic Compounds in Food Has an Impact on Tumor Growth in Mice</i> . <i>Molecular Biology</i> , 45. évf. 2023/1., 66–77. DOI: 10.3390/cimb45010005	Somlyai 2023.
Külföldi, nem latin betűs nyelven íródott mű	Ha egy hivatkozott forrás nem latin betűs nyelven (pl. orosz) jelent meg, a szerzőnek a hivatkozásban minden könyvészeti adatot át kell írnia latin betűsre.	Евгений Федоров: <i>Когда «Кричаське орлы» замолчат: перспективы вторжения США на Украину</i> . 01. 11. 2022. Военное обозрение: https://topwar.ru/204177-kogda-kritchaskie-orly-zamolchat-perspektivy-vtorzhenija-ssha-na-ukrainu.html (Letöltés időpontja: 2022. 11. 05.) Fjodorov, Jevgenyij: <i>Kogda „Kricsasije orli” zamolchat: perspektivi vtorzsenyija SzSA na Ukrainu</i> . 2022. 11. 01. Vojennoje obozrenije. https://topwar.ru/204177-kogda-kritchaskie-orly-zamolchat-perspektivy-vtorzhenija-ssha-na-ukrainu.html (Letöltés időpontja: 2022. 11. 05.)	Fjodorov 2022.
Nem azonosítható szerzőjú mű/ismeretlen	<i>Cím</i> . Kiadó, kiadás helye, kiadás éve.	<i>Haza, hűség, becsület – Az MH 2. vitéz Bertalan Árpád Különleges Rendeltesű Dandár</i> . Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017.	Haza, hűség, becsület... 2017. <i>A hosszú címeteket rövidítjük.</i>

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

Leírás

A. hivatkozás tartalmi elemei*

Hivatkozott mű típusa
 Kiadó/Kiadás helye/Kiadás éve nélkül megjelent mű

Használjuk az alábbi rövidítéseket, szükséges zárójellel jelezve a hiányzó adatot:
 Év nélkül: [é. n.]
 Hely nélkül: [h. n.]
 Kiadó nélkül: [k. n.]

Irodalomjegyzékbeli hivatkozás

Mangold Lajos – Horváth Cyril (szerk.): *Tolnai világtörténelme*. Tolnai, Budapest [é. n.].
Staats-Lexikon oder Enzyklopädie der Staatswissenschaften (1834–1848). Hammerich [h. n.].
 Teleki Pál: *Magyar politikai gondolatok*. [k. n.] Budapest, 1941.

Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás

Mangold–Horváth [é. n.], 15.
 Staats-Lexikon 1834–1848, 15.
 Teleki 1941, 15.

Ismétlődő forrás

A felhasznált irodalom ismétlődése esetén az i. m. (idézett munkák) jelölést használjuk, szükség szerint oldalszám-jelzéssel; közvetlen ismétlődés esetén az Uo. (ugyanazt) jelölésre van szükség.

Ryan, Cornelius: *A leghosszabb nap*. Európa, Budapest, 1985.

Ryan 1985: i. m. 45.
 Uo. 47.

Rádióműsor/Podcast

Házigazda/Előadó: *Műsorcím*.
 Rádió/Webloldal, publikálási dátum. URL (Letöltés időpontja)

Jamriskó Tamás: *Újra jó reggelt Vietnam! 1. epizód – Apokalipszis újratöltve*. EPER Rádió, 2020. 05. 11. eper.elte.hu/index.php/2020/05/19/ujra-jo-reggelt-vietnam-1-epizod-apokalipszis-ujratoltove (Letöltés időpontja: 2021. 07. 01.)

Jamriskó: Újra jó reggelt... 2022.
A hosszú címeket rövidítsük.

Televízióműsor

Műsor: *Cím*. Csatorna Neve, publikálási dátum URL (Letöltés időpontja)

Egyetemes Tudomány: *A háború hatása a közönségi médiára*. Ludovika TV, 2022. 09. 29. ludovika.hu/ludovika-tv/egyetemes-tudomany/2022/09/19/a-haboru-hatasa-a-kozossegi-mediara-2 (Letöltés időpontja: 2022. 12. 03.)

Egyetemes Tudomány:
 A háború hatása... 2022.
A hosszú címeket rövidítsük.

YouTube

Felhasználó [@nickname] (évszám): *A videó címe*.
 YouTube, publikálási dátum. URL (Letöltés időpontja)

NKE [@NkeUni] (2022): *Vallás és politika az Egyesült Államokban*. YouTube, 2022. 11. 21. [y2u.be/2FZA5aV0CF8](https://www.youtube.com/watch?v=2FZA5aV0CF8) (Letöltés időpontja: 2022. 12. 18.)

NKE: Vallás és politika... 2022.
A hosszú címeket rövidítsük.

Twitter

Felhasználó [@nickname]: *Cím*.
 Twitter, publikálási dátum. URL (Letöltés időpontja)

EUstrat [@EUStrat_uni_nke]: *November 1-jén hatályba lépett a digitális piacokról szóló uniós szabályozás*. Twitter, 2022. 11. 24. twitter.com/EUSTRAT_uni_nke/status/1595680623770931205?ext=HHwWisC4rdbE_6QsAAAA (Letöltés időpontja: 2022. 12. 08.)

Eustrat: November 1-jén... 2022.
A hosszú címeket rövidítsük.

Facebook/Instagram

Felhasználó [@nickname]:
A poszt rövid címként. Forrás neve, Dátum. URL (Letöltés időpontja)

NKE [@uni.nke]: *NKE Gólyabál*. Facebook, 2022. 11. 24. [fb.com/uni.nke/posts/pfbid0SatTQStpHgEUWLAoAnMeYd85U7YXTbbpjzY5HPqcXhPXQTAasy8B711v13hqCX8B41](https://www.facebook.com/uni.nke/posts/pfbid0SatTQStpHgEUWLAoAnMeYd85U7YXTbbpjzY5HPqcXhPXQTAasy8B711v13hqCX8B41) (Letöltés időpontja: 2022. 12. 18.)

NKE: NKE Gólyabál 2022.

Film

Filmcím. (Műfaj) Rend. Rendező Neve. Gyártó, Megjelenés éve.

Szabadság, szerelem. (Játékfilm) Rend. Goda Krisztina. Cinergi, 2006.
A békét őrizték – Az MN 1480 5. Ónállás Rakétaezred története. (Dokumentumfilm) Rend. Tanka Balázs. Katonai Filmstudió, 2016.

Szabadság, szerelem 2006.
 A békét őrizték... 2016.

Példa

A HIVATKOZÁS FORMAI KÖVETELMÉNYEI

Leírás

Példa

Hivatkozott mű típusa	A hivatkozás tartalmi elemei*	Irodalomjegyzékbeli hivatkozás	Lábjegyzeti (rövid) hivatkozás
Törvény	A kihirdetés éve, „évi” a törvény sorszáma római számmal, „törvény” a törvény címe Rövidítés: a jogszabályban meghatározott rövidítés vagy a gyakorlatban elterjedt rövidítés	2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről	Ptk. 183. § Ptk. 183. § (1) bekezdés Ptk. 183. § (1)–(3) bekezdés Ptk. 183. § (1), (4) bekezdés Ptk. 183. § (1) bekezdés c) pont
Törvénycikk	A kihirdetés éve, „évi” törvénycikk sorszáma római számmal, „törvénycikk” a törvénycikk címe	1921. évi LIV. törvénycikk a szerzői jogról	1921. évi LIV. tc.
Törvényerejű rendelet	A kihirdetés éve, „évi” a törvényerejű rendelet sorszáma arab számmal, „törvényerejű rendelet” a törv. erejű rendelet címe	1975. évi 19. törvényerejű rendelet a hangfelvételek előállítóinak védelméről	1975. évi 19. tvr.
Rendelet	A jogszabály sorszáma/a kihirdetés éve. (a kihirdetés dátuma) a jogszabály megalkotója megjelölésének rövidítése, „rendelet” a rendelet címe	100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet az árva mű egyes felhasználásainak engedélyezésére vonatkozó részletes szabályokról	100/2009. (V. 8.) Korm. rendelet
Kormányhatározat	A jogszabály sorszáma/a kihirdetés éve. (a kihirdetés dátuma) a jogszabály megalkotója megjelölésének rövidítése, „határozat” a határozat címe	1100/1997. (IX. 30.) Korm. határozat szerzői jogi jogszabályaink felülvizsgálatáról	1100/1997. (IX. 30.) Korm. határozat
EU-s rendelet	A jogszabály kibocsátója, a jogszabály megalkotásának napja, a jogszabály kibocsátásának sorszáma/éve/rövidítés, a jogszabály típusa és elnevezése (Rövidítés: EG, EKG, EU)	A Tanács 2000. május 29-i 1346/2000/EK rendelete a fizetésektelenségi eljárásról	1346/2000/EK tanácsi rendelet
Egyéb EU-s (pl. irányelv)	A jogszabály kibocsátója, a jogszabály megalkotásának napja, a jogszabály kibocsátásának éve/sorszáma/ rövidítés, a jogszabály típusa és elnevezése (Rövidítés: EG, EKG, EU)	Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i 2006/116/EK irányelve a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről (kódifikált változat)	2006/116/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv

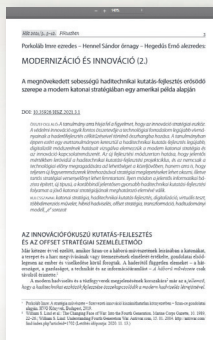
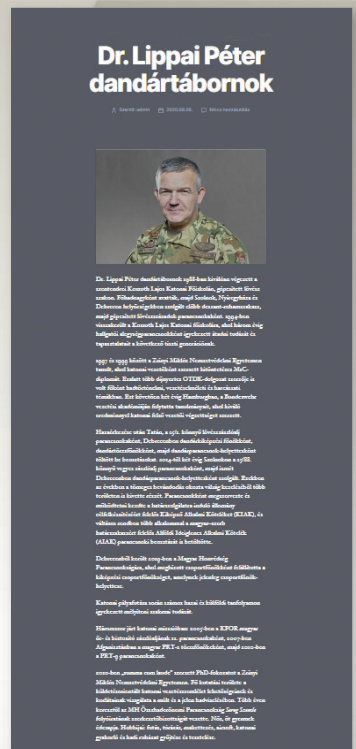
Cikkeink elérhetőek honlapunkon is!

kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/

A Honvédségi Szemle és a Hungarian Defence Review legfrissebb számai honlapunkon is olvashatók: kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/

Csak kattintson a linkre, és máris elolvashatja legújabb számaink írásait, sőt akár aktuális számunk teljes tartalmát is. Az egyes tanulmányokra kattintva bővebb információkat szerezhet szerzőinkről, és megtudhatja, hogy melyek folyóiratunk legnépszerűbb írásai. Ha érdeklí, a Hírek menüpont alatt ízelítőket olvashat az aktuális számunkban megjelenő hadihíreinkből is.

A honlapon ezenfelül megismerheti szerkesztőbizottságunk és szerkesztőségünk tagjait, szerzői útmutatónkat, bírálati folyamatunkat, etikai és adatvédelmi nyilatkozatunkat, valamint archiválási politikánkat – egyszerűen mindazt, ami lapunkat mértékadó folyóirattá tette.

Kellemes olvasást kívánunk!
A szerkesztőség

ZRÍNYI KIADÓ